

Liikunta & Tiede

Erkki Liikanen:
**Litmasen
tunsivat
Brysselissä
kaikki**

**Liikunnan
ja urheilun
EU-tukia
kannattaa
hakea**

**Pariisin
kisojen
jälki-
kaikuja**

**teema:
EU & liikunta**

JARI KUPILA
jari.kupila@lts.fi

Vuorovaikutus on rahaa tärkeämpää

SUOMALAISISSA EU-PUHEISSA TAPAA korostua raha ja talous. Kysymys nettomaksajuudesta ja miinuksen määrästä tuntuu olevan EU-suhteemme ydinkysymys.

Samalla EU-politiikan onnistumista näyttää mittaavan usein se, miten tehokkaasti Suomi torjuu yritykset maksusuuksien tai yhteisvastuullisuuksien lisäämiseksi – ei se, miten syvällisesti olemme onnistuneet kiinnittymään osaksi paneurooppalaista osaamis-, oppimis-, toimeliaisuus-, turvallisuus- ja hyvinvointirakenteita.

Tämä on toki ymmärrettävää, mutta kyllähän se silti kovin rajoittunut tapa Euroopan unionin hahmottamiseen on. Talous kun on sittenkin vain yksi unionin tuottama ulottuvuus.

EU perustettiin alkujaan rauhanjärjestöksi. Haluttiin etteivät ranskalaiset ja saksalaiset enää ryntäisi toistensa kimppuun, vaan näkisivät toisensa uhkien sijasta yhteisen edun. Pian tähän liittyi putki uudistuksia, joilla poistettiin kaupankäyntiin, rajamuodollisuuksiin, tulleeihin, energiapolitiikkaan, työvoiman liikkuvuuteen, koulutukseen ja vastaaviin elinkeinoelämän taustarakenteiden hidasteita ja esteitä.

Kaiken ideana on ollut yhteistyön ja vuorovaikutuksen – siis ajattelun, näkökulmien, osaamisen ja oivaltamisen edellytysten – lisääminen. Kaikinpuolisen yhteistyökulttuurin vahvistaminen on ollut keskiössä.

EU:n perusidea ei siis ole avustusten jako ja saaminen, vaikka nettomaksulaskuriinsa tuijottavassa Suomessa niin usein ajatellaankin. Perusidea on eurooppalaisen arkitoimeliaisuuden aktivointi. Rahanjaon tavoite on pukata käyntiin prosesseja, joissa ideat, oivallukset, vaikutteet ja käytännön sovellukset tuottavat yhteiseen Eurooppaan jotakin uutta ja hyvää.



Miten tämä liittyy Suomen liikuntaelämän arkiedellytysten kehittämiseen?

Ensinnäkin itsestään-selvyyys. Suomen liikunta- ja urheiluväellä on jäänyt hyviä

EU:n rahastoissa piileviä tilaisuuksia hyödyntämättä asenteiden ja ajattelun jumien vuoksi. Vaikka pientä piristymistä onkin jo alkanut näkyä, yhä kaivataan systemaattisempi ote siihen, miten niin Erasmus Sportin kuin myös erilaisen alue-, maaseutu- ja koulutusrahas- tojen mahdollisuuksia voisi liikunta- ja urheiluelämässä hyödyntää.

Tuo on kuitenkin vain perinteisen näkökulman asia. Toinen asia liittyy EU:n varsinaiseen ideaan.

EU:n kautta voi saada paitsi rahaa, myös kytkeä suomalaista liikunta- arkea osaksi eurooppalaista arkea. Se taas avaa reitin, jota pitkin suomalaiset toimijat voisivat oppia eurokump-paneiltaan monenlaista, mutta samalla suomalaisten oma vahva liikuntaosaaminen avaa tilaisuuksia olla EU-tasolla hyödyllinen muille.

Se taas antaa tilaa tuottaa sitä mitä niin liikunta-alan toimijat kuin myös Euroopan unioni pohjimmiltaan pyrkivät luomaan: aktivoitumista, osaamista, uudenlaisia toimintaa – siis laadukkaampaa arkitekemistä.

EU on hyvä rahoitusmahdollisuus, mutta lyhyen tähtäimen avustus on väline, jolla pitää pyrkiä luomaan jotakin pysyvämpää. Siis eurooppalaisiin verkostoihin kiinnittymisen ja arkisten kansakäyntien kautta syntyvää uudenlaista arkea, joka tuottaa pysyvämpää yhteistä aktiivisuutta, osaamista, näkökulmia, luovuutta, oivalluksia ja uudenlaista toimintaa – ja lopulta kykyä tuottaa yhteisen hyvän lisäämisen kautta myös itselleen paremmin sitä taloudellistakin hyvää pitemmälläkin tähtäyksellä.

Tämä kannattaa muistaa, kun ensi kevään hakupapereita alatte hiljalleen syvällisemmin valmistella. ♦

Liikunta & Tiede

Toimitus:

Liikuntatieteellinen Seura
Paavo Nurmen tie 1
00250 Helsinki
puh: 010 778 6600
fax: 010 778 6619
sähköposti: toimisto@lts.fi
internet: www.lts.fi

Päätoimittajat:

Jari Kupila (vast.)
Jari Kanerva

Toimituspäällikkö:

Jouko Kokkonen

Toimituskunta:

Arto Hautala, Ilkka Heinonen,
Terhi Huovinen, Mikko Julin,
Annu Kaivosaaari, Markku Ojanen,
Eila Ruuskanen-Himma, Timo Ståhl

Ulkoasu ja taitto:

Antero Airos

Julkaisija:

Liikuntatieteellinen Seura ry
Liikunta & Tiede on myös
Liikunnan ja Terveystiedon
opettajat ry:n jäsenetulehti.

Paino:

PunaMusta, Forssa

Tilaukset:

puh: 010 778 6600 / fax: 010 778 6619
sähköposti: toimisto@lts.fi
Kestotilaus: 50 € / Vuositilaus: 55 €

Liikunta & Tiede -lehdessä
käytettyjen kuvien henkilöillä ei
ole yhteyttä artikkelien aiheisiin,
ellei kuviin viitata tekstissä.

61. vuosikerta
ISSN-L 0358-7010

Liikuntatieteellinen Seura

Liikunnan tiedeviestintää vuodesta 1933

LTS:n henkilöjäseneksi voivat liittyä kaikki liikuntatieteestä kiinnostuneet. Jäsen saa Liikunta & Tiede -lehden vuosikerran sekä alennuksia seuran julkaisuista ja tapahtumien osallistumismaksuista. Vuoden mittaan jäsenille lähetetään 6–8 uutiskirjettä. Lisätietoa jäsenyydestä ja jäsenmaksuista www.lts.fi.

LTS:n kotisivuilta (lts.fi) löytyy väyliä liikuntatiedon lähteille. Fyysisen kunnon mittaaminen -sivusto (fkm.fi) tarjoaa tietoa näyttöön perustuvasta kuntotestauksesta.

Seuraa Liikuntatieteellistä Seuraa sosiaalisessa mediassa:





Kuva: Jouko Kokkonen

10

2 PÄÄKIRJOITUS

Vuorovaikutus on rahaa tärkeämpää
Jari Kupila

4 JOUKO KONTULASTA

Olkoon sitten huippu-urheilu rempallaan
Jouko Kokkonen

5 AJASSA**8 VÄITÖSUUTISET****9 POLTTOPISTEESSÄ**

Liikunta- ja terveystutkija
EU-rahoituksen jäljillä
Arto Hautala

32 TUTKIMUSUUTISIA

Läketiede: *Eero Haapala*
Psykologia: *Hanna-Mari Toivonen*
Yhteiskuntatieteet: *Outi Aarresola*
Pedagogiikka: *Arto Laukkanen*
Terveystieto: *Kristiina Ojala*

56 LÄHIKUVASSA

Juuso Laamanen:
Kooveella hyviä kokemuksia Euroopasta
Jouko Kokkonen

82 EMERITA IHMETTELEE

Kauneutta ja kohuja olympia-areenoilla
Reetta Meriläinen

83 EMERITUS IHMETTELEE

Pariisi näytti mallia olympialiikkeelle
Kari Mänty

85 ARVIOITUA**91 STADION 50 VUOTTA SITTEN**

Reilu peli on kadonnut

VERTAISARVIOIDUT TUTKIMUSARTIKKELIT

93 Liikunnan ja urheilun eettiset diskurssit
Samuli Oja

10 Erkki Liikanen: Jalkapallo ja F! yhdistävät eurooppalaisia

Jouko Kokkonen

14 Hakemista vaille valmis

Jari Kupila

17 Miehet pullistelevat politiikassa urheilulla

Jouko Kokkonen

21 Idän urheilujättiläinen

Mikko Knuuttila

24 Urheiluorganisaatioissa tarvitaan tietoa vastuullisesta johtamisesta

Hanna Vehmas & Suvi Heikkinen

28 Kaikilla on oikeus turvalliseen urheiluympäristöön

Jatta Muhonen, Virve Toivonen, Marja Kokkonen & Antti Aine

TEEMA: EU & liikunta

38 EU:n liikuntapolitiikan uusi suunta

Kati Lehtonen

41 Eurooppalainen liikuntapolitiikka – onko sitä?

Susanna Luikku

44 EU-rahoitus on monesti iso mahdollisuus

Timo Hämäläinen

48 Suomalaista menestystä Erasmus+ Sportin pelikentillä

Terhi Liintola

51 Myönteiset kokemukset kannustavat hakemaan EU-rahoitusta

Sari Tuunainen

54 Oppia elämää varten Oslossa

Matias Häkkinen

57 Kuntien tuki urheilulle monimuotoista

Jari Lämsä, Pasi Mäenpää & Akseli Holopainen

61 Junioriurheilutapahtuma – pikavoitto vai pitkäaikaissijoitus?

Mia Koivujoki-Hyökki

64 Tytöt liikkumaan – ei suorittamalla, vaan hauskanpidolla

Tiia Kaijalainen

66 Kunnissa kuuluu soveltavalle liikunnalle hyvää ja huonoa

Timo Ala-Vähälä

70 Ruotsinkieliset urheiluseurat soveltavan liikunnan asialla

Lotta Nylund

72 Soveltavan liikunnan alkuvaiheita

Pekka Saarenmaa

76 Monipuolinen liikuntaharjoittelu vähentää kaatumisia

Tiina Pitkänen, Maarit Piirtola, Riitta Koivula, Sirpa Hartikainen, Marja Äijö & Tuija Ylitörmänen

80 Olympialaiset kisaturistin silmin

Riikka Roitto



Kannen kuva: Iisalmelainen 56-vuotias kello- ja kulta-alan yrittäjä **Eija Lyytikäinen** askeltaa säännöllisesti osin EU-rahoitteisilla Iisalmen kuntoportaita. Hänelle mieluisia liikuntamuotoja ovat kuntouinti, allasjumppa ja ryhmäliikunta. Seisomatyö rasittaa jalkoja, joten säännölliset kuntoporrastreenit pitävät jalat kunnossa. Myös taaempana näkyvä tilitoimistoyrittäjä **Helena Tabell** pitää porrastreeneistä.

Kuva: Juha Laitalainen

Jouko KONTULASTA IHMETTELEE Suomen eloa ja maailmanmenoa itähelsinkiläisen lähiön näkökulmasta. Minut keksi Lasse Lehtinen, joka kirjoitti Iltasanomissa 6.11.2017, että "sananvapauden ritari on kadun mies tai nainen, 'Jouko Kontulasta', jolta käydään kysymässä kaikkea maan ja taivaan väliltä".



Olkoon sitten huippu-urheilu rempallaan

TASAVALLAN PRESIDENTTI URHO KEKKONEN tokaisi aikoinaan, että jos sisä- tai ulkopoliitikan pitää olla rempallaan, niin olkoon se sitten sisäpolitiikka. Kekosta mukaillen tuis kahdan: jos liikunnan tai huippu-urheilun pitää olla rempallaan, niin olkoon se huippu-urheilu. Liikkuminen ja liikunta ovat kansakunnan kokonaismenestyksen ja ihmisten onnellisuuden kannalta tärkeämpiä kuin mitalit.

Ja sitten se mutta. Huippu-urheilusta on helpompi esittää painokkaita puheenvuoroja. Sen tilaa on myös helpompi korjata, jos niin päätetään todella tehdä. Koko Suomen tai edes valtaosan suomalaisista saaminen liikkeelle on monin verroin vaikeampi tehtävä.

Aloitukseni ei tarkoita sitä, etteikö huippu-urheilulla olisi aikansa ja paikkansa. Ja ainakin menestyksen puutteesta ruikuttamisessa olemme lähellä maailmankärkeä. Korjaustoisissa kärki näyttää sen sijaan jättävän.

Huonoa menestystä on voivoteltu sotien jälkeisistä ajoista lähtien. Helsingin vuoden 1952 suomalaisurheilijat saavuttivat 22 mitalia. Väärin voitettu, sillä yleisurheilusta mitaleita tuli vain yksi. Vielä Melbournen mitalimäärä oli 15, jolloin Suomi putosi ensimmäisen kerran ja samalla pysyvästi mitalitaulukon kärkeä kymmenikön ulkopuolelle sitten Lontoon 1908 kisojen. Melbournen jälkeen paras tulos kesäkisoissa on ollut Los Angelesin 12 mitalia, joiden saavuttamista auttoi itäblokin väkivahvojen urheilijoiden poisjäänti boikotin vuoksi.

Keinoja palata menestysuralle on etsitty 1990-luvulta lähtien heikoksi koetun olympiamenestyksen vuoksi. Barcelonan kesäkisoissa 1992 suomalaisurheilijat saavuttivat viisi mitalia (2–2–1) ja Lillehammerin talvikisoissa 1994 kuusi mitalia (0–1–5). Vuonna 1994 valmistui ensimmäinen *Strategia huippu-urheilun kehittämiseksi*, ja jatkoa seurasi 1998 ja 2002. Huippu-urheilutyöryhmän muistio valmistui 2004. Huippu-urheilun muutosryhmä (HUMU) sai työnsä päätökseen vuonna 2012. On helppo todeta, ettei Suomi humahtanut Pohjolan parhaaksi urheilumaaksi.

Jukka Uunila ehdotti 1980-luvulla tukien porrastamista menestyksen perusteella ja lajien luokitteluksi A-, B- ja C-sarjaan. Sama ajatus on vilahtanut keskustelussa Pariisin olympiakisojen jälkeen. Kokeilemisen arvoinen keino, jos päämääränä on menestyä paremmin olympialaisissa mitalijahdissa. Ja jos tämä linja valitaan, niin silloin kannattaa panostaa talvikisoihin. Silloin tulee mieleen, että meillä on osattu myös hukata mahdollisia menestyslajeja, mistä mäkihypy on selvä esimerkki.

Liikunnan ja urheilun keskittämiseen Olympiakomiteaan johtanut organisaatiomallaylläys alkoi 1990-luvulla. Kumpunkaan liikuntakulttuurin osa-alueen tulostuntoa se ei ole vahvistanut. Osasyynä on se, että kilpa- ja huippu-urheilu mene-

vät edelleen suloisesti sekaisin. Kilpaurheilu ei ole yleensä huippu-urheilua. Tämä eronteko on meillä kesken.

Huippu-urheilu kannattaa pitää Olympiakomitean ja erityisesti lajiliittojen vastuulla. Kilpaurheilu ja -kuntoilu sopivat lajiliitoille ja seuroille. Ja koko väestön liikuttamisvastuusta voisi vapauttaa olympiakomitean, lajiliitot ja seurakuntat. Varsinkin vähiten liikkuvia aikuisia järjestäytyneet liikuntat eivät ole tavoittaneet, eikä tule suuressa määrin koskaan tavoittamaan. Joskus liikuntaa harrastaneita rapakuntoisia seurakuntat voivat satunnaisesti onnistua liikuttamaan.

Valtion liikuntapaikkarakentamiseen myöntämiin määrärahoihin on tulossa roima supistus vuonna 2025. Jaossa on valtionvarainministeriön esityksen mukaan 10,5 miljoonaa euroa, kun tänä vuonna summa oli 25,4 miljoonaa euroa. Vuonna 2027 valtio suunnittelee avustavansa liikuntapaikkahankkeita enää 8,4 miljoonalla eurolla, josta Olympiastadion saa liki neljänneksen.

Ensimmäiset avustukset valtio jakoi vuonna 1931. Alkuvaiheessa rahaa saivat pääosin urheilukenttä- ja uimalaitoshankkeet. Valtion urheilulautakunta laati myös kenttärakennusoppaita 1920-luvulta alkaen. Viime vuosikymmeninä listoille ovat nousseet usein uimahallit, liikuntasalit ja jäähallit. Etenkin 2000-luvulla tukea ovat saaneet lukuisat lähiliikuntapaikat.

Pahoin pelkään, että supistukset heikentävät ennen kaikkea kuntien mahdollisuuksia korjata uimahallejaan. Vesiliikuntamahdollisuuksien merkitys korostuu väestön ikääntyessä. Samaan aikaan monien kuntien mahdollisuudet pitää yllä ja ennen kaikkea korjata uimahallejaan heikkenevät. Suomi liikkeelle -ohjelmasta ei ole paljon iloa, jos vähemmän liikkuville tärkeä liikuntapaikka katoaa. Samalla heikkenevät kansalaistaitona pidetyn uimaopetuksen edellytykset.

Olen päässyt nauttimaan uimahalleista kuntoutukseni polveani. Tai ainakin käyttämään halleja. En nimittäin vieläkään erityisemmin pidä vesijuoksusta, vaikka harjoituskerhoja on kertynyt jo kymmeniä. Altaassa huomaa hyvin miten tärkeitä hallit ovat vähemmän liikkuville ja eri tavoin liikuntatarjoiteisille. Ja moni tuntee aidosti pitävän vesijuoksusta. Monen kokoisia uimareitakin käy altaassa. Jos uimahallikantamme rapistuu, niin suuri joukko ihmisiä menettää hyvän liikuntapaikan.

Lyyhenä loppukevennyksenä kerron harrastaneeni hyötyliikuntaa marjametsässä. Poimin talven mustikat ja puolukat omakätisesti. Edellisistä marjametsästä käynneistä oli vierähtänyt viisi vuotta. *"On mustikanpoimintaa mukavaa toimintaa"* laulaa **Antero Raimo** Avoimet ovet -yhtyeen säestämänä. Ja niinhän se on. Metsässä liikkuminen rentouttaa. Mikä parasta, sain siirrettyä marjastusperinnettä seuraavalle sukupolvelle, kun toinen pojistani lähti mustikkaan. ♦

JOUKO KOKKONEN

Euroopan liikuntasosiologit kokoontuivat Madridissa



Kuva: EASS

EUROOPAN LIIKUNTASOSIOLOGIJÄRJESTÖ EASS:N (European Association for Sociology for Sport) 20. kongressi järjestettiin Madridissa 4.–7.6.2024. Kongressin pääteemana oli *Sport, Democracy, Inequality and Beyond*. Pääteeman lisäksi posterit ja suulliset esitykset käsittelivät muun muassa liikunnan harrastamista, urheilun ammattimaistumista, liikunnan kaupunkiympäristöjä, kehollisuutta, liikunnan trendejä, kestävä kehitystä ja liikunnan yhteiskuntatieteiden teorioita.

Kongressi kokosi 170 osallistujaa 30 eri maasta. Pääesitelmät pitivät **Louise Mansfield** (Brunei University, Iso-Britannia), **Paul Dimeo** (University of Stirling, Skotlanti), **Sacra Morejon** (University of Ramon Lull, Espanja) ja **Ivo van Hilvoorde** (Vrije University, Alankomaat). Kongressin yhteydessä järjestettiin jatko-opiskelijoiden PhD-seminaari. Nuoren tut-

kijan palkinnon voitti tänä vuonna **Federico Genoveri** Ulsterin yliopistosta Isosta-Britanniasta.

Kongressin isäntänä toimi kauniilla ja modernilla kampuksella toimiva *Universidad Europea*, joka sijaitsee noin 25 kilometrin päässä Madridin keskustasta lounaaseen. Käytännön järjestelyistä vastasi espanjalainen tieteellisiin tapahtumiin erikoistunut GB Events.

EASSin seuraava kongressi järjestetään Varsovassa kesäkuun lopulla 2025. Vuoden 2026 kongressi pidetään Jyväskylässä 15.–18.6.2026 yhteiskongressina liikuntasosiologian maailmanjärjestö ISSA:n (International Sport Sociology Association) kanssa.

HANNA VEHMAS



Tuhti annos liikuntafysiologiaa tarjolla Jyväskylässä

JYVÄSKYLÄSSÄ PIDETÄÄN KANSAINVÄLINEN liikuntafysiologian Hot Topics in Exercise Physiology -symposium 25.–27.9.2024. Aiheina ovat muun muassa suhteellinen energiavaje urheilussa (REDs), raskauden aikainen harjoittelu, sukupuolten väliset erot harjoittelussa ja eri ympäristöolosuhteiden (kuuma, kylmä, hypoksia, vuorokausirytmii) vaikutus urheilemiseen.

Tapahtuma järjestetään 24. kerran ja sen kielenä on englanti. Viimeinen rekisteröitymispäivä on 23. syyskuuta.

► Hot Topics in Exercise Physiology:

www.jyu.fi/en/events/hot-topics-in-exercise-physiology-2024

Soveltavan liikunnan tilasta paikallis- ja aluetasolla selvitys



VALTION LIIKUNTANEUVOSTO JULKAISI elokuussa selvityksen soveltavan liikunnan tilasta kunnissa ja hyvinvointialueilla vuonna 2023. Selvityksen on laatinut tutkija **Timo Ala-Vähälä** Liikuntatieteellisestä Seurasta. Raportti perustuu kunnille ja soveltavan liikunnan palvelujen asiakaskunnalle kohdennettuihin kyselyihin. Soveltavan liikunnan tilaa kunnissa on selvitetty neljän vuoden välein vuodesta 2000 alkaen.

► **Soveltavan liikunnan tilanne kunnissa 2023:** www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/soveltava-liikunta-kunnissa-2023

Terveysliikuntapäivien teemana fyysinen toimintakyky

UKK-INSTITUUTTI JÄRJESTÄÄ TERVEYSLIIKUNTAPÄIVÄT Helsingissä 9.–10. lokakuuta 2024 otsikolla *Fyysinen toimintakyky rappiolla – näin ei tarvitse olla!* Keskiviikkona 9. lokakuuta pohditaan, onko fyysinen pärjäämisemme uhattuna? Torstaina mietitään, miten uhkakuvia voidaan lieventää.

Ensimmäiset terveysliikuntapäivät UKK-instituutti järjesti vuonna 1990. Päiville osallistuu terveyden ja liikunnan edistäjiä terveydenhuollosta, liikunta-alalta, eri hankkeista ja kansanterveys- ja liikuntajärjestöistä. Seminaarin tavoitteena on levittää tutkimukseen perustuvaa terveysliikuntatietoutta.

► **Terveysliikuntapäivät 2024:** ukkinstituutti.fi/palvelut/koulutus/terveysliikuntapaivat

Football is Medicine -konferenssi Jyväskylässä tammikuussa 2024

JALKAPALLON TERVEYS- JA HYVINVOINTIVAIKUTUKSIA käsittelevä Football is Medicine -konferenssi pidetään Jyväskylässä 14.–16.1.2025. Kokonaan englanninkielisen konferenssin teemoina ovat



1. *Football for all across the life span* ja 2. *Implementation and impact: Bridging the gap between science and practice*. Esitelmäehdotusten tiivistelmien jättöaika päättyi 30.9.2024. Pääteemojen lisäksi esitykset voivat käsitellä jalkapalloa eri näkökulmista tai muita joukkuelajeja.

Konferenssi on osa Football is Medicine (FIM) -verkostoa, jonka professori **Peter Krstrup** kollegoineen perusti vuonna 2018. FIM on maailmanlaajuinen tiedefoorumi, joka järjestää vuosittain konferenssin, työpajoja, valmennuskursseja ja tapahtumia. Verkostoon kuuluu 22 maasta noin 250 tutkijaa, jotka tutkivat vapaa-ajan liikunnan terveysvaikutuksia erityisesti jalkapallon näkökulmasta.

Järjestyksessään seitsemännän konferenssin toteuttavat yhteistyössä Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta, Suomen Palloliitto ja Laurea ammattikorkeakoulu.

► **Football is Medicine:** www.jyu.fi/en/events/football-is-medicine-2025

Soveltavan liikunnan väki koolla Vantaalla

SOVELTAVAN LIIKUNNAN SYMPOSIO järjestettiin Laurea ammattikorkeakoulun Tikkurilan kampuksella 29.8.2024. Teemana oli sektorien välinen yhteistyö sekä yhdyspintatyön vahvistaminen. Tarkastelussa oli erityisesti kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö. Symposiossa pohdittiin uusia ratkaisuja ja mahdollisuuksia soveltavan liikunnan kohderyhmien liikkumisen lisäämiseksi. Esillä oli myös uutta tutkimustietoa, hankkeita, alan järjestöjä sekä hyviä käytäntöjä.

Pääpuheenvuoro-osuuden taustoittavassa osiossa FT **Miia Länsitie** (Hytetu -erityisasiantuntija, Lapin hyvinvointialue) käsittelee terveyttä edistävää liikkumista ja liikuntaa osana sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutussisältöjä. Professori Brett Smithin (University of Durham) aiheena oli ”Moving Social Work: The Value of Social Workers in Adapted Physical Activity”. Muita symposion alustuksissa käsiteltyjä teemoja olivat tietopohja ja tutkimustoiminta, kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspintatyö, koulutus ja osaaminen sekä yhteinen kieli ja ymmärrys.

Soveltavan liikunnan symposio järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 2004, jolloin Liikuntatieteellinen Seura jär-



jesti *Erityisryhmien liikunnasta soveltavaan liikuntaan* -seminaarin. Ensimmäiset erityisliikunnan neuvottelupäivät pidettiin vuonna 1986 Hyvinkäällä. Nykyisin Soveltavan liikunnan symposio järjestetään Soveltavan liikunnan päivien välissä neljän vuoden välein.

Liikkuvan varhais- kasvatuksen arviointi valmistunut



LIKKUVAN VARHAISKASVATUKSEN KANSALLINEN organisointi, koordinaatio ja johtaminen ovat kesäkuussa 2024 julkistetun selvityksen mukaan erittäin hyvällä tasolla. Liikkuvan varhaiskasvatuksen yksi keskeinen tulos on hyvin verkostona toimiva tavoitteiden ja toiminnan jalkauttamisen malli.

Varhaiskasvatusaikaisen liikkumisen kansallisen tavoitteen toteutuminen on hyvällä tasolla, mutta tilanne vaihtelee kunnittain ja toimipaikoittain. Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus lasten liikkumisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen on kokonaisuutena melko hyvällä tasolla. Vähän liikkuvien lasten huomiointi on toteutunut kunnissa vaihtelevasti.

Valtion liikuntaneuvoston Kansalliselta koulutuksen arviointikeskukselta (Karvi) tilaaman arvioinnin toteutuksesta vastasivat arviointiasiantuntija **Kati Isoaho** ja ulkoinen asiantuntija **Julia Kuusiholma-Linnamäki**.

► Liikkuva varhaiskasvatus-toiminnan ulkoinen arviointi: www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/liikkuva-varhaiskasvatus-arviointi/

Lyhdyn syyskoulu pidettiin Jyväskylässä

LIKKUNNAN YHTEISKUNTATIEDEIDEN LYHTY-asiantuntijaryhmän Syyskoulu kokoontui Jyväskylässä 20. elokuuta. Aiheena oli *Eriarvoisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon monet ulottuvuudet liikuntatutkimuksessa*.

Tutkijatohtori **Veera Ehlén** Jyväskylän yliopistosta käsitteli alustuksessaan mediaa ja sukupuolten tasa-arvoa. Vanhempi yliopistonlehtori **Petteri Muukkonen** Helsingin yliopistosta puhui liikunnan

saavutettavuuden ulottuvuuksista. Suomen Paralympiakomitean tutkimuspäällikkö **Aija Saaren** aiheena oli yhdenvertaisuus vammaisuuden ja terveydentilan näkökulmista tutkimuksessa.

Toisen kerran järjestetyn Syyskoulun tarkoituksena on edistää tutkijoiden vuoropuhelua ja osaamista. Tavoitteena on tuoda yhteen eri puolella Suomea toimivia tutkijoita, jotka lähestyvät liikuntaa yhteiskuntatieteellisellä otteella.



Syyskoulun päättäneeseen paneelikeskusteluun osallistuivat (vas.) pääsihteeri **Kaari Mattila** (Ihmisoikeusliitto), tutkija **Eva Rönkkö** (LTS), erikoissuunnittelija **Matti Hakamäki** (Likes/Jamk), ja tutkijatohtori **Marjukka Mikkonen** (Tampereen yliopisto). Puhetta johti **Outi Aarresola**. Kuva: Hanna Vehviläinen



Tyhmä tiedekysymys

Miksi huippu-urheilussa tehdään koko ajan niin paljon?

MOUKARINHEITTÄJÄT TEKIVÄT HIEKON kilpailun. **Simone Biles** teki häikäisevän hypyn. **Emma Kanerva** teki elämänsä suorituksen. Jos tekee ehjän juoksun, pystyy pärjäämään.

Pariisi taisi tehdä kaikkien aikojen olympialaiset – ainakin kisaselostuksissa oli vahva tekemisen meininki. Tehdä hyppy? Miksi ei hypätä?

Moni muistaa koulun äikäntunneilta ”substantiivitaudiksi” kutsutun kankean kirjakielen kukkasen. Tekemistä ilmaistaan substantiivilla verbin asemesta.

Miksi ihmeessä olioitamme elävää urheilupuhetta? Mahdollisia syitä on monia.

Kielenkäytön muutoksissa on toisinaan taustalla vieras vaikutus. Oletettavasti urheilutoimittajamme seuraavat aktiivisesti kansainvälistä mediaa. Olisiko omaan puheeseen tarttunut jotain englanninkielisistä selostuksista?

Toisekseen voi pohtia olioittamisen yleisiä motiiveja. Verbit kuvaavat tyypillisesti prosesseja, kun taas substantiiveilla kuvataan asioita ja ilmiöitä. Tulos-, ennätys- ja suorituskeskeisessä kontekstissa – huippu-urheilussa – on ehkä tärkeää ottaa epämääräisetkin prosessit haltuun muuttamalla ne olioiksi.

Niinpä jokapäiväiset prosessit pätkitään valmentautumissuoritteiksi. Tänään tehdään selkää ja jalkoja, huomenna sprinttiä ja intervallia.

Huippu-urheilijan kalenterissa elämä on pilkottu substantiivien merkityksellistettyihin ja selkein numeroin ryhdytettyihin osiin ja jaksoihin. Kaikki tähtää suoritukseen suorittamiseen – siihen, että urheilija tekee elämänsä teon.

VESA HEIKKINEN

suomen kielen dosentti
Oulun yliopisto
vesa.pekka.heikkinen@luukku.com

Muulla sanottua

”Laji-ihmisiltä pitää kysyä, mutta he haluavat aina kuun taivaalta, eivätkä pysty kompromisseihin. Monitoimihalleissa tämä on haastavaa.” *Espoon Leppävaarassa sijaitsevan Kameleonten-hallin projektipäällikkö Patrik Gustafsson, Liikunnan ammattilainen 2/2024*

”Päivän päätteeksi rauhoitun parhaiten kävelemällä hiljenevässä illassa. Tykkään uppoutua omiin ajatuksiini ja ottaa aikaa pienelle haaveilulle. En yleensä mieli reittiä etukäteen vaan katson, mihin mieli kuljettaa.” *Kolmiloikkaaja Senni Salminen, tunne & mieli 3/2024.*

”Jokaisella ihmisellä on yhdenvertainen oikeus luonnossa liikkumiseen sekä luonnosta nauttimiseen. Estetön luontoreitti antaa mahdollisuuden mukavaan matkailuun ja luontoliikuntaan ulkoilijan toimintakykyyn katso-matta.” *Invalidiliiton liittohallituksen 1. varapuheenjohtaja Jussi Syrjälä, IT 4/2024*

Väitösuutiset

Nuoren liikkumisen väheneminen liittyy isäsuhteeseen ja näkyy sairauksien riskitekijöissä

TtM Tuula Aira tutki väitöskirjassaan, miten terveyskäyttäytyminen, demografiset ja psykososiaaliset tekijät, liikkumisen muodot ja paikallaanolo ovat yhteydessä liikkumiskäyttäytymisen muutokseen ikävuosien 15 ja 19 välillä. Aira havaitsi, että nuoren keskusteluvaikeudet isän kanssa ennusti liikkumisen vähenemistä ja liikkumisen säilymistä vähäisenä. Aktiivisuuden väheneminen näkyi myös epäedullisina soke-riaineenvaihdunnan, hyvän kolesterolin ja painoindeksin muutoksina eli sydän- ja verisuonitautien riskitekijöissä jo nuorena. Liikuntaseuraharrastuksen jatkuminen nuoreen aikuisuuteen tuki aktiivisuuden säilymistä.

Airan terveyden edistämisen väitöskirja Physical Activity Patterns from Adolescence to Young Adulthood: Their Characteristics and Relationship with Cardiometabolic Health tarkastettiin Jyväskylän yliopistossa 7.6.2024. Väitöskirjan verkkoversio <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0178-4>

Epäsäännöllinen unirytmii heikentää sydän- ja verisuoniterveyttä

FM Laura Nauha tutki väitöskirjassaan kronotyyppin, mittalaitteella mitatun fyysisen aktiivisuuden ja paikallaanoloajan sekä unirytmii säännöllisyyden yhteyttä sydän-, verisuoni- ja aineenvaihduntaterveyteen keski-ikässä. Tuloksien mukaan ilta-kronotyyppi oli sekä miehillä että naisilla yhteydessä vähäiseen fyysiseen kokonaisaktiivisuuteen, ja miehillä myös suurempaan paikallaanoloaikaan. Epäsäännöllinen unirytmii oli yhteydessä heikompaan sydän-, verisuoni- ja aineenvaihduntaterveyteen, mikä ilmenee erityisesti vyötärön ympäryksen kasvuna.

Nauhan lääketieteen väitöskirja Chronotype, physical activity, sedentary behaviors, and sleep regularity: associations with cardiometabolic health at midlife in the Northern Finland Birth Cohort 1966 tarkastettiin Oulun yliopistossa 7.6.2024. Väitöskirjan verkkoversio <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202405173638>

Biomekaanista liikettä ja kuormitusta voidaan arvioida kevyillä mittausteknologioidella

FM Jere Lavikainen kehitti väitöstutkimuksessaan menetelmiä ihmisen biomekaanisen liikeanalyysin tekemiseen liikelaboratorioympäristön ulkopuolella. Lavikainen havaitsi, että kevyillä mittausteknologioidella voidaan arvioida biomekaani-sia suureita, kuten nivelkulmia ja niveliin kohdistuvia kuormi-

tuksia, joiden laskemiseen tyypillisesti tarvitaan liikelaboratoriossa tehtyjä mittauksia ja laskennallisesti raskaita analyysijä.

Lavikaisen lääketieteellisen fysiikan alaan kuuluva väitöskirja Estimation methods for musculoskeletal movement and loading using biomechanical models and portable modalities tarkastettiin Itä-Suomen yliopistossa 16.8.2024. Väitöskirjan verkkoversio <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-5276-9>

Oman asuinalueen paikat koetaan merkityksellisinä hyvinvoinnille

HTL Kati Honkanen tarkasteli väitöstutkimuksessaan eri ikäisten ihmisten paikoille antamia merkityksiä subjektiivisen hyvinvoinnin tuottajina. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lapset, nuoret, vanhemmat ja nuoret aikuiset kokevat asuinalueensa paikat merkityksellisiksi omalle hyvinvoinnilleen. Lapsille luonto ja erilaiset luonnonelementit tarjoavat mahdollisuuksia mielekkääseen toimintaan ja sosiaalisen vuorovaikutukseen. Vanhempien hyvinvointi paikoissa muodostuu fyysisen, sosiaalisen ja psykologisen ympäristön kokonaisuudesta. Näihin kuuluvat esimerkiksi alueen palvelut, hyvät sosiaaliset verkostot sekä turvallisuus.

Honkasen kasvatustieteen alaan kuuluva väitöskirja Paikkojen merkitykset subjektiiviselle hyvinvoinnille tarkastettiin filosofisessa tiedekunnassa Itä-Suomen yliopistossa 22.8.2024. Väitöskirjan verkkoversio <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-5208-0>

Lyhytkestoinen voimaharjoittelu voi parantaa hermoston toimintaa kaikenikäisillä aikuisilla

LitM Gonzalo Gomez Guerrero tutki väitöskirjassaan aivokuoren magneettistimulaation (TMS) ja lannerangan sähköstimulaation (LS) soveltuvuutta kortikospinaalisen radan herkkyyden arvioimiseen. Päättävöitteena oli arvioida ikääntymisen ja voimaharjoittelun vaikutuksia kortikospinaalisen radan toimintaan. Tutkimus osoittaa, että lyhytaikainen voimaharjoittelu voi parantaa hermoston toimintaa sekä nuorilla että vanhemmilla aikuisilla.

Gomez Guerreron biomekaniikan väitöskirja "Assessment of Corticospinal Functioning in Young and Older Adults: Effects of Resistance Training and Detraining" tarkastettiin Jyväskylän yliopistossa 16.8.2024. Väitöskirjan verkkoversio <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0249-1>

ARTO HAUTALA

fysioterapian ja kuntoutuksen
apulaisprofessori
Jyväskylän yliopisto
Liikuntatieteellinen tiedekunta
LTS:n varapuheenjohtaja
arto.j.hautala@jyu.fi

Liikunta- ja terveystutkija EU-rahoituksen jäljillä

OSALLISTUIN JOKIN AIKA sitten laajan eurooppalaisen tutkimuksen suunnitteluun. Tarkoituksena oli – ei enempää eikä vähempää – kehittää menetelmiä selkädinvarmaisen henkilön kuntouttamiseksi pyörätuolista itsenäiseksi kävelijäksi. Konsortiossa oli mukana 52 toimijaa (Suomesta viisi) yhdeksästä Euroopan maasta. Hankkeen kokonaisbudjetti oli hieman yli 45 miljoonaa euroa. Rahoitusta haettiin Euroopan ECSEL-ohjelmasta. Suurella mielenkiinnolla odottelimme arviointia ja rahoituspäätöstä. Tutkimussuunnitelma arvioitiin erinomaiseksi ja rahoituskynnyspistemäärä ylittyi kaikkien arvoitujen suunnitelmien elementtien osalta, mutta rahoituspäätös oli kielteinen. Rahoitusinstrumentin kassan pohja näkyi ja näin suureen kokonaisuuteen ei rahaa riittänyt.

Tutkijaryhmälle pettymys oli suuri, mutta tunne ei ollut uusi. Samanlaisia kokemuksia olen saanut myös viimeisimmästä akatemiahausta, jonka päätöksessä todettiin hakemuksen olevan erinomainen, mutta myönnettävissä oleva rahoitus ei mahdollistanut kaikkien erinomaiseksi arvioitujen hakemusten rahoittamista. En halua kokemuksiani tulkitavan katkeroituneen tutkijan murheen alhoksi, joten totean kielteisten päätösten kuuluvan tutkijan arkeen. Siis uutta mattoa koukkuun ja onnistumisia kohti.

Laadukas korkeatasoinen innovatiivinen tutkimus on keskeinen tehtävä yliopistoissa. Tutkimusrahoitusta etsitään kansallisten kanavien lisäksi muun muassa EU:sta. Perustelu tälle on ilmeinen, sillä EU:n tiedepolitiikka näkyy yliopistoissa monin tavoin. Esimerkiksi European Research Council (ERC)- ja Marie-Sklodowska Curie -ohjelmista saatava rahoitus voivat konkreettisesti pitää tieteentekijän perheen leivässä. Jälkimmäinen tarjoaa rahoitusta tutkijoiden liikkuvuuteen ja urakehitykseen. Horisontti Eurooppa -puiteohjelman budjetti on noin 95 miljardia euroa seitsemäksi vuodeksi (2021–2027). Ohjelma kattaa laajan valikoiman tutkimusalueita, mukaan lukien terveys, ilmasto, energia, liikenne ja digitalisaatio.

Ohjelmasta ei erikseen kohdenneta tiettyjä prosenttiosuuksia tarkasti yksilöidyille tutkimusalueille, kuten lii-

kunta- ja terveystutkimukseen. Kuitenkin ”terveys” (health) on yksi ohjelman merkittävistä klustereista, joka saa huomattavan osan rahoituksesta. Klusteri kattaa monia aiheita, mukaan lukien sairaudet, terveydenhuolto, terveysteknologiat ja hyvinvointi, johon liikuntatutkimus myös osittain kuuluu. Tarkkoja lukuja tietylle alasektorille, kuten liikunta- ja terveystutkimukselle suunnatusta rahoituksesta on vaikea löytää. Rahoitus jakautuu laajasti eri aihealueille ja riippuu hakijoiden ehdotuksista sekä kilpailusta.

Suomen näkökulmasta kiinnostavaa tietysti on se, kuinka hyvin tai huonosti EU-rahoitusta maahamme saadaan. Tuoreimman Business Finlandin tilastopäivityksen perusteella Suomen osallistuminen EU:n Horisontti Eurooppa -ohjelmaan on erinomaisella tasolla. Huomattavaa on erityisesti huima kehitys onnistumisprosentteissa: suomalaisten hakemusten osalta se on noin 21 prosenttia eli selvästi yli EU-keskiarvon, joka on noin 17 prosenttia. Vertailun vuoksi todettakoon, että juuri julkaistu Opetus- ja

kulttuuriministeriön *Liikuntatutkimuksen suunta-asiakirja* kertoo myönnettyjen uusien liikuntatieteellisten tutkimushankkeiden avustusten myöntöprosenttien olleen vuosien 2019–2023 avustushauissa noin 20.

Liikunta- ja terveystutkijalle ei ole uutta se, että tutkimusrahoitus on sekä kansallisesti että kansainvälisesti erittäin kilpailtua. ”*Jos et hae, et voi myöskään saada*” toimii toivottavasti alkuun panevana voimana prosessille. On hyvä havaita, että EU:n strateginen ohjaus vaikuttaa kansalliseen tiedepolitiikkaan, sillä EU-linjaukset valuvat usein Suomen Akatemian tai Business Finlandin käytäntöihin. Esimerkiksi Liikuntatutkimuksen akatemiaohjelma ACTIVE edistää fyysiseen aktiivisuuteen, liikuntaan ja urheiluun liittyvän tutkimuksen laatua, uusiutumista ja vaikuttavuutta. Ohjelman tavoitteena on tuottaa uutta tietoa liikunnan edistämiseksi suuntaamalla tutkimusrahoitusta korkeatasoiseen, innovatiiviseen ja monialaiseen tutkimukseen. Liikuntatutkimuksen akatemiaohjelman avausseminaari pidetään 26.11.2024 Helsingissä. Toivottavasti tavataan siellä! ♦

*Tutkimusrahoitus
on sekä
kansallisesti että
kansainvälisesti
erittäin kilpailtua.*

A full-body photograph of Erkki Liikanen, an older man with grey hair and glasses, standing in a garden. He is wearing a blue and white horizontally striped polo shirt with a small crocodile logo on the left chest, and dark trousers. He is standing in front of a yellow building with a brown downspout. To his left is a large green tree, and in the foreground are various flower beds with white and pink roses. The lighting is bright, suggesting daytime.

Erkki Liikanen:

Jalkapallo ja F1 yhdistävät eurooppalaisia

Euroopan unionin kilpailua ja liikkuvuutta koskevat päätökset ovat Erkki Liikasen mukaan vaikuttaneet myös urheiluun. Brysselin vuosinaan Liikanen löysi lenkkeilyn, jota hän harrastaa edelleen.

ERKKI LIIKANEN TYÖSKENTELI Brysselissä 14 vuotta aluksi Suomen EU-lähettiläänä ja vuodet 1995–2005 komissaarina. Hänen Eurooppa-uransa alkaessa Neuvostoliitto oli olemassa ja sen kanssa solmittu Ystävyys, yhteistyö ja avunanto -sopimus voimassa. Viisi vuotta myöhemmin Suomi oli Euroopan Unionin jäsen ja Neuvostoliitto kadonnut kartalta.

Urheilu on Liikasen mukaan kulttuurin ohella eurooppalaisilla areenoilla luonteva puheenaihe, josta monilla keskustelukumppaneilla on jotakin sanottavaa. Jutunjuurta löytyi etenkin jalkapallosta. **Jari Litmasen** parhaat pelivuodet ajoittuivat Liikasen ensimmäiselle komissaarikaudelle. Amsterdamin Ajax kuului Euroopan huippuseuroihin ja Litmanen on yksi joukkueen tähdistä. Suomalaispelaajan taidot pelinjohtajana huomannut EU-komission puheenjohtaja **Jacques Delors** kysyi Liikaselta, mikä mies Litmanen oikein on.

– Litmasen läpimurto nosti urheilumme näkyvyyden aivan uudelle tasolle Euroopassa. Ei siellä tunneta pohjoismaisia hiihtolajeja eikä jääkiekkoa. Joku saattoi muistaa **Lasse Virénin**. **Paavo Nurmen** tiesi joku urheiluhistoriaan perehtynyt, hänet tunnetaan Amerikassa paremmin, sanoo Liikanen.

Jalkapallon erittäin keskeinen merkitys Euroopassa havainnollistui Liikaselte EU-vuosina. Afrikkalaistaustainen taksinkuljettaja hehkutti hänelle *”Zidane on arabi, Thuram afrikkalainen, mitä ajattelee Jean-Marie Le Pen”* Ranskan voitettua vuonna 1998 jalkapallon maailmanmestaruuden. Ennen kisoja äärioikeistolainen Le Pen oli lausunut olevan *”keinotekoista tuoda pelaajia ulkomailta ja nimittää heistä koottua joukkoa Ranskan maajoukkueeksi”*.

Liikanen muistuttaa, että urheilu on Euroopan unionin näkökulmasta suurelta osin kansallinen asia. Hänen komissaarivuosinaan EU:lla ei ollut toimivaltaa liikunnassa ja urheilussa. EU-päätökset vaikuttivat kuitenkin jo tuolloin etenkin kilpa- ja huippu-urheiluun. Liikunnan ja urheilun rahoitukseen kohdistuvat unionin veikkaustoimintaa koskevat päätökset. Veikkaus sai säilyttää EU-oloissakin monopoliasemansa, joka on kansallisin päätöksin loppumas-
sa verkkopelaamisen osalta.

Sisämarkkinasäädökset vaikuttaneet myös urheiluun

Liikasen komissaarivuosien alkuun osui Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen joulukuussa 1995 antama Bosman-päätös. Tuomioistuin katsoi sopimusjärjestelmän olevan työ-

voiman vapaan liikkuvuuden periaatteen vastainen, mikä mullisti joukkuelajien työmarkkinat EU:ssa. Ulkomaa-laiskiintiöitä ei voinut soveltaa enää EU-alueelta kotoisin oleviin pelaajiin. Sopimuksensa päätyttyä pelaaja saattoi hakea töitä mistä tahansa EU-maasta kansallisuudesta riippumatta.

Vuonna 2009 hyväksytty Lissabonin sopimus toi liikunnan ja urheilun EU:n virallisen toimivallan piiriin. Liikanen muistuttaa kuitenkin, että sisämarkkinointa koskevat päätökset vaikuttavat eniten liikuntaan ja urheiluun.

– Euroopan unionin ytimessä on sisämarkkinoiden toiminta. Pääoman, palveluiden, tavaroiden ja työvoiman vapaa liikkuminen pitää sallia.

EU-päätökset vaikuttavat myös urheilujärjestöjen toimintaan. Tuorein esimerkki tästä on EU-tuomioistuimen joulukuussa 2023 antama päätös, jonka mukaan urheilu-kilpailujen järjestäminen on avattava vapaalle kilpailulle. Tämä antaa esimerkiksi mahdollisuuden perustaa UEFA:sta riippumaton jalkapallon eurooppalainen superliiga.

Liikasen toiselle komissaarikaudelle ajoittui paikalliserkkojen vapauttaminen vuonna 1999 kilpailun piiriin, mikä alensi oleellisesti tiedonsiirron hintaa. Hän muistelee, että 500 kilobitin yhteys maksoi tuolloin 50 euroa kuukaudessa. Hinnat laskivat ja kapasiteettia nostaneet investoinnit vauhdittuivat kysynnän kasvaessa.

Laajakaistayhteyksien kehittyminen nopeutti tiedonkulkua ja mahdollistivat uudenlaiset liiketoimintasovel-lukset. Siirtonopeus kasvoi, mikä mahdollisti liikkuvan kuvan välittämisen internetissä. Tämä lisäsi urheilumedian ja etenkin maksutelevision bisnesmahdollisuuksia. Samaan aikaan tekninen kehitys mahdollisti suorien lähetysten toteuttamisen kevyemmällä tuotantokoneistolla.

Kehityksen suuntaa oli tosin vaikea ennakoida. Liikanen osallistui 2000-luvun alussa Cannesissa keskusteluun, jossa olivat mukana elokuvaohjaaja **Wim Wenders** ja **Lindsey Muth**. Keskustelijat pohtivat, miten tiedonsiirron kehitys vaikuttaa elokuvan liiketoimintamalliin. Kokonaisuutta ei osannut ennakoida kukaan. Yhtä lailla hämärän peitossa oli se, että englantilaisen jalkapallon keskeinen yleisö löytyy 2020-luvulla Aasiasta ja etenkin Kiinasta.

Brysselin vuodet tekivät maratoonarin

Liikasesta tuli Brysselin vuosinaan maratoonari. Brysselin maratonille vuonna 1992 osallistunut **Kalevi Kivistö** toi hänelle lahjaksi Polarin sykemittarin. Liikanen ei ollut aikaisemmin harrastanut juoksua, mutta lenkkeily imaisi hänet mukaansa. Maratoneja kertyi vuosien mittaan viitisenkym-

mentä. Viime vuosina Liikanen on siirtynyt juoksemaan puolimaratonaja.

Juoksusta oli Liikasen aloittaessa harrastuksensa tul-
lut jo suosittu liikuntamuoto Keski-Euroopassa, joten hölk-
käävä suurlähtetilas ja komissaari ei herättänyt suurta hu-
miota. Lenkkeily tarjosi paitsi liikuntaa myös tavan tutustua
eri henkilöihin. Kauppakomissaarin tehtävää vuosina 1999–
2004 hoitanut **Pascal Lamy** ja kehitysyhteistyö-, kilpailu- ja
energia-asioiden osastojen pääjohtajana toiminut **Philip
Lowe** harrastivat juoksua. Komission väkeä kävi juoksemas-
sa maratoneja Brysselissä ja lähiseuduilla.

– Juoksuharrastusta arvostettiin. Ei siellä ajateltu, että
mitä pitempi matka, sitä tyhmempi jätkä. Maraton ei vaadi
lahjoja vaan luonnetta. On löydettävä tapa, jolla juoksee pit-
kän matkan. Kehitin oman maratonfilosofiankin. Matkas-
ta selviää, kun juoksee ensimmäisen kymppin niin hitaasti,
että hävettää, toisen jarrutellen, kolmannen normaalisti ja
neljännen niin kovaa kuin jaksaa,
kuvailee Liikanen.

Brysselin suomalaiset perusti-
vat oman juoksukerhonsa, Bruxel-
les Marathon Clubin. Suomessa
Liikanen vei useana kesänä juok-
sunharrastajia 27 kilometrin len-
kille Mikkelin torilta Anttolaan
mäkistä eteläsavolaista maantietä
kulkevalle reitille.

Keskieuropallaiset liikkuvat
paljon viherympäristöissä, joiden Liikanen luonnehtii ole-
van luonteeltaan puistojen ja suomalaisten metsien väli-
muoto. Ihmiset kulkevat viheralueilla kierteleviä päällys-
tettyjä polkuja pitkin.

F1 tuli tutuksi

Komissaarina Liikasselle tuli usein kutsuja Formula 1 -luo-
kan osakilpailuihin, joita hän myös kävi seuraamassa. Hä-
nen mukaansa moottoriurheilu on Euroopassa tunnetuin
urheilulaji, johon liittyy EU-tasolla kilpailu- ja teknolo-
giaulottuvuuksia. Britannian, Espanjan, Italian, Ranskan
ja Saksan autoteollisuudella on ollut vahva yhteys mootto-
riurheiluun, joten alan lobbaus EU:n suuntaan on voima-
kasta. Liikanen huomasi, että **Keke Rosbergista** oli jäänyt
muistijälki monelle mieleen. **Mika Häkkinen** nousi hui-
pulle 1990-luvulla ja hänen menetyksissään seurasi **Kimi
Räikkönen** 2000-luvulla.

Liikanen pääsi seuraamaan läheltä autoteknologian ke-
hitystä. **Ayrton Sennan** kuolema vuonna 1994 Imolan ra-
dalla toi esiin nopeammiksi ja suorituskykyisemmiksi ke-
hitettyjen autojen turvallisuusongelmat. Vakavia, usein
kuolemaan johtaneita onnettomuuksia oli tapahtunut for-
mulakilpailuissa lähes vuosittain, mutta yhden kirkkaim-
man tähden menehtyminen suureksi televisiolajiksi nous-
seessa moottoriurheilumuodossa pakotti lopulta toimiin.
Onnettomuus johti sääntömuutoksiin ja muun muassa jar-
ruteknologian kehittämiseen.

Formula 1 -kilpailuja hallinnoivan Kansainvälisen autour-
heiluliiton (FIA) puheenjohtaja **Max Mosley** tuli 2000-luvun
alussa tapaamaan komissaari Liikasta ja korosti tarvetta
parantaa autojen turvallisuutta. Liikanen osallistui Mos-
leyn johtaman turvallisuusfoorumin työskentelyyn. Mos-

ley harmitteli vuonna 2012 ilmestyneissä muistelmissaan,
että yhteistyö ja sen pohjalta alkanut prosessi katkesivat Lii-
kasen siirryttyä komissaarikautensa jälkeen Suomen Pan-
kin pääjohtajaksi.

Formulakilpailuiden merkityksestä Saksassa kertoo uu-
tislähetys maan liittopäivävaalipäivänä 1998. Samalle päi-
välle osui Nürnbergringin radalla ajettu Luxemburgin
GP. Uutiset alkoivat Liikasen mukaan tiivistyksellä ”*Schrö-
der und Häkkinen gewonnen, Kohl und Schumacher verlo-
ren*” (Schröder ja Häkkinen voittivat, Kohl ja Schumacher
hävisivät).

Tallipäällikkö **Flavio Briatore**n vieraana Liikanen tu-
stui Renaultin F1-tallin toimintaan 2000-luvun alussa
Magny-Coursin radalla. Mukana oli myös Briatoren silloin
naisystävä, huippumalli **Heidi Klum**. Liikanen ei tosin tun-
nistanut häntä. Komissaari pyysi päästä tervehtimään Kimi
Räikköstä ja Klum lähti opastamaan häntä varikolle. Räk-
könen yllättyi käynnistä ja kysyi

”tuletko sä tänne ihan tän takia?”

Sankka joukko kuvaajia pyöri ym-
pärrillä ja Liikanen arveli Räikkö-
sen olevan todella suosittu. Moot-
toriurheiluun erikoistunut kuvaaja
Antti Puskala valisti häntä, että ku-
vaajia kiinnosti ennen kaikkea Hei-
di Klum.

Formula 1 -luokka on julkisuus-
arvoltaan omassa sarjassaan, mut-
ta ralliautoilun maailmanmestari **Ari Vatanen** oli erittäin

tunnettu Ranskassa. Hän toimi europarlamentaarikkona
kaksi kautta, ensin 1999 Suomesta ja 2004 Ranskasta valitti-
na. Ranskalaisen Metro-lehden vuonna 2006 tekemän kyse-
lyn mukaan Vatanen oli kymmenenneksi suosituin euroop-
palainen Ranskassa. Liikasen mukaan Peugeot’n pääjohtaja
Jean-Martin Folz sanoi Vatasen suorastaan pelastaneen yhtiön.
Tärkeitä olivat vuoden 1985 maailmanmestaruuden li-
säksi neljä Pariisi–Dakar-rallin voittoa 1980–1990-lukujen
taitteessa PSA-konsernin Peugeot- ja Citroen-autoilla.

Vähäinen liikkuminen iso ongelma

Ihmisten vähentynyt fyysinen aktiivisuus on todellisuut-
ta kaikkialla Euroopassa ja laajalti koko maapallolla. Kehi-
tyssuunta yhdistyneenä eliniän pidentymiseen lisää terve-
ydenhoitomenoja. Pääministeri **Petteri Orpon** hallituksen
ohjelmaan sisältyy myös Suomi liikkeelle -ohjelma, jonka
tarkoituksena on kansallisesti kääntää kehityksensuunta.
Juhlapuheissa toistuu huoli liikkumattomuuden kansan-
taloudelle aiheuttamista miljardikustannuksista. Suomen
Pankin pääjohtajan tehtävästä eläkkeelle vuonna 2018 jäänyt
Liikanen suhtautuu juhlapuheisiin ja laskelmiin epäilevästi.

– Laskelmat ovat vähän humpuukia. Tulokset riippuvat
siitä, millä kaavalla ja menetelmällä ne tehdään. Mutta asia
on iso. Jos armeijaan menevä ei jaksu juosta 2 000 metriä,
niin hän on todella huonossa kunnossa. Jos varhaisella iällä
kunto jää hoitamatta, niin taakka on pirunmoinen.

Liikanen kertoo tukevansa urheiluseurojen toimintaa
Mikkelissä. Hän sanoo arvostavansa suuresti seuroissa val-
mentajina ja huoltajina toimivia vanhempia, joita on edel-
leen paljon. Tärkeää on myös mahdollisimman monien
saaminen mukaan toimintaan. Kilpailullisuutta hän pitää

**Ei siellä ajateltu, että
mitä pitempi matka,
sitä tyhmempi jätkä.**

Erkki Liikanen (s. 1950)

- Suomen Pankin pääjohtaja 2004–2018
- Euroopan komission jäsen (komissaari) vastuualueena yritystoiminta ja tietoyhteiskunta 1999–2004
- Euroopan komission jäsen (komissaari) vastuualueena budjetti, henkilöstö ja hallinto, kääntäminen ja komission tietotekniikka 1995–1999
- Suurlähettiläs, Suomen edustaja Euroopan unionissa 1990–1994
- Valtiovarainministeri 1987–1990
- SDP:n puoluesihteerinä 1981–1987
- Mikkelin kaupunginvaltuuston jäsen 1973–1984
- Kansanedustaja 1972–1990
- Valtiotieteen kandidaatti, Helsingin yliopisto 1975



urheiluun luontevasti kuuluvana osana. Huippu-urheilijoiden esikuvavaikutukseen liikuntainnon herättäjinä ja laajemminkin Liikanen suhtautuu kriittisesti.

– Hyvä urheilija ei ole välttämättä hyvä esikuva, vaan hän voi vaikuttaa jopa kielteisesti.

Koulun merkitys liikuntatottumuksien muovaajana on Liikanen mukaan suuri. Perheen ja koulun lisäksi internetin kautta saatavat vaikutteet ohjaavat nuorten valintoja. Liikanen sanoo internetin tehneen ihmisten välisestä yhteydenpidosta helppoa, mutta mahdollistaneen myös olemisen omissa oloissaan.

Lenkille lähtö harmittaa tuskin koskaan

Liikanen ei ole asettunut eläkevuosiensa aloilleen, vaan matkustaa edelleen paljon työ- ja luottamustehtävien vuoksi eri puolille maailmaa. Hän kokee säännöllisen liikunnan auttavan jaksamaan, ja maltillisen lenkkeilyn helpottavan aikaeron aiheuttamaa raskautta. Lenkkittosus ovat nykyisin hyväksytyt matkustusjalkine, joten ne kulkevat kätevästi mukana.

Määränpäässä Liikanen pyrkii käymään aamutuimaan lenkillä. Juhannuksen alla hän vieraili Intiassa, jossa lämpöä oli 35 astetta. Kuumuutta enemmän lenkkeilyä häittäisi ihmispaljous. Kaupustelijat ja kyydintarjoajat sekoittivat hölkkärytmiä.

Juostessa ajatukset järjestyvät ja kirkastuvat Liikanen mukaan kuin itsestään rauhallisen ja pitkän lenkin aikana. Sopivalla vauhdilla juostut lenkit ovat pitäneet jalka- ja selkävaivat loitolla.

– Sykemittari on loistava keksintö, se auttaa pitämään rytmin. En juokse ilman mittaria, varsinkin kun aikarytmi vaihtelee. On katsottava, että pulssi on kunnossa. Vauhtia lähtee lisäämään helposti väsyneenäkin. Olen 73-vuotias kundi, joten kannattaa katsoa, että vauhti on sopiva ja pulssi pysyy. Kun kokonaiskuormitus on kova, niin täytyy olla varovainen, muistuttaa Liikanen.

Liikanen kertoo juoksevänsä muun liikunnan lisäksi rauhallisen ja pitkän lenkin kolme–neljä kertaa kuukaudessa. Vaikeinta liikunnassa on Liikanen mukaan liikkeelle lähteminen. Kyse on savolaisittain sanottuna projektista, joka on aloittamista vaille valmis. Liikuntaa ei kannatakaan jättää meinaamiseksi.

– Olen vain pari-kolme kertaa katunut liikkeelle lähtemistä. Vauhti kannattaa pitää rauhallisena, sitä voi lisätä. Aamu on paras hetki liikkua Anttolassa, New Yorkissa, Delhiä, missä tahansa, sanoo Liikanen.

Liikanen viihtyy myös Anttolan kalavesillä, mistä kertovat saaliskuvat Facebook-sivulla. Erilaisia tapoja liikkua ei Liikanen mielestä kannata tuomita. Joku juoksee mielellään, toiselle sopii sauvakävely. Liikanen ei pidä kuntosalilla käymisestä, mutta suo sen tuottaman mielihyvän muille. Liikuntaan voi myös yhdistää kirjojen kuuntelun. Liikanen on kuunnellut lenkeillään **Volter Kilven** suomalaisen kirjallisuuden klassikoihin kuuluvan *Alastalon salissa* -romaanin luku kerrallaan.

– Miten hyvin se soi. Kilpi luki tekstit ääneen vaimoleen. Kirja on kirjoitettu niin, että rytmi on läsnä. Kannattaa etsiä YLEn Areenasta Alastalon salissa, ja kuunnella kirja luku kerrallaan. Teksti vie varmasti muihin maailmoihin. ♦

Hakemista vaille valmis

Reitti Euroopan unionin rahoitusmahdollisuuksiin ei vaadi urheilu- ja liikuntaväeltä taistelua erityisen byrokratiahelvetin läpi. Vaikka rahoituksen hakemisesta ei olisi mitään kokemusta, apua löytyy – vieläpä Suomesta ja suomen kielellä.

Kuva: Juha Laitalainen

SUOMALAISTEN EU-SUHTEN PERUSONGELMA tulee paljaasti esiin urheilu- ja liikuntaporukan tavassa hahmottaa Euroopan unioni ja sen rahoitusvaihtoehdot.

Jostakin syystä niin moni meistä näkee niin, että EU merkitsee Suomelle maksuja ja velvollisuuksia, jatkuvaa riskiä siitä, että joudumme muiden maiden hyödyksi menevien päätösten maksumiehiksi – sen sijaan että näkisimme reitin hakea unionin rahastoista vauhtia omiin hankkeisiimme.

Tämän ajatusharhan lisäksi olemme luoneet EU:n rahoitusjärjestelmistä mielikuvamyytin, joka ei kannusta ole-

maan tekemisissä EU:n kanssa. Kaikki on olevinaan niin vaikeaa, suomalaisille erityisen vaikeaa. Niin vaikeaa, että parempi olla ottamatta edes selvää miten vaikeaa. Ja niin jää monelta huomaamatta se, että oman liikuntaa tai urheilua – tai niihin liittyviä rakenteita tai oheispalveluita – tuottavan seuran, yrityksen tai järjestön ulottuvilla olisi iso- ja mahdollisuuksia hankkia omaan toimintaan lisävoimaa.

Kun suomalaisen urheilusysteemiin rahoitusmallit ovat isossa muutoksessa ja moni perinteinen kanava uhkaa tukeutua, olisi erityinen syy havahtua miettimään omaa tulevaa rahoitusstrategiaa uusiksi. Osana tätä mietintää olisi jokaisen tällä elämänalueella toimivan yhdistyksen, yrityk-

sen, oppilaitoksen, tapahtuman ja järjestön syytä miettiä omia EU-asenteitaan uusiksi.

Etenkin kun unionin rahastojen seuraavat hakukierrokset lähestyvät vielä sen verran monen kuukauden päässä, että monessa seurassa, yrityksessä tai järjestössä olisi mahdollisuuksia pelkällä nykyisen toiminnan toisenlaisella paketoinnilla, tai korkeintaan pienehköillä täydennyksillä, saada omaa toimintaa EU-rahoituskriteerit täyttäväksi.

Eurooppa on täällä, ei tuolla

Eurooppa ja EU eivät ole jossakin kaukana. Suomi on osa EU:ta ja EU sijaitsee yhtä lailla kaikilla suomalaisilla paikkakunnilla kuin se sijaitsee Brysselissä, Strasbourgissa tai Luxemburgissa. Suomalaiset eivät ole sen vähempää EU-kansalaisia kuin ovat ranskalaiset, saksalaiset tai espanjalaiset.

Eurooppa ei ole tuolla kaukana – paikassa, jonne tärkelevät eurobyrokraatit lentävät bisnesluokassa litkimään mai tokahvia ja samppanjaa. EU on yhtä lailla Suomussalmella, Lapualla tai Rutalahdella lauantaisaunan jälkeisessä grillimakkaratuoksussa.

EU:n kanssa asioivan ei tarvitse välttämättä matkustaa Suomesta mihinkään. Ei tarvitse osata ranskaa, ei englantia tai ruotsiakaan. EU:n kanssa voi asioida Suomessa, suomen kielellä. Myös liikuntasektoria koskevien rahoituspohdintojen kanssa. Pari minuuttia netissä tuottaa puhelinnumerot ja sähköpostiosoitteet, joiden kautta aukeaa reitti eteenpäin. Suomeksi ja Suomessa, suomalaisten kesken.

Se reitti ei ole sen kummempaa tarpomista ole kuin on minkään muunkaan rahoitushakemuksen tekeminen – paitsi tämä on jopa ehkä astetta helpompaa. Tarpomista auttaa se, että EU:n Suomessa olevat toimijat auttavat työkseen suomalaisia tekemään hakemuksiaan. Lisäksi näissä liikunnan asioissa opetus- ja kulttuuriministeriö, Olympiakomitea ja liikunnan aluejärjestöt ovat kaikki jo heränneet tarjoamaan valmiita ohjeistuksia hakukierroksia varten, kunhan vaan urheilun arkitoimijat itse ymmärtävät ottaa yhteyttä ja kysellä voisiko EU olla ratkaisu heidän haasteissaan.

EU on niin kuin moni muukin urheilun yhteistyötaho. Kukaan ei tule hakemaan kotikylältä mihinkään, itse on tehtävä aloite.

Ei pelätä byrokratiaa

Euroopan unionin kanssa on aina se riski, että aivot menevät solmuun erilaisten hankkeiden, termien ja toimielinten sekamelskasta. EU näyttäytyy helposti byrokraattiselta sekameltiltä, jonka edessä menee sormi suuhun.

Myös urheilun ja liikunnan rahoitusvaihtoehtojen kanssa tulee helposti ähky, jonka edessä lamaantuu. Tähän ähkyn auttaa kuitenkin taas se, että tarjolla on kokeneempaa asiantuntija-apua.

Liikunta- ja urheilu eivät sinänsä toimialoina kuulu EU:n ydintoimintaan, mutta unioni on monin tavoin kiin-

nostunut liikuntasektorista. Se kun on monella tavalla kyttyssä niihin asioihin, jotka EU:n asialistalla ovat. Liikuntainvestoinnit ovat usein paitsi liikuntainvestointeja, myös hankkeita, joilla on suora yhteys alueiden elinvoimaan, rajaseutuyhteistyöhön, ympäristönsuojeluun, sosiaali- ja terveyspuolen kokonaisuuteen, vapaa-aikaan liittyvään elinkeinotoimintaan, koulutukseen...

Asetelma kuvaa hyvin maaseuturahoitus. Kun tosiasia on, että EU:n määritelmien mukaan 95 prosenttia Suomen pinta-alasta on maaseutua, on suurimmalla osalla suomalaisia urheiluseuroja mahdollisuus päästä mukaan maaseutujen elinvoimaa ylläpitämään ja edistämään kehitystä EU:n jättimäisestä maaseuturahoituksesta. Kyse on

maaseutujen, siis maataloutta laajemmin maaseutua hahmottavasta rahoituksesta, jossa urheiluseurojen kaltaiset kotikyliensä elinvoimaa ylläpitävät tahot ovat erityisen kiinnostavia rahoituskohteita.

Sama logiikka toimii monessa muussakin kohdassa. Liikuntainvestointi on omaperäinen väline moneen EU:n ydintavoiteisiin kuuluvan asian edistämiseen. Suomen urheilu- ja liikun-

taväen kannattaakin tässä kohdin ajatella luovasti ja nähdä toimintaansa EU:n silmin. Siis mitä sellaista mitä EU haluaa edistää, tulemme liikuntatouhullamme välittömästi tai välillisesti jo nyt edistäneeksi?

Tämän asian tunnistaminen on Suomessa vielä alkutekijöissään, mutta juuri siksi siinä on myös iso kasvun ja kehittymisen mahdollisuus, paikka oivaltaa jotakin tärkeää.

Liikuntainvestoinnit edistävät EU:n ydintavoitteita

Kun näin on, EU on aktiivisesti mukana lukuisissa liikunta- ja urheiluhankkeissa. Tätä varten on oma Erasmus-rahoituksensa, mutta juuri Suomen kaltaisessa Euroopan reunalla sijaitsevassa maaseutuvaltaisessa maassa ovat myös monet muut EU:n rahoituskanavat avoinna. Euroopan aluekehitysrahasto, Euroopan sosiaalirahasto, Erasmus+ Sport, maaseuturahasto, Interreg, LEADER, ympäristörahasto – lista on pitkä.

Vaikka rahoituskanavia on moneen lähtöön, yksi asia näitä yhdistää. On aivan selvää, että Suomi on toistaiseksi ollut aliedustettuna EU:n kautta urheilu- ja liikuntasysteemiin ohjautuneessa rahoituksessa. Tämä ei johdu siitä, että EU olisi jotenkin syrjinyt suomalaisia, vaan suomalaisten omasta saamattomuudesta. Vaikka tilanne on piristymään päin, Suomi tuottaa suhteettoman vähän hakemuksia. Lisäksi yksittäisten hakupapereiden hiontaa voisi vielä hieman kehittää hankkimalla parempaa ymmärrystä siitä, minkälaisilla kriteereillä sporttirahaa jaetaan. Määrän ohella on myös laatuongelmaa.

Syitä suomalaisten haluttomuuteen tai osaamattomuuteen tuottaa hakemuksia voi vain arvailla. Suomen urheiluväki on kuitenkin varsin kielitaitoista, seura- ja järjestötyö on opettanut toimimaan hankkeiden ja projektien kanssa. Lisäksi juuri urheilussa on omaan arkiologiikkaan kuuluvaa

Kukaan ei tule hakemaan kotikylältä mihinkään, itse on tehtävä aloite.

kansainvälistä toimintaa varsin paljon. Voi oikeastaan kysyä millä muulla elämäntilanteella kuin juuri urheilussa suomalaisuudella on niin paljon arkista yhteistyötä eurooppalaisen järjestelmän kanssa.

Liikuntaväellä pitäisi siis olla kaikki edellytykset tuottaa menestyviä EU-hakemuksia. On kummallista miksi niin ei ole tehty, mutta mikään ei estä muuttamasta tätä asiaa nopeastikin. Kun EU jakaa rahaa ja Suomessa on alikäytetty omia hyviä mahdollisuuksia, isokin muutos on mahdollinen varsin nopeastikin.

Nyt pitäisi vaan laittaa toimeksi, tартtua tilaisuuteen.

Ei maankiintöitä, hakemuksen laatu ratkaisee

EU:n rahoitusjärjestelmien kriteeristö on siinä mielessä mielenkiintoinen, että mitään kansallisia kiintöitä ei ole. Kaikki hankkeet pisteytetään kussakin rahoitusinstrumentissa olevan kriteeristön mukaisesti ja rahaa jaetaan vain pisteytyksen perusteella.

Ei voida suosia mitään maata, mutta ei myöskään jakaa rahaa solidaarisuusperiaatteilla mihinkään vain sen vuoksi, että joku maa on aliedustettu. Hankkeiden laatu ratkaisee. Hankkeet kilpailevat, eivät maat.

Kun Suomi ei ole osannut kovin laajasti hakukisoihin osallistua, ovat rahat menneet muualle. Paremmiin hakuysteemiin perehtyneiden maiden liikuntahankkeet ovat päässeet yliedustamaan.

Toisaalta, juuri on myös mahtava mahdollisuus. Aktiivisemmalla ja päättäväisemmällä hakuotteella olisi tarjolla uusi rahoituskokonaisuus, jonka veroista lisäpottia ei Suomen urheilusysteemiin ole mistään muualta tarjolla.

Tämän luulisi kiinnostavan tilanteessa, jossa Veikkauksen perinteinen rahanjakokone siirtyy historiaan ja kun yritysten ja julkisen vallan mahdollisuudet yhteistyön lisäämiseen ovat nykytodellisuudessa ne mitkä ne ovat.

Tässä kohdassa olisi tietysti muodikasta alkaa haukkua Olympiakomiteaa ja urheilujohtajia, mutta ei ongelma niissä ole. On vain viestin kulkuun liittyvä ongelma. Suomessa on tarjolla ohjausta ja opastusta EU:n rahoituslähteisiin, jos urheilun arkitasoilta vain rohjettaisiin lähteä apua hakemaan.

Hakeminen on taitolaji

Vaikka EU:ssa on tarjolla kymmenien miljoonien liikuntapotti, ei se tietenkään sitä tarkoita, että rahaa alkaa virrata, kun alamme vain tehtailla hakemuksia. Hakeminen on taitolaji, koko hommassa menestyminen vaatii pisteytyskissassa pärjäämistä, siksi kannattaa tarkkaan miettiä millä tavalla oman hankkeen voi rakentaa siten, että pisteitä alkaa kertyä. Tässä mietinnässä kannattaa ilman muuta hyödyntää myös oman seuran ulkopuolista viisautta.

Ne muutamat kannustavat esimerkit, joita Suomessa on saatu aikaan, ovat kaikki perustuneet yhteen perusovallukseen. On otettu yhteys tahoihin, jotka osaavat hankemukset tehdä. Urheiluseuran arkityötä tekevien vapaaehtoisten ei kannata tätä itse alkaa tekemään, etenkin kun apua on puhelinsoiton päässä tarjolla. Soittokierros omaan lajiliittoon, liikunnan aluejärjestöön, ministeriöön ja Olympia-

komiteaan vie jo pitkälle. Jo yhteen näistä soittaminen avaa asiaa paljon.

EU-rahoitusta voi hakea melkein pä mihin tahansa, mitä urheilu- ja liikuntaelämän arjessa tapahtuu. Olosuhteet, osaaminen, arkitoiminta, koulutus, tapahtumat, erityisprojektit... mahdollisuuksia riittää. Eri rahastoilla on kuitenkin omat painopisteensä ja hakemuksen perustelun ja koko myyntipuheen sanoituksessa on tietenkin huomioitava se, miltä rahastolta rahaa ollaan hakemassa.

Sanotuksen ohella on olennaista pohtia sitä, kenen tai minkä nimissä rahoitusta haetaan. Hakijana voi olla seura, lajijärjestö, kunta, tapahtuman taustaorganisaatio tai eri tahot yhteisesti. Lisäksi eri rahastot ovat selkeästi tarkoitettu tietyn tyyppisiä hakijoita varten.

Tätä hieman sekavaa kokonaisuutta ei kuitenkaan kannata pelätä, vaikka EU-raham hakemisesta ei olisi mitään aiempaa kokemusta. Suomessa on jo kuitenkin sen verran monta onnistunutta hakemusta saatu aikaan, että apua löytyy, jos sitä aktiivisesti vain hakee.

Hankehumpkaa on turha kirotta

Maailma muuttuu. Veikkauksen rahanjakautomaatti jää historiaan ja myös niin julkisen vallan kuin yritystenkin rakenteet muuttuvat koko ajan suuntaan, joka vaikeuttaa yhteistyökuvioita. Myös suomalaisten muuttoliikkeet, ikäkauma ja elintapojen murrokset heijastuvat liikunta-alaan haastavasti.

Kun kaikki muuttuu, on ymmärrettävä, että myös omien asenteiden sekä ajatus- ja toimintamallien on muututtava. On opittava toimimaan toisin, tultava pois vanhoilta reiteiltä ja tutuista maisemista. Siksi juuri nyt ei kannata tyrmätä yrityksiä hahmottaa uusiksi urheilemisen ja liikkumisen toimintakenttää sekä siihen liittyvien rahoituksellisten avausten kokonaisuutta.

Yksi viime vuosien ilmiö on ollut ns. hankehumpaan lisääntyminen kaikessa, myös liikunnan ja urheilun asioissa. Myös EU-yhteistyö herättää paikoin arveluja siksi, että EU-käytännöt johtavat usein hankehumppamaisiin tilanteisiin.

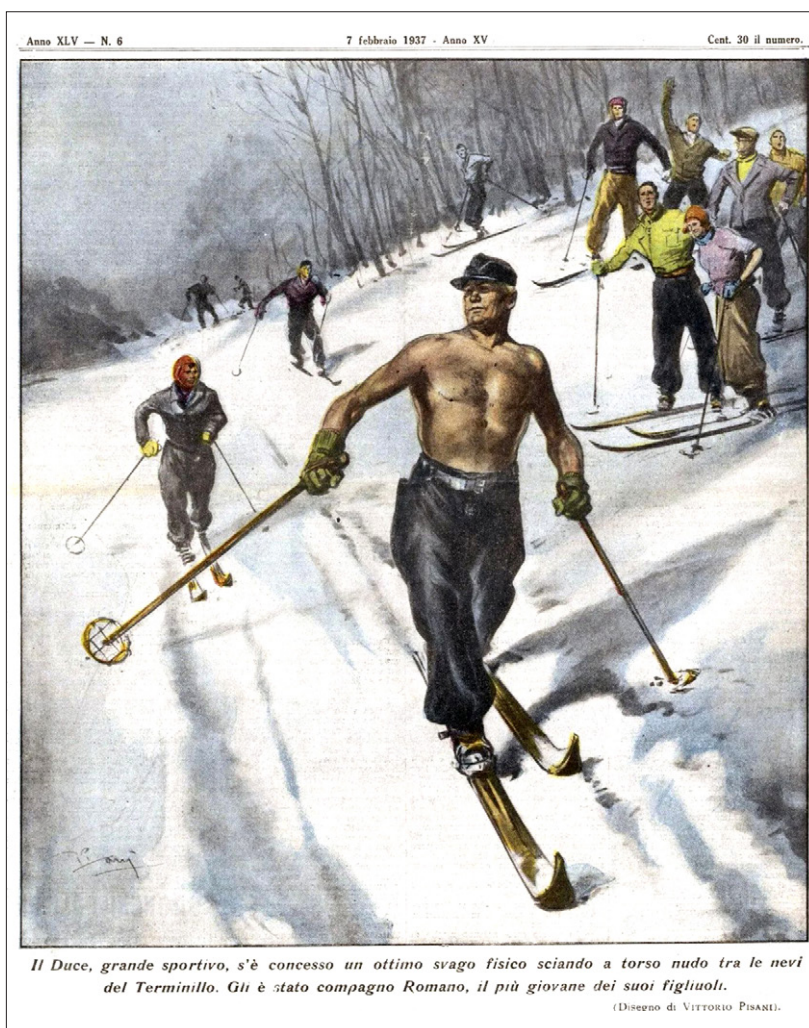
Tässä kohdin urheilun ja liikunnan porukoissa kannataisi kuitenkin hetkeksi pysähtyä mitä kiroamme, kun hankehumpkaa noidumme. Kiroamme nimittäin asiaa, jolle ei voi liikunnan ja urheilun keinoilla mitään. Kun ympäröivä suomalaisuus ja eurooppalaisuus toimii yhä enemmän hankkeiden ja projektien kautta, on tämä opittava ottamaan samanlaisena ympäristötekijänä kuin sääolosuhteet hiihtokisoissa.

Jos rahoitus vaatii yhä enemmän hankehumppaan osallistumista, sitten siihen on opittava osallistumaan niin, että humppa osataan. Kiroaminen ja vastenmielinen tuhina ei realiteetin edessä auta. Tässä vain kohdataan asia, jonka toimintaympäristön muutos tuo eteen.

Ongelma se on sille, joka tekee siitä ongelman. Sille, joka opettelee elämään tämän olosuhteet vaatimalla tavalla, tästä samasta asiasta tulee vahvuus. Kannattaa miettiä kumppaan porukkaan itseään ja omaa porukkaansa on ohjaamassa – EU-asioissa, ja muutenkin. ♦

Miehet pullistelevat politiikassa urheilulla

Monet diktaattorit ovat korostaneet valtaansa fyysistä voimaa uhkuvilla kuvilla. Myös demokratioissa urheilullisen julkikuvan merkitys on kasvanut kuvia tulvivassa maailmassa.



"Il Duce, suuri urheilija." Benito Mussolini La Tribuna Illustrata -lehden kannessa Vittorio Pisantin piirroskuvassa vuonna 1937.

ITALIAA VUOSINA 1922–1944 johtanut ja itsensä vuonna 1925 diktaattoriksi julistanut Benito Mussolini (1883–1945) käytti osittaista alastomuutta tehokkaana imagonrakennuksen työvälineenä. Tässä hän Mussolini oli aikaansa edellä. Mussolini esiintyi brutaalin miehekkäänä ja oli seksisymboli aikana, jolloin sanaa ei tunnettu. (Swan 2016)

Urheilullisuus ja fyysinen suori-tuskyky olivat osa Mussolinin henkilö-kulttia. *Il Duce* poseerasi usein yläruu-mis paljaana ja myös uimahousuissa. Aikansa italialaismiesten keskimitan hiukan ylittänyt Mussolini oli parhai-na vuosinaan 169 senttiä pitkä ja pai-noi 70 kiloa.

Terminillossa Keski-Italiassa alku-vuodesta 1937 otetuissa kuvissa Mus-solini hiihtää ylävartalo paljaana. *L'Illustrazione Italiana* -lehti korosti kuvatekstissään 24. tammikuuta 1937 Mussolinin ainutlaatuista pystyvyyttä harrastaa lukuisia urheilulajeja:

"Ducen poikkeuksellinen fyysinen ky-vykyys ilmenee kaikissa urheilulajeissa, joita hän harjoittaa, aina kun vakavat valtiolliset velvollisuudet sen sallivat. Soti-las- ja siviililentäjä, kilpa-ajaja ja mootto-ripyöräilijä, uimari, miekkailija ja ratsas-taja, Duce harjoittaa kaikkia urheilulajeja teknisesti täydellisesti ja suurenmoisella innolla."

Mussolini-kultin rakentaminen oli alkanut 1920-luvun heti sen jälkeen, kun hänestä tuli diktaattori. Hän esiin-tyi uimahousuissa jopa valtiovierailui-den yhteydessä. Vuonna 1934 Mussolini ja hänen vävyensä, ulkoministeri Galea-zzo Ciano kävelivät uimahousuissa Ric-cionen rannalla puku päällä liikkuneen Itävallan liittokanslerin Engelbert Doll-fussin kahden puolen. (Swan 2016)

Toisen maailmansodan aikana Mussolini poseerasi lähes aina asepuvussa. Sodan loppuvaiheissa otetuissa kuvissa näkyy imperiuminsa menettänyt ikääntynyt ja väsynyt mies. Mussolinin elämä päättyi partisaanien teloittamana huhtikuun lopussa 1945.

Putin Mussolinin jalanjäljissä

Mussolinia esittävästä kuvastosta löytyy paljon yhtymäkoh-
tia **Vladimir Putiniin** (s. 1952), joka oli valtaan tullessaan vuonna 1999 ensin pääministeriksi ja seuraavana vuonna presidentiksi nuorin Venäjän tai Neuvostoliiton johtaja sit-
ten **Josif Stalinin** (Swan 2016).

Aivan valtakautensa alussa Japanin-matkallaan vuonna 2000 mustan vyön judoka Putin esitteli judotaitojaan. (AP Archives) Häneltä ilmestyi vuonna 2008 judovideo *Opis-
kelemme judoa V. V. Putinin kanssa* (Paananen 2008). Putin on kuvattu lentämässä riippuliitimellä, kalastamassa, su-
keltamassa, ratsastamassa, pelaamassa jääkiekkoa ja har-
rastamassa judoa. Putin asettui kuvaan ylävartalo paljaana muun muassa kalastamassa vuonna 2007 ja hevosen seläs-
sä kesällä 2009. Viimeistään paidattomasta Putinista Sipe-
riassa 2010 otettu kuva teki hänestä seksisymbolin Venäjäl-
lä. (Swan 2016)

Macho-kuvat ajoittuvat erityisesti vuosiin 2008–2012, jolloin Putin toimi pääministerinä, mutta johti tosiasia-
ssa Venäjää, vaikka presidenttinä oli **Dmitri Medvedev**. Kuvat viestittivät, kuka on todellinen isäntä Venäjällä. Kontrasti neuvostoaikoihin oli suuri. Neuvostojohtajista monet oli-
vat olleet ikämiehiä, jotka esiintyivät vain virallisissa muo-
tokuvissa ja erilaisissa valtiollisissa juhlatilaisuuksissa jul-
kaistuissa otoksissa.

Vuonna 2012 tapahtuneen presidentiksi paluunsa jäl-
keen Putin näkyi vuoteen 2019 saakka pääasiassa judo- ja jääkiekkokuvissa. Jääkiekolla on Venäjällä erittäin suuri vertauskuvallinen merkitys ja jääkiekkoliiga KHL on perus-
tettu Putinin aloitteesta (Forsberg 2021). Tunnetuksi tulivat jääkiekko-ottelut, joissa hitaasti luistelevala Putin teki maa-
leja liukuhihnalta kenenkään estämättä.

Ikääntymisen merkit näkyivät kuitenkin erityisen sel-
västi vuonna 2019 pelatussa näytösottelussa, johon liittynei-
den seremonioiden aikana Putin ei huomannut vaihtoaition eteen levitettyä mattoa ja kompastui siihen. Pitkällä ural-
laan Neuvostoliiton mestaruussarjassa ja NHL:ssa pelannut valioduuman jäsen **Vjatseslav Fetisov** otti rivakimmat luis-
telupotkut yrittäessään turhaan estää Putinia kaatumasta.

Putinia etsittävään kuvastoon ilmestyi tavallisempia ku-
via 2010-luvun lopulla. Hän kävi avannossa loppiaisena 2018. Syyskuussa 2019 presidentti poseerasi Siperiassa met-
säretkellä lepäilemässä puolustusministeri **Sergei Shoigun** kanssa. Koronapandemian ja Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022 Putin-kuvastosta ovat kadonneet presi-
dentin elinvoimaa alleviivaavat kuvat. Samalla ovat kiih-
tyneet arvelut hänen terveydentilastaan. (Vuortama 2022)

Mao vauhditti kulttuurivallankumousta uimalla

Kiinan pitkäaikainen johtaja **Mao Zedong** (1893–1976) käyt-
ti etenkin uintisuorituksiaan poliittisena välineenä. Hän oli vuonna 1917 kirjoittamassaan artikkelissa väittänyt fyysi-
sen ja ja älyllisen suorituskyvyn välisen yhteyden ohjaavan ihmisen toimintaa, koska hän oli eläin. Järkipärisenä eläi-



Vladimir Putin asettui paidatta kuvaan kalastusmatkallaan Tuvas-
sa vuonna 2007. Kuva: Wikipedia

menä ihmisen liikkeellä täytyi olla syy. Mao piti erityisesti uinnista, jota hän harrasti nuoruusvuosista alkaen. Fyysi-
sen kuntoisuuden vahvistamista hän näki keinoksi muut-
taa kuvaa Kiinasta *"Aasian sairaana miehenä"*. (Carter 2021)

Tšiang Kai-Sekin armeijaa paenneiden kommunistijouk-
kojen äärimmäisen raskaan pitkän marssin aikana vuosina 1934–1935 Mao ei joutunut ponnistelemaan fyysisesti, vaan taittoi matkaa kantotuolissa (Chang & Halliday 2006, 175). Vuonna 1949 perustetun Kiinan kansantasavallan johtajana hän pyylevöityi, vaikka harrasti uintia omassa uima-altaas-
sa viimeisiin vuosiinsa saakka.

Mao ui vuonna 1956 kolmessa joessa: kohteina oli-
vat Helmijoki (Zhū Jiāng) lähellä Guangzhouta, Xiang-jo-
ki Changshassa ja Jangtzensa Wuhanissa. Puoluejohtajan suunnitelmat säikäyttivät sekä hänen turvallisuudestaan vastanneet että paikallisen puoluejohdon. Henkilääkäreiä huolestutti saastuneen veden aiheuttama sairastumisriski. Mao piti kuitenkin päänsä ja toteutti uintiaikeensa. Vuosina 1956–1962 Mao ui Jangtzensa yhteensä 11 kertaa. Hän halu-
si osoittaa olevansa toiminnan mies.

Maon kuuluisin uintimatka Jangtzensa ajoittui *Kulttuu-
rivallankumouksen* alkuvaiheeseen. Ikääntyneen johtajan terveydestä ja kyvystä johtaa maata liikkui huhuja. Maon vuonna 1958 liikkeelle sysäämä Suuri harppaus oli johta-
nut katastrofiin, mikä vahvisti Liu Shaoqin ja Deng Xiaopin-
gin asemaa.

Mao pulahti Kiinan suurimpaan jokeen 16. kesäkuuta 1966 osoittaakseen olevansa täysin toimintakykyinen. Val-
tiollinen propaganda kertoi ylivuotavasti uintisuoritukses-

ta. Kansan Päivälehdessä Mao ui tunnissa lähes 15 kilometriä. Ulkomaiset kriitikot kiinnittivät huomiota järjenvastaiseen uintinopeuteen. Puolustajat kiirehtivät selittämään, että vauhti oli joen virtauksen ansiota.

Virtauskaan ei riittänyt selittämään vauhtia, mutta numerot eivät olleetkaan oleellisin asia uinnissa. (Carter 2021) Suorituksellaan 73-vuotias johtaja näytti, että hän on yhä vallankahvassa. Erityisesti nuorisolle suunnattu viesti tiivistyi iskulauseeseen ”*seuratkaa puhemies Maoa kovan tuulen ja aaltojen halki!*” (Chang & Halliday 2006, 605). Mao alkoi lietsoa kannattajiaan joukkokokouksissa Tianmenin aukiolla yhä kovempiin otteisiin kansanvihollisiksi väitettyjä ihmisiä vastaan. (Carter 2021)

Yhdysvalloissa presidentit korostavat kuntoisuuttaan

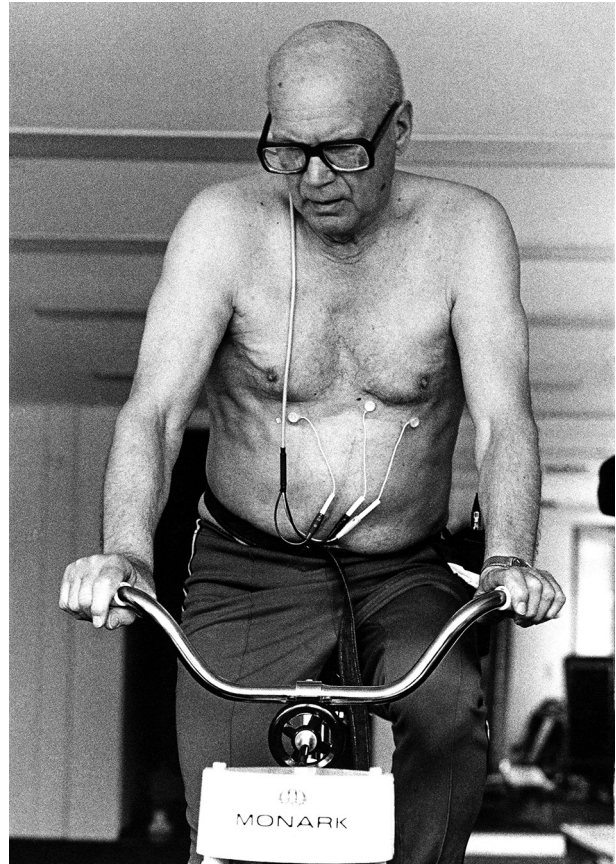
Suosion näkyvyyden tavoittelu urheilullisuutta ja urheilusuorituksia hyväksikäyttäen ei ole diktaattorien yksinoikeus. Fyysisen kunto ja siihen liittyvien mielikuvien merkitys on suuri poliitikoille etenkin Yhdysvalloissa. Ruumiillisuuden korostamisen edelläkävijä oli **Theodore Roosevelt**, josta tuli 42-vuotiaana presidentti **William McKinleyn** murhan jälkeen vuonna 1901. Urheilua ja ulkoilmaelämää yli kaiken arvostanut Roosevelt oli kasvanut lihaskristillisyyden kyllästävässä ilmapiirissä. Hän jatkoi nyrkkeilyharrastustaan Valkoisessa talossa, kunnes nuoren laivastoupseerin isku aiheutti pysyvän silmävamman. Miehisenä miehenä esiintynyt Roosevelt oli tunnettu luonnossa liikkuja ja metsästäjä. (Kiger 2023)

Vuosina 1932–1945 Yhdysvaltojen presidenttinä toiminut **Franklin D. Roosevelt** (1882–1945) – 1900-luvun alun edeltäjänsä kaukainen sukulainen – menetti kävelykykynsä 39-vuotiaana halvaannuttuaan vyötäröstä alaspäin. Roosevelt kuntoutti itseään uimalla, minkä ansiosta hän kykeni pitämään puheita seisten ja liikkumaan lyhyitä matkoja kainalosauvoilla. Pyörätuolissa istuvana hänestä julkaistiin valokuvia vain harvoin. Vuoden 1932 presidentinvaalien alla yritettiin tuloksetta kyseenalaistaa Rooseveltin kyky toimia presidenttinä. Valituksi tultuaan Roosevelt rakennutti Valkoiseen taloon 50 metrin uima-altaan. (University of Arizona libraries)

Yhdysvalloissa presidentin fyysinen kunnon ja urheilutaustan merkitys on korostunut television valtakauden alettua **John F. Kennedyn** (1917–1963) valinnasta lähtien. Kennedy esiintyi nuorekkaana presidenttinä, vaikka kärsi lukuisista terveysongelmista. Hän ei suoranaisesti tullut tunnetuksi urheilullisuudestaan, mutta voitti vuoden 1960 vaalit nuorekkuudellaan. Kennedy pelasi monien Yhdysvaltojen presidenttien tapaan mielellään golfia. Hyväkuntoiselta näyttänyt presidentti nähtiin myös uimarannalla otetuissa kuvissa. (Swan 2016)

Yhdysvaltojen presidenttinä 1977–1980 toiminut **Jimmy Carter** (s. 1924) tuli tunnetuksi innokkaana hölkkääjänä. Sports Illustrated julkaisi vuonna 1978 laajan haastattelun, jossa Carter kertoi pitävänsä juoksemista terveytensä kannalta hyödyllisimpänä liikuntamuotona: lyhyelle kahden–kolmen mailin lenkille pystyi lähtemään kesken työpäivän. (Newman 1978)

Hölkkäkuvissa esiintyivät mielellään myös **Bill Clinton** (s. 1946) ja **George W. Bush** (s. 1946). (Acker 2024) Bush juok-



Urho Kekkonen kuntotestissä vuonna 1974.

Kuva: Jaakko Julkunen / Museovirasto

si presidenttinä vuonna 2003 kolme mailia (4,827 kilometriä) aikaan 20,23. Kilometrivahti oli 4 minuuttia 13 sekuntia. (Kiger 2023)

Barack Obama (s. 1961) purki työpaineita presidentti-vuosinaan pelaamalla koripalloa Valkoisen talon takapihalla. Presidentti saattoi käväistä kiireidensä keskellä heittelemässä tuokion palloa. (Obama 2020, 468) Hän poseerasi mielellään koripalloaiheisissa kuvissa (Obama 2020, kuva-liite; Kriger 2023). Hyvää fyysistä kuntoa uhkuva Obama esiintyi usein myös uimarannalla otetuissa kuvissa. Kennedystä rannalla otettujen kuvien tavoin ne liittivät hänet Mussolinin aloittamaan tapaan poseerata kuvaajille (Swan 2016).

Vuoden 2024 presidentinvaalikampanja sai huvittavia piirteitä, kun **Joe Biden** (s. 1943) ja **Donald Trump** (s. 1946) kiistelivät golftaidoistaan vaaliväittelyssä kesäkuun lopussa ennen kuin Biden luopui ehdokkuudestaan. Trump kehuskelee mielellään golf-taidoillaan. Hänen sanotaan olevan viheriöilläkin huono häviäjä. Bidenin kaatuminen pyörälenkillä vuonna 2022 sai paljon huomiota sosiaalisessa mediassa, mikä antoi lisäpontta kyseenalaistaa hänen kykynsä hoitaa presidentin virkaa.

Kekkonen avasi latua Suomessa

Suomessa urheilu ja liikunta olivat olennainen osa vuosina 1956–1981 tasavallan presidenttinä toimineen **Urho Kekkonen** imagonrakennusta, jota hän teki sukupolvensa poliitikoista ylivoimaisen tietoisesti. Hiihto- ja kalastuskuvia Kekkosesta ilmestyi lukuisia. Hiihdon valinta ei ollut sattui-

ma: lajin merkitys urheilumenestyksen mittarina nousi sotien jälkeen, kun harvat yleisurheilijat ylsivät enää mitaleille olympiakisoissa. (Vrt. (Kokkonen 2008, 267–272)

Suksilla liikkuminen liitti Kekkosen myös maaseutuun, jolla suurin osa suomalaisista ja valtaosa Kekkosen kannattajista asui pitkälle 1960-luvulle. Taittavana imagonrakentajana Kekkosen vahvisti hiihtomatkoillaan kuvaa kansanomaisesta ja tavallisten ihmisen elämää ymmärtävästä johtajasta.

Tunnetussa Kalle Kultalan ottamassa kuvassa Kekkosen kiipeää taatelipalmuun Tunisiassa vuonna 1965. Kultalan otoksessa vuodelta 1964 Kekkonen vaikuttaa pitävän lenkillä Upinniemessä niin reipasta vauhtia, että häntä 14 vuotta nuorempi puolustusministeri **Kaarlo Leinonen** näytti jou-tuvan tekemään töitä pysyäkseen mukana.

Kekkosesta ilmestyi kesällä 1974 kuvia, joissa hän polkee paidattomana kuntopyörää Peurungassa. Kuntotestin tulokset kertoivat presidentin kunnon olevan yhtä hyvä kuin alle 40-vuotiailla, mikä pönkitti osaltaan Kekkosen-kulttia. (Kokkonen 2015, s. 219–220) Myös Kekkosen kuvista osa tuo mieleen Mussolinista julkaistut otokset. (Vrt. Swan 2016)

Mauno Koivisto (1923–2017) näyttäytyi edeltäjänsä tavoin liikunnallisena presidenttinä. ”Manu” jatkoi lentopalloharrastustaan presidenttinä. Laji oli tullut tutuksi hänen ikäpolvelleen sotavuosina ja etenkin niiden jälkeen. **Sauli Niinistö** tuli tunnetuksi 2000-luvun alussa rullaluistelijana. Presidenttivuosiinaan Niinistö kävi useana talvena pelaamassa ”pipolätkeä”. Maaliskuun alussa 2023 tasavallan presidenttinä aloittanut **Aleksander Stubb** (s. 1968) on epäilemättä yksi maailman kovakuntoisimmista valtiojohtajista. Triathlonistin esiintyminen urheilukuvissa liittyy luontevasti henkilöhistoriaan.

Naисpoliitikot eivät ratsasta urheilulla

Tähänastisten poliittikkosukupolvien miesten on ollut helpompi liittää liikunta ja urheilu osaksi julkisuuskuvansa kuin naisten. Ison-Britannian pääministerinä vuosina 1979–1990 toiminutta **Margaret Thatcheria** (1925–2013) urheilu ei suuresti kiinnostanut. Moskovan olympiakisojen boikottia hän kannatti, tuloksetta. (John 2023) EU-komissiota vuodesta 2019 johtanut **Ursula von der Leyen** on taitava ratsastaja ja hänestä löytyy helposti kuvia hevosen selässä, mutta ei enää EU-komissiovuosilta. (esim. Aretz 2015) Konservatiivipoliitikko on ehkä välttellyt ratsastuskuviin joutumista lajiin usein liitetyn elitistisyyden vuoksi.

Suomessa pääministeri **Sanna Marinin** (s. 1985) kuntoilu-uutisointi kohdistui vaatetukseen ja ja ulkonaköön. Liikuntaa harrastavia miespoliitikoita ei arvioida samoista näkökulmista. Ahkerana sosiaalisen median hyödyntäjänä Marin toisaalta varmisti Instagramissa, että hänen lenkkinsä saivat julkisuutta. Syyskuussa 2021 Marin kertoi päättäneensä budjettiriihihiikon puolimaratonin (Marin 2021).

Yhdysvalloissa demokraattien presidenttiehdokkaaksi valitun **Kamala Harrisin** (s. 1964) suhdetta liikuntaan ja urheiluun ei ole juuri tuotu esille kampanjassa. Harris on ker-tonut harrastaneensa lukiovuosiinaan tanssia kuuden nuoren naisen ryhmässä. (Gleeson, S. & Reyes 2020). Harrisin varapresidenttiehdokas **Tim Walz** (s. 1964) harrastaa juoksua säännöllisesti, millä hän saattaa osaltaan täydentää ehdokasparia. (Acker 2024; Natale 2024)

LÄHTEET

- Acker, J. 2024. For the Governor of Minnesota and Kamala Harris' VP Pick, Running Is About Stress Relief and Community, Runner's World 25.7.2024. <https://www.runnersworld.com/runners-stories/a61597604/how-running-changed-me-tim-walz>
- AP archives. 2000. Japan: Tokyo: Russian president Putin: judo. 2000. <https://www.youtube.com/watch?v=RyR38WiUvw>
- Aretz, J. 2015. Reitende Ministerin. „Röschen“ war immer ehrgeizig, saß schön gerade“. Die Welt 10.8.2015. <https://www.welt.de/sport/article145054957/Roeschen-war-immer-ehrgeizig-sass-schoen-gerade.html>
- Carter, J. 2021. Power of symbolism: The swim that changed the history of Chinese. <https://thechinaproject.com/2021/07/14/power-of-symbolism-the-swim-that-changed-chinese-history/>
- Chang, J. & Halliday, J. 2006. Mao. Helsinki, Otava.
- Gleeson, S. & Reyes, L. 2020. Deep roots exist between Joe Biden, Kamala Harris and the world of sports. USA Today 8.11.2020. <https://eu.usatoday.com/story/sports/2020/11/08/joe-biden-kamala-harris-sports-histories/6140675002/>
- Forsberg, T. 2021. Sport as cultural statecraft: Russia and the Continental Hockey League. Teoksessa Russia's Cultural Statecraft Forsberg, T. & Mäkinen toim.) Russia's Cultural Statecraft, s. 206–225. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003141785-10>
- Helmore, E. 2022. 'I'm good': Joe Biden falls off bike during Delaware ride with first lady. The Guardian 18.6.2022. <https://www.theguardian.com/us-news/2022/jun/18/joe-biden-falls-off-bike-video>
- John, E. 2023. How sport explains Thatcher's Britain. The New Statesman 2.7.2023. <https://www.newstatesman.com/culture/books/2023/07/how-sport-explains-thatchers-britain>
- Kiger, P. J. 2023. Oval Office Athletes: Presidents and the Sports They Played. <https://www.history.com/news/us-presidents-athletes>
- Kokkonen, J. 2008. Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. Suomalaisen kirjallisuuden Seura. Bibliotheca Historica 119.
- Kokkonen, J. 2015. Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys, ja muutossuunnat. Suomen Urheilumuseosäätiön tutkimuksia 3.
- Marin S. 2021. Twitter-postaus 10.9.2021. <https://x.com/MarinSanna/status/1436339077624832003>
- Natale, M. 2026. What's It Like to Run with a President? We Asked the Secret Service. Runner's World 26.8.2024. <https://www.runnersworld.com/news/a61946901/jogging-with-the-president-secret-service/>
- Newman, B. 1978. It's Jimmy, the no. 1 jogger, Sports Illustrated 18.12.1978. <https://vault.si.com/vault/1978/12/18/its-jimmy-the-no-1-jogger>
- Paananen, A. 2008. Opiskele judoa Putinin kanssa - nyt videolla! - katso näyte videosta, Ilta-Sanomat 7.10.2008. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000000079082.html>
- Photos throughout Time. Jimmy Carter. https://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2025424_2025864_2025986,00.html
- Swan, A. A. 2016. The iconic body: Mussolini unclothed. Modern Italy Vol. 21, No. 4, 361–381, doi:10.1017/mit.2016.54
- The Telegraph. 2019. Vladimir Putin falls after ice hockey match. <https://www.youtube.com/watch?v=52Js7WQLh0>
- University of Arizona libraries. (Päivämätön) Franklin D. Roosevelt – Disability and deception. <https://lib.arizona.edu/hsl/materials/collections/secret-illness/fdr>
- Vuortama, J. 2022. Mikä on totuus Vladimir Putinin terveydestä? Asiantuntija: ”Yritetään pitää niin pienen piirin tietona kuin mahdollista”. Ilta-Sanomat 7.10.2022. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009117311.html>

MIKKO KNUUTTILA
toimittaja, tietokirjailija
mikko.knuuttila@gmail.com

Idän urheilujättiläinen

Kiina voitti ensimmäisen olympiakultansa vain 40 vuotta sitten. Maailman toiseksi väkirikkaimmasta maasta on neljässä vuosikymmenessä kasvanut Yhdysvaltojen kovin haastaja niin mitalitaulukossa kuin urheilun kabinettipeleissä.

Kiinan Quan Hongchan naisten 10 metrin kerroshyppyjen loppukilpailussa Pariisin olympiakisoissa. Hongchan voitti kilpailun.

Kuva: Zhang Yuwei, Eyevine / Lehtikuva

PARIISIN VUODEN 2024 kesäolympialaisten ensimmäinen kultamitali meni Kiinaan. Sen voittivat ilmakiväärin 10 metrin sekajoukkueessa kilpailleet Sheng Lihao ja Huang Yuting.

Sheng on 19-vuotias ja Huang vasta 17-vuotias. Heidän koko elämänsä ajan Kiina on ollut yksi maailman menestyksekkäimmistä urheilumaista, mutta maan historia huipulla on itse asiassa yhä melko lyhyt.

Kiina voitti ensimmäisen olympiakultansa vasta Los Angelesin kesäkisoissa vuonna 1984, jolloin se palasi olympianäyttämölle jäädäkseen. Historiallisen kullan toi pistooliampuja Xu Haifeng, joka oli tarkin 50 metrin vapaa-pistoolin olympiafinaalissa.

Kiinan lehdistössä Xun ylistettiin ”rikkoneen vihdoin olympialaisten nollan”, ja kotiin palattuaan voittajaa odotti ekstaattinen vastaanotto. Häntä kierrätettiin kolmen viikon ajan ympäri maata valtaviin kansanjoukkojen ylistettävänä. Kiertueen päätyttyä Xu-parka oli lopen uupunut, juhla-ohjelma oli ollut niin intensiivinen, että hän ei ollut saanut nukuttua eikä syötyä kunnolla.

Sama kohtalo odotti myös voimistelija Li Ningiä, joka palasi Los Angelesista kolmen kullan, kahden hopean ja pronssin kanssa. Arviolta 200 000 maanmiestä saapui paikalle toivottamaan Lin tervetulleeksi takaisin kotimaahan.

Deng opasti panostamaan huippu-urheiluun

Kansan valtava innostus huomattiin myös Kiinaa hallitsevan kommunistisen puolueen johdossa. Puoluejohtaja Deng Xiaoping sanoi maan päättäjille: ”Urheilun merkitys on kasvanut niin suureksi, että se vaikuttaa taloutemme ja sivilisaatiomme kehitykseen. Urheilu kiehtoo valtavaa ihmisjoukkoa. Meidän täytyy parantaa urheilumenestystämme.”

Dengin ohjeistuksen jälkeen huippu-urheilun rahoitusta kasvatettiin huomattavasti ja se moninkertaistui 1980-luvun aikana. Huippu-urheilun osuus valtion liikuntabudjetista oli 1980-luvulla peräti kaksi kolmasosaa. Tavallisen kansan liikuttaminen ei ollut yhtä tärkeää kuin kullan ja kunnian saavuttaminen kansainvälisillä kilpailukentillä.

Urheilumenestys – ja etenkin kesäolympiamenestys – auttoi puolueen johtoa tyydyttämään kahta sen keskeistä tavoitetta. Ensinnäkin se kasvatti puolueen legitimitettiin kansan silmissä. Puolue kykeni väittämään, että urheilijoiden voitot on saavutettu puolueen ohjauksella. Toiseksi urheilumenestys toi Kiinalle kansainvälistä arvostusta, jota sen oli muuten vaikea saavuttaa. Kiina oli vielä 1980-luvulla rutiköyhä maa, joka oli kaukana maailman kärjestä kaikessa muussa paitsi väkiluvussa.

1980-luvun aikana Kiina organisoi urheilujärjestelmän *juguo tizhi* -strategian (koko kansakunta tukee huippu-urheilua) mukaisesti. Ympäri maata perustettiin tuhansia sisäoppilaitosperiaatteella toimivia urheilukouluja, joihin kerättiin urheilullisesti lahjakkaita lapsia harjoittelemaan ammattimaisesti tuntikausia päivässä.

Valinta tehtiin usein jo alakouluiässä eikä sitä ohjannut niinkään lapsen oma kiinnostus tai innostus, vaan joka lajiin pyrittiin etsimään fyysisiltä ominaisuuksiltaan ideaaleja tyyppejä.

Kurinalainen järjestelmä toimii osassa lajeja

Kiinan urheiluoppilaitosjärjestelmä on ollut erityisen tehokas lajeissa, jotka vaativat samankaltaisen suorituksen toistamista mahdollisimman täydellisesti kerta toisensa jälkeen.

Esimerkiksi Pariisin kesäolympialaisissa Kiina vei kaikki kahdeksan uimahypyssä jaossa ollutta kultaa. Painonnostoon Kiina sai maakiintiöiden takia ilmoittaa kuusi urheilijaa. He palasivat kotiin viiden kullan kera. Ainoa mitalilta jäänyt kiinalainen painonnostaja oli ME-mies Shi Zhiyong. Shin kisan 73 kilon sarjassa pilasi selkävamma, joka sai hänet kyynelehtimään tuskasta ja pettymyksestä.



Kultamitalistit Sheng Lihao (oik.) ja Huang Yuting uutistoimisto Xinhuan haastattelussa Pariisin olympialaisissa.

Kuva: Wu Huiwo, Eyevine / Lehtikuva

Pariisissa kaksi kultaa voittanut uimahyppääjä Quan Hongchan, 17, on hyvä esimerkki Kiinan urheilujärjestelmän tuotteesta. Quan on köyhän maanviljelijäperheen tytär, joka päätyi lajinsa pariin seitsemänvuotiaana, kun lasten leikkiä koulun pihalla seurannut uimahyppävalmentaja huomasi tytön olevan motorisesti valtavan lahjakas.

Quan päätyi urheilukouluun ja käytti lapsuutensa harjoitteluun. Hän voitti ensimmäisen olympiakultansa jo Tokiossa 2021, vain 14-vuotiaana. Kisan jälkeen hän sulatti kiinalaisten sydämet kertomalla, että urheilee ansaitakseen rahaa, jotta voi maksaa vakavasti sairaan äitinsä hoidon. Quan sanoi, että ei ollut koskaan käynyt huvipuistossa ja unelmoi pääsevänsä pelaamaan kourapeliä, jossa poimitaan pehmoleluja.

Pariisissa Quan hurmasi kiinalaiset menestyksensä ohella käytöksellään lehdistön edessä. 10 metrin kerroshyppien parikilpailun jälkeen Quan ja hänen parinsa Chen Yuxi tapasivat lehdistötilaisuudessa heitä onnittelemaan tulleen freestylehiihdon kiinalaisen olympiavoittajan Eileen Gun. Yhdysvalloissa syntynyt ja kasvanut Gu tekee urheilu-uran ohella töitä mallina ja opiskelee maineikkaassa Stanfordin yliopistossa. Hän on glamourmittareilla mitattuna aivan eri maailmasta kuin maalaistyttö Quan. Se näkyi Quanin olemuksessa. Hän hihitti ja nolesteli Gun edessä kuin kuka tahansa teinifani. Gu vastasi ihailuun halaillemalla Quania.

Yhdysvallat vastapelurina mitalikamppailuissa ja dopingtaisteluissa

Söpöstelyn ohella Pariisissa nähtiin myös perinteisempää suurvaltapoliittikkaa. Mitalitaulukon kärkeen ylsi Yhdysvallat, tosin vain niukasti: sekä Yhdysvallat että Kiina saavuttivat 40 kultaa, mutta Yhdysvalloilla oli enemmän hopeamitaleja. Kiinan hallinnon viestiä sosiaalisessa mediassa vievät tilit tosin ynnäsivät nopeasti Kiinan saldoon Hongkongin ja – kiistanalaisemmin – Taiwanin saavuttamat mitalit ja saivat yhteistulokseksi 44 kultaa ja selvän voiton.

Kisojen kulisissa Kiina ja Yhdysvallat ottivat yhteen dopingrintamalla. Pariisin alla New York Times paljasti yhdessä saksalaisen ARD-kanavan kanssa, että 23 kiinalaista

”Jalkapallostadion on pieni hinta maksettavaksi potentiaalisesti paljon suuremmista eduista.”

huippu-uimaria oli käynyt dopingista Tokion olympialaisten alla, mutta he olivat silti saaneet kilpailla. Käräyjistä 11 oli mukana Pariisissa, mukaan lukien **Zhang Yufei**, joka voitti kuusi mitalia.

Kiinan antidopingjärjestö Chinada oli ilmoittanut kärkeen aiheutuneen saastuneesta ruuasta eikä maailman antidopingtoimisto Wada ollut haastanut selitystä.

Lausunto raivostutti Yhdysvaltojen antidopingjärjestön Usadan johtajan **Travis T. Tygartin**, joka jyrisi, että *”puhtaita urheilijoita on puukotettu selkään”*. Paljastukset saivat poliitikot niin demokraatti- kuin republikaanileirissä puhumaan Wadan rahoituksen lopettamisesta.

Pariisissa Chinada kävi vastaiskuun ja syytti Usadaa tekeytyksestä, kaksinaismoraalista ja antidopingtyön poliittisesta. Kiinalaiset saivat ainakin osittaista tulitukea Wadan puheenjohtajalta, Puolan entiseltä urheiluministeriltä ja 400 metrin juoksijalta **Witold Bąkalt**, joka Kiinan valtion television englanninkielisen CGTN-kanavan haastattelussa voivotteli järjestönsä joutuneen geopolitiikan sodan keskelle. Bąka vannoi puolustavansa Wadan itsenäisyyttä.

Pariisin kisojen aikana uutistoimisto Reuters paljasti lisäksi, että Usada ja Wada ovat tukkanuottasilla yhdysvaltalaisjärjestön käyttämästä taktiikasta antaa doupattujen urheilijoiden jatkaa kilpailamista käryämisestä huolimatta, jos he ryhtyvät mafiatutkintojen tapaan ilmiantajiksi ja auttavat narauttamaan kilpakumppaneitaan.

Paljastuksessa oli kyse vain kolmesta urheilijasta vuosien 2011–2014 välillä, mutta se antoi mahdollisuuden Wadalle jyristä Usadan toimivan ulkokultaisesti: he näkevät riikan toisen silmissä, mutta eivät malkaa omassaan.

Kiistassa on kyse myös Wadan hallinnasta. Järjestön varapuheenjohtaja on Kiinan ensimmäinen talviolympialaisten kultamitalisti, pikaluistelija **Yang Yang**, jonka valintaa edelsivät Kiinan järjestölle tekemät miljoonalahjoitukset. Yang on tosin kiistänyt lahjoitusten johtaneen hänen valintaansa, vaan pitää väitettävänä pöyristyttävänä hyökkäyksenä.

Yangin rooli Wadassa on linjassa Kiinan suhtautumiseen kansainvälisiin järjestöihin myös urheilun ulkopuolella. Kiina ei yritä enää maolaishenkistä vallankumousta, jossa kaikki vanha tuhoetaan uuden tieltä, vaan se pikkuhiljaa hivuttaa kansalaisiaan ja Kiinan linjalle myötämiehisten maiden edustajia päättäviin aseisiin keskeisiin organisaatioihin.

Globaalia urheiluvaikuttamista

Kiinan pehmeän vallan projektin ytimessä on vuonna 2013 aloittama massiivinen Vyö ja tie -hanke, jonka puitteissa maa on investoinut satoja miljardeja euroja infrastruktuurihankkeisiin kymmenissä maissa ympäri maailman.



Kenian presidentti **William Ruto** vieraili kiinalaisten rahoittaman **Talanta-stadionin** rakennustyömaalla heinäkuussa.

Kuva: www.president.go.ke

Usein hankelistalla on ollut siltojen ja rautateiden ohella myös stadioneita, joiden turvin paikalliset poliittiset johtajat ovat voineet päteä oman kansansa silmissä. Urheilumestis on nimittäin merkittävä legitimitietin lähde Kiinan lisäksi myös muissa autoritäärisesti johdetuissa valtioissa.

Tämän vuoden jalkapallon Afrikan mestaruusturnaus pelattiin Norsunluurannikolla. Kisoja varten maahan rakennettiin neljä uutta jalkapallostadionia, joista kolme nousi kiinalaisrahalla, mukaan luettuna pääkaupunki Abidjanin lähistölle rakennettu 60 000 katsojaa vetävä urheilupyhättö, joka nimettiin maan presidentin **Alassane Ouattaran** mukaan.

Satoja miljoonia euroja maksaneen projektin järkevyyttä epäiltiin lännessä. Kuinka maalla, jonka väestöstä yli kolmannes elää köyhyysrajan alapuolella, on varaa rakennuttaa ja ylläpitää jättistadionia?

Kiinaa moiset kysymykset eivät kuitenkaan haitanneet, kuten eivät myöskään muualla Afrikassa. Maa rahoitti esimerkiksi myös kaikki neljä stadionia, jotka rakennettiin Gaboniin vuoden 2017 Afrikan mestaruuskisoja varten. Kenian pääkaupungissa Nairobiissa nousee parhaillaan kiinalaisten rakentama uusi jättistadion vuoden 2027 Afrikan mestaruuskisoja varten. Peruskiven muurausseremoniasa Kenian presidentti **William Ruto** poseerasi polleasti kaihinkoneen ohjaimissa.

”Jalkapallostadion on pieni hinta maksettavaksi potentiaalisesti paljon suuremmista eduista”, kommentoi Kiinan urheiluvaikuttamiseen perehtynyt pariisilaisen Skema-kaupakorkeakoulun professori **Simon Chadwick** New York Timesille helmikuussa.

Lähitulevaisuudessa onkin mielenkiintoista seurata, kuinka Kiina käyttää kasvavaa vaikutusvaltaansa kansainvälisen urheilupolitiikan kabineteissa. Jännitteet Yhdysvaltojen kanssa tuskin katoavat lähivuosina, ne saattavat jopa kasvaa. Lisäksi seuraavat kesäolympialaiset järjestetään vuonna 2028 jälleen Los Angelesissa, ja urheilumaailman merkittävimmän päättäjän vaali on kohta edessä, kun Kansainvälisen olympiakomitean KOK:n puheenjohtaja **Thomas Bachin** toimikausi päättyy. ♦

Urheiluorganisaatioissa tarvitaan tietoa vastuullisesta johtamisesta

Tietoisuus urheilun varjopuolista on vahvistunut viime vuosina. Korjausliikkeitä on tehty, mutta monesti hapuillen johtuen tiedonpuutteesta ja käsitteiden epäselvyydestä.

LIIKUNTA- JA URHEILUORGANISAATIOIDEN toimintatavat ovat herättäneet runsaasti keskustelua viime vuosina sekä Suomessa että ulkomailla. Huomio on kiinnittynyt erityisesti ilmi tulleisiin taloudellisiin ja poliittisiin väärinkäytöksiin sekä epäeettisiin toimintatapoihin liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa. Media on nostanut esille tapauksia, jotka ovat liittyneet muun muassa nuoriin urheilijoihin kohdistuneisiin kyseenalaisiin valmennusmenetelmiin, seksuaaliseen ja rasistiseen häirintään sekä julkisten varojen väärinkäyttöön.

Tutkimusten mukaan urheiluorganisaatiot ovat Suomessa ja globaalisti kiinnittäneet melko vähän huomiota toimintansa vastuullisuuteen (Bradish & Cronin, 2009; Riivari & Heikkinen, 2021), ja epäkohtien esilletulo onkin lisännyt vastuullisuuspuhetta myös urheilussa. Kestävän kehityksen ja urheilutapahtumien ympäristövaikutusten arvioinnin rinnalla on alettu puhua yhä enemmän hyvästä ja läpinäkyvästä hallinnosta, yhdenvertaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta sekä eettisistä ja moraalisisista toimintatavoista. Urheilujärjestöjen odotetaan hoitavan asioitaan vastuullisesti ja kestävästi.

Urheilun kaunis kuori murentunut

Käsitystä *urheilun hyvästä kertomuksesta* eli urheiluun ikään kuin sisäänrakennetusta ja lähtökohtaisesti korkeamoraalisesta hyvydestä, nuhteettomuudesta ja rehtydestä on alettu kyseenalaistaa (vrt. esim. Oja & Lehtonen 2024). Urheilu nähdään yhä useammin sosiaalisen ja taloudellisen toiminnan muotona siinä missä mikä tahansa muukin yhteiskunnallinen toimeliaisuus. Urheilun ammattimaistuminen, kaupallistuminen ja globaalin viihteellisyyden korostuminen ovat kuitenkin lisänneet houkutusta taloudellisiin väärinkäytöksiin tai epäeettisiin ratkaisuihin urheilumenestyksen takaamiseksi. Urheilupesä (*sportwashing*) eli urheilun hyödyntäminen (kyseenalaisten) poliittisten päämäärien saavuttamiseksi ei ole epätavallista. Harva voi myöskään enää tosissaan väittää, että urheilu ja politiikka eivät olisi kytköksissä toisiinsa.

Vastuullisen urheilujohtamisen kansainvälinen tutkimus on lisääntynyt erityisesti 2010-luvulta eteenpäin (Constant & Willem, 2021; Ryan & Dickson, 2018; Sheth & Babiak, 2010). Tutkimuksissa huomiota ovat saaneet muun muassa ympäristökysymykset (Dingle & Mallen, 2021; Millington & Darnell, 2020), huippu-urheilun kestävyys (Barker-Ruchti & Barker, 2017), kestävä kehityksen tavoitteet (McCullough et al., 2022), yritysten yhteiskuntavastuu (Valeri, 2019), ja yritysjohdon eettinen toiminta (Hoye et al., 2018; Paramio-Salcines et al., 2013).

Vastuullisuus ja kestävyys monimutkaisia ilmiöitä

Urheilun eettiset kysymykset ovat kohdistuneet erityisesti yksittäisten urheilijoiden käyttäytymiseen (Sheth & Babiak, 2010), kun urheiluorganisaatioiden eettinen johtaminen on jäänyt tutkimuksissa vähemmälle huomiolle (ks. esim. Ryan & Dickson, 2018). Liikunnan ja urheilun johtamisen vastuullisuus ja kestävyys eivät ole yksiselitteisiä ilmiöitä, ja organisaatiot voivat samanaikaisesti tehdä vastuullisia päätöksiä ja toimia vastuuttomasti. Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös havaittu, että vastuullisuustiedon lisääminen korreloi positiivisesti vastuullisen toimintakulttuurin omaksumisen ja uusien aloitteiden kehittämisen kanssa urheiluorganisaatioissa (McCullough et al., 2016).

Edistysaskelista huolimatta vastuullisuuteen tähtäävät teot eivät palvele aina kaikkien osapuolten tarpeita. Tietty toimintamalli voi vaikuttaa vastuulliselta yhdelle ryhmälle, mutta vastuuttomalta toiselle. Toimien seurauksia voi olla vaikea määritellä tai ne voivat näyttää jopa tahattomalta. On myös huomionarvoista, minkälaisiksi urheilujärjestöt kokevat maineensa ja legitimitteittensä. Yksi vastuullinen päätös ei automaattisesti tee urheiluorganisaatiosta vastuullista, mutta yksi merkittävä vastuuton teko voi leimata urheiluorganisaation huonoksi, mikä voi vaikeuttaa organisaation toimintaa, kehittämistä ja resurssien hankkimista tulevaisuudessa (Carlini et al., 2021).

Urheilun vastuullisuutta käsittelevien tutkimusten lisääntymisestä huolimatta ilmiön taustalla vaikuttavien kä-

sitteiden määrittelyssä on yhä epäselvyyttä ja kansainvälisiä eroja. Kestävä kehitys ja vastuullisuus ovat termejä ja käsitteitä, jotka sekoittuvat tai vähintäänkin limittyvät helposti erityisesti arkikielenkäytössä. Niitä käytetään myös usein samankaltaisissa yhteyksissä viitaten toimintaan, käyttäytymiseen tai kehitykseen, joka ottaa muut ihmiset tai ympäristön moraalisesti tai eettisesti huomioon.

Kestävyyden käsite perustuu Brundtlandin komission julkilausumaan vuodelta 1983, jonka mukaan ”kestävä kehitys” (engl. *Sustainable Development*) ottaa huomioon nykyajan tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omia tarpeitaan. Painopisteenä on tulevaisuuteen suuntautuva ympäristöllinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Nykyään kestävydestä puhutaan usein viittaamalla YK:n 17 kestävä kehityksen tavoitteisiin (engl. *Sustainable Development Goals*). Kestävä kehitys tähtää ihmisten ja maapallon myönteiseen hyödyntäytelyyn, joka suojelee, luo ja ylläpitää sosiaalisia, ympäristöllisiä ja taloudellisia tavoitteita.

Vastuullisuus puolestaan viittaa ihmisten toimintaan nykyhetkessä, ja se voidaan määritellä tilaksi tai tosiasiaksi, jossa ollaan vastuussa tai tilivelvollisia jostakin omassa vallassa tai hallinnassa olevasta asiasta. Tämän päivän ihmisten ja organisaatioiden toiminnan yhteydessä vastuullisuudella viitataan usein muun muassa hyvään hallintotapaan ja yritysten yhteiskuntavastuuseen (mm. Laasch & Conaway, 2015). Vastuullinen johtaminen tarkoittaa löyhästi määriteltynä toiminnan suunnittelua, organisointia ja toteuttamista organisaatiossa, joka pyrkii edistämään sosiaalista ja ympäristövastuuta eli ihmisten ja ympäristön tasa-arvoista, oikeudenmukaista ja kestävää huomioimista toiminnassaan (Pless & Maak, 2011). Urheiluorganisaatioiden jokapäiväisessä toiminnassa tämä toteutuu muun muassa lupauksen pitämisenä, ihmisten tasa-arvoisena kohteluna, erilaisten ryhmien ja läpinäkyvyyden huomioimisena päätöksenteossa sekä luotettavuutena, velvoitteiden noudattamisena sekä vastuunottamisena.

Kirjan avulla vastuullisuuden johtamisen ja kestävä kehityksen jäljille

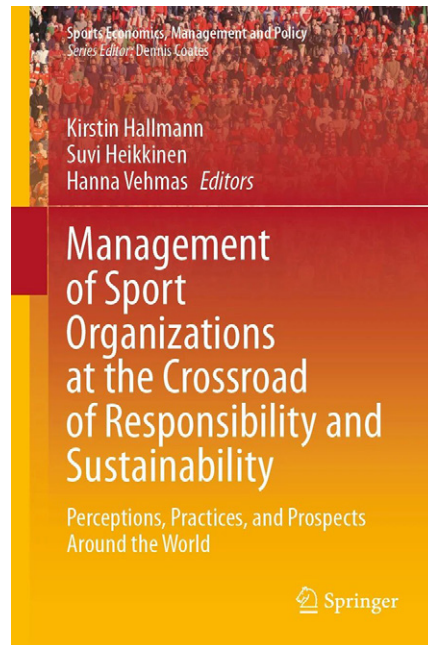
Vastuullisuuteen liittyvän kansainvälisen käsitteistön selkiyttämiseksi käynnistimme kirjaprojektihankkeen, johon kutsuimme tutkijoita eri puolilta maailmaa kuvaamaan kestävyiden ja vastuullisuuden käsitteitä omissa maisa-
maan. Tavoitteena oli selvittää, miten julkisen, yksityisen ja voittoa tavoittelemattoman kolmannen sektorin liikun-

ta- ja urheiluorganisaatiot määrittelevät vastuullisen johtamisen ja kestävä kehityksen, ja mikä merkitys näillä on organisaatioiden toiminnassa. Tätä tavoitetta varten otimme kesällä 2022 yhteyttä noin 25 tutkijaan eri maista. Lopulta kirjaprojektiin osallistui kirjoittajaryhmiä yhteensä 13 eri maasta. Näitä olivat Botswana ja Gambia Afrikasta; Brasilia ja Ecuador Etelä-Amerikasta; Japani ja Etelä-Korea Aasiasta; Belgia, Espanja, Ruotsi, Saksa, Suomi ja Sveitsi Euroopasta sekä Uusi-Seelanti Oseaniasta.

Kirjoittajia pyydettiin keräämään tietoa maidensa liikunta- ja urheiluorganisaatioiden johtamisesta vastuullisuuden ja kestävyiden näkökulmista haastatteleamalla julkisella, yksityisellä ja voittoa tavoittelemattomalla kolmannella sektorilla työskenteleviä henkilöitä. Kaikki haastattelut perustuvat samaan formaattiin, ja niissä käsiteltiin muun muassa organisaation käsityksiä kestävästä kehityksestä ja vastuullisesta johtamisesta; kestävä kehityksen eri ulottuvuuksista (sosiaalinen, ympäristöllinen, taloudellinen); kestävä kehityksen tavoitteiden soveltamisesta vastuulliseen liikuntajohtamiseen sekä mahdollisia viimeaikaisia maakohtaisia tapauksia, jotka ovat liittyneet vastuullisuuteen. Haastattelut toteutettiin syksyn ja talven 2022 aikana, ja aineistoa analysoitiin temaattisen sisältöanalyysin menetelmin. Teos *Management of Sport Organizations at the Crossroad of Responsibility and Sustainability: Perceptions, Practices, and Prospects Around the World* ilmestyi keväällä 2024. Toimittajakolmikkoon kuului meidän lisäksi Kirstin Hallman Kölnissä toimivasta Saksan urheiluyliopistosta.

Taulukkoon 1 on koottu projektiin osallistuneiden maiden urheiluorganisaatioiden käsityksiä vastuullisuudesta ja kestävydestä toiminnoissaan. Kuten taulukosta nähdään, haastateltujen käsityksissä vastuullisuudesta ja kestävästä kehityksestä ei ilmennyt erityistä yllätyksellisyyttä, ja ne olivat melko samansuuntaisia eri maiden välillä. Kestävä kehitykseen yhdistettiin useimmiten taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöulottuvuus, ja vastuullisuus nähtiin puolestaan erityisesti yritystoimintaan yhdistyväksi käsitteeksi.

Alhaisen elintason maissa, kuten Afrikan ja Etelä-Amerikan valtioissa nimenomaan taloudelliset tekijät vastuullisuuden ja kestävyiden määrittäjinä korostuivat jossain määrin. Vastaavasti kehittyneissä yhteiskunnissa mainintoja saivat ympäristöhuolet, yhdenvertaisuus ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Vaikka tämän laadullisin haastateltu toteutetun projektin pohjalta ei voida tehdä yleistyksiä, yllättävin tulos lienee se, että niinkin toisistaan erilaisissa



Toisistaan erilaisissa maissa vastuullisuus ja kestävyys määriteltiin melko samansuuntaisesti.

Maa	Vastuullisuus	Kestävä kehitys
 Belgia	Ei mainintaa	Kestävän kehityksen sosiaalinen ulottuvuus on ilmeisin ja suurin yhteys urheiluun. Kaksi muuta ulottuvuutta (taloudellinen ja ympäristö) jäävät vähemmälle huomiolle rajallisen asiantuntemuksen ja taloudellisten syiden vuoksi.
 Botswana	Kestävä kehitys seuraa vastuullisuutta ja niihin puututaan urheiluorganisaatioissa. Molemmat termit liittyvät ihmisten ja koko planeetan tulevaisuuteen.	Kestävä kehitys seuraa vastuullisuutta, ja niihin puututaan urheiluorganisaatioissa. Molemmat termit liittyvät ihmisten ja koko planeetan tulevaisuuteen.
 Brasilia	Vastuullisuus ymmärretään politiikan ja strategioiden arvo-pohjaiseksi kehitykseksi.	Termi kestäviin toimiin vastuullisen hallinnon alalla, jossa keskitytään ympäristöllisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin tekijöihin.
 Ecuador	Liittyy koulutukseen, asiakkaiden turvallisuuteen, palvelulähtöisyyteen ja talouden rehellisyyteen – määritelmä riippuu toimialasta.	Kestävän kehityksen tärkeys todettiin kaikissa haastatteluis-sa, painopisteenä ympäristö- ja sosiaalinen kestävyys sekä palveluiden tuottaminen ja sitä kautta taloudellinen kestä-vuus. Nykyiset toimet tulee tehdä tulevaisuutta ajatellen.
 Espanja	Sosiaalinen vastuu nähdään sitoutumisena kansalaisiin, osaksi yrityskuvaa sekä tavaksi olla yhteydessä yhteisöön ja vaikuttaa siihen positiivisesti.	Kestävä kehitys nähdään aina osana yhteiskuntavastuuta. Julkisella sektorilla ympäristönäkökohdat kuitenkin ovat vallitsevimpia; yksityisellä sektorilla taloudelliset näkökohdat hallitsevat, ja vapaaehtoissektorilla ympäristö- ja talousnäkö-kohdat ovat yhtä tärkeitä.
 Gambia	Vastuulla tarkoitetaan tietyn statuksen ja taloudellisen tuen saamista ja ylläpitämistä; sisältää myös henkilöresurssien ja monimuotoisuuden kahtiajaon.	Vakaa tulevaisuus taloudellisille ja fyysisille rakenteille, jotka keskittyvät pitkän aikavälin hyötyyn sisällyttämällä liiketoi-minnan ympäristölliset ja sosiaaliset vaikutukset strategiseen hallintasuunnitelmaan.
 Japani	Yritysvastuu kuvataan työntekijöiden ja kansalaisten velvollisuudeksi toimia kokonaisvaltaisesti, kunnioittaa kaikkia sidosryhmiä ja vähentää alueellista eriarvoisuutta, sitä verrat-tiin myös sääntöjen noudattamiseen.	Organisaatiot eivät mieltäneet kestävää kehitystä kovin erilai-sena vastuullisuudesta. Keskeistä on yhteisöllisyys ja terveel-lisen ja kestävan elämäntavan mahdollistaminen.
 Etelä-Korea	Eettisten ja kestävien käytäntöjen priorisointi kaikilla toimin-nan osa-alueilla; ytimessä on sosiaalinen ja ympäristövastuu, läpinäkyvyys ja sitoutuminen vastuullisuuteen.	Kestävän kehityksen arvioidaan muovaavan hallitusten pää-töksentekoa, käytännön instituutioiden aktiivista täytäntöön-panoa; sekä voittoa tavoittelemattomien että voittoa tavoitte-lemattomien urheilujärjestöjen ponnisteluja ja ymmärrystä; tarvitaan edistämistä, joka tarjoaa yksityiskohtaista tietoa ja edistää asianmukaista ymmärrystä kestävästä kehityksestä.
 Ruotsi	Keskitytään sosiaaliseen integraatioon, osallisuuteen ja kansanterveyteen.	Organisaatiot kantavat vastuuta kestävan kehityksen kysy-myksistä ja käyttävät kestävan kehityksen tavoitteita organi-saationsa ylimmillä tasoilla; painopiste on sosiaalisessa kestävyudessa, kun taas taloudellinen kestävyys nähdään toimintakeinona; ympäristön kestävyyttä pidetään tärkeänä, mutta se saattaa haitata urheilutoiminnan ja -ohjelmien toteuttamista.
 Saksa	Vastuullisuus nähdään pääasiassa urheilun tarjoamisena kaikille ja vastuuna työntekijöille ja vapaaehtoisille.	Kestävän kehityksen määritelmä ja päätavoitteet painottuvat erityisesti energiansäästö- ja digitalisaatioprosesseihin.
 Suomi	Julkinen sektori suosii vastuullisuuden käsitystä sen laajan kattavuuden vuoksi; ympäristö- ja sosiaaliset ulottuvuudet liitettiin matkustamiseen ja kansainvälisiin urheilutapahtu-miin; yhteistyöhön kansainvälisen urheiluyhteisön kanssa; taloudellinen vastuu koski osakkeenomistajia.	Kestävän kehityksen katsotaan liittyvän läheisesti ympäristö-näkökohtiin ja planeetan tulevaisuuteen; käsite korvattavissa ympäristövastuulla.
 Sveitsi	Kaikkien haastateltavien mukaan vastuullisuus liittyy yleisesti operatiiviseen hallintoon.	Kestävä kehitys nähdään kattoterminä; kestävällä kehityksel-lä varmistetaan, että nykyisessä liiketoiminnassa ajatellaan tulevia sukupolvia taloudellisella, ympäristö- ja yhteiskunta-tasolla sekä yritysten hallinnassa.
 Uusi-Seelanti	Kestävyys ja vastuullisuus nähdään yhtenä ja samana lähesty-mistapana, tämä on etusijalla Uuden-Seelannin urheilusekto-rilla. Termi kestävyys noudattaa yhä kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, kun aiheet saavat enemmän haasteita ja ovat sidottu lähemmäs ympäristöä.	Kestävyys ja vastuullisuus ovat yksi lähestymistapa, tämä on etusijalla Uuden-Seelannin urheilusektorilla. Termi kestävyys noudattaa yhä kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, kun aiheet saavat enemmän haasteita ja ovat sidottu lähemmäs ympäristöä.

Taulukko 1. Kirjahankkeeseen osallistuneiden maiden urheiluorganisaatioiden käsitykset vastuullisuudesta ja kestävästä kehityksestä.

maissa vastuullisuus ja kestävyys määriteltiin melko samansuuntaisesti. Tämä kertonee tietyistä tavoista ja mekanismeista käsitteellistä vastuullisuutta useimmiten samoilla käsitteillä kuin muillakin yhteiskunnan osa-alueilla. Toisaalta voidaan myös pohtia, että tämän aihepiirin tutkimukseen voi liittyä sensitiivisyyttä ja vaikenemista. Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että epäeettistä toimintaa on myös joskus vaikea tunnistaa tai siihen on vaikea puuttua – myös urheiluorganisaatioissa ja niiden johtamisessa.

Käsitukset vastuullisesta vaihtelevat

Merkittävää on myös, että odotukset vastuullisuudesta voivat kuitenkin vaihdella huomattavasti yhteiskunnasta toiseen. Suomessa esimerkiksi on tyypillistä, että erityisesti oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja epäeettisyyden kokemukset ovat korostuneet (ks. esim. Turpeinen ja Hakamäki (2017; Mikkonen ym., 2021; Berg & Kokkonen, 2016; Kyllönen, 2018; Lahti ym., 2021). Näitä näkökulmia tarkastellaan myös Suomen liikuntalaissa (2015), joka määrittelee vastuullisen toiminnan vaatimukset sekä liikunnassa että huippu-urheilussa. Lisäksi Suomen Olympiakomitea (2021) on laatinut ”Urheiluyhteisön eettiset periaatteet”, jonka tarkoituksena on ulottua kaikkiin suomalaisiin urheilulajeihin ruohonjuuritasolta huipulle (ks. Suomen Olympiakomitea 2021).

Vastuullinen johtaminen on paljon enemmän kuin muodollisia tai epävirallisia sääntöjä ja niiden noudattamista. Se merkitsee kokonaisvaltaista näkemystä organisaatiokulttuurista ja sen suhteesta muuttuvaan ympäristöön. Riivari ja Heikkinen (2022) totesivat tutkimuksessaan, että läpinäkyvällä tavalla järjestetty avoimeen keskusteluun kannustaminen ja johdon esimerkki sekä tuki koettiin avaintekijöiksi eettisyyden ylläpitämisessä ja kehittämisessä urheilujärjestöissä.

Myös kirjaprojektimme pohjalta voi todeta, että urheiluorganisaatioissa tarvitaan entistä enemmän johtajuutta ja johtajia, joilla on tietoa ja ymmärrystä erilaisten toimintatapojen sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristöllisistä vaikutusmekanismeista, mutta myös kykyä sekä halua toimia ja johtaa vastuullisesti ja eettisesti. Näin liikuntakulttuuri ja urheiluliike voivat kestävästi edistää niihin liitettyjä yhteiskunnallisia funktioita, kuten liikunnallista elämäntapaa ja terveyden edistämistä, merkityksellistä sosiaalista toimintaa ja viihteellisuuden tuomaa elämyksellisyyttä sekä taloudellista toimeliaisuutta ammattilaisurheilun ja yritystoiminnan muodoissa. ♦

Kirjoittajat toimivat tutkintovastaavina liikuntatieteellisen tiedekunnan ja kauppakorkeakoulun yhteisessä kansainvälisessä vastuullisen urheilujohtamisen (Responsible Business and Management of Sport) -maisteriohjelmassa.

LÄHTEET

- Barker-Ruchti, N., & Barker, D. 2017. Sustainability in high performance sport: Current practices-Future directions. Routledge.
- Berg, P., & Kokkonen, M. (toim.). 2016. Urheilun takapuoli: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura
- Bradish, C., & Cronin, J. J. 2009. Corporate Social Responsibility in Sport. *Journal of Sport Management*, 23(6), 691–697.

- Constandt, B., & Willem, A. 2021. Stimulating ethical behaviour and good governance in sport: The (non) sense of codes of ethics. In *Good Governance in Sport: Critical Reflections* (pp. 210–220). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003172833>

- Dingle, G., & Mallen, C. 2021. Sport and Environmental Sustainability: Research and Strategic Management. Routledge.

- Hallmann, K., Heikkinen, S., & Vehmas, H. (Eds.). 2024. Management of Sport Organizations at the Crossroad of Responsibility and Sustainability: Perceptions, Practices, and Prospects Around the World. Springer. *Sports Economics, Management and Policy*, 25. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-52489-9>

- Hoye, R., Smith, A. C., Nicholson, M., & Stewart, B. 2018. Sport management: principles and applications. Routledge.

- Kyllönen, M. 2018. Vaikeneminen ei ole vaihtoehto. Katsaus häirintää ja kiusaamista käsittelevään tutkimustietoon liikunnan ja urheilun näkökulmasta. SUEK ry:n julkaisuja urheilun eettisistä asioista No. 2. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. <https://suek.fi/wp-content/uploads/2020/06/Vaikeneminen-ei-ole-vaihtoehto-Katsaus-ha%CC%88irinta%CC%88a%CC%88-ja-kiusaamista-ka%CC%88sittela%CC%88a%CC%88n-tutkimustietoon-liikunnan-ja-urheilun-na%CC%88ko%CC%88kulmasta.pdf>

- Laasch, O. & Conaway, R. 2015. Principles of Responsible Management: Global Sustainability, Responsibility, Ethics. Mason Cengage.

- Lahti, A., Kyllönen, M., Pusa, S., Tolvanen, A., & Laakso, N. 2020. Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. <https://suek.fi/wp-content/uploads/2020/09/Ha%CC%88irinta%CC%88-suomalaisessa-kilpaurheilussa.pdf>

- McCullough, B. P., Kellison, T., & Melton, E. N. 2022. The Routledge Handbook of Sport and Sustainable Development. Routledge.

- Millington, R., & Darnell, S. C. 2020. Sport, development and environmental sustainability. Routledge.

- Oja, S. & Lehtonen, K. 2024. Konkreettista, arkista ja subjektiivista Liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet -hankkeen loppuraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Paramio-Salcines, J. L., Babiak, K., & Walters, G. 2013. Routledge handbook of sport and corporate social responsibility. Routledge London.

- Pless, N. M., & Maak, T. 2011. Responsible Leadership: Pathways to the Future. *Journal of Business Ethics*, 98(Suppl 1), 3–13. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-1114-4>

- Riivari, E., & Heikkinen, S. 2022. Virtuousness in Sports Organizations: Examination of Ethical Organizational Culture and Its Virtues. *Journal of Global Sport Management*, 1–27. <https://doi.org/10.1080/24704067.2022.2066556>

- Ryan, I., & Dickson, G. 2018. The invisible norm: An exploration of the intersections of sport, gender and leadership. *Leadership* (London, England), 14(3), 329–346. <https://doi.org/10.1177/1742715016674864>

- Sheth, H., & Babiak, K. 2010. Beyond the Game: Perceptions and Practices of Corporate Social Responsibility in the Professional Sport Industry. *Journal of Business Ethics*, 91(3), 433–450. <https://doi.org/10.1007/s10551-009-0094-0>

- Suomen Olympiakomitea. 2021. Reilu Peli – Urheiluyhteisön eettiset periaatteet. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2021/11/a49b971c-reilu-peli-2021.pdf>. Read 11th of Jan, 2023.

- Turpeinen, S., & Hakamäki, M. 2018. Liikunta ja tasa-arvo 2017. Katsaus sukupuolten tasa-arvon nykytilaan liikunta-alalla. Opetus- ja Kulttuuriministeriön Julkaisuja 2018:6. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-548-8>. Read 2nd of Feb, 2023

- Valeri, M. 2019. Corporate Social Responsibility and Reporting in Sports Organizations. Springer Nature Switzerland AG. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-319-97649-5>

JATTA MUHONEN

väitöskirjatutkija

kriminologian ja oikeus-
politiikan instituutti
väestön terveyden tohtoriohjelma
Helsingin yliopisto
jatta.muhonen@helsinki.fi

VIRVE TOIVONEN, dosentti

kriminologian ja oikeus-
politiikan instituutti
Helsingin yliopisto
virve-maria.toivonen@helsinki.fi

MARJA KOKKONEN, dosentti

liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
marja.kokkonen@jyu.fi

ANTTI AINE, professori

oikeustieteellinen tiedekunta,
Helsingin yliopisto
Turun yliopisto
antti.e.aine@helsinki.fi,
antti.aine@utu.fi

Kaikilla on oikeus turvalliseen urheiluympäristöön

*Urheiluväkivalta on noussut
ilmiönä keskusteluun ja
laajempaan tietoisuuteen
viime aikoina.*



PARHAIMMILLAAN URHEILU ANTAA harjoittajilleen myönteisiä kokemuksia, lukuisia hyödyllisiä taitoja ja tärkeitä ihmissuhteita loppuelämäksi. Joillekin urheilusta tulee jopa työ ja ura. Viime vuosina julkisuuteen on kuitenkin tullut useita urheiluväkivaltatapauksia sekä kansainvälisesti että kansallisesti. Yhdysvalloissa voimistelujoukkueen lääkäri käytti voimistelijoita seksuaalisesti hyväksi vuosikymmeniä. Suomessa tunnetuin tapaus lienee valmentajan muodostelmaluistelijoihin kohdistama henkinen väkivalta.

Tutkimusten mukaan urheilussa esiintyy niin henkistä, fyysistä kuin seksuaalista väkivaltaa. Suomessa urheilussa väkivallasta käytetään usein myös käsitettä kaltoinkohtelu, joka on kuitenkin rajatumpi käsite, eikä tarkoita

samaa asiaa. Kyse on tällöin tilanteista, joissa väkivaltaa kohdistetaan henkilöihin, jotka ovat vastu-, luottamus- tai valtasuhteissa heikommassa asemassa (THL, 2020).

Yleisintä urheilussa näyttäisi olevan henkinen väkivalta (Muhonen ym. 2024; Toivonen & Aine, 2024). Se ei sisällä toisen ihmisen koskettamista, mutta vahingoittaa tai saattaa vahingoittaa henkilön fyysistä tai psyykkistä hyvinvointia, turvallisuutta tai kehitystä (THL, 2020). Ilmiönä henkinen väkivalta on vaikeampi tunnistaa ja siihen on hankalampia puuttua kuin fyysiseen tai seksuaaliseen väkivaltaan. Väkivallan muotojen tavoin myös tekijäthot ovat urheilussa moninaisia. Väkivaltaan voivat syyllistyä valmentajat, muut urheilijat, katsojat tai alaikäisten urheilijoiden vanhemmat. Urheiluväkivaltaa tapahtuu myös verkossa (Kaski ym. 2022, Toivonen & Aine, 2024).

Väkivallan riskiä kasvattavat tekijät urheilussa

Väkivalta on aina mahdollista ihmisten välisissä kohtaamisissa, mutta urheilussa on erityisiä tekijöitä, jotka mahdollistavat ja ylläpitävät sitä. Näitä ovat muun muassa suorituskaskeinen urheilukulttuuri ja suorituksiin perustuva rahoitus, epäkohdista vaikeneminen, tiedon puute, tehoton oikeussuojajärjestelmä sekä epätasapainoinen valtasuhde valmentajan ja urheilijan välillä. (Wilinsky & McCabe, 2021). Menestyneimpiä urheilujärjestöjä rahoitetaan tavallisesti runsaammin kuin vähemmän menestyneitä. Tämä pitää osaltaan yllä noidankehää, jossa urheilujärjestöt tähtäävät yksin urheilulliseen menestykseen eivätkä kiinnitä huomiota urheilijan hyvinvointiin (Stirling & Kerr, 2013).

Valmentajat saattavat turvautua huutamiseen ja pelotteluun mielestään toimivina pedagogisina tai motivoivina työkaluina (Parent & Fortier, 2018). Kielteisten seurausten pelko tai kokemukset siitä, ettei väkivallasta kertominen johda muutoksiin, estävät tehokkaasti urheilijoita kertomasta väkivallasta (Muhonen ym. 2024; Toivonen & Aine, 2024).

Väkivallan kohteeksi joutumisen riskiä kasvattaa muun muassa kilpaurheilu, vaikka väkivaltaa esiintyykin kaikilla tasoilla, myös esimerkiksi alaikäisten ohjatuissa urheiluharrastuksissa (Kaski ym. 2022; Toivonen & Kananen, 2023). Erityisen paljon väkivaltakokemuksia näyttäisi olevan huippu-uralle tähtäävillä lapsilla (Muhonen ym. 2024; Wilinsky & McCabe, 2021). Lapset ovat usein aikuisia alttiimpia väkivallalle nuoren ikänsä, vähäisen tietopohjansa sekä aikuiselle alisteisen asemansa takia. Lasten voi olla

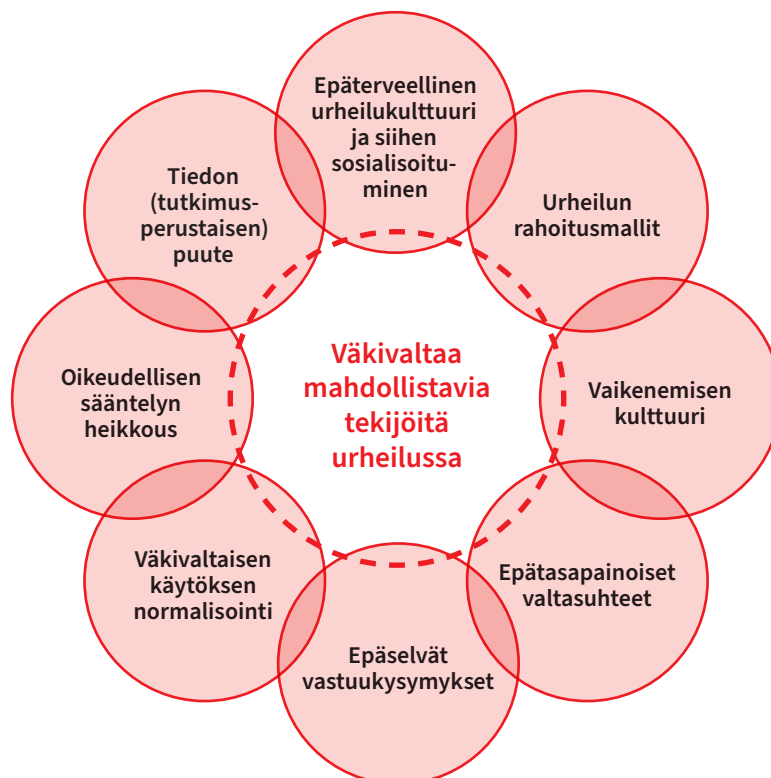
myös vaikea tunnistaa väkivaltaa, jos he ovat tehokkaasti sosialisoituneet väkivaltaa normalisoivaan urheilun maailmaan. He saattavat kokea, että tiettyjä lajikulttuurin tapoja, kuten huutamista, painon punnitsemista ja haukkumista tulee sietää (Coakley, 1993). Tätä noidankehää saattaa vahvistaa voimakas urheilijaidentiteetti (Muhonen ym. 2024).

Väkivalta on vahingollista kaikille, myös urheilijoille. Erityisen haitallista se on vielä kasvamassa ja kehittymässä oleville alaikäisille, joihin väkivalta vaikuttaa usein paitsi vakavasti, myös pitkäkestoisesti (Stirling & Kerr, 2013). Väkivallan seuraukset voivat olla fyysisiä (esim. heikentynyt urheilusuoritus), henkisiä (esim. masennus) tai sosiaalisia (esim. ihmissuhteissa ilmenevä eristäytyminen).

Myös henkisen väkivallan vaikutukset voivat olla yhtä vakavia kuin muun väkivallan.

Korjaavia liikkeitä

Monet eri toimijat ovat viime vuosina havahtuneet urheiluväkivaltaan. Ilmiötä on nostanut näkyviin ja pitänyt esillä muun muassa Ihmisoikeusliiton ”Älä riko urheilua” -kampanja. Urheilun julkisen rahoituksen korjaavana liikkeenä pidämme sitä, että vuodesta 2021 lähtien rahoitusta on kohdennettu aikaisempaa selvemmin eettisiin asioihin, kuten tasa-arvoon, sekä terveellisiin ja turvallisiin liikuntaympäristöihin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024). Sekä Väestöliitolla että Suomen Urheilun Eettisellä Keskuksella on palvelu, johon urheilijat voivat ilmoittaa väkivaltatilanteita ja muista rikkomuksista.



Suomen Olympiakomitea perusti vuonna 2021 erillisen kurinpitolautakunnan, jolla on toimivalta käsitellä kaikki vakavaa henkistä väkivaltaa ja epäeettistä käyttäytymistä koskevat tapaukset. Lisäksi Olympiakomitea on yhteistyössä lajiliittojen kanssa laatinut vastuullisuusohjelman, joka raamittaa urheilujärjestöjen vastuullisuustyötä. Monet urheilujärjestöt ovat itsekin näkyvästi kehittäneet oikeus- turvaohjelmiaan ja -ohjeitaan ja järjestöjen verkkosivuilta löytyvät usein kurinpitosäännöstö, toimintaohjeita sekä eettiset säännöt. Jotkut järjestöt ovat myös nimittäneet erityisiä ”vastuullisuusasiantuntijoita”.

Kaikki mainitut ovat askeleita oikeaan suuntaan, vaikka esimerkiksi Olympiakomitean vastuullisuusohjelman vieminen käytäntöön on osoittautunut hankalaksi niin organisaation sisällä kuin lajiliitoissakin. Vasta tulevaisuus näyttää, miten korjausliikkeet muuttavat suomalaista urheilukulttuuria vai jäävätkö uudistukset irrallisiksi ja tilapäisiksi toimiksi. Toistaiseksi urheilussa kuitenkin esiintyy vielä väkivaltaa. Tutkimustiedon valossa on myös selvää, että turvallisen urheiluympäristön eteen voidaan tehdä vielä paljon enemmän.

Ennaltaehkäisy- ja puuttumismekanismeja tarpeen kehittää

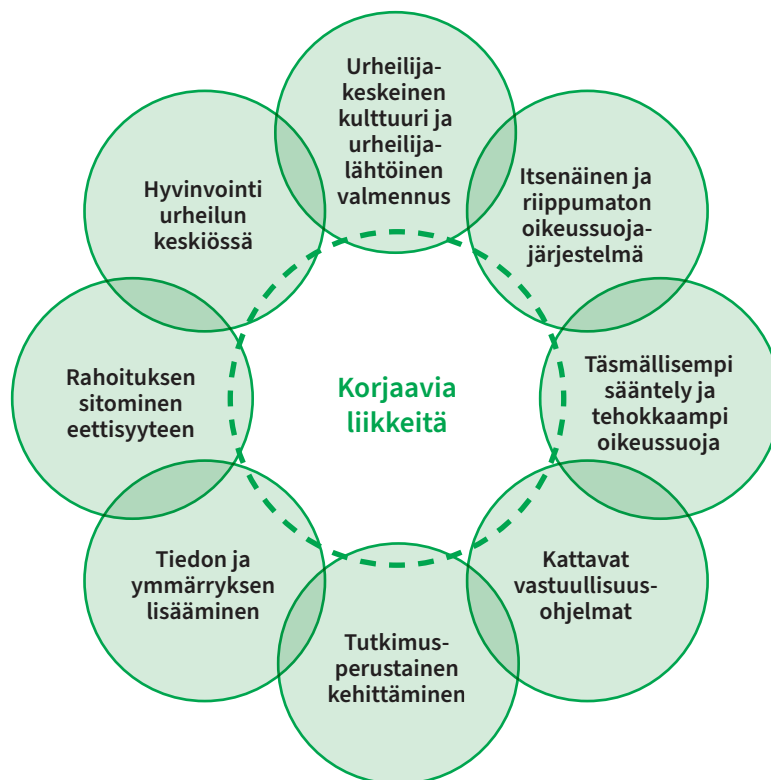
Erityisesti painokkaasti olisi panostettava väkivallan ja muun asiattoman käyttäytymisen ehkäisyyn. Yhtä lailla on kuitenkin varmistettava, että väärinkäytöksiä varten urheilussa on toimivat ja tehokkaat jälkikäteiset oikeusturvamekanismit. Väkivallasta raportoinnin ja sitä seuraavan prosessin läpinäkyvyyttä ja tiedon kulkua eri toimijoiden välillä on parannettava. Tällä hetkellä urheilijat kokevat, ettei väkivallasta raportointi johda tuloksiin. Tutkimuksen mukaan väkivallan käsittelytavat eivät ole tehokkaita,

ainakaan jos mittarina on väkivallan loppuminen (Toivonen & Aine, 2024).

Ensiarvoisen tärkeää olisi turvata se, että rikkomukset ja niiden tutkinta olisi tarvittaessa mahdollista myös riippumattomassa, urheilun ulkopuolisessa organisaatiossa. Lisäksi lasten tarpeet ja kehitystaso on otettava paremmin huomioon ja lasten keskinäisen väkivallan selvittelyssä tulee olla käytössä myös muita kuin virallisia, usein pitkäkestoisia ja kaukana lasten arjesta tapahtuvia kurinpitomenetelyjä (Toivonen & Aine, 2024).

Ennaltaehkäisyn näkökulmasta katse kiinnittyy urheilukulttuuriin. Suoritus- ja menestyskeskeisestä urheilusta olisi pystyttävä siirtymään kohti urheilijakeskeisempiä toimintaympäristöjä, jotka ottavat huomioon myös urheilijoiden emotionaalisen, sosiaalisen ja fyysisen turvallisuuden (Preston ym. 2016). Sen on todettu tuottavan todennäköisemmin hyvinvoivempia urheilijoita ja sitä kautta viime kädessä myös urheilun maailmaan kuuluvaa menestystä (Kim & Park, 2020). Urheilun arvoihin voidaan vaikuttaa myös urheilun menestyksen mittareita muuttamalla tai monipuolistamalla (Kerr, 2021). Menestystä – sekä urheilijan että valmentajan – voisi sijoitusten ohella mitata esimerkiksi sen perusteella, kuinka paljon siirrettäviä elämäntaitoja lapset ja nuoret oppivat urheilussa (esimerkiksi vuorovaikutus-, yhteistyö- tai ajanhallintataidot), tai kuinka motivoituneita ja hyvinvoivia seuran aktiiviurheilijat tai entiset urheilijat ovat.

Yhtenä keinona väkivallan ja muun epäasiallisen käyttäytymisen kitkemiseksi tulisi vähintäänkin lasten osalta pohtia myös sitä, voisiko urheilijoiden asemaa turvata paremmin jo lainsäädännössä. Suomi on sitoutunut suojelemaan alaikäisiä kaikelta heille vahingolliselta toiminnalta kaikissa toimintaympäristöissä, myös urheilussa, mutta



tämä ei näy urheilua koskevassa sääntelyssä. (Toivonen & Aine, 2024). Pykälät paperilla eivät kuitenkaan auta, jos niitä ei tunneta. Siksi ennaltaehkäisyn ytimessä on urheilijoiden ja urheiluorganisaatioiden tiedon ja ymmärryksen lisääminen väkivallasta (erityisesti henkisestä väkivallasta) ja sen seurauksista, asianmukaisesta valmennuskäyttäytymisestä sekä urheilijoiden oikeuksista ja oikeusturvasta (Kerr ym. 2019; Kerr & Stirling, 2019).

Kansainvälisissä tutkimuksissa yhtenä syynä väkivallan vähentämiseen tähtäävien toimien epäonnistumiseen on pidetty sitä, ettei urheilussa ole hyödynnetty tutkimusperustaista tietoa (Kerr, 2021). Erityisesti tutkimustiedon hyödyntämisen tarve koskee henkistä väkivaltaa, sillä se on väkivallan muodoista yleisin, mutta myös suomalaisessa urheilussa vähiten esimerkiksi koulutuksissa esillä ollut väkivallan muoto (esim. Peltola 2016). Koulutuksen tulee olla johdonmukaista, kattavaa ja perustua ajantasaiseen tutkimukseen. Myös lapsia ja nuoria on kuultava uudistuksista ja heille on annettava koulutusta, jotta he kykenevät tunnistamaan väkivallan ja raporttoimaan kokemuksistaan.

Valmentajakoulutus kaipaa kehittämistä

Tutkijat ovat katsooneet, että valmentajakoulutuksiin sisällytettävät *”tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat välttämättömiä, jotta valmentajien urheilijoihinsa kohdistamat väärinkäytökset saadaan loppumaan”* (Kokkonen 2017, s. 202). Valmentajakoulutuksessa tulisi keskittyä enemmän myös valmentajan pedagogisiin taitoihin (Battaglia ym. 2020) sekä urheilijalähtöisempään valmennustyyliin (Kokkonen & Holopainen, 2022). Mallia voisi ottaa esimerkiksi kasvatustieteistä; valmentajan ja opettajan työ on hyvin samankaltaista, mutta opettajien koulutus sisältää huomattavasti enemmän pedagogisia ja kasvatuksellisia opintoja. Valmentajat toimivat samalla tavalla kasvattajina kuin opettajat, ja tämän pitäisi näkyä myös koulutuksessa.

Urheilijalähtöinen valmennustyyli vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä (Battaglia ym. 2020) toisin kuin perinteinen autoritäärinen tyyli. Valmennustyylin potentiaali on kuitenkin urheilijan hyvinvoinnissa ja sitä kautta paremmissa suorituksissa (Kerr ym. 2020). Toisaalta myös valmentajien hyvinvointiin on kiinnitettävä huomiota. On arvioitu, että huonosti voiva ja ylikuormittanut valmentaja sortuu todennäköisemmin purkamaan oman pahan olonsa urheilijoihin (Stirling & Kerr, 2014; Reunamäki 2023).

Uudistuksia ja muutoksia tehtäessä on aina tärkeää, että niiden toimivuutta ja vaikutuksia seurataan ja että saatuihin tuloksiin ollaan valmiita reagoimaan. Kansainväliset esimerkit kertovat, että urheilijakeskeinen urheilukulttuuri, jossa sekä valmentajat, urheilijat että muut urheilun parissa toimivat voivat hyvin ja menestyvät, voi toimia. Hyvä esimerkki ovat Uuden-Seelannin rugbyjoukkueet, joiden toiminta rakentuu holististen ja urheilijakeskeisten arvojen varaan (Johnson et al., 2013). Nämä joukkueet ja niiden ympärillä oleva valmennustiimi paitsi voivat hyvin, myös suoriutuvat erinomaisesti – Uusi-Seelanti on yksi rugbyssä menestyneimmistä, ellei peräti menestynein maa. Myös Suomella on kaikki edellytykset uudistaa urheilua ja sen arvoja ja samalla houkutella uusia lapsia ja nuoria urheilun pariin. ♦

LÄHTEET

- Battaglia, A., Kerr, G. & Stirling, A. 2020. Examining the influence of athletes' punishment experiences on decisions to cease participation in competitive hockey. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18(4), 519–533.
- Johnson, T., Martin, A. J., Palmer, F. R., Watson, G. & Ramsey, P. 2013. A core value of pride in winning: the all blacks' team culture and legacy. *The International Journal of Sport and Society*, 4(1), 1.
- Kaski, S., Heikkinen, A. & Lintunen, T. 2022. Myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia kilpaurheilussa. Asiallinen ja vastuullinen sekä epäasiallinen ja vastuuton kohtelu urheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus.
- Kerr, G. 2021. Next Steps in the Safe Sport Journey: From Prevention of Harm to Optimizing Experiences. *SIRC*. <https://sirc.ca>
- Kerr, G. & Stirling, A. 2019. Where is safeguarding in sport psychology research and practice? *Journal of Applied Sport Psychology*, 31(4), 367–384.
- Kerr, G., Battaglia, A. & Stirling, A. 2019. Maltreatment in youth sport: A systemic issue. *Kinesiology Review*, 8(3), 237–243.
- Kim, Y. & Park, I. 2020. “Coach Really Knew What I Needed and Understood Me Well as a Person”: Effective communication acts in coach–athlete interactions among Korean Olympic archers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3101.
- Kokkonen, M. & Holopainen, S. 2022. Viesteissä on voimaa valmennuksessa. *Liikunta ja Tiede*, 59(3), 38–41.
- Kokkonen, M. 2017. Liikunta sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä edistävien tunne- ja ihmissuhdetaitojen tukijana. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen, & A. Sääkslahti (toim.), *Liikuntapedagogiikka*, 185–214. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Muhonen, J., Stirling, A. & Kokkonen, M. 2024. Athletic identity affects prevalence and disclosure of emotional abuse in Finnish athletes. *Frontiers in Sports and Active Living*, 6, 1406949.
- Parent, S. & Fortier, K. 2018. Comprehensive overview of the problem of violence against athletes in sport. *Journal of Sport and Social Issues*, 42(4), 227–246.
- Peltola M. 2016. Ohjaajan väkivaltainen käyttäytyminen liikuntaharrastuksissa: sukupuolen ja maahanmuuttotilastaan merkitys lapsiuhritutkimuksen valossa. Teoksessa Berg, P. & Kokkonen, M. *Urheilun takapuoli: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*, 23–45. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Preston, C., Kerr, G. & Stirling, A. 2016. Elite athletes' experiences of athlete-centred coaching. *The Journal of Athlete Centered Coaching*, 1(01), 81–101.
- Reunamäki, L. 2023. Urheiluvalmentajan työsuojelu. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.
- Solstad, G. M. 2019. Reporting abuse in sport: A question of power? *European Journal for Sport and Society*, 16(3), 229–246.
- Stirling, A. E. & Kerr, G. A. 2014. Initiating and sustaining emotional abuse in the coach–athlete relationship: An ecological transactional model of vulnerability. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 23(2), 116–135.
- Stirling, A. E. & Kerr, G. A. 2013. The perceived effects of elite athletes' experiences of emotional abuse in the coach–athlete relationship. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11(1), 87–100.
- THL. 2020 Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpäperi 1/2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6> (luettu 3.4.2024).
- Toivonen, V. & Aine, A. 2024. Alaikäisten urheilijoiden väkivalta-koemukset ja niihin puuttuminen. *Lakimies* 3–4/2024.
- Toivonen, V. & Kananen, M. 2023. Epäasiallinen kohtelu urheilussa. Teoksessa Kokko S., Martin L. (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa – LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1.
- Wilinsky, C. L. & McCabe, A. 2021. A review of emotional and sexual abuse of elite child athletes by their coaches. *Sports Coaching Review*, 10(1), 84–109.



Lääketiede

EERO HAAPALA

eero.a.haapala@jyu.fi



Kuva: Antero Aaltonen

Suorituskykyä voi ylläpitää monin tavoin

LIIKUNTAHARJOITTELU SUUNNITELLAAN USEIN parantamaan fyysistä suorituskykyä. Arjessa moni kuitenkin tuskailee esimerkiksi työkiireiden tai lapsiperhearjen aiheuttamista katkoista suunniteltuun ja säännölliseen harjoitteluun. Kuinka paljon harjoittelua tarvitaan ylläpitämään suorituskykyä katkojen aikana vai onko se edes mahdollista? Katsaustutkimuksen mukaan sekä kestävyyskuntoa että lihasvoimaa voidaan ylläpitää useita viikkoja hyvinkin pienellä määrällä harjoittelua, kunhan intensiteetti säilyy riittävän korkeana.

Spieringin ja kumppaneiden narratiivisen katsauksen tarkoituksena oli määrittää harjoittelun vähimmäismäärä, joka tarvitaan suorituskyvyn ylläpitämiseksi. Jo 2–4 viikon harjoitustauko laskee merkittävästi suorituskykyä, mutta ylläpitämiseksi riittävän harjoittelumäärän määrittäminen voi auttaa esimerkiksi useita eri ammattiryhmiä ylläpitämään työ- ja suorituskykyään.

Kestävyys-suorituskykyä voidaan ylläpitää ensinnäkin kahdella viikoittaisella harjoituskerralla, jos yksittäisen harjoituksen kesto ja intensiteetti pidetään samana. Toiseksi yksittäisen harjoituskerran kesto voidaan leikata jopa 66 prosenttia (jopa alle 15 minuuttia kerrallaan riittää) jos ylläpidetään harjoitusfrekvenssi ja intensiteetti. Kolmanneksi harjoittelun intensiteetti voidaan laskea 80–87 prosenttiin maksimisyke- tasosta, jos harjoitusfrekvenssi ja yksittäisen harjoituksen kesto voidaan ylläpitää. Samalla maksimaalisen hapenotto- kyvyn ylläpitämiseksi harjoittelun intensiteetti tulisi olla mahdollisimman korkea.

Nuorilla aikuisilla lihasvoima ja lihasmassa voidaan ylläpitää jopa yhdellä voimaharjoituskerralla viikossa ja yhdellä sarjalla per liike, kunhan harjoituksen intensiteetti säilyy. Vanhemmilla, 60–75-vuotiailla, lihasvoimaharjoittelua saatetaan tarvita kahdesti viikossa ja 2–3 sarjaa liikettä kohden.

Säännöllisen harjoittelun toteuttaminen ei arjessa ole aina mahdollista, ja monia huolettaa suorituskyvyn heikkeneminen. Suorituskykyä voidaan kuitenkin ylläpitää suhteellisen vähäisellä harjoittelulla, kunhan harjoittelun teho pysyy riittä-

vän korkeana. Esimerkiksi kiireisen lapsiarjen keskellä päivittäin 15 minuutin rivakka juoksulenkki riittää kestävyyskunnon ylläpitämiseksi. Vaikka liikunnan terveysvaikutuksia ei käsitelty tässä katsauksessa, kuvatut harjoitusmäärät todennäköisesti riittävät ylläpitämään myös liikunnan terveys- hyötyjä.

LÄHDE: Spiering BA, Mujiga I, Sharp MA, Foulis SA. Maintaining Physical Performance: The Minimal Dose of Exercise Needed to Preserve Endurance and Strength Over Time. *Journal of Strength and Conditioning Research* 2021;35(5):1449–1458. DOI: 10.1519/JSC.0000000000003964

Lapset ja nuoret vähemmän alttiita liikunnan aiheuttamille lihasvaurioille kuin aikuiset

SEKÄ ARKIKOKEMUKSEN ETTÄ TUTKIMUKSEN perusteella lapset ja nuoret pystyvät palautumaan aikuisia nopeammin maksimaalisistakin suorituksista. Tuoreen systemaattisen katsauksen ja meta-analyysin tulosten perusteella yksi tätä eroa selittävä tekijä voi olla lasten aikuisia vähäisempi alttius liikunnan aiheuttamille lihasvaurioille.

Fernandesin ja kumppaneiden tutkimuksessa vertailtiin lasten ja aikuisten lihasvoiman, lihaskivun ja kreatiini-kinuaasi-pitoisuuden muutoksia liikuntaharjoittelun jälkeen. Tulosten mukaan aikuisilla esiintyi merkittävästi suurempia muutoksia kaikissa kolmessa lihasvaurioita kuvaavassa mittarissa lapsiin ja nuoriin verrattuna. Näyttää myös siltä, että ero lasten ja nuorten sekä aikuisten välillä lihaskivun ja kreatiini-kinuaasipitoisuuksissa on suurempi yläräjäharjoittelun jälkeen verrattuna alaräjäjoihin kohdistuneen harjoittelun jälkeen.

Lapset ja nuoret palautuvat aikuisia nopeammin ja ovat vähemmän alttiita liikunnan aiheuttamille lihasvaurioille. Valmentajien tulisi hyödyntää tätä tietoa palautumisaikojen eroista nuorten ja aikuisten välillä optimoidessaan harjoitusohjelmia. Nämä tulokset ovat myös tärkeä muistutus siitä, että lapset ja nuoret eivät ole vain pieniä aikuisia, vaan harjoitusvasteiltaanakin ainutlaatuinen ihmisryhmä.

Tutkijat muistuttavat, että liikunnan aiheuttamia lihasvaurioita esiintyy myös lapsilla ja nuorilla. Siten riittävä palautuminen ja palautumisen seuranta on tärkeää myös nuorilla urheilijoilla.

LÄHDE: Fernandes JFT, Hayes LD, Dingley AF, Moeskops S, Oliver JL, Arede J, Twist C, Wilson LJ. Youths Are Less Susceptible to Exercise-Induced Muscle Damage Than Adults: A Systematic Review With Meta-Analysis. *Pediatric Exercise Science* 2024;36:123–134.

Laskeeko kohonnut verenpaine ilman hikiliikuntaa?

KOHONNUT VERENPAINE KOSKETAA lähes joka toista yli 30-vuotiaasta suomalaista. Verenpaineen liikuntahoitoon on perinteisesti suositeltu kohtuukuormitteista kestävyysliikuntaa, jonka on havaittu laskevan kohonneen verenpaineen omaavilla systolista verenpainetta keskimäärin kahdeksan elohopeamillimetriä (mmHg) ja diastolista verenpainetta keskimäärin viisi mmHg. Kestävyysliikunnan lisääminen väestötasolla ei kuitenkaan ole helppoa. Tuoreen katsauksen havainnot isometrisen harjoittelun myönteisistä vaikutuksista verenpaineeseen voivatkin avata uusia mahdollisuuksia verenpainetaudin liikuntahoidoille.

Edwards ja kumppanit tarkastelivat tutkimusnäyttöä isometrisen harjoittelun vaikutuksesta verenpaineeseen. Viimeaikaisten systemaattisiin katsauksiin ja meta-analyysihin perustuen isometrinen harjoittelu laskee systolista verenpainetta 5–10 mmHg ja diastolista verenpainetta 1–7 mmHg erilaisissa väestöryhmissä. Isometrisistä harjoitteista tehokain näyttäisi olevan seinäkyökkä (systolinen verenpaine -11 mmHg / diastolinen verenpaine -5 mmHg). Myös isometrisen polven ojennus (-10 / -4 mmHg) sekä isometrinen käden puristusvoimaharjoittelu (-8 / -4 mmHg) tuottavat vähintään samanlaisia hyötyjä kuin kestävyysharjoittelu.

Vaikka kestävyysliikunta hallitsee edelleen useimpia kohonneen verenpaineen liikuntahoitosuosituksia, isometrisen harjoittelu näyttää tarjoavan tehokkaan ja turvallisen keinon kohonneen verenpaineen hallintaan. Isometrisen harjoittelun vaikutukset ovat keskimäärin vähintään samansuuruisia kuin kestävyysliikunnalla ja lääkähoidolla. Erityisesti käden isometrinen puristusvoimaharjoittelu on helposti toteutettava ja hyvin siedetty hoitomuoto, joka on helppo toteuttaa jopa kotona sohvalla istuen. Tutkimukset ovat olleet kuitenkin lyhytkestoisia ja tarvitaan lisää tietoa, sitoutuvatko ihmiset kuukausien tai vuosien kestoiseen isometriseen harjoitteluun.

LÄHDE: Edwards JJ, Coleman DA, Ritti-Dias RM. ym. Isometric Exercise Training and Arterial Hypertension: An Updated Review. *Sports Medicine* 2024;54:1459–1497.

Psykologia

HANNA-MARI TOIVONEN

hanna-mari.h-m.toivonen@jyu.fi

Valmentajat ovat usein työnarkomaaneja

NAISVALMENTAJAT OVAT MIESVALMENTAJIA TAIPUVAISEMPIA työskentelemään pakkomielleisesti ja liiallisesti. **Tolentinon** tutkimusryhmän mukaan tätä saattaa selittää se, että miesvalmentajat saavat tyypillisesti parempaa korvausta työstään ja he etenevät urallaan useammin kuin naisvalmentajat. Naisvalmentajat päätyvät työskentelemään erityisen paljon ja tekemään uhrauksia esimerkiksi perheen suhteen todistaakseen osaamisensa ja ansaitakseen tunnustusta.

Myös päävalmentajat ovat apuvalmentajia taipuvaisempia työnarkomaniaan, mitä selittää päävastuu kaikista päätöksistä ja halu osoittaa tehokasta johtajuutta. Taipumus työnarkomaniaan lisääntyy myös iän ja valmennuskokemuksen myötä. Tutkimuksessa selvitettiin kyselyillä 873:n Yhdysvaltojen yliopistosarjan valmentajan työnarkomaniaa ja psykologisten perustarpeiden (autonomian, pystyvyyden ja yhteenkuuluvuuden) täyttymistä.

Psykologisten perustarpeiden ja työnarkomanian välillä löydettiin merkitsevä yhteys. Miesvalmentajien pätevyyden tunne oli naisvalmentajia korkeampi. Päävalmentajat olivat tyytyväisempiä autonomiaan, mutta turhautuneempia ja vähemmän tyytyväisiä yhteenkuuluvuuteen kuin apuvalmentajat. Päävalmentajat saattavatkin kokea ammatillista eristäytymistä, kun he eivät koe tulleen ymmärretyksi ja tuetuiksi, ja erottuvat valta-asemansa vuoksi. Läkäämmät ja kokeneemmat valmentajat kokivat pääsääntöisesti enemmän autonomiaa, pystyvyyttä ja yhteenkuuluvuutta työssään.

Tyytyväisyys autonomiaan liittyy merkittävästi valmentajien taipumuksiin tehdä liiallista työtä. Kun valmentajat

kokevat omasta tahdostaan tekevänsä mielekästä työtä, on todennäköisempää, että he käyttävät enemmän tunteja työtehtäviinsä. Myös turhautuminen autonomian ja pystyvyyden puutteeseen oli positiivisesti yhteydessä pakkomielleiseen ja liialliseen työskentelyyn. Valmentajat pyrkivät tällöin todennäköisesti kompensoimaan perustarpeiden täyttymisen puutetta.

Urheilupsykologian ammattilaiset voisivat auttaa valmentajia analysoimaan työtään ja asettamaan rajoja tehokkaalle työpäivälle ja työmäärälle. Valmentajat voisivat myös hyötyä priorisoinnin, ajanhallinnan ja tavoiteasettelun harjoittelusta pystyvyyden tunteen lisäämiseksi. Lisäksi olisi pyrittävä eroon työkuultuurista, jossa nähdään ylityöt ja ympärivuoden työskentely ainoana tapana menestyä valmentajana. Samalla olisi lisättävä tasapainoisen ja terveellisen arjen arvostusta.

Työnarkomaniaa vähentämällä varmistetaan, että valmentajat pystyvät luomaan pitkän ja kestävän uran. Tällöin he kykenevät vaikuttamaan myönteisesti urheilijoihin, joukkueisiin ja urheiluorganisaatioihin, joita heitä pyydetään johtamaan.

LÄHDE: Tolentino, T., Readdy, T. & Raabe, J. 2024. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 18, 251–269. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2021-0105>



Kuva: Wikipedia

Virtuaalitodellisuus antaa kilpailuetua baseballissa

VIRTUAALITODELLISUUDEN STRATEGINEN JA KOHDISTETTU käyttö antaa baseballorganisaatioille merkittävän kilpailuedun etenkin pelaajien psykologisessa suoriutumisessa. Sen avulla voidaan edistää pelaajien suoritusta, loukkaantuneiden pelaajien kuntoutumista ja harjoittaa psykologista valmiutta tasolta toiselle siirryttäessä.

Wilkins esitteli ammattilaisbaseballiin soveltuvan virtuaalitodellisuuden viitekehyksen pohjoisamerikkalaista Major League Baseball -sarjaa varten. Eniten virtuaalitodellisuudesta baseballissa hyötyvät lyöjät. Virtuaalitodellisuus toimii syötön tunnistamisen työkaluna siten, että lyöjä pystyy katsomaan mitä tahansa syöttöä todellisesta näkökulmasta. Toiseksi virtuaalitodellisuudesta on hyötyä havainnon ja toiminnan yhdistämisen harjoitteessa, jossa lyöjä tekee päätöksen lyödä tai jättää lyömättä. Lisäksi lyöjät hyötyvät peleihin valmistautumisesta tai jopa vuoroparien välissä kohtaamalla syöttäjän virtuaalitodellisuudessa.



Virtuaalitodellisuudesta on hyötyä myös syöttäjille ja kenttäpelaajille. Syöttäjien kohdalla on etua etenkin mahdolltoimien tai vaikeiden skenaarioiden luomisessa kontrolloidulla ja toistettavalla tavalla. Virtuaalitodellisuus mahdollistaa identtisten lentoratojen luomisen, auttaa selvittämään syöttöjen irtautumishetkiä ja tuo esiin syötön rytmin vaikutuksia lyöjään. Kenttäpelaajille on puolestaan hyötyä pelin jälkeisestä analyysistä. Etenkin pelin aikana tehtyjä päätöksiä voidaan analysoida uudelleen luomalla tilanteita siten, että kokemus on pelinomaisempi ja nautinnollisempi kuin vain videolta kerrattaessa.

Virtuaalitodellisuudesta voi lisäksi olla hyötyä pelaajien psykologisen valmiuden harjoittamisessa siirryttäessä kilpailemaan korkeammalle tasolle, kuten lukiosta yliopistoon tai amatööristä ammattilaiseksi. Virtuaalitodellisuus mahdollistaa todellisen ympäristön ja tilanteiden toistamisen, jotta pelaajat tietävät, mitä odottaa seuraavalla sarjatasolla tai vieras ympäristössä. Virtuaalitodellisuutta voidaan hyödyntää myös loukkaantuneiden pelaajien kuntoutuksessa harjoittamalla aivoja rasittamatta kehoa. Esimerkiksi rentoutumis- ja havainto-kognitiiviset harjoitteet ovat mahdollisia.

Virtuaalitodellisuuden käyttöönottoa voivat vaikeuttaa epäluotettavuus, tekniset ja logistiset esteet, ihmisten virheelliset käsitykset sekä materiaalien laatimiseen vaaditun taidon tai ajan puute. Wilkins pitää ongelmista huolimatta virtuaalitodellisuutta potentiaalisena ja merkittävänä lisätyökaluna ammattilaisbaseballissa.

LÄHDE: Wilkins, L. 2024. A framework for using virtual reality to enhance psychological performance in baseball. *Journal of Sport Psychology in Action*. <https://doi.org/10.1080/21520704.2024.2352864>

Laihuuden ja täydellisyyden tavoittelu ennakoii pakonomaista liikuntaa

LAIHUUDEN JA TÄYDELLISYYDEN TAVOITTELU sekä kehonkuvaan panostaminen urheilussa ovat sekä tyttöjen että poikien kohdalla merkittävimmät pakonomaista liikuntaa ennakoivat tekijät. Tytöt raportoivat kuitenkin vielä enemmän pakonomaista liikuntaa ja kehonkuvaan liittyviä huolia kuin pojat. Tyttöillä pakonomaiseen liikuntaan ovat voimakkaasti yhteydessä myös bulimian oireet ja itsekurina, itsensä kieltämisenä ja omien tarpeiden hallitsemisena ilmenevä askeettisuus.

Fortierin tutkimusryhmä selvitti poikkileikkaustutkimuksessaan pakonomaista liikuntaa ennakoivia tekijöitä nuorilla urheilijoilla. Kyselyihin vastasi 492 kanadalaisista nuorta eri lajien urheilijaa. Laihuuden tavoittelu oli tyttöillä ja kehonkuvaan panostaminen pojilla voimakkain pakonomaista liikuntaa ennakoivista tekijöistä.

Tytöillä ilmeni poikia enemmän kehonkuvaan liittyviä huolia ja taipumusta painon sääntelyyn. Tytöt raportoivat myös poikia enemmän pakkomielle-, masennus- ja ahdistusoireita. Sukupuolten välillä ei kuitenkaan ollut eroja viikoittaisissa liikuntamääriä. Subjektiviinen kokemus pakko-oireisuudesta ei siis välttämättä heijasta nuorten urheilijoiden harjoitteluun käyttämää aikaa, vaan korostaa harjoituksen laadullista puolta määrään nähden ja tukee pakonomaisen (vs. liiallisen) harjoituksen terminologiaa.

Tutkijoiden mukaan erityistä huomiota tulisi kiinnittää sellaisten urheilijoiden seulomiseen, jotka tavoittelevat laihuutta, antavat urheilussa suurta painoarvoa kehonkuvalle, ovat perfektionisteja ja ylipäättään erityisen ankaria sekä kurinalaisia niin harjoituksissa kuin arjessa.

LÄHDE: Fortier, M., Rodrigue, C., Clermont, C., Gagné, A.-S., Brassard, A., Lalande, D. & Dion, J. 2024. Predictive factors for compulsive exercise in adolescent athletes: A cross-sectional study. *Journal of Clinical Sport Psychology*. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2023-0025>

Yhteiskuntatieteet

OUTI AARRESOLA
outi.m.aarresola@jyu.fi

Voimavarojen tutkimus voi edistää organisaatioiden yhteiskunnallisia tavoitteita

ERITYISEN TÄRKEITÄ RESURSSIEJA urheilua ja liikuntaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineenä käyttäville organisaatioille ovat olosuhteet, suoraan toiminnan tuottamiseen liittyvät palvelukulut ja hallituksen jäsenet henkilöresursseina. Myös vakaa rahoitus on organisaatioiden jatkuvuudelle tärkeää. Osa organisaatioista pyrkii monipuolistamaan rahoitusta, mihin liittyy päämäärien ja toiminnan laajentuminen.

Choin ja kumppaneiden Yhdysvalloissa tekemä tutkimus keskittyi tarkastelemaan liikuntaa kehityksen välineenä käytävien organisaatioiden (sport-for-development) resursseja ja niiden kehittymistä toiminnan jatkuvuuden kannalta. Tällaiset organisaatiot pyrkivät vaikuttamaan urheilun ja liikunnan avulla myönteisesti esimerkiksi väestön terveyteen, nuoristyöhön, koulutukseen, inklusioon tai paikkakunnan taloudelliseen ja yhteisölliseen kehitykseen.

Tarkastelussa olivat organisaatioiden talousresurssit, henkilöresurssit, strategiset resurssit, prosessiresurssit ja olosuhteet. Resurssipohjainen tarkastelu on peräisin yksityiseltä sektorilta, mutta tutkijoiden mukaan sen ymmärtäminen hyödyttää myös yhteiskunnallisia tehtäviä hoitavia organisaatioita.

Suomessa liikuntaa ja urheilua hyödyntävät pääosin yhdistykset ja säätiöt, jotka saavat myös julkista rahoitusta. Tutkimuksesta onkin hyötyä, kun halutaan pohtia suomalaisten liikunta- ja urheiluorganisaatioiden elinvoimaisuutta ja jatkuvuuden edellytyksiä.

LÄHDE: Choi, W., Chung, M. R., Lee, W., Jones, G. J., & Svensson, P. G. 2023. A Resource-Based View of Organizational Sustainability in Sport for Development. *Journal of Sport Management*, 37(6), 429–439. <https://doi.org/10.1123/jsm.2022-0359>

Sosiaalinen ja ekologinen kestävyys kiinnostaa vain osaa urheiluvaatteiden kuluttajista

EUROOPPALAISET URHEILUVAATTEIDEN OSTAJAT voidaan jakaa ainakin sadetakkioistostensa perusteella neljään ryhmään: kestävyttä arvostaviin, hintaorientoituneisiin, toiminnallisesti suuntautuneisiin ja päättämättömiin kuluttajiin. **Fuchs** kumppaneineen (2024) muodosti tutkimuksessaan urheiluvaatekuluttajista (n = 1012) neljä eri tyyppiä sen perusteella, miten sosiaalinen ja ekologinen kestävyys näyttäytyvät ostopäätöstä tehtäessä.

Kestävyttä painottavien kuluttajien ryhmässä korostuivat tuotteen kierrätysmahdollisuudet, kierrätetyt materiaalit ja tuotteen korjattavuus. Lisäksi he korostivat tuotteen kestävyttä käytössä. Hinta ei ollut kovinkaan tärkeä tekijä ryhmään kuuluville keskituloisille kuluttajille, jotka viettivät paljon aikaa ulkona.

Hintaorientoituneilla korostui tuotteen hinta ja alennusten hyödyntäminen. Heidän ympäristötietoisuutensa oli keskimääräinen tai matala. Tämä pienituloisista koostuva ryhmä vietti aikaa ulkona muita vähemmän, joten sadetakit eivät olleet heille ylipäättään yhtä tärkeitä tuotteita.

Toiminnallisesti suuntautuneessa kuluttajaryhmässä korostuivat tuotteen tekniset ominaisuudet. Ryhmän ympäristötietoisuus oli matala, mutta tulotaso korkea. Tuotteen hinnalla ei ollutkaan toiminnallisuutta painottaville juuri merkitystä.

Päättämättömien ryhmässä ostopäätökseen vaikuttivat eri tekijät yhdessä. Ostamista ei siis suunnannut mitään yksittäisen tekijä vaan kokonaisuus.

Tutkimuksessa ei otettu huomioon erilaisia merkki- ja muotiseikkoja, jotka todellisuudessa vaikuttavat usein urheiluvaatteiden ostopäätöksiin. Silti tutkimus avaa kiinnostavasti sitä, miten vastuullisuuteen ja kestävytyteen liittyvät valinnat asettuvat suhteessa muihin valintoihin.

LÄHDE: Fuchs, M., Bodet, G., & Hovemann, G. 2024. The role of social and environmental sustainability on sportswear's purchasing among European consumers. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 25(3), 641–663. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-06-2023-0116>



Kuva: Antero Aaltonen

Liikuntakoulutus luonnonympäristössä lisää kiinnostusta kestävyysrytityteen

ORDIÑANA-BELLVER JA KUMPPANIT (2024) havaitsivat, että luonnonympäristössä tapahtuvalla liikunta- ja urheiluharrastuksella on yhteys opiskelijoiden kestävyysrytitymistä kuvaaviin tekijöihin (sustainable entrepreneurship variables). Lisäksi luontoaktiviteetit muokkasivat opiskelijoiden kestävyysasenteita ja rytityysaikomuksia niitä tukevaan suuntaan.

Tutkimukseen osallistui 555 liikuntatieteiden opiskelijaa. Tulosten mukaan yliopistot voivat luontoympäristössä tapahtuvalla koulutuksella edistää kestävyystavoitteiden saavuttamista. Havainto on varmasti sovellettavissa myös muihin liikunnan koulutusinstituutioihin. Tutkimuksen perusteella liikunta-ala voi edistää erityisen hyvin kestävyttä kiinnittämällä huomiota liikunnan luontoympäristöihin.

LÄHDE: Ordiñana-Bellver, D., Aguado-Berenguer, S., Pérez-Campos, C., & González-Serrano, M. H. 2024. Exploring nature-based physical activity as a catalyst for sustainable entrepreneurial intentions in sport science students. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 34, 100482. <https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2024.100482>

Pedagogiikka

ARTO LAUKKANEN

arto.i.laukkanen@jyu.fi



Kuva: Antero Aaltonen

Liikunnallisen leikin riskien hallintaan vaikuttavat monet motiivit

LASTEN FYYSINEN AKTIIVISUUS on vähäistä ja ulkoleikit ovat vähentyneet. Tämä ilmiö on herättänyt huolta lasten liikunnan vapauksien rajoittamisesta ja liikkumiseen liittyvien riskien hallinnasta kouluissa. Australialaistutkimus paljastaa, että koulujen toimintaa säätelevät toimijat ja tahot suhtautuvat lasten liikunnallisten leikkien riskeihin hyvin eri tavoin.

Tutkimuksessa haastateltiin usealta eri sektorilta 30 henkilöä, jotka osallistuvat alakoululaisten liikunta- ja leikkimahdollisuuksien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Analyysin perusteella tunnistettiin neljä erilaista kehystä, joilla riskejä käsitellään. Kaksi näistä kehyksistä oli riskikielteisiä (suojelu ja tuottavuus) ja kaksi riskimyönteisiä (kehitys ja kukoistus).

Riskikielteiset kehykset korostivat loukkaantumisten ehkäisyä ja turvallisten tilojen luomista, mikä johti usein leikkimahdollisuuksien rajoittamiseen. Tämä lähestymistapa oli yleisempi koulujen sisäisten toimijoiden keskuudessa. Riskinottoon kannustavassa lähestymistavassa korostuivat riskit osana lasten kokonaisvaltaista oppimista ja hyvinvointia. Tämä ajattelu oli yleisempää koulun ulkopuolisilla tahoilla.

Näyttää siltä, että loukkaantumisten ehkäisyä ja tuottavuustavoitteita korostavat toimintatavat saattavat johtaa riskien ja hyötyjen epätasapainoon. Tämä voi rajoittaa lasten mahdollisuuksia osallistua vapaaseen ja liikunnalliseen leikkiin, jonka tiedetään olevan tärkeää heidän kehitykselleen ja hyvinvoinnilleen.



Tutkijat korostavat, että tulevaisuudessa tulisi parantaa ymmärrystä riskikielteisyyteen johtavista tekijöistä ja tuottaa näyttöä riskinoton hyödyistä lapsille. Tämä voisi auttaa kehittämään toimintatapoja, joilla voidaan löytää riskien ja riittävän kehittävän liikunnallisen leikin tasapaino.

LÄHDE: Jerebina, A., Eyre, E. L., Lander, N., Duncan, M. J. & Barnett, L. 2024. How education policy actors interpret, portray and contest risk in children's physically active play in schools: a framing analysis. *Sport, Education and Society*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/13573322.2024.2357169>

Molemminpuolinen heittoharjoittelu auttaa oppimaan ja säästää kehoa

MOLEMPIEN KÄSIEN KÄYTTÄMINEN HARJOITTELUSSA parantaa lasten heittotaitoja tehokkaammin kuin pelkästään hallitsevan käden käyttäminen. Harjoittelu kumpaakin kättä käyttäen kohensi heittotaitoja ja -matkaa ja harjoittelun aiheuttama kehon kuormittuminen jakautui tasaisemmin.

Tutkimukseen osallistui 59 yksitoistavuotiaasta yhdysvaltalaislasta. Seitsenviikkoisessa tutkimuksessa lapset jaettiin kolmeen ryhmään: hallitsevaa kättä käyttävät, ei-hallitsevaa kättä käyttävät ja molempia käsiä vuorotellen käyttävät. Ryhmät harjoittelivat kymmenen minuuttia kerrallaan, kahdesti viikossa, yhteensä viisi viikkoa. Kukin harjoitus sessio sisälsi noin 50 yläkauttaheittoa seinään, yhteensä noin 500 heittosuoritusta koko harjoittelujakson aikana. Heittokättä vaihtelemaan ohjeistetulla ryhmällä heittomäärä jakautui puoliksi molemmille käsille.

Molemminpuolinen harjoittelu voi olla tehokkaampi tapa oppia motorisia taitoja kuin pelkän hallitsevan puolen käyttäminen. Tieto on erityisen hyödyllinen liikunnanopettajille ja valmentajille, jotka voivat hyödyntää menetelmää opetuksessaan. Molemminpuolinen harjoittelu voi auttaa tasapainottamaan kehon kuormitusta ja vähentää yksipuolisesta harjoittelusta johtuvia rasitusvammoja.

LÄHDE: Genc, D., Cleather, D. J. & Murray, M. 2024. Cross-Education of Skill: Assessment of Overhand Throwing Using Product- and Process-Oriented Assessment. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 1–10. <https://doi.org/10.1080/02701367.2024.2347990>

Hierarkkinen kulttuuri lisää epämiellyttäviä kokemuksia liikuntatunneilla

MONET KOULULAISET KOKEVAT LIIKUNTATUNNIT ahdistavina ja nöyryyttävinä. Saksalaistutkimuksen mukaan liikuntatuntien hierarkkinen kulttuuri edistää epämiellyttävien kokemusten syntymistä. Oppilaat, jotka eivät täytä vallitsevia keho- tai suoritusnormeja, joutuvat usein syrjinnän kohteeksi. Tämän vuoksi monet oppilaat tuntevat jäävänsä yksin ja avuttomiksi, eivätkä he pysty pakenemaan haitallisista tilanteista.

Tutkimukseen osallistui 677 oppilasta, jotka olivat 11–18-vuotiaita. Ilmi tulleita epämiellyttäviä kokemuksia olivat muun muassa julkinen nöyryytys, sosiaalinen syrjintä ja väkivalta. Oppilaiden kokemusten kaksi pääluokkaa olivat haavoittuvuuden ja sosiaalisen sorron kokemukset.

Haavoittuvuuden kokemukset liittyivät tilanteisiin, joissa oppilaat tuntevat itsensä fyysisesti paljastetuiksi tai epäonnistuneita suorituksissaan. Sosiaalinen sorto puolestaan ilmenee opettajien ja luokatovereiden alistavina toimina, jotka

kohdistuvat erityisesti niihin oppilaisiin, joita pidetään "laiskoina, heikkoina ja epäurheilullisina".

Tutkijat korostavat, että tarvitaan pedagogisia muutoksia, jotka huomioivat oppilaiden moninaisuuden ja purkavat hierarkioita. Keinoja voisivat olla ennaltaehkäisevät didaktiset lähestymistavat ja koulujen tukiohjelmat, jotka parantaisivat oppilaiden liikuntatuntikokemuksia. Näin voidaan varmistaa, että liikuntatuntien positiiviset mahdollisuudet ovat kaikkien oppilaiden saavutettavissa.

LÄHDE: Metz, S., Zander, B. & Hunger, I. 2024. The suffering of students in physical education. Unsettling experiences and situational conditions. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 1–13. <https://doi.org/10.1080/17408989.2024.2352825>

Terveystieto

KRISTIINA OJALA

kristiina.ojala@jyu.fi



Kuva: Juha Laitalainen

Liikkumisen väheneminen vaikuttaa haitallisesti nuoren terveyteen

LIIKKUMISEN VÄHENEMINEN ON yhteydessä elintapasairauksien riskitekijöihin jo alle 20-vuotiaalla nuorilla. Liikkumisen vähenemisen seurauksena nuorten painoindeksi, insuliini-, glukoosi- ja HDL-kolesterolipitoisuudet kehittyvät terveyden kannalta epäedulliseen suuntaan. Terveysvaikutukset määrittyivät 15-vuotiaan aktiivisuustason ja liikunnan vähenemisen jyrkkyyden perusteella 19-vuotiaaksi tullessa.

Tuula Aira selvitti väitöstutkimuksessaan, mitä suomalaisen nuoren liikkumiselle tapahtuu aikuisuuden kynnyksellä, ja kuinka liikkumisessa tapahtuvat muutokset heijastuvat elintapasairauksien riskitekijöihin. Hän vertasi eri tavoin liikkumistaan muuttaneita tai aktiivisuutensa säilyttäneitä nuoria koko nuoruutensa vähän liikkuneisiin.

Aira yhdisti tutkimuksessaan 254 suomalaisen nuoren liikemittaridatan terveystarkastuksessa kerättyihin terveystietoihin sekä terveyskäyttäytymistä ja psykososiaalisia tekijöitä koskeviin kyselyvastauksiin. Mittaukset tehtiin nuorille ensin 15-vuotiaana ja ne toistettiin 19-vuotiaana.

Yleensä liikkuminen vähenee nuoruudessa, mutta muutokset vaihtelevat yksilöllisesti. Noin neljännes siirtyi keskimääräiseltä liikuntatasolta vähäiselle tasolle. Edellistä hieman suurempi osuus liikkui vähän läpi koko nuoruuden. Aktiivisuutensa säilytti 28 prosenttia nuorista. Nuorista 13 prosenttia vähensi liikuntaansa korkealta keskitasolta ja vain 8 prosenttia nuorista lisäsi liikuntaa.

Liikuntaseuraharrastuksen jatkuminen nuoreen aikuisuuteen tuki aktiivisuuden säilymistä. Lisäksi isän ja nuoren välinen vuorovaikutus oli yhteydessä nuoren liikkumiskäyttäytymisen kehitykseen. Lähtötason terveystottumukset 15-vuotiaana eivät ennustaneet liikunnan muutosta. 19-vuotiailla vähäinen hedelmien ja vihannesten käyttö sekä tupakointi olivat kuitenkin yleisempiä liikuntaa vähentäneillä muihin verrattuna.

Nuoren aikuisen pitenevät opiskelu- ja työmatkat voivat vaikeuttaa aktiivista kulkemista. Aikuisuuteen siirtymisen merkityksellisessä elämänvaihteessa myös epäterveelliset tavat ja yksinäisyys voivat kasaantua. Tarvitaan monenlaisia liikkumisympäristöjä ja yhteisöjä, jotka sopivat helposti nuoren aikuisen arkeen ja ajankäyttöön sekä nuorille räätälöityä, laaja-alaista terveyden edistämistä.

Tutkimus oli osa Liikkumisen ja urheilun erilaiset polut – Terveyttä edistävä liikuntaseura -tutkimusta, joka on toteutettu Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan, UKK-instituutin ja Suomen liikuntalääketieteen keskuksen verkoston yhteistyönä.

LÄHDE: Aira, T. 2024 Physical activity patterns from adolescence to young adulthood: Their characteristics and relationship with cardio-metabolic health. Jyväskylä: University of Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0178-4>

Suurin osa eurooppalaisista kouluikäisistä liikkuu liian vähän

HÄLYTTÄVÄN SUURI OSUUS 11-, 13- ja 15-vuotiaista lapsista ja nuorista liikkuu liian vähän ja syö epäterveellisesti. Lisäksi ylipainoisten ja lihavien osuuksien kasvu jatkuu. Huoleen on aihetta, sillä edellä mainitut ovat ei-tarttuvien sairauksien, kuten sydän- ja verisuonitautien, diabeteksen ja syövän riskitekijöitä, todetaan WHO:n julkaisemassa Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) -tutkimuksen raportissa. Tilanne on eri Euroopan maissa samantapainen, vaikka erot maiden, sukupuolten ja ikäryhmien välillä ovat huomattavia.

Suomessa WHO-Koululaistutkimuksena tunnettu HBSC-tutkimus tuottaa tietoa 11-, 13- ja 15-vuotiaiden lasten ja nuorten terveydestä, terveystottumuksista sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Aineistonkeruu 2021/2022 toteutettiin 44 maassa. Lähes 280 000 koululaista vastasi kyselyyn, jonka tulokset on julkaistu useammassa teemaraportissa. Niistä neljäs käsitteli liikuntaa, ruokatottumuksia, ylipainoisuutta ja kehonkuvaa.

WHO suosittelee, että nuoret harrastaisivat keskimäärin vähintään 60 minuuttia kohtuullista tai reipasta tai rasittavaa fyysistä aktiivisuutta (MVPA) päivittäin. Pojista vain joka viides ja tytöistä joka seitsemäs saavutti suosituksen. Osuus pieneni iän myötä erityisesti tytöillä. Tämä oli havaittavissa myös Suomessa, vaikka suosituksen saavuttavien osuudet olivatkin meillä keskimääräistä korkeampia. Fyysisesti inaktiiviseksi määriteltujen osuus (MVPA 0–2 päivänä viikossa) oli Suomessa tutkimusmaiden pienin: 10 prosenttia pojista ja 14 prosenttia tytöistä.

Kansainvälisesti WHO:n suosituksen rasittavasta fyysisestä aktiivisuudesta (VPA) vähintään kolme kertaa viikossa täytti

60 prosenttia nuorista (69 % pojista, 51 % tytöistä). Tyttöjen liikuntaharrastaminen vähenee jyrkemmin iän myötä, ja sukupuolen välinen ero kasvaa. Suomen koululaisten VPA-osuudet olivat parhaimpien joukossa kaikissa ikäryhmissä.

Varakkaampien perheiden nuoret ilmoittavat korkeampia VPA-tasoja. Tämä viittaa siihen, että osallistuminen järjestettyyn urheilutoimintaan voi riippua perheen tulotasosta.

Tulokset korostavat tarvetta kohdentaa toimenpiteitä nuorten terveellisten käyttäytymismallien edistämiseksi. Liikunnan ja terveellisen syömisestä tulisi edelleen olla keskiössä kouluissa, perheissä ja yhteisöissä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää sukupuolten välisiin eroihin, vanhempiin koululaisiin ja vähävaraisista perheistä tuleviin nuoriin.

LÄHDE: Rakić, J. G., Hamrik, Z., Dzielska, A., Felder-Puig, R., Oja, L. et al. 2024. A focus on adolescent physical activity, eating behaviours, weight status and body image in Europe, central Asia and Canada: Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey. World Health Organization. Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/handle/10665/376772>

Kasvispainotteisen ruokavalion ympäristöjalanjälki on pienempi

KASVISPAINOTTEINEN RUOKAVALIO KUORMITTAA selvästi vähemmän ympäristöä kaikkialla Euroopassa, vaikka ruokavalioiden ympäristövaikutukset eroavatkin merkittävästi eri maiden välillä. Lisäksi naisten ja ikääntyneiden ihmisten ruokavalinnat on todettu ympäristön kannalta kestävimmiksi EU-maissa.

Ricardo Alves ja hänen kollegansa vertailivat erilaisten ruokavalioiden ympäristövaikutuksia kymmenessä Euroopan maassa. Virosta, Latviasta, Itävallest, Belgiasta, Ranskasta, Alankomaista, Kreikasta, Kyprokselta, Sloveniasta ja Espanjasta kerätyn aineiston 15 500 aikuisen ruokapäiväkirjat saatiin European Food Safety Authority (EFSA) tietokannasta. Tietokanta on luotu EU Menu -projektin yhteydessä, jossa kerättiin kansainvälisesti vertailukelpoista tietoa EU-maiden kansalaisten ruokailutottumuksista.

Kasvispainotteinen ruokavalio, joka koostuu pääasiassa kasviksista, hedelmistä, palkokasveista, siemenistä, pähkinöistä ja täysjyväviljasta, ja sisältää vähemmän eläinperäisiä tuotteita ja kaloreita, on terveellinen ja ympäristön kannalta kestävämpi. Ruokavalioiden muutos kasvispainotteisemmiksi edistäisi terveyttä ja vähentäisi ympäristökuormitusta, sillä maatalous ja elintarviketuotanto sekä niihin liittyvät järjestelmät ovat merkittäviä kasvihuonekaasujen päästölähteitä, kuluttavat runsaasti resursseja ja saastuttavat.

Ihmiskunnan terveyden ja maapallon tulevaisuuden kannalta on kiinnitettävä yhä enemmän huomiota syömiseen ja ruoantuotantoon. Ymmärrys ruokavalioiden ympäristövaikutuksista on keskeistä terveysvaikutusten lisäksi. Eri väestöryhmien erot ja Euroopan maiden alueelliset ja kulttuuriset erityispiirteet on syytä huomioida toimivien, kohdennettujen terveyden edistämisen toimien ja politiikkojen suunnittelussa.

LÄHDE: Alves, R., Perelman, J., Chang, K. & Millett, C. 2024. Environmental impact of dietary patterns in 10 European countries; a cross-sectional analysis of nationally representative dietary surveys. European Journal of Public Health. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae088>

KATI LEHTONEN, LitT

johtava tutkija, dosentti

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

kati.lehtonen@jamk.fi

EU:n liikuntapolitiikan uusi suunta



Kuva: Antero Aaltonen

Kansallinen liikuntapolitiikkamme nojautuu kannanotoissaan myös Euroopan unionin suuntaviivoihin. Tällä hetkellä puhututtavat keinot, joilla omatoiminen liikunta ja liikkujat voitaisiin huomioida politiikkatoimissa paremmin.

KESÄKUUSSA 2024 JULKAISTIIN eurooppalais- ta urheilua ja liikuntaa koskeva tutkimus *European Sport: one or several sporting realities*. Tutkijaryhmä **Rask, Le Coq ja Storm** tarkasteli urheiluun osallistumista ja väestön fyysistä aktiivisuutta suhteessa urheilun eurooppalaiseen malliin. Siinä liikunta ja urheilu organisoituu lajiliittojen johtaman pyramidimallin hierarkkiseen rakenteeseen, jonka ytimessä ovat vapaaehtoisuudelta toimivat paikalliset urheiluseurat. Paikallisen ja kansallisen tason lisäksi pyramidiin sisältyvät sekä eri lajiliitot yhdistävä kansallinen kattojärjestö että lajien kansainväliset organisaatiot Kansainvälistä olympiakomiteaa unohtamatta.

Tutkimuksen erityisenä tavoitteena oli analysoida sitä, miten Euroopan unionin liikuntapolitiikassa sinetöity pyramidimalli ja järjestötoiminta pystyvät vastaamaan eurooppalaisen väestön liikuntatottumuksiin. Pohdin tässä artikkelissa tutkimuksen keskeisiä tuloksia ja niiden potentiaalia toimia kansallisen liikuntapolitiikan suunnan näyttäjänä.

Euroopan liikkuvien urheilukansa

Tutkimustulokset nojautuvat uusia kartoittavaan Eurobarometriin vuodelta 2022. Tarkasteluista 27 maasta liikkunnallisimmat yli 15-vuotiaat ihmiset löytyvät eurooppalaisessa vertailussa Suomesta: kyselytutkimukseen vastanneista vähintään kerran viikossa liikkuvien osuus oli 71 prosenttia. Pohjoismaista Ruotsi ja Tanska olivat seuraavilla sijoilla. Keskimääräisiin EU-kansalaisiin verrattuna suomalaiset ovat superliikkujia, sillä kaikista vastanneista vähintään kerran viikossa liikkuvia oli selvästi suomalaisia vähemmän (ka. 38 %).

Liikunnan määrä eri maissa ei välttämättä ollut raportin keskeisin anti. Pikemminkin fokus kohdistui siihen, miten pitäisi suhtautua (liikunta)poliittiseen utopiaan yhdestä eurooppalaisesta liikunnan ja urheilun organisoitumisen mallista ja sen kyvystä vastata eri maiden tapoihin toteuttaa omaa liikuntapolitiikkaansa. Tätä kysymystä tutkijat lähestyivät tarkastelemalla Eurobarometrin vastauksia liikunnan harrastamisen ja toteuttamisen paikoista.

Tulokset eivät yllätä, sillä jo vuosien ajan on ollut tiedossa, että kansalaiset liikkuvat pääosin omatoimisesti, ja esimerkiksi kävely- ja pyörätiet vaikuttavat suuresti fyysiseen päivittäisaktiiviteettiin. Eurobarometrin tulokset vahvistavat aiempia havaintoja: puistot, ulkoliikuntapaikat ja muut vastaavat ovat ylivoimaisesti suosituimpia liikunnan harrastamisen paikkoja (47 %). Seuraavaksi yleisimpänä vastaajat mainitsivat oman kodin (37 %). Kolmantena oli kodin ja työpaikan, koulun tai muiden asiointipaikkojen vä-

linen liikkuminen fyysisesti aktiivisella tavalla (24 %). Selvästi kolmen kärjen taakse jäivät liikunnan harrastamisen paikkoina kuntokeskukset (13 %), urheiluseurat (12 %) ja työpaikat (11 %).

Fiktioista faktoihin

Tutkimuksen tuloksiin voisi suhtautua mustavalkoisesti, jolloin äkkivääränä päätelmänä esimerkiksi liikunnan ja urheilun julkinen tuki voitaisiin lopettaa kokonaan. Miksi jakaa verovarjoja järjestöille tai tukea yrityksiä, jos lissut ja lasset joka tapauksessa jumppaavat kotona tai kävelevät puistossa? Lisäksi Eurobarometri ei huomii lapsia ja nuoria, jotka osallistuvat aktiivisesti seuratoimintaan. Erityisesti tästä näkökulmasta katsoen liian tiukat poliittiset johtopäätökset on syytä unohtaa.

Tuloksiin onkin suhtauduttava ennakkoluulottomasti. On pohdittava, mikä osa väestön liikunta- ja urheilutarpeista esimerkiksi järjestöjen toteuttamana täydentää toimintaa ja mietittävä uteliaana, miten tuottaa parempia palveluita eri motiivein, tarpein ja tavoittein liikkuville ihmisille. Kansallisesti olisi erittäin hyvä hetki aloittaa keskustelu siitä, mitä osaa liikuntakulttuuristamme järjestöt kannattelevat, mihin tarvitaan julkista sektoria tai missä yksityiset toimijat ovat parhaimmillaan.

Esimerkiksi **Häklin** (2023) toteaa raportissaan, että eurooppalaisen urheilun malli soveltuu enemmän kilpa- ja huippu-urheilun toteuttamiseen kuin rakenteeksi, jonka voi odottaa tuottavan liikkuvampia kansalaisia. Miksi tätä lähtökohtaa ei hyväksytä esimerkiksi meillä kansallisen liikuntapolitiikan perustaksi, on erittäin hyvä kysymys. Jos jollekin toimijaryhmälle on luontaista liikkua ja jo liikunnasta innostuneita, tiedon voisi ottaa helpottuneena vastaan. Huonoin lopputulos saadaan sillä, että kaikki tekevät samoja asioita.

Omatoimiset liikkujat liikuntapolitiikan haasteena?

Raskin ym. (2024) tutkimus tehtiin Belgian ollessa EU:n puheenjohtajamaana. Aiheellinen huomio kiinnitettiin siihen, miten tuloksia voidaan hyödyntää käytännössä eri maissa. Julkisen tuen osoittaminen järjestöille on varmasti perusteltua jatkossakin, mutta yhtä lailla olisi löydettävä väyliä tukea väestön omaehtoista liikuntaa. Tässä kohdassa liikuntapolitiikan toimijoilla onkin paljon pohdittavaa; miten tai kenelle julkiset varat jaetaan, jos omatoimista liikuntaa halutaan tukea entistä enemmän tai miten omatoiminen liikunta ylipäättään määritellään?

EU-maiden ja hallitusten liikuntapolitiikkaa käsittelevässä johtopäätösmuistossa (9773/24) ”itse-organisoidun” liikunnan rooli ja merkitys nostetaan keskiöön, mikä tar-

koittaa joka tapauksessa asian huomioimista kansallisessa liikuntapolitiikasta ennemmin tai myöhemmin. Toistaiseksi suomalainen liikunta- tai sen paremmin hyvinvointipoliittikkakaan ei ole omatoimista tai ”itse-organisoitua” liikuntaa dokumenteissaan huomionut (ks. Lehtonen ym. 2023; Raisio ym. 2023). Tällä hetkellä Suomesta puuttuu myös kokonaisvaltainen linjaus kansallisesta liikuntakulttuurista ja -politiikasta, joka sisältäisi määritellyt ja toisiaan täydentävät roolit liikuntapolitiittisten tavoitteiden saavuttamiseksi eri yhteiskuntasektoreilla toimiville yhteisöille ja organisaatioille.

Hyvä kysymys on myös, saadaanko omatoimista liikuntaa ja liikkumista uitettua julkisen liikuntapolitiikan haaviin tai onko se edes tarkoituksenmukaista. Kaveriporukat, vertaisryhmät tai sosiaalisen median kautta kutsutut lenkkeilyryhmät eivät välttämättä halua kiinnittyä politiikan huolipuheeseen tai tiedosta olevansa sen paremmin osa ongelmaa kuin sen ratkaisua. Tästä näkökulmasta katsoen Raskin ym. (2024) tutkimusraportin sekä Euroopan unionin omat päätelmät on aina suodatettava kansallisten linssien läpi. Lisäksi politiikalla on ainakin ajoittain taipumus nähdä ongelmia myös siellä, missä niitä ei ole.

Omatoimisen liikunnan ja liikkujien määrä sekä potentiaali on tavalla tai toisella kuitenkin liikuntapolitiikassamme huomioitava. Yhtä lailla on herättävä siihen todellisuus-

teen, että liikunta-ala ja -politiikka tarvitsevat kehittyäkseen erilaisia toimijoita. Ratkaisuna ei ole, että esimerkiksi järjestöjä joko on tai ei ole, tai että julkinen tuki jaetaan kansalaisille liikuntaseteleinä.

Nykytilanteesta eteenpäin pääseminen edellyttääkin ymmärrystä siitä, että alalla tavalla tai toisella toimivat täydentävät toisiaan – eivätkä kilpaile toisiaan vastaan. ♦

LÄHTEET

Council of the European Union. Outcome of proceedings, 9773/24. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9773-2024-INIT/en/pdf> Viitattu 11.8.2024.

Häkli, T. 2023. Euroopan unionin urheilupoliittikka eurooppalaisen urheilun mallin näkökulmasta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/811432/Euroopan%20unionin%20urheilupoliittikka%20eurooppalaisen%20urheilun%20mallin%20n%C3%A4k%C3%B6kulmasta.pdf?sequence=2> Viitattu 11.8.2024.

Lehtonen, K., Raisio, H. & Jalonen, H. 2023. Liikunnan neljäs sektori – hyvinvointipoliittikan uusi mahdollisuus? Yhteiskuntapolitiikka, 88(2), 200–205.

Raisio, H., Lehtonen, K. & Jalonen, H. 2023. Ketterä neljäs sektori vahvistuu liikunnassa. Liikunta & Tiede, 60(1), 51–54.

Rask, S., Le Coq, C. & Storm, R. K. 2024. European sport: One or several sporting realities? Play the Game, Aarhus. <https://www.playthegame.org/media/0nwbrf3/european-sport.pdf> Viitattu 12.8.2024.



Liikunnan ja urheilun puolella

Edistämme kuntien liikuntaolosuhteita, liikunnan ammattilaisten ammattitaitoa ja liikunnan merkitystä kunnissa

Jäsenetuinamme on muun muassa Liikunnan ammattilainen -lehti, joka ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehti on toimialansa johtava ammattilehti, joka käsittelee liikunnan ilmiöitä, ihmisiä, lajeja ja olosuhteita monipuolisesti.



Käy tutustumassa verkkosivuillamme tarkemmin jäsenetuihimme ja liity jäseneksemme!



Kuva: Antero Aaltonen

Eurooppalainen liikuntapolitiikka – onko sitä?

Mikä on EU:n rooli liikuntapolitiikassa, ja olisiko Suomella mahdollisuuksia hyötyä siitä enemmän? Eurobarometri 2022:n mukaan suomalaiset ovat edelleen alueen ahkerimpia liikkuja, mutta on toinen juttu, mitä on lukujen takana.

EUROOPAN UNIONI ON iso koneisto, jolla on paljon valtaa, monissa asioissa ohi kansallisen lainsäädännön. Arjen tasolla voi silti kysyä, onko olemassa EU:n liikuntapolitiikkaa, vai onko se vain yleisluontoinen julkilausuma.

Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu ry:n EU-asioihin perehtynyt erityisasiantuntija **Timo Hämäläinen** kertoo, että liikunta-asiat ovat osa EU:n laajempaa urheilu- ja terveyspolitiikkaa: niillä pyritään edistämään kansalaisten hyvinvointia, fyysistä aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä.

– Liikunta ja urheilu on vaikutukseltaan vain murunen isoissa EU-pöydissä, mutta virallisen aseman se sai vuonna 2009 voimaan tulleen Lissabonin sopimuksen kautta. Tämä sopimus on mahdollistanut esim. Erasmus+Sport -ohjelman perustamisen, joka aloitti toimintansa vuonna 2014, Hämäläinen sanoo.

Eli kyllä eurooppalainen liikuntapolitiikka olemassa on, mutta EU-tasolla ei ole siinä lainsäädännöllistä valtaa.

– EU tukee ja koordinoi toimia, jotka lisäävät liikunnan ja urheilun merkitystä yhteiskunnassa. Lainsäädäntövalta on jäsenvaltioilla, eikä komissio voi pakottaa jäsenvaltioita päättämään jotakin. EU voi ainoastaan suositella ja kannustaa linjauksissa, eli liikunnan ja urheilun tilanne poikkeaa tässä esimerkiksi ympäristösuojelusta tai maaseutupalititikasta, Hämäläinen tiivistää.

Suomen Liikunnan Alueet ry:n pääsihteeri **Heidi Pekola** ehti vaikuttaa Brysselissä yhteensä 12 vuotta, josta reilut viisi vuotta varajohtajana Euroopan olympiakomiteoiden EU-toimistossa. Aiemmin hän työskenteli lähes seitsemän vuotta liikuntapoliittisena johtajana eurooppalaisten urheilujärjestöjen ENGSO:ssa, liikuntaa ja urheilua ruohonjuuritason edistävänä järjestöinä.

Hän korostaa, että Lissabonin sopimuksen tuoma muutos, jonka mukaan liikunta- ja urheiluasioille on oikeusperusta EU-tasolla, mahdollisti esimerkiksi sen, että Erasmus+ -rahoitusohjelmasta tuetaan myös suoraan

urheilualaa ja liikunnan ja urheilun hankkeita. Aiemmin tämä ei ollut mahdollista.

– Eli myös liikunta- ja urheiluhankkeille itsessään on suoraan EU-rahoitusta tarjolla. Lisäksi esimerkiksi Euroopan urheiluviikko (23.–30.9.) on ollut tärkeä aloite. Samoin terveysliikunnan suositukset ja eri päätelmät – muun muassa urheilijoiden kaksoisura – joista EU:n urheiluministerit ovat päättäneet, ovat eri jäsenmaissa kehittäneet myös kansallista liikuntapolitiikkaa, Pekkola sanoo.

”Edelleen höyhensarjaa”

Oma kysymyksensä on, onko mahdollista tai tarpeellista tavoitella yleiseurooppalaista liikuntapolitiikkaa – ja jos on, millaista sen tulisi olla.

– Kun EU-lainsäädäntö kuitenkin vaikuttaa liikuntaan ja urheiluun monella tavalla, kuten kilpailulainsäädännössä Bosman-siirtosäännön ja jalkapallon Superliigan tapauksessa sekä ympäristölainsäädännössä, liikunnan ja urheilun asemaa olisi hyvä ainakin vahvistaa EU:ssa, Timo Hämäläinen arvioi.

Hän myöntää, että vaikka asema on vankistunut Lissabonin sopimuksen myötä, EU:ssa liikunnan ja urheilun alue on yhä ”höyhensarjaa”.

– Liikunta- ja urheilutoimijoilla on omia keskeisiä teemoja, joiden edistäminen on koettu tärkeäksi. Viime aikoi-

na esille on noussut esimerkiksi eurooppalaisen urheilumallin ja urheilun integriteetin puolustaminen.

Heidi Pekkolan mukaan on muistettava, että myös Euroopan neuvosto on tärkeä elin yleiseurooppalaisen liikuntapolitiikan kannalta.

– Euroopan neuvostolla on yleissopimuksia esimerkiksi antidopingista, katsomoturvallisuudesta ja kilpailumanipulaation vastaisesta taistelusta, jotka myös Suomi on ratifioinut. Ne tuovat yhteen viranomaiset, urheilujärjestöt, kilpailujen järjestäjät ja muut tahot taistelemaan näitä ilmiöitä vastaan, tai niiden puolesta.

Miten eri kansallisuudet liikkuvat?

Suomella on perinteisesti ehkä vähän omahyväinenkin käsitys urheilullisesta, terveestä, reippaasta ja paljon liikkuvasta kansasta. Toinen asia on, vastaako se enää todellisuutta.

Timo Hämäläisen mukaan EU:n liikunta ja urheilupolitiikassa HEPA (Health-enhancing Physical Activity) eli kunto- ja terveysliikunta on yksi keskeinen käsite.

– Kuitenkin EU-maissa yhteiskunnalliset olot, toimintakulttuurit ja rakenteet eroavat toisistaan, samoin myös kunto- ja terveysliikuntakäsitteet. Mutta yhteistä kaikille EU-maille on, että lähes kaikki lapset ja aikuiset toteuttavat fyysistä aktiivisuutta liian vähän omassa arjessaan ja että keinoille saada lisää liikettä on tarve. Eri kohderyhmille ja

EU:n liikuntaa ja urheilua koskevia linjauksia

PERUSSOPIMUKSISSA EI ENNEN vuotta 2009 annettu EU:lle toimivaltaa liikunnassa ja urheilussa. Lissabonin sopimus teki urheilusta EU:n toimivaltaan kuuluvan alan. Sopimuksen kuudennen artiklan e-alakohdan mukaan EU voi tukea tai täydentää jäsenvaltioiden toimia urheilun alalla.

Lissabonin sopimuksen 165 artiklan 1 kohdan mukaan ”*Unioni myötävaikuttaa Euroopan urheilun edistämiseen ottaen huomioon sen erityispiirteet, vapaaehtoisuuteen perustuvat rakenteet sekä yhteiskunnallisen ja kasvatuksellisen tehtävän*”. Artiklan 2 kohdan perusteella unionin toiminnalla pyritään ”*kehittämään urheilun eurooppalaista ulottuvuutta edistämällä urheilukilpailujen rehellisyyttä ja avoimuutta sekä urheilusta vastaavien järjestöjen välistä yhteistyötä samoin kuin suojelemalla urheilijoiden, erityisesti kaikkien nuorimpien urheilijoiden, fyysistä ja henkistä koskemattomuutta*”.

EU voi tukea urheilualaa rakenteellisesti Erasmus+-ohjelmasta sekä edustaa jäsenvaltioita kansainvälisissä yhteyksissä ja suhteissa EU:n ulkopuolisiin maihin. EU:n urheiluministerit tapaavat koulutus-, nuoriso-, kulttuuri- ja urheiluneuvoston kokouksissa.

Komission vuonna 2007 hyväksymä valkoinen kirja käsittelee mm. urheilun yhteiskunnallista roolia, kansanterveyden edistämistä liikunnan avulla, vapaaehtoistoiminnan tukemista, urheilun taloudellisen ulottuvuuden ja pelaajien vapaan liikkuvuuden laajentamista, dopingin, lahjonnan ja rahapesun torjuntaa ja mediaoikeuksien valvontaa.

Ensimmäinen *EU:n urheilualan työsuunnitelma* valmistui vuonna 2011. Vuosiksi 2021–2024 laaditun suunnitelman yhtenä painopisteenä on luoda liikuntamahdollisuuksia kaikenikäisille. EU pyrkii lisäksi kasvattamaan naisten osuutta valmennus- ja johtotehtävissä, edistämään tasavertaisia

edellytyksiä urheilla ja lisäämään uutisointia naisten urheilukilpailuista. Painopisteisiin kuuluu myös ”vihreän kehityksen urheilu”.

Euroopan parlamentissa liikunta- ja urheilupolitiikka kuuluu kulttuuri- ja koulutusvaliokunnalle (CULT). Parlamentti antoi vuonna 2012 päätöslauselman urheilun eurooppalaisesta ulottuvuudesta, mikä pohjusti tietä Euroopan urheilun teemaviikolle. Parlamentti on käsitellyt päätöslauselmissaan myös sukupuolten tasa-arvoa, urheilun roolia rasismin torjunnassa ja urheilun merkitystä sosiaalisessa ja kulttuurien välisessä vuoropuhelussa paikallisen väestön sekä turvapaikanhakijoiden välillä.

Parlamentti on pyrkinyt torjumaan sopupelejä ja lahjontaa urheilussa antamalla asiasta päätöslauselman maaliskuussa 2013. Kesäkuussa 2015 parlamentti hyväksyi FIFA:n korkean tason korruptiotapauksia koskevan lauselman ja helmikuussa 2017 päätöslauselman ”*Yhtenäistetty lähestymistapa urheilupolitiikkaan: hyvä hallinto, saavutettavuus ja rehellisyys*”.

Marraskuussa 2021 hyväksytty päätöslauselma ”*EU:n urheilupolitiikka: arviointi ja mahdolliset etenemistavat*” suosittelee lisäämään rahoitusta ruohonjuuritasolla, säätelemään pelaajasiirtoja paremmin, edistämään samapalkkaisuutta ja naisten näkyvyyttä urheilussa, huolehtimaan paremmin lasten suojelusta ja lisäämään koulun liikuntatuntien määrää. Marraskuussa 2022 annettu päätöslauselma toteaa e-urheilun ja tavanomaisen urheilun olevan eri aloja. Komissiota kehoitetaan laatimaan peruskirja eurooppalaisten arvojen edistämiseksi e-urheilukilpailuissa.

JOUKO KOKKONEN

tilanteisiin voivat toimia erilaiset tavat, mutta usein toisten ideoista voi saada hyviä toimintamalleja, hän pohtii.

Komissio kyllä seuraa ja tutkii tilannetta. Eurobarometri 2022:n mukaan suomalaiset ovat edelleen koko Euroopan aktiivisimpia liikkujia. Vastanneista suomalaisista 71 prosenttia kertoo, että he liikkuvat vähintään kerran viikossa. Alin taso on Portugalilla, jossa 73 prosenttia vastaajista ei koskaan liiku vapaaehtoisesti.

– Kertooko tämä sitten sitä, että suomalaiset tiedostavat liikkumisen tarpeen paremmin? Kyllä Suomessa liikutaan vapaa-aikana jonkin verran, mutta kaikki tietävät, että kerta viikossa ei riitä vielä mihinkään, puhumattakaan arjen yleisen aktiivisuustason laskusta, Hämäläinen kommentoi.

Heidi Pekkolan mukaan mielenkiintoista on, ettei monissa kielissä ole varsinaisesti liikunta-sanaa niin selkeänä kuin suomessa.

– Pohjoismaissa terveystilikuutaan käsitteenä on kuitenkin kiinnitetty pitkään huomiota ja ylipäättään tietoisuus liikkumisen ja liikunnan tärkeydestä osana hyvinvointia on keskeisempi rooli suomalaisille kuin esimerkiksi eteläeurooppalaisille, hän arvioi.

Barometrin tuloksia tarkastellessa kannattaa Pekkolan mukaan ottaa huomioon, että suomalaiset edelleen harrastavat liikuntaa järjestetysti. Barometri ottaa huomioon harrastamisen kerran viikossa, mutta samalla arkiliikunta ja hyötyliikkinen ovat ratkaisevasti vähentynyt.

Suomi voisi olla aktiivisempi

Suomalaisten vaikuttamistoimintaa EU:n suuntaan on osin aiheellisesti kritisoitu passiivisuudesta ja jälkijättöisyydestä: ei osata, haluta tai ymmärretä olla läsnä ennen kuin esityksiä valmistellaan virallisesti, tai ne ovat siirtymässä äänestykseen. Tuolloin on paljon vaikeampaa saada läpi muutoksia, kansallisesti tärkeitä lisäyksiä tai poikkeamia. Voisivatko suomalaiset liikuntapäätäjät, -järjestöt ja -yhteisöt tehdä enemmän yhteistyötä EU-tason kanssa, ja mitä se hyödyttäisi?

– Ehdottomasti voisimme olla aktiivisempia. Suorana hyötynä näkisin rahoitusmahdollisuudet EU-rahoitteisten projektien kautta, varsinkin nyt, kun liikuntaa ja urheilua uhkaavat kansallisesti isot leikkaukset. On ollut hienoa nähdä, että muutamat järjestöt, kuten SUL ja Paralympiakomitea ovat lähteneet aktiivisesti mukaan Erasmus+-projekteihin. Toisaalta näen nykyisen työni kautta, että liikunnan aluejärjestöjen osaaminen aluekehitys- maaseutu- ja Euroopan sosiaalirahaston käytössä on huippuluokkaa, Heidi Pekkola sanoo.

Aluejärjestöjen kautta saadaan tärkeää rahoitusta alueellisesti ja paikallisesti liikunnan ja urheilun kokonaiskoneiston käyttöön, mitä esimerkiksi valtakunnalliset toimijat eivät aina voi edes hakea.

– Lisäksi aktiivinen osallistuminen EU-projekteihin ja -liikuntapolitiikkaan on oiva keino oppia muista maista, vaihtaa hyviä käytänteitä sekä kehittää kansainvälisiä verkostoja. Sitä kautta voi rakentaa myös vaikutusvaltaa eurooppalaisissa ja kansainvälisissä kattojärjestöissä, Pekola kommentoi.

Timo Hämäläinen mukaan olisi tärkeää, että liikuntapäätäjät pystyisivät vaikuttamaan EU-politiikkaohjelmiin siten, että liikunnan merkitys ja toimenpiteet tunnustetaan niissä. Tämä voi avata tulevilla ohjelmakausilla merkittäviä lisärahoitusmahdollisuuksia.

– Suomalaiset eivät toki yksin pysty ihmeisiin, mutta yhdessä eri liikuntatoimijoiden ja nykypäättäjien kanssa kansainvälisellä yhteistyöllä (ministeriö, europarlamentti, komissio) asioihin voi pitkäjänteisesti vaikuttaa, Timo Hämäläinen sanoo.

Hämäläinen muistuttaa, että EU:n tulevan eli vuodesta 2028 alkavan ohjelmakauden valmistelut ovat jo käynnistyneet.

– Ensi vuonna käynnistyy isommin myös kansallinen valmistelu, eli nyt olisi hyvä aika aloittaa vaikuttaminen.

Pekkola vahvistaa, että kaikessa EU-tason ”lobbaamisessa” on tärkeää, että ollaan ajoissa liikkeellä, läsnä ja verkostot ovat kunnossa.

– Tässä liikunta ja urheilu ei välttämättä ole aina ollut hereillä, mutta molemmat entiset työpaikkani (ENGSO ja Euroopan Olympiakomiteoiden EU-toimisto) ovat olleet keskeisessä roolissa aktivoimaan ja lisäämään ymmärrystä esimerkiksi olympialiikkeessä aiheen tärkeydestä. EOC EU -toimistolla on esimerkiksi yli 30 partneria (KOK, kv. ja eurooppalaisia lajiliittoja ja kansallisia Olympiakomiteoita), joille monitoroidaan ja välitetään koko ajan tietoa EU-politiikasta ja päätöksenteosta.

Pekkola mukaan haasteena on usein se, että liikuntaan ja urheiluun vaikuttavat kokonaisuudet tulevat kokonaan toisilta politiikan aloilta eikä niitä valmistelevilla virkahenkilöillä ole tietoa liikunnan ja urheilun erityispiirteistä lainsäädännön vaikutuksista koko kenttään.

– Siksikin näissä on tärkeää päästä tarpeeksi ajoissa vaikuttamaan.

Mikä on huippu-urheilun rooli?

Huippu-urheilussa mennään kansallisten tunnuksien alla. Vaikka niiden merkitys on vähentynyt, ne ovat silti olemassa – ja vaikuttavat Suomessa olevan yhä tärkeitä, hyvässä ja pahassa.

Timo Hämäläinen sanoo, että huippu-urheilu tarkoittaa Euroopassa monessa maassa ensisijaisesti jalkapalloa, ja sillä on iso rooli kansallisesti.

– EU:n nykypolitiikkaohjelmissa huippu-urheilu katoaa kuitenkin usein puhtaasti kaupalliseksi elinkeinotoiminnaksi, ja siksi se ei ole päässyt Erasmus+Sport-ohjelman suoran rahoituksen piiriin. Toki esimerkiksi urheiluakatemia- sekä muuta kehitystoimintaa on voitu rahoittaa unionista, mutta varsinaiseen huippu-urheiluun sieltä ei satsata.

Heidi Pekkola muistuttaa, että juuri ammattilaisjalkapallo ja siinä esimerkiksi ottelumanipulaatio sekä nuorten urheilijoiden suojelu ovat olleet suuressakin roolissa EU:n liikuntapolitiikan kehityksessä. Myös Erasmus+-rahoituksen teemoista osa on keskeisiä huippu-urheilun kannalta. ♦

TIMO HÄMÄLÄINEN, LitM, KTM
erityisasiantuntija
Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu
timo.hamalainen@plu.fi

EU-rahoitus on monesti iso mahdollisuus

Suomalaiset liikuntatoimijat ovat oppineet hyödyntämään EU-rahoitusta paremmin, mutta kirmisen varaa on. EU-tukea kannattaa hakea, jos rahoitus tukee organisaation omia tavoitteita.



Leader-rahoitusta saaneet Menestyksen portaat ovat olleet käytössä kuusi vuotta. Iisalmen Seudun Yrittäjänäisten jäsenet Helena Tabell (vas.) ja Eija Lyytikäinen kuntoilivat Paloisvuorella suunnitellen samalla seuraavaa yrittäjänäisten ryhmäliikuntakertaa portaille.

Kuva: Juha Laitalainen



KAIKKIIN LIIKUNTATOIMIJOIDEN TARPEISIIN ei EU-rahoitus taivu, mutta asian selvittäminen kannattaa aina ihan mielenrauhan takia. Kokeimus on myös osoittanut, että pelkän rahan takia EU-rahoitusta ei kannata liikuntaväenkään hakea. Loppujen lopuksi EU-rahoitukset ovat vain yksi, arkipäiväinen väline toteuttaa liikuntaorganisaatioiden strategioita.

Laaja-alaisesti liikuntaa ja urheilua edistäviä suomalaishankkeita on saatu EU-rahoituksen piiriin yhä enemmän. Esimerkiksi EU-ohjelmakaudella vuosina 2000–2006 laaja-alaisesti liikuntaa kehittäviä, kansallisesti haettavalla EU-rahoituksella toteutettuja hankkeita rekisteröitiin 902 kappaletta. Viimeisimmällä ohjelmakaudella vuosina 2014–2020 vastaava määrä oli 2 041.

Hankkeiden lukumäärän kasvu näkyy myös EU-tukien euromäärissä. Vuosituhannen ensimmäisellä ohjelmakaudella vuosina 2000–2006 liikunnallisten EU-hankkeiden julkinen tuki (EU-raha + valtion vastinraha + kuntaraha) oli noin 40 M€, ja ohjelmakaudella 2014–2020 vastaava julkinen tuki on yli 172 M€.

Liikunnallisten EU-hankkeiden kokonaiskustannusarviot kaudella 2000–2006 olivat yhteensä runsaat 60 M€. Kaudella 2014–2020 vastaavat kokonaiskustannukset olivat yli 278 M€, joten liikunnallisten EU-hankkeiden kokonaisvaikuttavuus on jo merkittävä.

Elokuussa 2024 käynnistyy uuden liikunta-hankkeita kokoavan raportin kokoaminen vuosilta 2021–2023. Raportin ennakoidaan valmistuvan loppuvuodesta 2024.

Ohjelmakausi	Hankkeiden kappalemäärä
2000–2006	902
2007–2013	1526
2014–2020	2041

Taulukko 1. Liikuntahankkeiden määrä Suomessa eri ohjelmakausilla

Kansallisesti haettavat ja käytettävät EU-rahoitukset

Kansallisten rahastojen yleislinjat määritellään EU-tasolla, mutta rahastojen painotuksia ja niiden soveltamisen kansallinen toimintatapa räätälöidään maakohtaisesti. Kansallisesti hallinnoitujen EU-rahastojen hankehaut toteuttaa suomalainen hallintokoneisto. Tämä tarkoittaa sitä, että kansallisten EU-rahoituksen hakemukset jätetään suomalaisille viranomaisille ja päätökset tehdään Suomessa.

Maaseuturahaston alla olevissa Leader-hankkeissa puoltopäätökset tekevät oman seutukunnan ihmiset, ainoastaan viranomaispäätös tehdään maakuntatasolla paikallisissa ELY-keskuksissa.

Maaseuturahastosta rahoitettavien hankkeiden toteutusalueena on maaseutu tai maaseutumainen alue. Keskieurooppalaisesta näkökulmasta katsottuna Suomi on lähes pelkästään maaseutumaista aluetta, mutta aivan suurimpien kaupunkien keskustoissa tätä rahoitusta ei voi hyödyntää. Suurin osa Suomesta on kuitenkin tukikelpoista aluetta tässä rahoituksessa.

Leader-rahoitusta voi hakea yleishyödylliseen kehittämis- tai investointihankkeeseen sekä yrityshankkeeseen. Tukea voi saada 20–100 prosenttia kuluista. Rahoituksen yksityiskohdista tukiprosentteineen saa tietoa oman alueen Leader-ryhmästä. Tällä hetkellä seutukuntaakohtaisia Leader-ryhmiä on Suomessa yhteensä 52, (mukana myös Ahvenanmaa. (Ks. <https://leadersuomi.fi>).

Leader-rahoitusta voivat hakea esimerkiksi yhdistykset, alle viisi henkilötyövuotta työllistävät yritykset, kunnat, oppilaitokset ja säätiöt. Rahoitettavien hankkeiden tulee vastata Leader-ryhmän kehittämisstrategian tavoitteita – ja liikuntateema sopii lähes kaikkien Leader-ryhmien ohjelmiin.

Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+) on työllisyyden edistämiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja osaamisen kehittämiseen painottuva ohjelma. ESR+ -rahoituksella ei ole maantieteellisiä rajoituksia, joten esimerkiksi yliopistot ja ammattikorkeakoulut hyödyntävät paljon tätä rahoitusta. Myös liikuntatoimijoille ESR+ -rahoitus tarjoaa hyviä mahdollisuuksia tietyissä teemoissa.

Rahoitusta voidaan myöntää hakuperiaatteiden mukaan paikallisille, maakunnallisille, ylimaakunnallisille ja valtakunnallisille hankkeille. ESR+ -hankerahoitus voi vaihdella hankekohtaisesti melko paljon, taso voi olla esimerkiksi 50–90 prosenttia. Hakijan omaa rahoitusta tarvitaan aina, mutta se voidaan katata myös konsortion yhteispanostuksella.

Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) tavoittelee alueiden välisten erojen pienentämistä, alueiden ja yritysten elinvoiman lisäämistä sekä kestävä kasvun ja kilpailukykyyn parantamista. Nykymuodossaan EAKR-rahoitus on hyvin yrityskehityspainotteinen, ja erityisesti liikuntayritykset voivat hyödyntää sitä mm. tuotekehitykseen ja digitalisaation etujen hyödyntämiseen myös liikunta-alalla. ♦

EU-hankkeita koskevia yleisiä väitteitä

”EU-hankkeet on niin vaikeita hakea ja pyörittää, ettei kannata uhrata aikaa niihin!”

Tarua. EU-hankerahoitus on ihan tavallisten ihmisten toteuttamille kehittämishankkeille tarkoitettu. EU-hanketyö ei ole mitään ”avaruustiedettä”, vaan ihan normaalia työtä – jossa on omat pelisääntönsä. Tekemällä oppii!

”EU-hankkeet ovat pelkkää byrokratiaa!”

Totta ja tarua. Kun julkista rahaa saadaan suuriakin määriä, siitä seuraa raportointivelvollisuus sekä läpinäkyvyysvelvoite (ts. kulut on useimmiten pystyttävä todentamaan). Tästä seuraa paljonkin paperityötä, mutta ydin hanketoiminnassa on kulloinkin kehitettävän asian eteen tehtävä työ. Paperityöt sietää, kun hankkeella toteutetaan organisaation strategiaa edistävää ja tärkeää asiaa. Eli paperityötä ei kannata pelätä, muutkin tavalliset ihmiset ovat niistä selvinneet aiemmin!

lisalmen ”Menestyksen portaat”

KAUAN KAIVATUT KUNTALAISALOITTEEN POHJALTA ideoidut kuntoportaat avattiin lissalmessa Paloisuuren ulkoliikunta-alueella vuonna 2018. Menestyksen portaiden toteuttajana toimi lissalmen Yrittäjät ry. Portaavat maksoivat 35 000 euroa, josta Leader-rahoitus kattoi 21 000 euroa (60 %). Portaiden loppurahoitukseen osallistui kaikkiaan 68 eri yhteisöä ja yritystä.

Paloisuuren ”Menestyksen portaavat” edustavat Pohjois-Savoa valtakunnallisessa kuntoporraskilpailussa. Tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat suosituimmat EU:n maaseuturahoitusta saaneet kuntoportaavat Suomessa. Mukana kilpailussa on 18 paikallisten Leader-ryhmien rahoittamaa kohdetta eri puolilta Suomea.

Portaissa ovat käytössä kävijälaskurit 30.5.–30.9.2024. Voittoa hiettiä kuntoportaille, joita on nousu eniten syyskuun loppuun mennessä.

lissalmen portaavat ovat kaiken ikäisten ja -kuntoisten liikkujien käytössä keväästä syksyyn. Kuntoilu portaissa myös syysiltojen pimetessä on mahdollista, sillä portaiden oikeanpuoleinen kaide on valaistu kädensijan alareunassa olevalla led-valonauhalla koko matkalta. Ledit syttyvät samanaikaisesti Paloisuuren pururadan valojen kanssa.

Menestyksen portaissa on 161 askelmaa ja nousua kertyy 25 metriä. Portaavat tuovat juuri sopivassa määrin haastetta liikuntaan olematta kuitenkaan kokonaisuudessaan liian rankat. lissalmen lumilautailija **Rene Rinnekangas** pinkoi avajaisissa vuonna 2018 portaat 26,1 sekunnissa.

JUHA LAITALAINEN

Esimerkkejä rahoituskohteista

Maaseuturahoitus (ELY-keskus ja Leader-rahoitus)

Varsinais-Suomessa rakennettiin, laajennettiin tai kunnostettiin Leader-tuen avulla vuosina 2014–2022 yhteensä 147 liikuntakohdetta. Leader-rahoitusta myönnettiin näihin kohteisiin yhteensä 3,7 miljoonaa euroa. Tuen avulla on rakennettu vuosina 2014–2022 esimerkiksi 36 luontopolkua, 17 kuntoportaat ja 17 frisbeegolfrataa. Lisäksi rahoitusta on myönnetty muun muassa ulkokuntosalien ja skeittiparkkien rakentamiseen sekä uimarantojen kunnostamiseen.

► Kooste Varsinais-Suomen Leader-ryhmien hankkeista.

maaseutu.fi/varsinais-suomi/varsinais-suomen-leader-ryhmat-tukivat-liikuntapaikkoja-37-miljoonalla-eurolla/

Lakeuden Elämysliikunta ry on pitkäjänteisesti kehittänyt Seinäjoella Jouppilanvuoren ja Kyrkösjärven aluetta kaikenlaisille käyttäjille sopivaksi terveysliikunta-alueeksi. Vuodesta 2008 toiminut yhdistys on yhdessä Seinäjoen kaupungin kanssa toteuttanut monilla EU:n maaseuturahaston hankkeilla elämysliikuntareittejä ja elämyskohteita.

Yhdistys on tunnistanut, että investointien lisäksi tarvitaan myös toimintaa, yhteistyötä, tapahtumia ja tiedottamista, jotta alueen tarjoamia mahdollisuuksia osattaisiin hyödyntää entistä enemmän. Tähän tähdättiin syksyllä 2023 päättyneellä Luontotalo Kämpäliikkö toimivaksi -hankkeella. Kämpäliikkö-hankkeen julkinen rahoitus oli 53 365 euroa ja tukiprosentti 65.

► Lakeuden Elämysliikunta ry: Yhteistyöllä kohti terveellisempää ja aktiivisempaa ympäristöä. maaseutu.fi/tarina/lakeuden-elämysliikunta-yhteistyolla-kohti-terveellisempaa-ja-aktiivisempaa-ymparistoa/

Keurusjumpa rakensi oman liikuntasalin Keuruulle EU:n maaseuturahoituksen tuella. Myös salin laajennus sai tukea maaseuturahastosta. Keskeinen sijainti Keuruun keskustassa koulualueen vieressä ja uimahallin kupeessa on tuonut tiloihin paljon käyttäjiä. Keuruulaisten lisäksi salilla käy käyttäjiä kaikista ympäristökunnista. Kävijöitä on enimmillään 700 viikossa. Hankkeen ensimmäisen vaiheen tuki oli 617 100 euroa ja tukiprosentti 75. Toiseen vaiheeseen tukea tuli tuki 55 584 euroa (50 %).

► Keurusjumpan salilla opitaan yhteisöllisyyttä ja vastuullisuutta.

maaseutu.fi/tarina/keurusjumpa-salilla-opitaan-yhteisöllisyytta-ja-vastuullisuutta/

Matkailuyhdistys HelsinkiNorth ry:n Terveystä ja hyvinvointia pyöräilyreiteistä -hanke luo luontoliikuntaan aktivoivia reittejä 1.11.2023–30.10.2024. Hankkeessa edistetään paikallisten asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä aktivoimalla ihmisiä liikkumaan ja virkistytymään maaseutu-ympäristössä. Reitti lisää alueen vetovoimaa monipuolisena matkailukohteena ja houkuttelee uusia kävijöitä alueelle. Tuloksena syntyy noin 240 kilometriä pitkä valtakunnallinen pyörämatkailureitti, joka viedään HelsinkiNorth -sivustolle mobiiliystävälliseksi sähköiseksi kartaksi ja valtakunnalliseen Bikelandin ylläpitämään pyörämatkailukarttaan. Hanke sai tukea 49 812 euroa ja tukiprosentti on 80.

► Terveystä ja hyvinvointia pyöräreiteistä. maaseutuverkosto.fi/hankkeet/terveytta-ja-hyvinvointia-pyorailyreiteista/

ESR- ja ESR+ -rahoitus

Suomen Urheiluliitto on saanut Yhteinen Talo Kaikille -hankkeeseen (TALO-hanke) 716 740 euroa, tukiprosentti on 75. Pääkohderyhmänä ovat maahanmuuttajataustaiset lapset, nuoret ja heidän vanhempansa, joille tarjoavat tukea, apua ja palveluja ammattilaiset ja paikalliset urheiluseurat pilottipaikka-

kunnilla eri puolilla Suomea. Mukaan on kutsuttu kuudesta kaupungista kuusi urheiluseuraa: Espoon Tapiot, Helsingin Kiisa-Veikot, Jyväskylän Kenttärheilijat, Lappeenrannan Urheilumiehet, Turun Urheiluliitto ja Vantaan Salamat.

Pää tavoitteena TALO-hankkeessa on valtakunnallisen ja paikallisen toiminta- ja yhteistyömallin kehittäminen maahanmuuttajataustaisten lasten, nuorten ja perheiden osallistamiseksi, hyvinvoinnin lisäämiseksi ja integroimiseksi suomalaiseen yhteiskuntaan (yleisurheilu) seuratoiminnan avulla.

► SUL rahoitusneuvotteluissa miljoonahankkeesta: Seuratoiminta avuksi maahanmuuttajataustaisten integroimisessa yhteiskuntaan. www.yleisurheilu.fi/uutinen/sul-rahoitusneuvotteluissa-miljoonahankkeesta-seuratoiminta-avuksi-maahanmuuttajataustaisten-integroimisessa-yhteiskuntaan/

Pohjois-Savon Liikunta ry on saanut vuosille 2024–2027 yhteensä 449 518 euroa maakunnalliseen Perheille-hankkeeseen. Julkinen tukiprosentti on 97. Hankkeessa pyritään poistamaan perheiden osallistumisesteitä ja lisäämään liikumista. Tavoitteena on vaikuttaa niin perheen työikäisten aikuisten kuin lasten ja nuorten jaksamiseen ja hyvinvointiin sekä koko perheen toimintakykyyn ja yhtenäisyyteen. Samalla ennaltaehkäistään mm. syrjäytymisen, epäterveellisten elintapojen, sairastavuuden ja heikon sosioekonomisen aseman ylisukupolvista siirtymistä. Hankkeessa työskentelee kaksi koko-aikaista hanketyöntekijää. Hankkeen tärkeänä kumppanina on Pohjois-Savon hyvinvointialue ja se kohdistuu jokaiseen Pohjois-Savon 19 kuntaan.

► Perheille-hanke (ESR+). www.pohjois-savonliikunta.fi/hankkeet/perheille-hanke/

Itä-Suomen Liikuntaopisto SportEdu – tulevaisuuden osaamista liikunta-alalle -hanke on saanut tukea 421 351 euroa vuosille 2024–2026. Julkisen tuen osuus on 80 prosenttia. Pää tavoitteena on kehittää liikunta-alan täydennyskoulutuksia vastaamaan nykyistä paremmin tulevaisuuden työtehtävien osaamisvaatimuksia sekä lisätä koulutusten houkuttelevuutta ja saavutettavuutta.

Liikunta-alan täydennyskoulutuksen ja osaamisen tulevaisuustyö -työpakettin (TP 1) tavoitteena on tuottaa liikunta-alan osaamisen ja koulutuksen vuoteen 2035 ulottuva tulevaisuuskuva. Liikunta-alan täydennyskoulutusten sisällön ja innovatiivisten toteutustapojen kehittäminen -työpakettin (TP 2) tavoitteena on käynnistää kaksi liikunta-alan täydennyskoulutuspiilotta, jotka suunnitellaan tulevaisuustyön sekä eri ammattiryhmille tehtävään osaamistarvekartoituksen pohjalta. Osaamisen todentamisen menetelmien kehittäminen -työpakettin (TP 3) päämääränä on luoda osaamisen menetelmä, jonka avulla liikunta-alan opiskelija voi koota ja todentaa oman osaamisensa digitaalisesti. Koulutusten saavutettavuuden parantaminen -työpakettin (TP 4) tavoitteena on, että liikunta-alan koulutukset löytyvät jatkossa kootusti ja helposti uusitulta SportEdu.fi -sivustolta.

► SportEdu – Tulevaisuuden osaamista liikunta-alalle hanke. www.islo.fi/fi/islo/hankkeet/#SportEdu2

Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu PLU ry:n VETO+ -hankkeessa kehitetään vuosina 2024–2027 vaikuttavaa elintapaohjausta ja työvalmennusta. Hankkeen julkinen tuki on yhteensä 742 716 euroa (tukiprosentti 89). Tärkeimpänä tavoitteena on kehittää työttömille tarkoitettu työvalmennus- ja elintapaohjausmalli uudelle VETO+ -tasolle ja edistää sen käyttöönottoa hankealueen kunnissa.

Osatavoitteita ovat mm. seuraavat: 1. Työhönvalmennuksen pilotoiminen täsmäpalveluna sitä tarvitseville asiakkaille. Maa-

hanmuuttajien kohdalla huomioidaan erityisesti kielitaidon ja myös kielitietoisuuden merkitys työpaikalla. 2. Työvoimaviranomaisten kanssa kohtaanto-ongelmaan puuttuminen ja uudistuneiden työvoimapalveluiden edistäminen. 3. Työllistämistä ja elintapaohjausta edistävän sidosryhmäyhteistyön jatkaminen ja tiivistäminen verkostoyhteistyönä. 4. VETO-hankkeessa 2022–2023 pilotoitun maahanmuuttajatoiminnan edelleen kehittäminen ja laajentaminen myös alueellisesti. Työnantajien monimuotoisuusosaamisen lisääminen. 5. Digitaalisten työnhakuvalmiuksien parantaminen.

► Veto+ -hanke. www.plu.fi/hankkeet/veto-hanke/

Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)

Urheilun data ja digitalisaatio: Uutta osaamista ja lisäarvoa Kainuuseen ja Vuokatin hiihtokeskittymälle (CEMIS-UDDA). Jyväskylän yliopiston vetämä ryhmähanke toteutetaan yhteistyössä Oulun yliopiston, Kajaanin ammattikorkeakoulun, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n ja CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy:n kanssa. Julkinen tuki on yhteensä noin 950 000 euroa ja tukiprosentti 70.

Huippu-urheilun tulevaisuuden teknologiat – HUTTE. Jyväskylän yliopisto, Vuokatti. Mukana on Oulun yliopiston mittausmekaniikan yksikkö. Päähankkeen kokonaiskustannusarvio on noin 125 000 euroa, josta EAKR-rahoituksen osuus on 80 prosenttia. Hanke tuo uuden sukupolven mittausmekaniikkaa, kuten tekoälyprosessorit, suurtaajuustutkat ja seuraavan sukupolven konenäkökamerat huippu-urheilun tutkimus- ja testaustoiminnan sekä harjoittelun hyödynnettäväksi. Pilottikohdeena prototyyppi on tarkoitettu kehittämään aseeseen kiinnitettävää langaton tähtäyspisteen seurantalaitte.

► Huippu-urheilun tulevaisuuden teknologiat – HUTTE. www.jyu.fi/fi/hankkeet/huippu-urheilun-tulevaisuuden-teknologiat-hutte

Wellbeing data lab – synteettisen hyvinvointidatan hautomo -hanke on Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen ja informaatioteknologian tiedekuntien yhteishanke sekä Business Jyväskylän yhteishanke. Siinä kehitetään liikuntaa ja hyvinvointiin liittyvästä datasta synteettistä dataa tukemaan tulevaisuuden uusien innovaatioiden monipuolista tuotekehitystä alan yrityksissä. Hanke on saanut EAKR-rahoitus 163 805 euroa ja sen tukiprosentti on 80.

Hankkeessa muodostuva yritysten käyttöön tarjottava datatavarannon käsittelymalli mahdollistaa vaativampien tuotekehitysprosessien nopeamman aloituksen ja läpiviennin. Hankkeen vaikuttavuus perustuu uusiin sovellusinnovaatioihin, jotka voivat aikaisempaa tehokkaammin hyödyntää tietoa yhteisön aktiivisuudesta, hyvinvoinnista ja liikkumisesta hankkeessa syntyvien toimintamallien, teknisten valmiuksien ja datan pohjalta.

► Wellbeing data lab – synteettisen hyvinvointidatan hautomo. www.jyu.fi/fi/hankkeet/wellbeing-data-lab-synteettisen-hyvinvointidatan-hautomo

EU-rahoituslinkkejä

Leader-rahoitus: leadersuomi.fi

EU:n maatalous- ja maaseuturahoitus: maaseutu.fi

ESR+ ja EAKR-rahoitukset: rakennerahastot.fi

EU-eurot liikunnalle 2017–2020-raportti: bin.yhdistysavain.fi/1598889/xM95uTbyDpVJXHpl2Mh0XoKNg/EU-eurot-liikunnalle-2017-2020-raportti.pdf

TERHI LIINTOLA

vastaava asiantuntija
Opetushallitus
terhi.liintola@oph.fi

Suomalaista menestystä Erasmus+ Sportin pelikentillä

Erasmus+ -ohjelma avaa suomalaisille liikunta- ja urheilutoimijoille monia väyliä Eurooppaan. Hakuprosesseja ja hankkeiden toteutusta ei ole syytä pelätä. Byrokratiastakin selviää arkijärjellä.



Erasmus+ -ohjelman kansallisten toimistojen toukokuussa 2024 pidetyn kokouksen osallistujia: Bart Verschueren (Flanderi/ Belgia), Jürgen Aarden (Hollanti), Terhi Liintola, Marin Le Roux (Ranska) ja Katie O'Regan (Irlanti).
Kuva: Opetushallitus

EUROOPAN UNIONI ON myöntänyt 2,2 miljoonaa euroa keskitettyä Erasmus+ Sport -avustusta suomalaisille liikunta- ja urheilusektorin hankkeille vuosina 2021–2023. Rahoitus auttaa edistämään vastuullisuutta, tasa-arvoa, ympäristökestävyyttä, osallisuutta, liikkumattomuutta ja urheilijoiden kaksoisuria, jotka ovat keskeisiä painopisteitä EU urheilun työsuunnitelmassa vuosille 2024–2027. Teemat liittyvät myös keskeisesti suomalaiseen liikunta- ja urheilupolitiikkaan. Erasmus+ -ohjelma tarjoaakin suomalaisille liikuntatoimijoille näköalapaikan kansainväliseen yhteistyöhön, osaamisen lisäämiseen, verkostojen vahvistamiseen ja eurooppalaiseen liikunta- ja urheilusektorin käytäntöjen kehittämiseen.

Vuosina 2021–2023 suomalaisia tahoja on mukana 47:ssä Erasmus+ Sport hankkeessa. Edunsaajaorganisaatioita on 41, sillä osa toimijoista on mukana useammassa hankkeessa. Aktiivisin suomalainen tahot on ollut Suomen työväen urheiluliitto TUL ry kolmella hankkeella. Jyväskylän yliopisto, Suomen Urheiluliitto (SUL) ja Liikkukaa ry osallistuvat kahteen hankkeeseen. Suomalaisia hankekoordinaattoreita on yhteensä kahdeksan, joista voi nostaa esimerkeiksi Kooveen ja Oulun Pyrinnön. On ilahduttavaa, että suomalaiset urheiluseurat ovat löytäneet Erasmus+ -hankkeet työkaluksi toiminnan kehittämiseen.

Vuosittain avustusta on Euroopan tasolla jaossa yli 50 miljoonaa euroa erilaisiin yhteistyöhankkeisiin. Avustus-

summa kohoa vuosittain niin, että vuonna 2027 nykyisen Erasmus+ -ohjelman viimeisenä vuotena arvioidaan avustumäärän olevan 80 miljoonan euroa. Tämä on hyvä uutinen aikana, jolloin valtio vähentää liikuntasektorin avustumäärärahoja.

EU-byrokratia on myytti

Monilla suomalaisilla voi olla edelleen mielikuva, että EU-hankkeisiin liittyy raskas byrokratia. Tämä käsitys lieenee peräisin 2000-luvun hankkeista, jolloin kokousmatkojen jälkeen oli pakko säästää kaikki matkaliput. Rahoittajaa kiinnostivat jopa osallistujien kotiosoite, koulutustaso ja äidinkieli.

Tilanne on onneksi muuttunut. EU on kuunnellut edunsaajia ja nykyaikaistanut hankehallintoa sekä raportointia. Painopiste on hankkeiden tuloksissa, niiden viemisessä käytäntöön ja tuloksista viestimisessä. Hankkeita voi johtaa virtuaalisesti, eli kaikkia hankekokouksia ei tarvitse enää järjestää fyysisesti, vaan yhteistyötä voi edistää sutjakkaasti esimerkiksi Teamsin välityksellä.

Erasmus+ -hankkeissa keskitytään toiminnan ja tulosten kehittämiseen. Hankkeiden raportointi on verrattavissa esitetyttyyn veroilmoitukseen: kuitit pidetään itsellä tallessa kirjanpidossa, eikä niitä ei tarvitse liittää loppuraporttiin.

EU on nykyaikaistanut hankehallintoa ja raportointia.

Tämä helpottaa huomattavasti hanketoimijoiden työtä ja madaltaa kynnystä osallistua kansainvälisiin projekteihin. Talouden raportoinnin näkökulmasta huolehditaan siitä, että avustus on käytetty hankekauden aikana asianmukaisesti, aivan samoin kuin kansallisesti myönnettyjen avustusten osalta toimitaan. Raportointi tehdään samassa portaalissa, josta hankehakemus on lähetetty. Raportointia voi ja sitä kannattaakin tehdä reaaliajassa, joka helpottaa hankkeen koordinoitua sekä loppuraportointia.

Kansainvälistä tiimipelaamista ja joustavaa rahoitusta

Erasmus+ liikunta- ja urheilualan hankkeet suunnitellaan aina yhteistyössä eurooppalaisten kumppaneiden kanssa. Kyse ei ole vientihankkeista, vaan tarkoituksena on ratkaista hankepartnerien yhteisiä ongelmia eri maiden toimijoiden yhteistyönä. Erasmus+ -avustus perustuu toimintaan ja tavoiteltaviin tuloksiin. Omarahoitusosuutta ei vaadita, mikä tekee hankkeista houkuttelevampia. Vähintään 70 prosenttia avustuksesta maksetaan ennen hankekauden alkua, mikä helpottaa hankkeiden käynnistämistä ja toteutusta.

Avustussummat voivat olla 30 000–450 000 euroa. Hakijat tahot määrittelevät itse haettavan avustuksen, joka on kerta-korvaus. Avustuksen jakautuminen hankepartnerien kesken määritellään jo hakemuksessa. Hakijat tahot määrittelevät itse partnerien lukumäärän. Pienimmällään avustusta voi hakea kahden eri maassa toimivan urheiluseuran ruohonjuuritason yhteistyöhön. Liian monen yhteistyökumppanin

Onnistuneen Erasmus+ hakemuksen askelmerkkejä

Nämä neuvot helpottavat hankkeen suunnittelua ja toteutusta. Myös avustuksen saaminen on todennäköisempää.

- **Aikaa suunnitteluun:** Varatkaa riittävästi aikaa hankkeen suunnitteluun ja aloita yhteistyö hankekumppanien kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarkoitus on, että hankepartnerit osallistuvat hakemuksen laatimiseen.
- **Organisaation sopivuus:** Mieti, miten hanke linkittyy organisaatiosi normaaliin toimintaan ja vastaa Erasmus+ -ohjelman tavoitteisiin. Hanketta ei koskaan kannata suunnitella ainoastaan rahan takia. Tällöin onnistuu harvemmin.
- **Kumppanit:** Valitse kumppanit, joilla on tarvittavaa osaamista ja samanlaiset päämäärät. Hyödynnä olemassa olevia verkostoja ja kontakteja. Kilauta kollegalle, jolla tiedät olevan kansainvälisiä verkostoja. Kansallinen Erasmus+ toimisto auttaa myös kumppanien löytymisessä.
- **Selkeä rakenne ja perustelu:** Rajaa hanke selkeäksi kokonaisuudeksi ja määrittele konkreettiset toimenpiteet. Perustele tarve tutkimuksin ja tilastoin. Konkretia on näissä hakemuksissa valttia. Hakemus on melkein valmis työsuunnitelma. Kun avustus on myönnetty ei tarvitse enää miettiä kuka tekee mitään ja koska, sillä nämä asiat on jo määritelty hakemuksessa.
- **Resurssit ja viestintä:** Määrittele hankkeen toteuttamiseen tarvittavat resurssit ja suunnittele viestintää sekä tulosten levitystä konkreettisesti.
- **Osallistu hakuwebinaareihin:** Erasmus+ kansallinen toimisto aloittaa hakukierroksen liittyvät info- ja koulutuswebinaarit 4–5 kuukautta ennen hakuaikaa. Webinaarit ovat maksuttomia ja niissä käydään läpi eri aiheita niin hakumenettelyyn kuin hankehakemuksiin liittyen.

ERASMUS + SPORT -RAHOITUS SUOMESSA JA EUROOPASSA 2021–2023



hankkeet toimivat harvoin, mikä korostuu erityisesti, jos jokainen kumppani tulee eri maasta. Toimintaa kannattaa suunnitella niin, että jokaisesta mukana olevasta maasta on mukana kaksi eri tahoa.

Avustuksen saaminen ei ole arpapeliä, eikä edellytä hyvää sisko- tai veliverkostoja. Jokainen hakemuksen arvioi ja pisteyttää kaksi ulkopuolista arvioijaa. Pisteytyksen skaala on 0–100 pistettä. Arviointikriteerit ovat avoimesti luettavissa Erasmus+ -ohjelmaoppaasta, ja hakemusten tulee olla konkreettisia ja hyvin perusteltuja. Hakemuksen läpimeenon tarvitaan painopisteestä riippuen noin 75–90 pistettä.

Suuria hakemuskääriä tai matalaa myöntöprosenttia ei kannata pelätä, sillä suomalaisilla toimijoilla on niin osaamista kuin kykyä koordinoida eurooppalaista hanketta. Euroopan tasolla on avustuksen hakijoina monenlaisia yrittäjiä, sillä kaikissa EU-maissa ei jaeta liikuntaan ja urheiluun valtion tasolla avustuksia kuten meillä. Hankehakuun kannattaa ehdottomasti osallistua, moni toimija on kertonut jo itse hakuprosessin vahvistaneen verkostoja ja luoneen uusia kumppanuuksia.

Hyvä toimintapa voi olla myös lähteä aluksi mukaan hankkumppanina oppimaan, mutta tämä ei ole välttämättömyys. Usein asetamme riman aloituskorkeuden jostain syystä korkeammalle itsellemme kuin eurooppalaiset kilpikumppanimme. Sama pätee kielitaitoon. Näissä hankkeissa ei toimijoilta kysellä kielitodistusten perään. Peruskielitaidolla pärjää erinomaisesti, ja mikä parasta näiden hankkeiden myötä erityisesti rohkeus vieraan kielen käyttämiseen paranee.

Erasmus+ tukee myös kansallisesti

Erasmus+ -ohjelma kattaa urheilun lisäksi yleissivistävän, aikuis-, ammatillisen ja korkeakoulutuksen sekä nuorisosektorin. Vuonna 2023 aukesi urheiluhenkilöstön liikkuvuushankkeiden haku, josta myönnetään liikkuvuustukea ensisijaisesti urheiluseuratoimijoille. Tähän mennessä

avustusta on myönnetty 20 seuralle eurooppalaiseen liikkuvuuteen, mikä mahdollistaa yli 150 seuratoimijan (ml. vapaaehtoiset) oppimisen toisessa urheiluseurassa. Vuosittainen avustus on vielä pieni: vuonna 2024 jaossa oli noin 170 000 euroa, mutta summa kasvaa vuosittain.

Tämän lisäksi Erasmus+ kansallisena toimistona toimiva Opetushallitus jakaa avustusta yli 60 miljoonaa euroa niin liikkuvuus- kuin yhteistyöhankkeisiin koulutus- ja nuorisosektoreille. Edunsaajina on myös liikunta- ja urheilusektorin toimijoita, kuten yläkoulujen urheiluluokkia, urheilulukioita, urheilupuistoja sekä alan korkeakouluja. Nuorisopuolelta on myönnetty hankkeita urheilualan organisaatiolle nuorisotyön kehittämiseksi. Mahdollisuuksia on monia, ja Erasmus+ kansallinen toimisto auttaa haaroitamaan oikean sektorin hakemukselle.

Huipputason urheilusuorituksen onnistumista tavoittelemisen tavoin niin Erasmus+ haussakin kannattaa hyödyntää valmennusta. Suoritus kannattaa kuitenkin tehdä itse, eikä käyttää ulkopuolisia konsultteja hakemuksen laatimiseen, sillä sisällön ja tarpeen tuntee parhaiten hakija itse kumppaniensa kanssa.

Hakukierrokset päättyvät pääsääntöisesti helmi-maaliskuussa. Euroopan komissio julkaisee tarkemman hakuvuuden vuosittain marraskuussa. Kannattaa ottaa yhteyttä Erasmus+ kansalliseen toimistoon jo alkuvaiheessa ja matkan varrella. Tarjolla on tietoa niin virtuaalitaapaamisissa kuin tarvittaessa paikan päällä aikataulujen salliessa.

Toivottavasti suomalaiset tahot lähtevät ennakoluulotomasti mukaan eurooppalaiseen yhteistyöhön Erasmus+ -tuella. Suomalaisia toimijoita arvostetaan ja meihin luotetaan. Eurooppalaisilla Erasmus+ hankeentillä on tilaa monille uusille suomalaisille hankepelajille. Kannattaa lähteä rohkeasti mukaan, syöttöjä lapaan on tiedossa varmasti muilta eurooppalaisilta toimijoilta. Lisäksi yksi asia johtaa usein toiseen. Hankeyhteistyön myötä myös laajemmat kuviot ovat avautuneet useille toimijoille. ♦

Liikunta & Tiede arkistoineen löytyy Lehtiluukusta

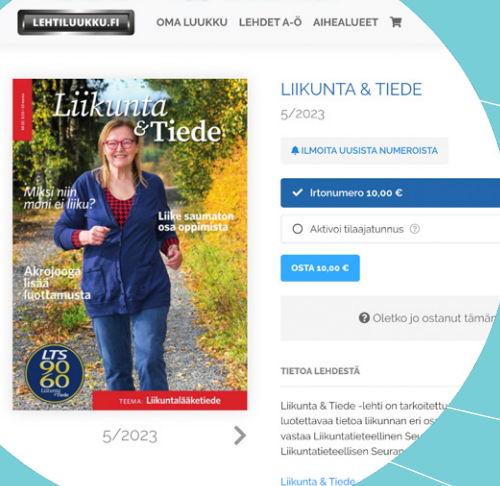
Lue Liikunta & Tieteen näköislehtiä Lehtiluukku.fi-palvelussa.

Jäsenten ja tilaajien käytössä on myös lehden arkisto vuodesta 1990 alkaen.

Aktivoi palvelu takakannen osoitetarrasta löytyvällä tilaajatunnuksella.

www.lehtiluukku.fi

Kirjautumisohjeet: lts.fi/liikunta-tiede



Myönteiset kokemukset kannustavat hakemaan EU-rahoitusta

Erasmus+ -rahoituksen merkitys on viime aikoina korostunut valmennuksen kehittämisessä. Eurooppalaiset yhteishankkeet avaavat uusia näkökulmia ja kartuttavat osaamista.

SUOMEN VALMENTAJIEN TOIMINNANJOHTAJANA ha-
keudun usein kuuntelemaan urheiluvalmennusta
koskevia tutkimusesityksiä. Esitysten jälkeen ajat-
ten usein, mitä tapahtuu seuraavaksi. Millaisilla toimenpi-
teillä tutkimustuloksista kumpuavia teemoja lähdetään vie-
mään valmennuksen arkeen?

Valmennukseen ja valmentajuuteen liittyvä kehitystyö
on arkipäivää Suomen Valmentajissa. Niin meillä kuin maa-
illallakin tehdyt tutkimukset nostavat tärkeitä kehityskoh-
teita esiin. Niiden lisäksi kehityskohteita nousee esiin arjes-
sa, jäsenten kohtaamisista ja palautteista.

Kehitystyö vaatii rahaa, jota harvoin voi perusbudjetista
irrottaa. Tässä kohtaa erilaiset rahoitushaut tulevat avuksi.
Suomen Valmentajat on saanut erillisavustuksia opetus- ja
kulttuuriministeriöstä ja Opetushallituksesta. Niiden ohel-
la Erasmus+ -rahoituksen merkitys on koko ajan kasvanut.

Yhdistys on saanut jo monenlaisia kokemuksia Eras-
mus+ -ohjelmista. Kokemusten ja niistä kertyneen osaa-
misen avulla mietitään jatkossakin uusia avustushakuja.
Rahoituksia tullaan varmasti tarvitsemaan, kun kulut kas-
vavat ja valtionavustukset pienentyvät. Erasmus+ -ohjel-

mat voivat olla vastaus kehitystyön tarpeisiin ja kysymyk-
seen ”millaisilla toimenpiteillä asioita lähdetään viemään
eteenpäin?”.

Aiheesta toiseen Erasmus+ Sportin avulla

Suomen Valmentajat osallistui menestyksekkääseen *Streng-
thening coaching with the objective to raise equality* (SCORE)
-hankkeessa vuosina 2015–2016. ENGSO:n (European Orga-
nisation for Grassroots Sport) koordinoima Erasmus+ Sport
-yhteistyöhanke edisti sukupuolten välistä tasa-arvoa val-
mennuksessa. Suomen Valmentajien päävastaulla oli hank-
keen mentorikoulutuksen järjestäminen, joka toteutui Kyp-
roksella Larnakassa ja Suomessa Helsingissä järjestettyinä
koulutusjaksoina. Samoihin aikoihin alkoi myös kansalli-
nen valmennuksen tasa-arvon edistämishanke. Kansainvä-
linen ulottuvuus kotimaisen *Valmentaa kuin nainen* -hank-
keen alkuvuosien rinnalla oli toimiva ja toisiaan tukeva
yhdistelmä. Muutoinkin SCORE-kokemus oli erittäin hyvä
ja rohkaiseva.

Seuraavaksi yhdistys lähti nopealla päätöksellä mukaan
Fair Coaching -hankkeen hakuun. Suomen Valmentajat oli



Syksyllä 2023 ensimmäiseen Erasmus+ nuorten osallistumishankkeen Nuoret valmentajat – Tulevaisuuden tekijät -tapahtumaan Varalan urheiluopistolla osallistui 55 alle 30-vuotiaista valmentajaa eri puolilta Suomea. Vuonna 2024 tapahtuma järjestetään Suomen Urheilu-
opistolla Vierumäellä syyskuun lopussa. Kuva: Anna Vlasoff / Suomen Valmentajat

tullut esiin nimenomaan SCORE-hankkeen ansiosta. Myös tarjottu rooli valmennuksen eettisten aiheiden koulutuksen kehittäjänä oli osuva. Tarvittavat ”paperityöt” tehtiin muutamassa päivässä. Kolmivuotinen hanke sai rahoituksen ja alkoi vuonna 2020. Fair Coaching -hankkeen tavoitteena oli edistää arvostusta ja urheilun arvoja eri tasoilla toimivien valmentajien keskuudessa ja taistella häirintää, väkivaltaa ja muuta epäasiallista käytöstä vastaan, jotta urheilijoille taataan turvallinen ja inspiroiva urheiluympäristö.

Lentoliput olivat varattuina helmikuun lopussa 2020 Italian Bolognaan hankkeen aloitustapahtumaan, kun koronapandemia lähti leviämään juuri Italian kautta koko Eurooppaan. Muutama päivä ennen matkaa ensimmäinen tapaaminen oli lopulta pakko perua. Italian lentopalloliigan johtamasta hankkeesta tuli kaiken kaikkiaan vaikea, kun se ajoittui pandemiavuosiin. Lopulta kuitenkin voitiin järjestää muutama hanketapaaminen ja läsnä tapahtuma kaiken etäkokoustamisen jälkeen. Koko hankekin saatiin onnistuneesti vietyä läpi tehokkaan loppukirin ansiosta.

Suomen Valmentajien suurin panos oli valmentajille suunnatun koulutuskokonaisuuden työstäminen, josta saatiin muilta hankepartnereilta runsaasti kiitosta. Yhdistys osoitti hankkeessa luotettavuutensa ja paikkasi myös joidenkin hankepartnereiden saamattomuutta, mikä poikikin jälleen jatkoa.

Fair Coaching -hanketta seurasi tuloksellinen *Fairer Coaching* -hankehaku. Tässä hankkeessa jatkoi kolme edelliseen hankkeeseen osallistunutta tahoa, joista Suomen Valmentajat oli yksi. Parhaillaan meneillään on italialaisen naisurheilun edistämisyhteistyön ASSISTin johtama yhteistyöhanke tasa-arvoisen ja kaikille avoimen valmennuksen edistämiseksi Euroopassa. Suomen Valmentajilla ei ole tässä hankkeessa mitään yksittäistä isoa työpakettia johdettavana, vaan vastuullamme on osatoteutuksia muun muassa verkkokoulutuksen luomisessa sekä diversiteettiaiheisen webinaarin vetovastuu.

Voi sanoa, että SCORE, Fair Coaching ja Fairer Coaching ovat tavallaan kaikki jatkumoa toisilleen ajatellen sitä, miten Suomen Valmentajat on valikoitu mukaan hankkeiden konsortioon.

Valmennusseminaareja kilpailutapahtumien yhteyteen

Erasmus+ Sport -tapahtumapuolen ohjelma oli nähty mahdollisuutena jo useita vuosia. Rahoitusta on jaossa nimenomaan voittoa tavoittelemattomien eurooppalaisten urheilutapahtumien oheisohjelmiin. Suomen Valmentajissa oli jo pitkään kaavailtu, että valmennusseminaarit voisivat olla sopia kilpailutapahtumien yhteyteen.

Idea siirtyi käytäntöön yhdessä Kainuun Liikunnan kanssa. Vuokatti isännöi Euroopan nuorten olympiafestivaaleja parin siirron jälkeen lopulta keväällä 2022. Tapahduman yhteyteen järjestäjät rakensivat *By the Young for the Young: EYOF 2021 to foster inclusion and physical activity* -hankkeen. Suomen Valmentajat pääsi hankkeeseen mukaan osatoteuttajaksi järjestämään *Modern Coach* -seminaarin alle 30-vuotiaalle valmentajille. Pandemia-ajan hengen mukaisesti muutaman nuoren osallistuminen seminaariin kaatui viime hetkellä koronan takia. Seminaarin osal-



Suomen Valmentajat järjesti Vuokatissa ja Kajaanissa kansainvälisen Modern Coach -seminaarin osana Kainuun Liikunnan EYOF-kilpailutapahtumaan liittynyttä hanketta. Kuva: Sari Tuunainen / Suomen Valmentajat

Strategisesti tärkeitä hankkeita on helppo yhdistää muuhun toimintaan.

listui kuitenkin 52 valmentajaa, joista puolet oli suomalaisia ja puolet ulkomaalaisia. Osa ulkomaaisista osallistujista oli jo muutoinkin Suomessa, esimerkiksi opiskelemissa valmennusta.

Idea nuorten valmentajien kansainvälisestä seminaarista ei sekään syntynyt tyhjästä. Suomen Valmentajien suojissa on vuodesta 2020 lähtien toiminut *Nuorten valmentajien tiimi*. Tiimi koostuu noin kymmenestä alle 30-vuotiaasta aktiivisesta jäsenestä, jotka antavat yhdistyksen toimintaan näkemyksiä nuorten valmentajien näkökulmasta. Tiimi ideoi aktiivisesti Modern Coach -seminaria ja muutama tiimiläinen auttoi sen läpiviennissä paikan päällä.

Erilaisia valmennusseminaareja kansainvälisten tapahtumien yhteyteen tehdään mielellään jatkossakin ja avaimet käteen -periaatteella. Asiaa auttaa yksi onnistunut järjestämiskokemus.

Nuorille valmentajille tukea nuoriso-ohjelmasta

Jo ennen Vuokatissa ja Kajaanissa järjestettyä Modern Coach -seminaria Nuorten valmentajien tiimi oli järjestänyt päivän mittaisen kansallisen *Nuoret valmentajat – Tulevaisuuden tekijät* -tapahtuman Helsingissä Euroopan urheiluviikolla syyskuussa 2021. Samanlainen toteutui pääkaupungissa myös 2022. Ei ollut sattumaa, että vuoden 2022 tapahtumassa teemana oli Fair Coaching. Hankkeiden aiheita on varsin helppo yhdistää muuhun toimintaan, kun ne ovat strategisesti tärkeitä, eivätkä toiminnan kannalta päälle liimattuja.

Nuorten valmentajien toiminnan tukemiseen liittyi uusi aluevaltaus Erasmus+ Nuoriso-ohjelmien puolelle keväällä 2023. Erasmus+-nuoriso-ohjelma rahoittaa nuorten osallis-



Suomen Valmentajien Erasmus+ -matka alkoi SCORE-hankkeesta. Hankkeen mento-
rikoulutus oli suomalaisten vastuulla. Ensimmäinen koulutusosa järjestettiin Kyprok-
sella. Kuva: SCORE-hanke

tumista yhteiskunnalliseen toimintaan tukevia hankkeita. Rahoitusta saavat hankkeet, jotka kannustavat kokeilemaan uudenlaisia tapoja lisätä nuorten osallistumista ja vuorovai-
kutusmahdollisuuksia. Olennaista on, että hankkeet toteut-
tavat suunnittelusta arviointiin asti nuoret itse.

Nuorten valmentajien tiimi valmisti *Nuoret valmenta-
jat – tulevaisuudet tekijät* -osallistumishankkeen, johon saa-
tu rahoitus turvaa ja laajentaa Nuorten valmentajien tiim-
in toimintaa kahden vuoden ajan. Rahoituksen myötä
vuosittaiset Nuoret valmentajat – Tulevaisuuden tekijät -ta-
pahtumat pitenevät kaksipäiväisiksi ja lisäksi mukaan tuli
alueellisia ”valkkukahviloita”. Rahoitus tarjoaa Nuorten
valmentajien tiimille mahdollisuuden kahden vuoden op-
pimisprosessiin työpajapäivien ja säännöllisen yhteyden-
pidon kautta.

Nuorten valmentajien tiimi vie hanketta hienosti eteen-
päin. Yhdistyksen henkilöstön rooliksi jää tiimin tukemi-
nen ja auttaminen sekä taloushallinnon hoitaminen.

Yhä rohkeammin uusia hakuja liikkeelle

Pidin toiminnanjohtajana muutamia vuosia sitten vie-
lä kiinni periaatteesta, että Suomen Valmentajilla voi olla
käynnissä 2–3 hanketta yhtä aikaa, jotta hallintomme ei
kuormitu liikaa. Toisena periaatteena oli, että emme lähde
itse koordinoimaan kansainvälistä hanketta. Kokemusten
kautta myös hankehallinto on kehittynyt, ja rohkeus tarttua
useampiin hankkeisiin on kasvanut. Samalla on kohonnut
valmius aloitteellisempaan toimintaan.

Alkuvuonna 2024 haimme ensimmäistä kertaa pääha-
kijana Erasmus+ Sport -ohjelmasta rahoitusta. Kyseessä ei
ollut vielä maksimisuuruinen yhteistyöhanke, vaan osal-
listuimme maltillisesti kolmen eri maista tulevan tahon
120 000 euron yhteishakuun. Enimmillään hakusumma voi
olla 400 000 euroa.

Haimme nuorten valmentajien osallisuuteen liittyen
seuraavaa loikkaa. *Young Coaches – Youth Engagement in
Coaches’ Associations (CU30)* -hankkeen tavoitteena on vah-
vistaa nuorten urheiluvallmentajien osallistumista ja vai-
kutusmahdollisuuksia valmentajajärjestöjen toiminnassa
Euroopassa. Hankkeessa on tarkoitus hyödyntää Suomen

Valmentajien kokemuksia Nuorten val-
mentajien tiimistä ja mallintaa sitä muil-
le valmentajajärjestöille.

Toteutuessaan hanke tarjoaa nuo-
rille valmentajille mahdollisuuksia
kansainvälisiin kohtaamisiin. Hanke-
partnereiksi saimme Portugalin val-
mentajayhdistyksen ja Valmentajuuden
maailmanjärjestön ICCE:n Euroopan toi-
miston, jonka kotimaa on Malta.

Jo hankehaku päävastuullisena to-
teuttajana oli uusi ja opettavainen ko-
kemus. Syksy 2024 näyttää toteutuuko
hanke ja pääsemmekö harjoittelemaan
Erasmus+ Sport -hankkeen johtamista
vuoden 2025 alussa.

Lähdemme myös aiempaa innok-
kaammin hankekumppaniksi, jos idea-
papereissa esitetyt aiheet ja toimenpiteet

kiinnostavat meitä. Rahoitushaut läpäisevien hankkeiden
avulla varmistamme yhdistyksen taloutta tuleviksi vuosiksi.

Ketterästi strategian viitoittamalla tiellä

Vaikka haettavat rahoitukset ovat olleet moninaisia, ja jois-
takin hankehakua yhdistyksessämme rajoittavista periaat-
teista on jo luovuttu, niin joistakin päälinjoista on silti pi-
detty tiukasti kiinni. Kehitystyötä on liittyttävä strategiaan
kirjattuihin teemoihin. Sivupoluille emme halua lähteä
edes eurojen perässä. Hanketoiminta ei saa myöskään vaa-
rantaa laadukasta perustoimintaa. Hankkeiden tulee toimia
lisäpanostuksena johonkin yhdistykselle tärkeään teemaan
tai kohdistua johonkin toiminnan piirissä olevaan tärkeään
kohderyhmään.

Jälkikäteen voi nähdä, että aika usein olemme aloitta-
neet jo jonkun toimenpiteen itse ennen erillisrahoitusta.
Kun sopiva rahoitusmalli on tullut vastaan, niin olemme
lähteneet hyvinkin nopealla aikataululla hakuihin mukaan.
Näin olemme saaneet lisävoimavaroja resurssia ja tehoa pi-
lotoidun aihealueen toimintaan.

Rahoitusta tuntuisi löytyvän erityisesti vastuullisuuteen
urheilussa. Vastuullisuus on yhdistyksemme vahva strate-
ginen valinta. Tässä olemme sekä organisaationa että kan-
sakuntana edelläkävijöitä verrattuna kansainvälisiin kump-
paneihimme. Meillä on siinä paljon annettavaa, mikä tekee
meistä halutun kumppanin.

Suomessa ollaan myös valmennusosaamisessa etujou-
koissa, joten yhteistyöhankkeissa olemme olleet useimmi-
ten antavana osapuolena. Hankkeet ovat silti tuoneet lisä-
arvoa yhdistyksen toimintaan. Hankkeiden tuotoksista on
otettu mallia ja työstetty työkaluja suomalaisen urheilun
tarpeisiin.

Erasmus+ -hankkeet avaavat myös kansainvälistä näkö-
kulmaa ja kontakteja eri tema-alueille. Suomen Valmenta-
jat toimii aktiivisesti Valmentajuuden maailmanjärjestössä
ICCE:ssä ja useissa hankkeissa kohtaamme tämän verkos-
ton toimijoita. Lisäksi isommissa hankkeissa on mukana
monen eri alan toimijoita, jotka omalta osaltaan antavat uu-
sia näkökulmia. Hyödyt hankkeista ovatkin rahan lisäksi
moninaiset. ♦

MATIAS HÄKKÄNEN, FM, KM

kognitiivieteilijä, pedagogi
salibandyvalmentaja
mhakkanen@gmail.com

Oppia elämää varten Oslossa

Puoli vuotta Erasmus-vaihdossa Oslossa kartutti kokemuksia monikulttuurisuudesta ja norjalaisesta liikunnasta.

KUN VUONNA 2013 Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kansainvälisyyskoordinaattori kysyi ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoilta valtavassa luentosalissa: *”Ketkä kaikki ovat suunnitelleet hakeutuvansa opintojensa aikana vaihtoon?”*, viittasin. Olin päässyt opiskelemaan kasvatustieteitä yliopistoon. Tuumin, että mahdollisuus ulkomailla opiskeluun tulee hyödyntää.

Ennen yliopistoa olin käynyt kansainvälistä yläastetta Berliinissä kahden vuoden ajan. Sen jatkoksi suoritin lukiotaipaleeni Helsingin Kulosaaren kansainvälisessä yhteiskoulussa. Täten monikielisen ja -kulttuurisen arjen dynaamiset lainalaisuudet olivat tulleet tutuksi. Olin huomannut kansainvälisen arjen muuttuneen ilon ja sivistyksen lähteeksi. Siksi olin motivoitunut opiskelemaan jälleen kielten ja kulttuurin rikastuttamassa ympäristössä. Halusin päästä selvittämään, mitä on seuraavan kielimuurin takana. Janosin näkökulmien laajentumista, ymmärryksen syvenemistä, tarinoita ja kohtaamisia.

Olin pohtinut, että tuleva vaihtokokemukseni voisi sijoittua kevätlukukaudelle, mikä mahdollistaisi kotimaisten synkkien loskasäiden ohittamisen. Ajattelin tuolloin, että unelmieni vaihtokohde olisi lämmin ja aurinkoinen. Tämä suunnitelma ei tietenkään toteutunut.

Kokonaisuudelle oli asetettu seuraavat ehdot: yliopistovaihdon tuli sijoittua kolmannen opiskeluvuoden kevääseen, tuottaa vähintään 25:n opintopisteen sivuainekokonaisuus ja mielellään vielä sivuta kasvatustieteitä. Näiden rajoitusten myötä ainoiksi vaihtoehtoisiksi jäivät Ruotsi tai Norja. Koska Norja oli minulle etäisempi kuin Ruotsi, päätin lähteä sinne vaihtoon. Ystäväni kommentti: *”Random on aina hyvä!”* antoi ripauksen lisää rohkeutta.

Ärsyketulva Oslossa

Vuosi 2016 alkoi ympäristönvaihdoksella. Norwegianin lentokone vei minut ja matkatavarani Helsingistä Osloon. Alun intensiivisten päivien päätteeksi kuvasin muutaman minuutin videon, jossa kertasin kameralle päivän tapahtumat. Muistan ajatelleeni, että jatkuvan ärsyketulvan tasapainottamiseksi kameralle puhuminen on oiva keino tyhjentää mieli päivän päätteeksi. Nyt kahdeksan vuotta myöhemmin on ilo palata liikkuvan kuvan ja äänen välityksellä kevään 2016 tapahtumiin: *”Matias Oslossa, päivä 1.”* Videoita kertyi lopulta kymmeniä.

Videopäiväkirjojen mukaan Erasmus-vaihdon alku oli hektinen. Uusia naapureita tai luokkakavereita ilmaantui jatkuvalla syötöllä. Jokainen kohtaaminen alkoi kättelyllä ja esittelyllä. Tunsin itseni robotiksi, koska toistin saman asiat jatkuvasti: *”Hey, I’m Matias from Finland. Nice to meet you.”*



Erasmus-vaihtoon Norjaan tulleet opiskelijat pääsivät kokeilemaan myös laskettelua. Kuva: Matias Häkkinen kotialbumi

Nimiä ja kansalaisuuksia vaihdettiin toistuvasti. Tilannetta helpotti, että lähes kaikki uudet tuttavuudet olivat juuri Osloon saapuneita kevään vaihto-oppilaita. Ensimmäiset viikot kuluivat ihmettelemiseen, lähialueisiin tutustumiseen ja yliopiston järjestämiin infotilaisuuksissa.

Ensimmäinen sisäpiirivitsi muodostui amerikkalaisen Charlien kanssa. Aamun infoluentoja odotellessa tuijotin yliopiston kahvilan seinää ja kysyin ääneen: *”Should I take a coffee?”* Tähän jenkkihahvistus tokaisi: *”Yes.”* Saman toistuttua kolmesti Charlie alkoi vastaamaan: *”The answer is always yes.”* Tätä hoettiin keskustelun kontekstista riippumatta seuraavan puolen vuoden ajan.

Tavarat ja säästövitit kierrossa

Vaihdon ensimmäisten viikkojen aikana selvisi, että yliopistollamme resurssit ovat kattavat ja toiminta on laadukkaasti järjestettyä. Tutustumisviikon alussa jokaiselle ryhmälle nimettiin tuutori. Kahden ensimmäisen viikon aikana luokkamme ryhmäytettiin säännöllisten tutustumiskierrosten, aktiviteettien ja bilettämisen myötä.

Yliopistomme vahtimestari oli yhteistyössä paikallisen vaihtokoordinaattorin kanssa kerännyt edellisten vaihto-oppilaiden talvitakit, makuupussit, paistinpannut, astiat, urheiluvälineet ja muut tavarat varastoon. Nämä tavarat jaettiin ilmaiseksi kevätlukukauden kansainvälisille opiskelijoille. Näin lunta ja pakkasta ensimmäistä kertaa kokevat opiskelijat saatettiin kerrospukeutumisen äärelle. Myös IKEA-käynnit siirtyivät muutaman viikon myöhemmäksi.

Alun ihmettelyviikkojen jälkeen aloitimme kurssin ”Multicultural identity in a global world” suorittamisen. Kurssimme vahvuus oli 22 opiskelijaa. He saapuivat Italiasta, Sveitsistä, Belgiasta, Tšekistä, Espanjasta, Norjasta, Saksasta, Suomesta, Hollannista, USA:sta, Itävallest ja Kiinasta. Lisäksi kurssillamme opiskeli yksi norjalainen, Juni. Paikallistuntemuksensa vuoksi ylensimme hänet Osloon ja samalla koko Norjan matkaoppaaksemme.

Stereotyyppisesti Norja on varsin kallis maa. Hieman pinnallisen uskomuksen alle kätkeytyy keinoja, joita osloilaiset hyödynsivät jatkuvasti. Ensiksi älykännyköihin asennettiin sovellus, joka listasi paikallisten ruokakauppojen päivittäiset tarjoustuotteet hintoineen samaan näkymään. Toiseksi vakiorutiiniksi muodostui hieman nuhjuisen, joskin eloisan ja monikulttuurisen Grønland-alueen Real Frukt & Grønt -kauppa. Sieltä kannettiin muovikasseittain vihanneksia ja hedelmiä kotiin syötäväksi.

Tuon puolen vuoden opiskelijaruokavalion pääannoksia olivat kasvispitsa tai -nuudelit vaihtuvilla täytteillä tai lisukeilla. Kolmanneksi ohjeistettiin hieman vitsikkäästi, että jos Oslossa on jotain ilmaista, tarttuka siihen välittömästi. Tämän ohjeen myötä yliopistomme aulan suklaat olivat kovaa valuuttaa.

Liian hyvä sähkövuorolle

Opiskelemisen ja itsetehdyn kasvispitsan syömisen ohella aikaa vietettiin urheillen. Pienen selvitystyön jälkeen opin, että yliopistomme tiloissa pyörii viikoittainen sähkövuoro. Ilmoitin itseni sinne mukaan. Paikalla oli viisi pelaajaa ja pienet maalit. Heti kärkeen kysyttiin: ”Koska nimesi on *Matthias, oletko ruotsalainen?*” Kerroin totuuden. ”*Tää on väärä ryhmä sulle, torstaisin siellä ja siellä on kunnon pelit.*” Ihmettelin, että eihän tässä ole pelattu vielä sekuntiakaan. ”*Kaikki ruotsalaiset ja suomalaiset, jotka tulee tänne pelaamaan sähköä, ohjataan suoraan torstain vuorolle. Te olette liian taitavia pelaajia tähän ryhmään.*” Olin vieläkin hieman ihmeissäni. Tunnin pelaamisen jälkeen ymmärsin paikallisen sähkövastaavan sanoman. Ilmoittauduin hänen neuvomalleen vuorolle saman viikon torstaille.

Siellä oli maalivahdit, lajiin vihkiytyneitä pelaajia sekä selkeät harjoitteet ja pelit. Huomasin ohjaavani peliä huutamalla ohjeita suomeksi norjalaisille pelaajille, kuten ”Jätä!”, ”Toinen!” ja ”Kämmen!” Aina huutoni jälkeen mietin, että mitähän norskit miettii suomalaisesta, joka halusi kanssaan pelaamaan sähköä. Toisaalta havaitsin myös, että peli eteni kielimuurista huolimatta. Myös minä ymmärsin heidän neuvonsa pelin tiimellyksessä. Sanoilla tuskin oli mitään väliä. Pelata voi sujuvasti, vaikkei kieltä ymmärtäisikään.

Sain hallilta lainaan vanhan Fat Pipen mailan vaihtokausien ajaksi. Käyräsin mailan lavan opiskelija-asunnon keittiössä mieleiseksi hyödyntäen kattilassa kiehuvaa vettä. Norjalaiset käämpikset ihmettelivät hiljaa toimintaa-

ni, kun työnsin mailan lavan pakastimeen lavan käyristyneen kovettamiseksi. Tuijotin heitä takaisin ja yritin katseellani kovasti viestittää, että näin se tehdään, uskokaa pois.

Melkein kaikki hiihtävät

Kun samat norjalaiskäämpikset olivat aikansa tutkineet sähkötoimintani kulmakiviä, he päättivät saattaa minut hiihdon pariin. Ensin opin, että Holmenkollen ei sijaitsekaan jossain Pohjois-Norjassa, vaan sinne pääsee metrolla Osloon keskustasta puolesta tunnissa. Seuraavaksi havaitsin, että Oslossa ja todennäköisesti myös koko Norjassa hiihtävät lähes kaikki. On tavanomainen näky, että ikään, sukupuoleen tai etniseen taustaan katsomatta henkilö kantaa esimerkiksi Fischerin tai Madshusin suksipakettia metroasemalla monot jalassa ja hiihtoasu päällä.

Koska tavoitteenani oli elää kuten paikallinen ja soluttautua mukaan, tein pian kuten toiset. Oli miellyttävää yhdistää kaupunki- ja luontoympäristöt saumattomaksi kokonaisuudeksi: pakata suksit ja siirtyä metrolla Holmenkollenille metsään hiihtämään aurattuja laturia. Tätä samaa riemua olin päässyt kokemaan lapsuudessa ja nuoruudessa Kontulassa: monot jalkaan ja suksimaan Kivikkoon ladulle. Oslo tarjosi yhtä helpon mahdollisuuden harrastaa hiihtoa. Talviset maisemat olivat erinomaiset, sillä Holmenkollen sijaitsee 400 metriä merenpinnan yläpuolella.

Pian ymmärsin, että norjalaiset hengittävät hiihtämistä ja kaikkea siihen liittyvää kuten suomalaiset jääkiekkoa. Näin kouluryhmän hiihtävän Pohjois-Norjassa kevään viimeisillä lumilla. Kävin aistimassa Holmenkollenin hiihtofestivaalin tunnelmaa ja katsomassa miesten maastohiihdon 50 kilometrin suurkisaa. Lippuja maalialueelle ei ostettu, koska paikallisten mukaan paras tunnelma on hiihtoladun varrella metsässä. Siellä grillattiin makkaraa teknomusiikin jyskeessä, kannustettiin ohikiitävää hiihtäjäläumaa ja heilutettiin lippuja. Tunnelma oli railakas ja iloinen.

Kilpailun kaksi ensimmäistä sijaa menivät vähemmän yllättäen norjalaisille **Martin Sundbylle** ja **Niklas Dyrhaugille**. Venäjän **Maxim Vylegzhaniin** sijoittui kolmanneksi saapuen maaliin hieman yli minuutin myöhemmin kuin kilpailun voittaja Sundby.

Monikulttuurista yhteiseloa

Vietimme puolivuotisen Erasmus-kevään samalla porukalla niin luokkahuoneessa kuin sen ulkopuolellakin. Opiskelu ryhmän kanssa sisälsi luentojen, ryhmätöiden ja esitysten lisäksi vierailuja Osloon kouluihin ja päiväkoteihin. Monikulttuurisen ryhmämme mahdollistamana juhlimme lukuisten eri valtioiden itsenäisyyspäivät ja söimme niihin kuuluvat perinneruuat. Vapaa-ajalla vietimme toistemme syntymäpäivät sekä matkustimme ympäriinsä.

Selasin tätä tekstiä varten aarrearkkuuni jemmattua Osloon vihkoa. Kevään päätösjuhlissa vaihtarit kirjoittivat toisilleen muutaman rivin terveisiä muistellen yhteistä matkaa. Huomasin Charlien kirjoittaneen vihkoon yhden rivin: ”*The answer is always yes.*”

Myöhemmin opin, ettei Charlien ohje olekaan kultainen, vaan joskus on annettava kieltävä vastaus. Mutta Erasmus-vaihdossa Oslossa, tuolla puolen vuoden piilopaikassa, vastaus mitä erikoisempiin ehdotuksiin oli aina kyllä. ♦



JOUKO KOKKONEN

Juuso Laamanen: Kooveella hyviä kokemuksia Euroopasta

Erasmus+ Sport on tuonut toiminnanjohtaja Juuso Laamasen mukaan uuden ulottuvuuden Kooveen toimintaan.

KOOVEESSA ALKOI LAAMASEN MUKAAN vuonna 2021 pohdinta, miten monilajiseuran toimintaa voisi kehittää. Esille nousi tarve löytää uusia rahoituslähteitä ja erottautua toisista Pirkanmaan seuroista. Salibandyjaostossa alkoi muhia ajatus pyrkimisestä mukaan Erasmus+ Sport -toimintaan. Seuratoimijat ryhtyivät miettimään, miten olemassa olevia kansainvälisiä verkostoja voisi hyödyntää asiassa.

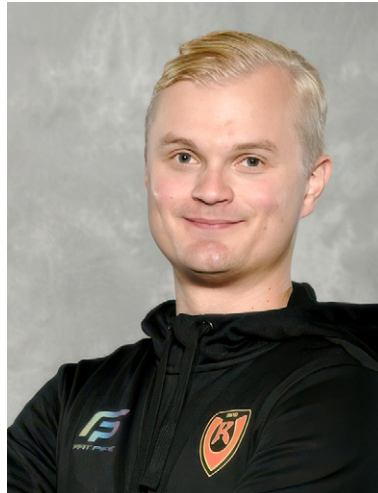
Salibandyn lajivalmennusosaamisen kehittämishankkeeseen löytyivät Latviasta ja Saksasta mahdolliset kumppanit, joille kooveelaiset esittelivät hankkeen. Latvialainen FBK Valmiera ja saksalainen SC DHfK Leipzig olivat valmiita lähtemään mukaan ja ensimmäinen hakemus valmistui vuonna 2021. Pisteet eivät aivan riittäneet, mutta palautteen perusteella tehty uusi hakemus tuotti tulosta ja hanke alkoi syksyllä 2022. Hanke sai 60 000 euroa, josta pääkoordinoitavastuussa olevan Kooveen osuus oli puolet ja kummankin kumppanin neljännes.

Syyskuun lopussa 2024 päättyvässä hankkeessa kukin kumppaneista on isännöinyt viikonlopun kestävän työpajan, jonka aihe on valittu kunkin osallistujan vahvuusalueilta. Tampereella aiheena oli lajivalmennusosaamisen kehittäminen. Latvialaiset esittelivät fyysistä ja henkistä valmentamista. Laamasen vakuutti erityisesti latvialainen fyysisen oheisharjoittelun osaaminen. Saksassa olivat esillä paikallisittain pienen lajin kohtaamat esteet ja hyvin kirjavista taustoista lajin pariin hakeutuneiden pitäminen mukana toiminnassa junioritoiminnassa, jotta salibandyn pelaajamäärä kasvaisi.

Kun EU-rahoituksesta puhutaan, niin esille nousee nopeasti byrokratia. Laamanen kiittelee opetushallituksesta ja erityisesti Terhi Liintolalta hakemusvaiheessa saatua apua, joka säästi aikaa ja hermoja. Neuvojen ansiosta hakemus sai oikean muodon.

– Sanon suoraan, että byrokratia oli raskas, mutta ei niin raskas kuin pelkäsin. Kun logiikkaan pääsi kiinni niin hankemuksen sai tehtyä.

Kokonaisuudessaan hankkeesta saadut kokemukset ovat olleet hyviä. Koovee kumppaneineen onkin jättänyt isomman hankehakemuksen. Laamanen sanoo miettivänsä myös, miten seuran muut lajijaostot voisivat päästä mukaan Erasmus+ Sport -hankkeisiin. Hän kehottaa muitakin seuroja tarttumaan rohkeasti toimeen. Esimerkiksi suoma-



Kuva: Kooveen arkisto

laisten englannintaito riittää hänen kokemuksensa mukaan keskimäärin hyvin kansainvälisissä ympyröissä.

Monipuolinen työ monilajiseurassa

Kooveen toiminnanjohtajaksi 32-vuotias Laamanen päätyi työskenneltyään ensiksi Espoon ja Helsingin liikuntavirastoissa olosuhteiden kehittämistävissä. Pohjana oli liikuntatieteiden maisterin paperit yhteiskuntatieteistä.

– En halunnut nuorena ja innokkaana 25-vuotiaana jäädä vielä julkiselle sektorille. Päädyin 2018 Grankulla IFK:n salibandyn toiminnanjohtajaksi pariaksi vuodeksi. Bongasin sitten Kooveen työpaikkailmoituksen. Ajattelin, että paikka voisi palvella urakehitystä ja on var-

sin mielenkiintoinen perinteinen monilajiseura.

Laamanen myöntää toiminnanjohtajan työn olevan kuormittavaa, mutta myös palkitsevaa. Hän kokee tekevänsä merkityksellistä työtä lasten ja nuorten parissa liikunnan harrastamisen ja kilpailemisen mahdollistajana. Toiminnanjohtajan on osattava säädellä ajankäyttöään jaksakseen työssään pidemmän päälle. Laamanen sanoo opineensa erottamaan työkokemuksen karttuessa tärkeät ja vähemmän kiireelliset asiat.

– Aika usein iltaisin kysyn itseltäni, kun tulee yhteydenotto, että tarvitseeko asiaan reagoida heti, vai voiko siihen vastata palaavansa asiaan tarkemmin myöhemmin.

Laamanen sanoo pitävänsä työyhteisöstään, joka koostuu samanhenkisistä ihmisistä. Työstä tekee mielenkiintoisen mahdollisuus seurata sekä valmennuksellisten että muiden prosessien etenemistä. Laamanen muistuttaa, että Kooveen resurssit ovat urheiluseurojen tapaan niukat. Tulovirroista suurin osa koostuu jäsenten kausi- ja osallistumismaksuista, joita ei voi nostaa, joten hallinto on pidettävä pienenä. Seuratoiminnan luonteen muuttuminen näkyy myös Tampereella.

– Vapaaehtoisuudesta on tullut hyvin projektiluontoista. Tämä tuo haasteita esimerkiksi siinä, miten luottamusjohdossa saadaan ylläpidettyä jatkuvuutta.

Väen vaihtuminen vaikeuttaa myös kilpailutapahtumien toteuttamista. Perekdyttämisen määrä on lisääntynyt vapaaehtoisten nopeutuneen kierron seurauksena, mikä syö toiminnanjohtajan työaikaa. Vaikeuskerrointa lisää se, että tänä vuonna 95 vuotta täyttävä Koovee on edelleen monilajiseura. Sen suojissa toimii sekä yksilö- että joukkuelajien jaostoja, joilla on erilaisia tarpeita. Toisaalta toiminta liikunnan ja urheilun parissa yhdistää. Seurarakenne mahdollistaa Laamasen mukaan myös kustannustehokkaan taan toimia ja hoitaa hallintoa. ♦

JARI LÄMSÄ, LitM

johtava asiantuntija
Huippu-urheilun instituutti Kihu
jari.lamsa@kihu.fi

PASI MÄENPÄÄ

asiantuntija, yrittäjä
Liikunnan asiantuntijapalvelut Pasi Mäenpää
pasi.maenpaa@appm.fi

AKSELI HOLOPAINEN

asiantuntija
huippu-urheilun Instituutti KIHU
akseli.holopainen@kihu.fi



Kuva: Juha Laitalainen

Kuntien tuki urheilulle monimuotoista

Järjestäytynyt urheilu saa kunnilta merkittävää tukea, mutta on silti vähän esillä strategioissa. Pienemmät kunnat perustelevat tukea erityisesti lasten ja nuorten tarpeilla. Suuremmat kunnat korostavat myös imagotekijöitä.

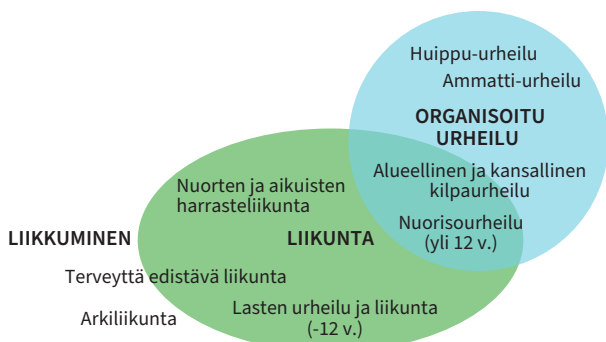
KUNTIIEN RAKENTAMAT OLOSUHTEET sekä suorat ja epäsuorat tuet urheilutoimijoille ovat edesauttaneet suomalaisen urheilun menestystä ja kasvua (Ilmanen 1995). 2020-luvulla sekä kunnat että urheiluelämä toimivat uudenlaisten muutospaineiden alla. Huoli kuntalaisten terveydestä ja liikkumattomuudesta laajentaa perinteistä käsitystä liikunnasta ja urheilusta. Urheilussa uudet lajit, ammattimaistuminen sekä kaupallistuminen haastavat kansalaistoimintaan pohjautuvaa urheilua.

Organisoidun urheilun tuki- ja avustumuotoja yli 10 000 asukkaan kuntia koskevan selvityksen perusteella urheilun asema on kuntastrategioissa ja -suunnitelmissa heikko. Toisaalta kunnat tukevat organisoitua urheilua entistä monimuotoisemmin. Suoran ja epäsuoran tuen taloudelliseksi arvoksi hankkeessa arvioitiin 300–450 miljoonaa euroa vuodessa.

Hankkeen tiedonkeruuvaiheessa Manner-Suomen 96 kunnalle lähetettiin kysely organisoidun urheilun tuke-

misesta. Kyselyyn vastasi puolet (n = 48) kunnista. Lisäksi tietoja kerättiin kuntien strategioista ja kuntapäätöksistä, haastatteleamalla kuntien viranhaltijoita ja kuntapoliitikoita sekä urheiluseurojen edustajia. Tässä artikkelissa keskitytään kuntien tuki- ja avustumuotojen tarkasteluun.

Organisoidulla urheilulla tarkoitetaan yli 12-vuotiaiden urheilutoimintaa, jota toteuttavat pääosin yhdistysmuotoiset urheiluseurat. Organisoituun urheiluun sisällytettiin kilpa-, huippu- ja ammattiurheilun osa-alueet ja niihin liittyvät toimijat (Kuvio 1). Rajauksen tavoitteena oli erottaa järjestäytyneen urheilun kokonaisuus mahdollisimman selvästi laajemmasta liikunnan ja liikkumisen kokonaisuudesta. Kuntien osalta määritelmä ei ollut kovin helppo. Esimerkiksi joidenkin olosuhteiden osalta voi olla hankala määritellä tiettyjen käyttäjäryhmien osuutta. Urheiluseurojen avustamisessa ei välttämättä tarkastella seuran toiminnan eri ryhmiä, vaan tuetaan koko seuraa. Tässä suhteessa selvitys on kartoittava ja tarkentavia analyyseja tarvitaan.



Kuvio 1. Organisoitun urheilun kokonaisuus selvityksessä sekä suhde liikuntaan sekä liikkumiseen.

Kuntien liikuntapanostukset kokonaisuudessaan miljardin luokkaa

Kunnat ohjaavat liikuntaan ja urheiluun taloudellisia resursseja yli miljardin euron verran vuodessa (Kuvio 2). Vuonna 2022 kuntien sisäiset ja ulkoiset toimintakulut (vuoteen 2021 saakka kuntien käyttökustannukset) liikuntaan olivat Manner-Suomessa yhteensä 791,4 miljoonaa euroa. Toiminnan lisäksi kunnat investoivat 284,4 miljoonaa euroa liikunnan ja urheilun olosuhteisiin. Vuosina 2015–2022 kuntien liikunnan käyttökustannukset kasvoivat 14 prosenttia (692,4 -> 791,4 m€). Eniten lisääntyivät investoinnit, + 71 prosenttia (166,4 -> 284,4 m€).

Koronapandemian aikana menot laskivat hiukan vuosi-na 2021 ja 2023, mutta investointien kasvu on jatkanut voimakkaana. Kun kuntien käyttökustannuksissa huomioi-daan käyttötulot ja noin 40 miljoonan euron valtionosuudet ja -avustukset, ovat kuntien liikuntatoimien nettokustan-nukset liikuntaan ja urheiluun noin 900 miljoonaa euroa.

Tuki kanavoituu neljään kohteeseen

Kuntien tuki organisoidulle urheilulle kohdentuu olosuhteisiin, urheiluorganisaatioille, tapahtumiin sekä urheilijoille ja joukkueille. Näiden neljän osa-alue muodostama koko-

naisuus raamittaa pitkälti urheilutoiminnan kirjoa ja laa-juutta kunnissa.

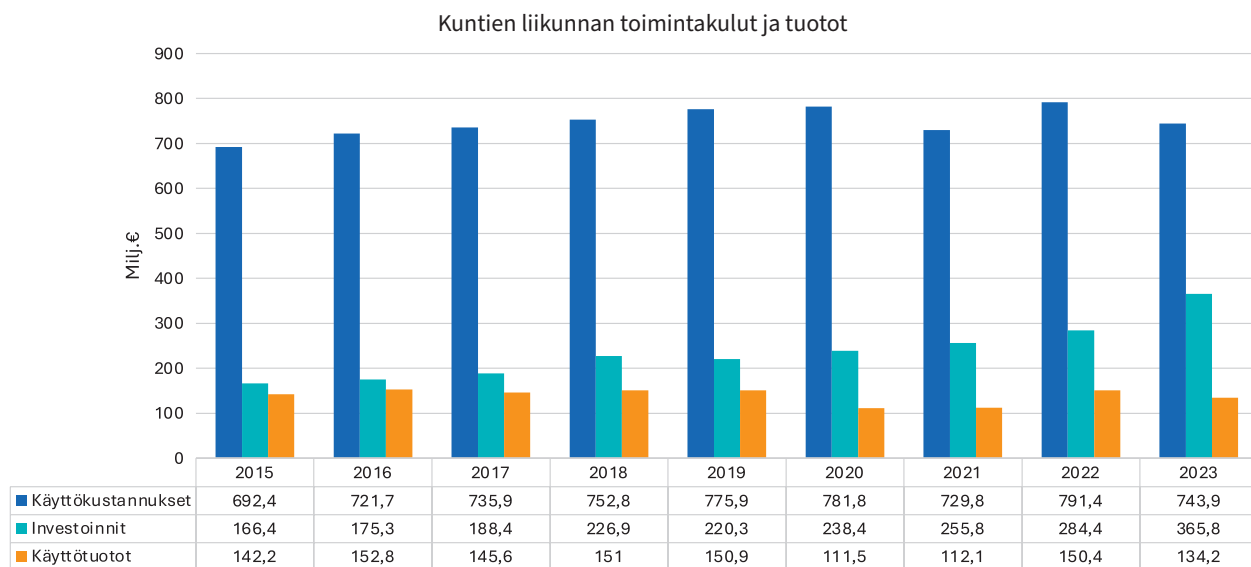
Eri osa-alueet ovat myös yhteydessä toisiinsa. Aktiivinen urheilutoiminta lisää liikettä, luo yhteisöllisyyttä ja tuottaa tapahtumia. Menestyvät urheilijat, joukkueet ja seurata edistävät kunnan veto- ja pitovoimaa, sekä ovat osa kuntabrändiä. Lopulta ilman toimivia olosuhteita on vaikeaa organisoida urheilua tai järjestää onnistuneita yleisötapahtumia. Kuntien näkökulmasta haasteena on löytää tasapaino eri-laisten tukimuotojen ja niiden kohteiden välille.

Toisaalta kunnat voivat ja käytännössä profiloituvat eri tavoin urheilukunniksi. Kyselyn vastauksissa keski-suuret 10 000–50 000 asukkaan kunnat halusivat panostaa lasten ja nuorten monipuolisiin liikunta- ja urheilumahdollisuuksiin. Suuret kaupungit näkivät tämän lisäksi urheilulla olevan merkitystä kunnan markkinoinnissa veto- ja pitovoimana. Erityisesti tapahtumien merkitys on kasvussa, yhä useampi kunta haluaa aktiivisesti panostaa urheilutapahtumien saamiseksi kuntaan.

Olosuhteet ja niiden subventiot perustana

Urheilun olosuhteiden rakentaminen, ylläpito ja käytön subventio ovat merkittävä osa kuntien tuesta organisoidulle urheilulle. Viime vuosina kuntien investoinnit liikunta- ja urheiluolosuhteisiin ovat kasvaneet voimakkaasti. Kaikissa kunnissa urheilutoiminnasta perittävät käyttömaksut ovat käyttökustannuksia pienemmät – kunnat siis subventoivat urheiluolosuhteiden käyttöä (Ks. Karimäki 2024). Yhä useampi kunta avustaa myös seuroja yksityisten liikuntaolosuhteiden käyttämisestä aiheutuvista kuluista tai tukee seurojen omia olosuhdehankkeita.

Urheilun suur tapahtumien ja palloilun pääsarjojen olosuhteiden osalta kunnat ovat kilpailutilanteessa keskenään. Lajiliitot, seurata ja media vertailevat aktiivisesti eri kuntien olosuhteita keskenään ja etenkin paine urheilun tapahtumaolosuhteiden kehittämiseksi on jatkuva. Kyselyyn vastanneissa kunnissa oli viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana panostettu eniten jalkapallon, jääkiekon ja sisäpal-



Kuvio 2. Manner-Suomen kuntien liikunnan yhteenlasketut käyttökustannukset, käyttötuotot, investoinnit sekä jaetut avustukset vuosina 2015–2023. Lähteet: Vuodet 2015–2021. LIPAS -tietokanta, vuodet 2022–23, www.tutkihallintoa.fi.

loilulajien olosuhteisiin. Yksilölajeista esiin nousivat uinti ja yleisurheilu. Samat lajit olivat aktiivisimpia vaikuttajia organisoidun urheilun asioissa kunnan suuntaan.

Yleisavustusten merkitys pienenee

Perinteisin osa organisoidun urheilun tukimuodoista ovat liikunnan operatiivisen yksikön tai liikunnasta vastaavan lautakunnan päättämät liikunta-avustukset. Näitä avustuksia Suomen kunnat ilmoittivat jakavansa yhteensä 56 miljoonaa euroa vuonna 2023 (Tutki hallintoa 2024). Taulukossa 1. on esitelty neljän erikokoisen kunnan liikunta-avustusten jakautuminen eri tukimuotoihin vuonna 2023. Avustusten kirjo on suuri ja niitä kohdennetaan eri tavoin eri kunnissa. Vaikka urheiluseurojen toiminta onkin suuri avustamisen kohde, kohdentuu avustuksia myös muille liikuntatoimijoille.

Kunnat ovat myöntäneet pitkään yhdistysmuotoisille seuroille toiminnan tukemiseen vuosittain yleisavustuksen, jonka seura voi käyttää kohdeavustusta vapaammin yhdistyksen toiminnan edistämiseksi. Suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä ja Turussa, taloudellisesti merkittävin tukimuoto on kuitenkin tilankäyttöavustus, johon kohdentuu yli puolet koko avustuspotista. Loimaalla avustetaan kohdennetusti lasten ja nuorten jääurheilua, ja Raahessa tilankäyttöavustuksia ei ole lainkaan. Selvityksessä ei paneuduttu kuntien liikuntapaikkojen käyttömaksupolitiikkaan.

Urheilua tuetaan kunnissa yhä useammin myös varsinaisten liikunta-avustusten ulkopuolelta. Urheilua voivat tukea avustuksin suoraan tai välillisesti liikuntapalvelujen rinnalla myös valtuusto, hallitus, kaupunginjohtaja, toimialojen ja konsernihallinnon johtajat sekä elinvoima-, sivistys- ja teknisen toimialan muut toimijat.

Tuen laskennallinen arvo

KUNTIEN PANOSTUKSET ORGANISOITUUN urheiluun ohjautuvat edelleen pääosin liikuntatoimen kautta. Etenkin osa markkinointi- ja tapahtuma-avustuksista päätetään muualla kuin liikuntatoimessa. Sama koskee merkittävien urheiluolosuhteiden rakentamispäätöksiä.

Tässä hankkeessa koottujen tietojen perusteella yli 12-vuotiaiden organisoituun urheiluun kohdennettujen suorien ja epäsuorien avustusten yhteisarvo on Suomen kunnissa arviolta yhteensä 300–450 miljoonaa euroa vuodessa. Suurin osa tuesta, noin 80 prosenttia, koostuu epäsuorista olosuhte- ja tapahtumasubventioista. Suoran taloudellisen tuen arvo on 50–80 miljoonaa euroa.

Markkinointitukea urheilijoille, joukkueille ja tapahtumille

Erilaisten avustusten lisäksi kunnat ja organisoidun urheilun toimijat tekevät yhä enemmän yhteistyötä ja solmivat sopimuksia liittyen ammattiurheiluun ja kuntabrändin edistämiseen. Kyselyyn vastanneista suurista kunnista 67 prosenttia oli jakanut markkinointiavustusta ja 57 prosenttia tehnyt jonkin muun yhteistyösopimuksen. Osa kunnista tekee yhteistyösopimuksia myös yksittäisten urheilijoiden tai joukkueiden kanssa.

Kuntien enemmistöomisteiset yhtiöt myös sponsoroiivat suuremmissa kaupungeissa urheilun toimijoita ja etenkin palloilun pääsarjajoukkueita. Nämä konserniyhtiöiden

Taulukko 1. Esimerkkikuntien liikunnasta vastaavien lautakuntien liikunta-avustusten jakauma.

	Helsinki	Turku	Loimaa	Raahe
Urheiluseurojen toiminta-avustus	2 000 000 €	534 000 €	66 000 €	60 300 €
Seurojen sopimusperusteiset avustukset			54 000 €	
Muiden liikuntaa edistävien yhdistysten avustus	100 000 €	40 000 €		
Tilankäyttöavustus	5 520 000 €	1 043 281 €		
Jääurheilun lasten ja nuorten kohdeavustus	950 000 €		30 000 €	
Kohdennettu olosuhteavustus		30 000 €		
Suunnistuskartta-avustus ja starttiavustus	40 000 €	20 000 €		
Liikunnan kohde-/erityisavustus	111 000 €		21 600 €	9 000 €
Tapahtuma-avustus	100 000 €	10 000 €		
Kehittämisen- ja tutkimustoiminta		30 000 €		
Koulutus		73 000 €		
Stipendit ja palkinnot		14 000 €	5 000 €	1 000 €
Erityistä tukea tarvitsevien lasten harrastustoiminnan tukeminen / Vammaisavustaja-avustus		13 000 €	15 000 €	
YHTEENSÄ	8 821 000 €	1 834 281 €	191 600 €	70 300 €
Asukasta kohti	13,28 €	9,26 €	12,36 €	2,93 €

Lähteet: Helsingin kaupunki Pöytäkirja 1/2023 1 (3) Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan liikuntajasto. Asia/3. 24.01.2023. Turun kaupunki, Pöytäkirja 001/2023 §7. Liikuntalautakunnan myöntämien avustusten määrärahat vuodelle 2023. 24.1.2024. Loimaan kaupunki. Sivistyslautakunta § 18. Sivistyspalvelujen vuoden 2023 avustusten jakosuhte. 09.03.2023. Raahen kaupunki. Rakennetun ympäristön lautakunta 01.03.2023 § 45. Liikuntapalveluiden avustukset v. 2023.

sopimukset ovat useimmiten piilossa julkisuudesta. Lahden kaupungin selvityksen mukaan kaupungin konserniyhtiöiden yhteistyö- ja sponsorointisopimusten arvo oli yli 600 000 euroa vuonna 2018 (Mäkelä 2019).

Kunnissa järjestetään vuosittain suuri määrä urheilun kilpailuja, otteluita, turnauksia ja näytöksiä. Kunnat tukevat kaikkia tapahtumia subventoiduilla tilavuokrilla, mutta yhä useampi kunta avustaa suurempia tapahtumia myös erikseen. Suurimmille tapahtumille voidaan myöntää suoria raha-avustuksia tai niiden järjestämiseksi kunta lupaa toteuttaa sisäisenä työnä tapahtuman vaatimia järjestelyjä.

Suurimmat kunnat ovat viime vuosina perustaneet myös erillisiä tapahtumatoimistoja tukemaan tapahtumien hakemista, viestintää ja markkinointia. Helsinki, Lahti, Tampere, Turku ja Jyväskylä ovat käynnistäneet yhdessä matkailun edistäjien kanssa Sport Event Management Finland -hankkeen. Sen tarkoituksena on edistää ja auttaa suomalaisia toimijoita kansainvälisissä suurkilpailuhauissa.

Mikä on urheilun asema tulevissa suunnitelmissa?

Urheilun tukimuodot ovat moninaisia ja urheilutoimijoiden yhteistyö kuntaorganisaation kanssa pääosin sujuvaa. Kuitenkin vain harva kunta on määritellyt oman roolinsa organisoidun urheilun tukena strategisesti. Tukipäätökset tehdään osin yksilöllisesti laji, olosuhde tai tapahtuma kerrallaan.

Kuntien urheilustrategioiden huteruus johtunee ainakin osittain liikuntakulttuurin laajentumisesta ja monimuotoistumisesta. Liikunnan ja urheilun perinteiset tavoitteet yhteisöllisyyden, terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä ovat kunnissa saaneet rinnalleen vetovoimaan, talouteen, kuntabrändiin ja matkailuun liittyviä päämääriä.

Organisoidun urheilun osalta hyvinvointiperustelut ovat heikentyneet ja elinvoimaperusteita ei vielä osata hyödyntää täysimääräisesti. Järjestäytynyt urheilu on myös laajentunut ja kaupallistunut. Samalla se on kasvanut ulos kuntien perinteisistä liikuntastrategioista. ♦

► **Lämsä, J., Mäenpää, P. & Holopainen, A.** 2024. Kunnat urheilun tukena. Selvitys keskisuurten ja suurten kuntien toimintatavoista ja tukimuodoista organisoidulle urheilulle. KIHUn julkaisusarja 87. Huippu-urheilun Instituutti KIHU. https://kihuenergia.kihu.fi/ tuotostiedot/julkinen/2024_lms_kunnaturhe_sel56_46215.pdf

LÄHTEET

Ilmanen, K. 1995. Kunnallinen Liikuntatoimi 1919-1994. Teoksessa J. Juppi, H. Klemola, K. Ilmanen & J. Aunesluoma. Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919-1994. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 142. Tammerpaino Oy, s. 213-327.

Karimäki, A. 2024. Kiitos kuntien tilankäyttö edullista seuroille. Liikunta & Tiede 2/2024, 32-34.

Mäkelä, A. 2019. Selvitys kaupungin urheilutoiminnalle myöntämien erilaisten suorien ja välillisten tukien kokonaisuudesta vuonna 2018. Lahti.



Erasmus+ Sport – eurooppalaista yhteistyötä

Lähde mukaan Erasmus+ -ohjelmaan! Liikunta- ja urheilusektorin toimijana voit hakea avustuksia seuraaviin hankemuotoihin:

Valmentajien ja urheiluhenkilöstön (ml. vapaaehtoiset) liikkuvuus tarjoaa urheiluseuroille mahdollisuuden osaamisen kehittämiseen ja verkostoitumiseen kansainvälisillä vaihtojaksoilla.	Pienimuotoinen kumppanuushanke sopii erityisesti pienemmille toimijoille ja eurooppalaista yhteistyötä aloitteleville tahoille hyvien käytäntöjen vaihtoon ja pienimuotoiseen kehittämiseen.	Kumppanuushanke avulla testataan, kokeillaan ja arvioidaan erilaisia toimintatapoja ja menetelmiä sekä kehitetään hyviä käytänteitä. Hankkeiden avulla etsitään ratkaisuja yhteisiin haasteisiin.	Eurooppalaiset liikunta- ja urheilutapahtumat elävöitä ja kehittä tapahtumia erilaisilla oheistoiminnoilla. Lisää näkyvyyttä edistämällä tasa-arvoista osallistumista ja sosiaalista vahvistamista.	Kapasiteetin-vahvistamishankkeet vahvistaa ohjelmaan assosioituneiden maiden liikunta- ja urheilusektorin toimijoiden osaamista.
---	---	--	--	---

Opetushallitus on apuna ja tukena hakuprosessissa. Katso tarkemmat hakuajat, avustussummat, ohjeet ja infotilaisuuksien ajankohdat verkkosivuiltamme: oph.fi/erasmussport

Ole yhteydessä: sport@oph.fi

 Opetushallitus
UTBILDNINGSTYRELSEN

Erasmus+
Muuttaa elämäsi – avartaa maailmaasi.

#BEACTIVE
URHEILUN EUROOPPALAINEN TEEMAVIikko

MIA KOIVUJOKI-HYÖKKI, HTM, DI
liikunnanohjaaja (AMK)
mia.koivujoki@gmail.com



Kuva: Juha Levonen

Junioriurheilutapahtuma – pikavoitto vai pitkäaikaissijoitus?

Suomessa järjestetään suuri määrä junioriurheilutapahtumia. Kunnat voisivat hyötyä niistä paljon enemmän kuin nykyisin.

KAUPUNGISTUMISEN MEGATRENDI ON lisännyt Suomessa pienemmillä paikkakunnilla paineita todistaa elinvoimaisuutensa. Työikäiset ja lapsiperheet muuttavat herkästi kaupunkeihin, jolloin potentiaalisia uusia kuntalaisia houkuttelevien palveluiden ylläpito hankaloituu verovarojen vähentyessä. Vireitä urheiluseuroja löytyy kuitenkin edelleen lähes jokaisesta Suomen kunnasta. Ne järjestävät perustoimintansa lisäksi aktiivisesti tapahtumia, jotka tuovat paitsi euroja seuralle, myös elinvoimaa koko paikkakunnalle.

Lasten sekä nuorten organisoituun liikunta- ja urheilutoimintaan liittyvät vahvasti eri puolilla Suomea järjestettävät turnaukset, pelit, leirit ja kilpailut. Niissä osallistujat ovat päässeet paitsi liikkumaan ja tapaamaan ikätovereita, myös vierailemaan paikkakunnilla, joihin eivät muuten olisi todennäköisesti matkustaneet. Tällaiset junioriurheilutapahtumat houkuttelevat järjestäjäpaikkakunnille osallistujien lisäksi myös heidän kannustusjoukkojaan: vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat sekä muut läheiset matkustavat junioriurheilutapahtumiin pitkienkin matkojen takaa ja käyttävät tapahtumapaikkakunnilla huomattavia rahamääriä.

Kuntien elinvoiman näkökulmasta tarkasteltuna on mielenkiintoista pohtia, miten urheiluseurojen järjestämien lapsille ja nuorille suunnattujen tapahtumien potentiaali ymmärretään. Nähdäänkö paikkakunnalle saapuvat ensisijaisesti urheiluseuran tapahtuman osallistujina, tapahtumamatkailijoina vai kenties tulevana veronmaksajina?

Pesäpalloleirien aluetaloudellinen merkitys suuri

Tarkastelin tammikuussa 2024 julkaistussa tutkimuksessani kahden kesällä 2023 järjestetyn valtakunnallisen pesäpalloleirin aluetaloudellisia vaikutuksia. Taustalla oli myös laajempi ajatus leireistä kuntien elinvoimaa lisäävinä tapahtumina. Pesäpalloliitto myöntää valtakunnallisten pesäpalloleirien järjestämisoikeudet paikallisille urheiluseuroille, jotka toteuttavat ne tiiviissä yhteistyössä kuntien kanssa. Kunta toimii prosessissa seuran kumppanina jo tapahtuman oikeuksia haettaessa, mikä luo hedelmällisen mahdollisuuden aidosti kunnan elinvoimaisuuteen vaikuttavalle yhteistyölle.

Pyrin selvittämään aluetaloudellisia vaikutuksia mahdollisimman kattavasti, minkä vuoksi tarkastelusta tuli kolmitasoinen. Primäärivaikutuksia syntyy varsinaisesta tapahtuman järjestämisestä. Tämä tarkoittaa urheiluseuran tapahtuman järjestämisestä saamaa tuottoa, sekä sen tapahtumaa varten tekemiä hankintoja ja työllistämisaikutuksia alueella (Kainulainen 2005, 95). Sekundääri-vaikutukset perustuvat alueen ulkopuolelta saapuvien rahankäyttöön. Näitä kahta vaikutusmuotoa on yleisimmin tarkasteltu urheilutapahtumien taloudellisia vaikutuksia tutkittaessa. Tertiääri-vaikutukset tarkoittavat imagon ja maineen käsitteisiin läheisesti linkittyviä vaikutuksia, jotka syntyvät esimerkiksi alueelle kohdentuvan uuden matkan, sinne muuttamisen tai yrityksen perustamisen kautta (Kainulainen 2005, 98).

Aluetaloudellisten vaikutusten kolmiportainen tarkastelu auttaa paitsi tapahtumaa järjestävää seuraa myös kuntaa näkemään junioriurheilutapahtuman kokonaispotentiaalin jo ennen tapahtuman järjestämistä. Lisäksi paikallisia yhteistyökumppaneita on helpompi saada mukaan, kun tapahtuman niille ja koko alueelle tuottamaa taloudellista hyötyä pystytään arvioimaan ennen varsinaista tapahtuman järjestämistä.

Kankaanpään Tenavaleirin aluetaloudelliset vaikutukset olivat yhteensä noin 1,4 miljoonaa euroa ja Oulun Nuorisoleirin noin 1,1 miljoonaa euroa. Tenavaleirin aluetaloudelliset vaikutukset olivat odotetusti suuremmat kuin Nuorisoleiri.

Alle 12-vuotiaalle tarkoitettulla Tenavaleirillä oli 2 000 ja alle 16-vuotiaalle suunnatulla Nuorisoleirillä 1 100 kannustajaa. Toimijaryhmistä kannustajat käyttivät keskimäärin eniten rahaa päivittäin. Kokonaisuudessaan rahaa kului eniten majoitukseen sekä muihin palveluihin.

Leirien aluetaloudelliset vaikutukset olivat yhteensä noin 2,5 miljoonaa euroa. Tästä 75 prosenttia koostui sekundääri-vaikutuksista ja loput primääri-vaikutuksista. Nuorisoleirin tertiääri-vaikutusten voidaan arvioida olleen suuremmat kuin Tenavaleirin, mutta niiden taloudellisen vaikuttavuuden mittaamista en pystynyt luotettavasti arvioimaan. Asiaan vaikutti luultavasti se, että Oulu on asukasluvultaan liki 17 kertaa suurempi kuin Kankaanpää. Oulu on tehnyt brändityötä näyttäytyäkseen elinvoimaisena kaupunkina, minkä seurauksena leirille tulijoilla oli jonkinlainen, mahdollisesti myönteinen mielikuva kaupungista jo ennen leiriä.

Kunnan elinvoiman näkökulmasta kuitenkin suurin potentiaali piilee nimenomaan tertiääri-vaikutuksissa. Pyynti vaikuttaa niihin jo tapahtuman suunnitteluvaiheessa on onnistumisen kannalta keskeistä.

Mahdollisuus tuottaa elinvoimaa kuntiin

Suomessa on tutkittu jonkin verran urheilun suur tapahtumien taloudellisia vaikutuksia. Esimerkiksi **Laakso, Kilpeläinen, Kostiainen ja Susiluoto** (2006) tutkivat vuonna 2005 Helsingissä järjestettyjen yleisurheilun MM-kilpailuiden aluetaloudellisia vaikutuksia, jotka olivat yhteensä noin 80 miljoonaa euroa. Junioriurheilutapahtumien aluetaloudellisia vaikutuksia ei kuitenkaan ole juuri Suomessa tutkittu. Johtuuko tämä siitä, ettei niiden koeta olevan kuntien elinvoimaa lisääviä tapahtumia? Eikö niiden tutkimiseen ole yksinkertaisesti ollut resursseja? Vai eikö niissä liikkuvia euromääriä vain ymmärretä?

Alueellisten toimijoiden ymmärrys junioriurheilutapahtumien alueelle tuomasta ostovoimasta, on melko vähäinen (Mackellar 2015, 7). Yhteistyökumppanien saaminen tapah-

Näin tutkittiin

SELVITIN TUTKIMUKSESSANI, MITEN valtakunnalliset pesäpalloleirit vaikuttavat järjestämisalueiden talouteen. Taloudellisia vaikutuksia tarkastelin kesällä 2023 Kankaanpään Tenavaleirillä sekä Oulun Nuorisoleirillä primääri-, sekundääri- ja tertiääri-vaikutusten näkökulmista.

Kvantitatiivisen tapaustutkimuksen aineisto keräsin kahden eri kyselyllä. Primääri-vaikutusten aineisto keräsin suoraan leirijärjestäjiltä. Sekundääri- sekä tertiääri-vaikutusten aineiston kokosin leirille osallistuneilta yhteensä viideltä eri kohderyhmältä. Analysoin aineiston ensin tapahtumittain, minkä jälkeen vertasin niitä toisiinsa. Tutkimuksen toimeksiantajana toimi Suomen Pesäpalloliitto.

tumiin on ollut vaikeaa, ja yhteistyötä tehdään edelleen pitkälti tottumuksesta tai ”tukemismielessä”. Jos tapahtuman järjestäjä pystyy esittämään konkreettisia lukuja paikallisille yrityksille, ja osoittamaan niiden kautta potentiaalinen esimerkiksi majoitus- ja ruokailupalveluiden suhteen tehtävästä yhteistyöstä, konkretisoituu taloudellinen hyöty myös paikallisille yrityksille.

Hyvin toteutetulla ja oikea-aikaisella ennakkomarkkinoinnilla junioriurheilutapahtumien yhteistyökumppanit voisivat saada ”tukieurot” moninkertaisina takaisin. Paikallisten yritysten mukaan saamisella onkin keskeinen merkitys, mikäli tapahtumien taloudellisia vaikutuksia halutaan kehittää (kts. Parjanen 2017, 18). Myös Mackellarin (2015, 8) mukaan paikallisten yritysten sitoutumisella paikallisiin urheilutapahtumiin on suuri merkitys tapahtumien taloudellista menestystä ja jatkuvuutta sekä tapahtumaan osallistujien tyytyväisyyttä tarkasteltaessa.

Tapahtumien jälkikäteisarviointi on tärkeää (Raj, Walters & Rashid 2009, 79), mutta vielä oleellisempaa on, miten kerättyä tietoa hyödynnetään tulevaisuudessa tapahtumien suunnittelussa. Aluetaloudelliset vaikutukset riippuvat erityisesti alueen ulkopuolelta tulevien osallistujien määrästä ja tapahtuman kestosta. Alueen ulkopuolelta tuleva rahoitus ja paikallisten yritysten palvelujen hyödyntäminen (Kilpeläinen ym. 2012, 19) vaativat mahdollisimman suurta kauempaa tulevien osallistujien määrää. Lisäksi tapahtuman tulee kestää mahdollisimman pitkään (kts. myös Crompton 1999, 149).

Viikon leirejä voi pidentää tarjoamalla joukkueille pidentettyjä majoituspaketteja ja markkinoimalla aluetta loma-paikkana. Perheet voisivat jäädä alueelle lomailemaan heti leirin jälkeen, ja optimoida näin kesälomaan varatun aikansa. Tutkimukseni mukaan kannustajat viettivät leirialueilla vähemmän aikaa kuin pelaajat, mutta käyttivät toimijaryhmistä eniten rahaa. Kannustajien saaminen alueelle pidemmäksi aikaa voisikin kasvattaa positiivisia aluetaloudellisia vaikutuksia. Mitä enemmän kannustajia alueelle saadaan, sitä suuremmat ovat tapahtuman aluetaloudelliset vaikutukset. Tästä syystä heille kohdennettu markkinointi ennen leiriä on keskeistä.

Tilaisuus tehdä lapsiperheille kohdennettua kuntamarkkinointia

Laakson ym. mukaan urheilun suur tapahtumat tulisi nähdä mahdollisuutena luoda koko alueelle hyvää mainetta, joka vaikuttaa myöhemmin myönteisesti alueen talouteen (Laakso ym. 2006, 111). Junioriurheilutapahtumat voivat vaikuttaa aluetalouteen siinä missä urheilun suur tapahtumatkin. Kuitenkin tuntuu, etteivät kunnat eivätkä urheiluseurat ymmärrä, millainen pidempiaikainen potentiaali niissä piilee. Junioriurheilutapahtumien keskeinen kohderyhmä ovat lapsiperheet, minkä ymmärtäminen voisi auttaa urheiluseuroja ja kuntia hahmottamaan niiden

vaikutusta paikalliseen elinvoimaan paremmin. Toisaalta esimerkiksi Etelä-Karjalassa tehdyn tutkimuksen mukaan kunnat eivät itse koe lapsiperheitä keskeiseksi kuntamarkkinoinnin kohderyhmäksi (Hyvärinen 2023), mikä tuntuu erikoiselta.

Junioriurheilutapahtumat houkuttelevat lapsia ja heidän lähipiiriään alueille, joille he eivät ilman tapahtumia välttämättä muutoin päätyisi. Tämä tarjoaa kunnille ja paikallisille yrityksille paikan tehdä vaikutus mahdollisiin veronmaksajiin tai mökkipaikkakuntalaisiin. Kuntamarkkinointi on aina investointi, ja junioriurheilutapahtumat ovat kustannustehokas mahdollisuus tuottaa hyötyä, jonka kokonaistaloudellista arvoa on mahdoton rahassa mitata. Mikäli osallistujat halutaan saada palaamaan paikkakunnalle, niin heitä on mahdollista lähestyä tapahtuman jälkeen vielä jollain henkilökohtaisella tavalla.

Jos urheiluseura ja kunta yhdessä päättävät hyödyntää junioriurheilutapahtumien potentiaalin, niin ne voivat parantaa omaa elinvoimaisuuttaan. Oleellista on nähdä lapsiperheet junioriurheilutapahtumien kohderyhmänä. Tämän jälkeen heidän huomioimisensa tapahtumasuunnittelussa ja ennako- ja jälkimarkkinoinnissa maksimoi tapahtumien aluetaloudellisia vaikutuksia kuntien elinvoiman näkökulmasta tarkasteltuna. ♦

► **Koivujoki-Hyökki, M.** Elinvoimaa pesäpallosta: valtakunnallisten pesäpalloleirien aluetaloudelliset vaikutukset. Lappeenranta-Lahden teknillinen yliopisto LUT. Tuotantotalouden diplomityö 2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202401193472>

LÄHTEET

- Crompton, J. L.** 1999. The economic impact of sports tournaments and events. *Parks and Recreation*. Vol. 34, nro. 9, s. 142–150.
- Hyvärinen, A.** 2023. Etelä-Karjalan kuntien markkinoinnin haasteet 2020-luvulla. Opinnäytetyö. LAB-ammattikorkeakoulu. Tradenomi. [Verkkoaineisto]. [Luettu 28.7.2024]. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/793110/Hyvarinen_Anni.pdf
- Kainulainen, K.** 2005. Kunta ja kulttuurin talous. Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä. [Verkkoaineisto]. [Luettu 28.7.2024]. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67538/951-44-6439-7.pdf>
- Laakso, S., Kilpeläinen, P., Kostainen, E. & Susiluoto, I.** 2006. Yleisurheilun MM2015-kisojen aluetaloudelliset vaikutukset. KIHU:n julkaisusarja, nro 3. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU. [Verkkoaineisto].
- Mackellar, J.** 2015. Determinants of business engagement with regional sport events. *European Sport Management Quarterly*. Vol. 15, nro. 1, s. 7–26.
- Parjanen, S. 2017. Yrittäjien näkemykset hiihdon maailmanmestaruuskilpailujen vaikutuksista Lahden keskustan elinvoimaisuuteen. [Verkkoaineisto]. [Luettu 28.7.2024]. Matkailututkimus. Vol. 14, nro. 1, s. 7–25. Saatavissa <https://journal.fi/matkailututkimus/article/view/73009/34943>
- Raj, R., Walters, P. & Rashid, T.** 2009. Event management. An integrated and practical approach. Los Angeles, Sage.

Tytöt liikkumaan – ei suorittamalla, vaan hauskanpidolla

Ammattiin opiskelevat tytöt liikkuvat vähemmän kuin pojat. Tytöt suhtautuvat liikkumiseen myönteisesti – moni vain etsii vielä omaa liikunnallista juttuaan.

AMMATTIIN OPISKELEVIEN TYTTÖJEN liikkumisen vähäisyys poikiin verrattuna nousee esille esimerkiksi kouluterveyskyselyissä (THL 2023) mutta se on huomattu myös Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto, SAKU ry:n toiminnassa. SAKU ry:n liikunnan kilpailutoimintaan osallistuvista vain noin 20 prosenttia on tyttöjä.

Tytöt olisi hyvä saada mukaan liikkumaan paitsi heidän oman terveytensä takia, niin myös tulevaisuuden työkyvyn kannalta. Siksi SAKU ry:n opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa *Tytöt liikkeelle* -hankkeessa on haettu vastauksia siihen, miksi tytöt liikkuvat poikia vähemmän ja mikä innostaisi heitä liikkumaan enemmän.

Opiskelijoiden toiveita ja ideoita fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi opiskelupäiviin kartoitettiin vuosien 2021–2023 aikana toteutetuilla kyselyillä. Aineistoa kertyi 28 oppilaitoksesta 1 499 vastausta, joista tyttöjen osuus oli 674 vastausta. Kyselyihin vastanneista tytöistä 60 prosenttia oli alle 21-vuotiaita ja 40 prosenttia yli 21-vuotiaita. Eniten vastauksia saatiin palvelualojen opiskelijoilta (28,8 %) ja seuraavaksi eniten terveys- ja hyvinvointialojen opiskelijoilta (23,3 %).

Lisäksi tietoa on saatu Erätauko-keskusteluista, joihin osallistui keväällä 2024 yhteensä 21 opiskelijaa. Erätauko-menetelmän avulla on mahdollista keskustella tasavertaisesti niin, että mukaan pääsevät myös ne, jotka muuten saattavat helposti jäädä keskustelun ulkopuolelle (Erätauko 2024). Luottamuksellisilla keskusteluilla on syvennetty kyselyistä saatua tietoa. Esittelen tässä artikkelissa selvityksen ja Erätauko-keskusteluiden tuloksia tyttöjen liikkumistoiveista ja -esteistä. Lisäksi nostan esille tyttöjen ja poikien toiveiden eroja.

Tytöt suhtautuvat liikuntaan myönteisesti

Ilahduttavaa oli, että tytöt suhtautuvat myönteisesti liikkumiseen. Näin ajatteli myös suurin osa vähän liikkuvista tytöistä. He ilmoittivat harrastavansa arkiliikuntaa korkeintaan tunnin päivässä ja liikkuiivat hikoillen ja hengästyen enintään tunnin viikossa. Heistäkin lähes 60 prosenttia oli kiinnostunut osallistumaan oppilaitoksessa järjestettävään liikunnalliseen toimintaan, kun taas vähän liikkuvista pojista vastaava osuus oli vain hieman yli 40 prosenttia. Kaikista opiskelijatyttöistä yli 60 prosenttia oli kiinnostunut osallistumaan. Humanististen ja taidealojen opiskelijoilla luku oli yli 80 prosenttia. Lisäksi Erätauko-keskusteluissa kävi ilmi,



Kuva: SAKU ry:n kuva-arkisto

että tytöt liikkuvat kyllä mielellään, kun he löytävät mieluisan tavan ja oikeanlaiset olosuhteet.

Liikkeen lisäämistä oppilaitokseen ideoitaessa yli 21-vuotiaat tytöt ehdottivat useimmiten taukojumppaa ja venyttelyä. Toiveena nousivat esiin myös istumisen vähentäminen, jumppapallot ja sähköpöydät opetustiloihin. Myös tiloja ja välineitä liikkumiseen opituntien ulkopuolella ehdotettiin. Alle 21-vuotiaiden tyttöjen toiveista erottuivat erityisesti kävely ja juoksu sekä istumisen vähentäminen tunneilla. Lisäksi he toivoivat järjestettäväksi erilaisia liikunta- tai teemapäiviä, tapahtumia ja myös jumppaa sekä taukojumppaa. Pojat ehdottivat tavallisimmin liikkeen lisäämiseksi biljardia ja pingistä, jumppaa tai taukojumppaa sekä venyttelyä ja kuntosaliharjoittelua. Vähän liikkuvista tytöistä suurin osa ei osannut ehdottaa mitään tapaa lisätä liikkumista.

Opiskelupäivää sisältäville tauoille alle 21-vuotiaat tytöt ja kaikenikäiset pojat toivoivat selvästi eniten pallopelejä, kuten sählyä tai koripalloa. Seuraavana molempien toive-

listalla olivat pingis ja biljardi. Yli 21-vuotiaiden tyttöjen toiveissa painottuivat jumppaaminen, taukojummat ja venyttely. Esiin nousivat myös jooga ja pallopelit. Vähän liikkuvilla tytöillä korostuivat jummat, taukojummat ja venyttely. Lisäksi he toivoivat jotakin rauhallista liikuntaa sekä biljardia ja muita sen tyyppisiä pelejä. Biljardin ja pingiksen pelaamisesta sekä ohjattuja rentoutumishetkiä tai joogaa liikuntasalisissa toivottiin tauoille myös Erätauko-keskustelussa.

Eri-ikäisillä opiskelijatyttöillä näyttäisi olevan erilaisia liikuntatoiveita. Nuoremmat toivoivat poikien tavoin enemmän vauhdikasta ja sykettä kohottavaa liikuntaa tauoille ja oppilaitoksen arkeen. Sekä yli 21-vuotiaat että vähän liikkuvat tytöt näyttävän pitävän enemmän rauhallisesta liikkumisesta. Pojilla korostuu enemmän porukassa liikkuminen, pelaaminen ja kilpaileminen. Erityisesti vähän

Kaikkien ryhmien vastauksista nousivat esille myös pelko tulla kiusatuksi ja koululiikunnasta jääneet huonot kokemukset. Nämä teemat korostuivat myös Erätauko-keskustelussa, joissa esteeksi mainittiin lisäksi se, että ei tunneta riittävän hyvin muita opiskelijoita eikä tuntemattomien kanssa haluta liikkua. Lisäksi lyhyet tauot koettiin liikkumisen kannalta ongelmalliseksi ja vaatteiden vaihtaminen kesken opiskelupäivän epämukavaksi.

Pojilla yleisin este oli kiinnostuksen ja liikunnallisuuden puute. He kokivat lisäksi olevansa laiskoja tai väsyneitä, eivätkä sen takia olleet kiinnostuneita liikunnallisesta toiminnasta oppilaitoksessa. Lisäksi monet pojat liikkuvat mieluummin vapaa-ajalla kuin oppilaitoksessa.

Tyttöjä motivoi Erätauko-keskustelujen perusteella osallistumaan eniten kannustus, kaverin seura ja hyvä porukka. Liikkuminen ei saisi olla liian vakavaa, vaan osallistumiskynnyksen pitäisi olla matala. Lisäksi tyttöjen mielestä olisi tärkeää, että mukaan pyydetäisiin kasvotusten. Toiveissa oli myös saada rohkaisua opettajilta.

Opiskelupäivään mahtuu aktiivisia hetkiä

Mieluisimmaksi aktivoitumisajankohdaksi alle 21-vuotiaat tytöt mainitsivat liikkumisen opiskelupäivän aikana erilaisin pienin tavoin sekä oppitunnit. Luokkatiloihin kaivattiin esimerkiksi jumppapalloja ja tasapainolautoja. Myös yli 21-vuotiaat tytöt liikkusivat mieluiten erilaisin pienin tavoin opiskelupäivän aikana, mutta myös tauoilla. Vähän liikkuvat tytöt pitivät parhaana ajankohtana liikuntaa heti opiskelupäivän jälkeen.

Liikuntatuokio opiskelupäivän jälkeen sai kannatusta Erätauko-keskusteluissa, sillä vaatteiden vaihdon keskellä päivää koettiin aiheuttavan kiirettä. Myöskään oppilaitoksen suihkuja ei haluta välttämättä käyttää. Vähiten mieluisa ajankohta liikkua oli selvityksen mukaan ennen opiskelupäivää, mikä ilmeni myös Erätauko-keskustelussa.

Ammatillisissa koulutuksissa opiskelee moninainen joukko opiskelijoita, joten myös heidän toiveensa ovat kirjavia. Oppilaitoksissa olisikin hyvä huomioida, että monenlaista liikunnallista toimintaa tarvitaan. Osa opiskelijoista haluaa liikkua yksin, osa ryhmässä tai kaverin kanssa. Toiset tykkäävät hikiliikunnasta, mutta monet ovat rauhallisten lajien ystäviä. Jotkut toivovat ohjattua liikuntaa, ja toiset haluavat liikkua itsenäisesti.

Tyttöjen liikuntatoiveissa tai liikkumisen esteissä ei ilmennyt opiskelualojen välisiä eroja. Näyttääkin siltä, että mieltymykset ovat enemmän yksilö- kuin alakohdaisia.

Opiskelijoiden toiveet eivät ole mahdottomia toteuttaa koulutuksen järjestäjille. Oppituntien rytmitys siten, että päivään mahtuisi edes yksi liikunnan mahdollistava pidempi tauko, erilaiset pienet liikuntavälineet sijoitettuna ympäri oppilaitosta ja oppituntien toiminnallisuuden lisääminen toisivat liikettä opiskelupäiviin. Lisäksi on tärkeä muistaa kannustaa liikkumaan. Ja liikkumisen tulee ennen kaikkea olla kivaa. ♦

LÄHTEET

Erätauko 2024. Mikä Erätauko? www.eratauko.fi/mika-eratauko/

THL 2023. Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://thl.fi/tutkimus-jakehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>



Kuva: SAKU ry:n kuva-arkisto

liikkuvat ja yli 21-vuotiaat tytöt tuntuvat pitävän enemmän itsenäisesti liikunnasta. Erätauko-keskusteluissa korostui se, että liikunnan kuuluu olla hauskaa ja kivaa, eikä liian kilpailuhenkistä.

Liikkumisen esteet

Oppilaitoksen järjestämä liikuntatoiminta ei kiinnosta osaa opiskelijoista. Alle 21-vuotiaiden tyttöjen yleisin syy oli se, että liikunta ei kiinnosta tai että he eivät koe olevansa liikunnallisia. Seuraavaksi yleisin syy oli haluttomuus liikkua isossa ryhmässä. Tähän vastaukseen on kuitenkin voinut vaikuttaa koronapandemia, sillä aineisto on kerätty poikkeusoloissa, jolloin erilaiset rajoitukset olivat vielä voimassa. Yli 21-vuotiailla tytöillä kiire ja liikkuminen mieluummin vapaa-ajalla olivat suurimpia esteitä olla osallistumatta oppilaitoksessa järjestettävään liikunnalliseen toimintaan. Vähän liikkuvilla tytöillä yleisin syy oli kiinnostuksen puute ja se, että he eivät välitä liikunnasta. Myös terveydelliset syyt tulivat esille.



Kuva: Antero Aaltonen

Kunnissa kuuluu soveltavalle liikunnalle hyvää ja huonoa

Soveltava liikunta näyttää kehittyneen kunnissa myönteiseen suuntaan. Palvelut eivät ole kuitenkaan palanneet kunnissa koronapandemiaa edeltäneelle tasolle.

PALVELUJEN OSALTA VOI pienin varauksin arvioida, että toiminta ei ole palautunut korona-aikaa edeltäneelle tasolle. Tähän viittaavat sekä arviot soveltavan liikunnan menokehityksestä että tiedot ryhmämääristä. Vastaajien arvioiden mukaan kunnat käyttivät vuonna

2023 soveltavaan liikuntaan rahaa keskimäärin noin 1,8 euroa asukasta kohden. Vuonna 2019 luku oli 2,6 euroa. Luvut ei ole tarkkoja, koska kuntien talousseuranta ei välttämättä anna erillistä tietoa soveltavan liikunnan tuloista ja menoista.

Taulukko 1. Soveltavan liikunnan menojen kehitys, bruttomenot, indeksikorjattu¹.

	Alle 10 000 as.	10 000–19 999 as.	20 000–49 999 as.	50 000–99 999 as.	100 000– as.	Kaikki vastaajakunnat
2023	1,7	2,7	1,7	1,0	0,7	1,8
2019	3,3	2,6	2,2	0,9	2,5	2,6
2017	3,0	3,4	2,2	1,8	2,5	2,7
2013	1,7	2,8	2,1	1,4	1,8	1,9
2009		3,8	2,6	1,5	2,7	3,0
2005		4,0	2,6	2,2	3,4	3,2

¹ Kuntien peruspalvelujen hintaindeksi, 2005 = 100. Luvut on indeksikorjattu vastaamaan vuoden 2023 hintatasoa.

Myös liikuntatoimen järjestämien liikuntaryhmien määrä on laskenut kaiken kokoisissa kunnissa. (Taulukko 2.) Sama suuntaus näkyy myös kaikkien järjestäjätahojen ryhmämäärissä. Näyttääkin siltä, että toiminta ei ole Covid-19-pandemian aikaisten rajoitusten jälkeen palannut täysin pandemiaa edeltäneelle tasolle.

Kyselyyn vastanneista yli puolet (54 %) arvioi kuitenkin soveltavan liikunnan tilanteen parantuneen jonkin verran tai merkittävästi viimeisimmän viiden vuoden aikana. Hieman yli kolmannes (37 %) vastasi tilanteen pysyneen ennallaan. Vain seitsemän prosenttia arvioi tilanteen heikentyneen jonkin verran. Yleisarvio soveltavan liikunnan tilanteen kehityksestä oli siis enimmäkseen myönteinen tai neutraali.

Myönteisten arvioiden perusteena olivat lisääntyneet tai monipuolistuneet palvelut ja parantunut resurssitilanne. Usein mainittiin myös käynnissä oleva kehitystyö. Covid-19-pandemian jälkeen on tehty kehitystyötä ja lisätty resursseja, mikä näyttäytyy myönteisenä, vaikka pandemiaa edeltänyttä toiminnan tasoa ei välttämättä ole saavutettu.

Yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa hakee muotoaan

Hyvinvointialueyhteistyön osalta vastaajien näkemykset olivat kriittisempiä. Edellisessä kyselyssä parhaat arvot olivat

yhteistyöstä eri tahojen kesken sai kuntien sosiaali- ja terveyssektori. Tässä kyselyssä hyvinvointialueet tulivat jaetulle kolmannelle sijalle yhdessä koulutoimien sekä urheilu- ja liikuntaseurojen kanssa. Kärkeen nousivat eläkeläisjärjestöt sekä kansalais- ja työväenopistot.

Tyytymättömyys voi johtua siitä, että sote-sektorin tarjoamien liikuntaryhmien määrä näyttää laskeneen voimakkaasti. Edellisessä selvityksessä vastaajat arvioivat kuntien sote-palveluiden tarjonnan keskimäärin 4 ryhmää 10 000 asukasta kohden. Vuonna 2023 hyvinvointialueet järjestivät keskimäärin yhden ryhmän samalle väestömäärälle.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan hyvinvointialueiden kanssa tehtävää yhteistyötä neljällä väitteellä, joita saattoi kommentoida asteikolla 1 = täysin eri mieltä ... 5 = täysin samaa mieltä. Vastaajat ottivat kantaa siihen, (1) löytyykö hyvinvointialueelta vastinpari, johon voi ottaa yhteyttä soveltavan liikunnan yhteistyötä kehitettäessä, (2) sujuuko soveltavan liikunnan palveluihin liittyvä yhteistyö hyvin, (3) toimiiko palveluketju hyvinvointialueen terveys- ja kuntoutuspalveluista kunnan tarjoamiin soveltavan liikunnan ryhmiin ja (4) toimiiko palveluketju hyvinvointialueen palveluohjauksen ja kunnan liikuntaneuvonnan kesken hyvin. Vastaajien kommentit olivat kriittisiä, sillä kaikkien väitelauseiden osalta vastausten keskiarvo oli alle kolme. (Taulukko 3.)

Taulukko 2. Soveltavan liikunnan ryhmämäärien kehitys. Liikuntatoimien ja vastaavien tahojen järjestämät ryhmät. Erottelu kuntakoon mukaan.

	Alle 10 000 as.	10 000–19 999 as.	20 000–49 999 as.	50 000–99 999 as.	100 000– as.	Kaikki vastaajakunnat
2023	12,6 ¹	10,3	6,0	2,6	3,1	(9,6) ²
2019	20,5	14,7	9,8	7,2	7,9	(15,6)
2017	17,9	12,3	8,5	6,5	6,3	(13,2)
2013	9,8	11,5	9,5	8,7	6,6	(9,8)
2009		15,6	9,2	6,7		(11,3)
2005		13,1	9,0	5,6		(9,7)

1 Tässä suuruusluokassa suuret erot voivat osin johtua satunnaisesta vaihtelusta vastaajakunnassa. Osa pienistä kunnista ei järjestä soveltavan liikunnan ryhmiä lainkaan ja näiden kuntien osuus vastaajista voi vaihdella kyselystä toiseen. Sama tuli esiin tarkasteltaessa liikunnan resursseja.

2 Luku on laitettu sulkeisiin, koska se antaa hieman harhaanjohtavan kuvan tilanteesta: valtaosa suomalaisista asuu suurimmissa kunnissa, joissa asukasluokun suhteutettu ryhmien määrä on huomattavasti pienempi kuin kaikkien vastaajakuntien keskiarvo.

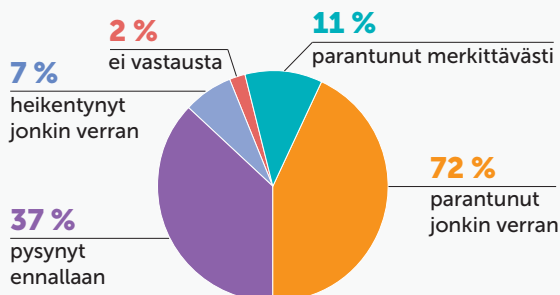
Taulukko 3. Vastaajien arviot yhteistyöstä hyvinvointialueiden kanssa. Erottelu kunnan suuruusluokan mukaan. Vastausten keskiarvo. (1 = täysin eri mieltä ... 5 = täysin samaa mieltä.) Erottelu kuntakoon mukaan.

	Alle 10 000 as.	10 000–19 999 as.	20 000–49 999 as.	50 000–99 999 as.	100 000– as.	Kaikki yhteensä	n	otoskeskihajonta
Hyvinvointialue on määritellyt vastinparin, johon voin olla yhteydessä soveltavan liikunnan yhteistyötä suunniteltaessa.	2,6	2,2	2,0	1,9	2,1	2,3	136	2,5
Soveltavan liikunnan palveluihin liittyvä yhteistyö sujuu hyvin hyvinvointialueen kanssa	2,5	2,6	2,6	2,7	2,3	2,5	129	2,6
Oman arvioni mukaan palveluketju hyvinvointialueen terveys- ja kuntoutuspalveluista kuntamme tarjoamiin soveltavan liikunnan palveluihin toimii hyvin.	2,4	2,5	3,3	2,4	1,9	2,6	133	1,2
Oman arvioni mukaan liikuntaneuvonnan yhdyspinta toimii hyvin, eli hyvinvointialueen palveluohjaus ja kuntamme liikuntaneuvonta muodostavat toimivan palveluketjun.	2,4	2,6	2,7	3,1	2,7	2,6	136	2,5

SOVELTAVAN LIIKUNNAN TILANNE SUOMEN KUNNISSA 2023 (n = 148)



YLEISARVIO SOVELTAVAN LIIKUNNAN KEHITYKSESTÄ 2018–2023



HYVÄN KEHITYKSEN OSATEKIJÄT

- Toiminnan laajeneminen
- Suunnittelu ja kehitystyö
- Lisäresurssit
- Yhteistyö eri tahojen kanssa

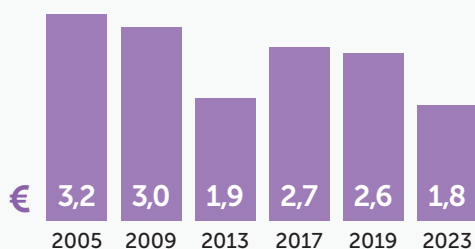


KEHITYKSEN HIDASTEET TAI ESTEET

- Resurssiongelmat
- Vaikeudet saada pätevää henkilöstöä
- Heikko kysyntä

SOVELTAVAN LIIKUNNAN MENOJEN KEHITYS

(bruttomenot euroa/asukas; indeksikorjattu)



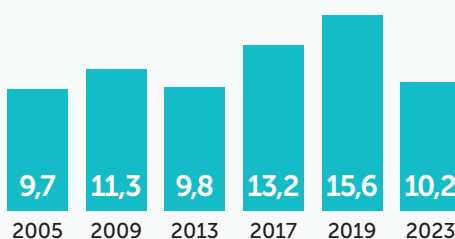
Liikuntamenot ovat keskimäärin
78 EUROA
kuntalaista kohden.

Soveltavan liikunnan osuus on tästä
2 %.



KUNTIEN JÄRJESTÄMIEN LIIKUNTARYHMIEN MÄÄRÄN KEHITYS

(kappalemäärä 10 000 asukasta kohti)



LIIKUNTAPAIKKOJEN ESTEETTÖMYYSKARTOITUKSET KUNNISSA

13 % Kartoitukset säännöllisiä

54 % Kartoitukset satunnaisia

17 % Kartoituksia ei tehdä

14 % Kartoitusten tilasta ei tietoa

2 % Ei vastausta

Arviolta **60 %** esteettömyyskartoituksista on johtanut parannuksiin.





Soveltavan liikunnan tilaa kunnissa käsittelevän raportin julkistamistilaisuuden paneelikeskusteluun osallistuivat (vas.) hallituksen jäsen Marja Pihkala Rusetti ry:stä, hyvinvointikoordinaattori Marika Lähti, Pohjois-Savon hyvinvointialueelta, liikuntasuunnittelija Riitta Lehtonen Neuroliitosta ja liikuntasuunnittelija Petra Kela Nurmijärven kunnasta. Puheenjohtajana toimi liikuntatieteiden asiantuntija Vilja Prinkey Liikuntatieteellisestä Seurasta. Kuva: Hanna Vehviläinen

Vastaajia pyydettiin lisäksi arvioimaan, miten vammaisille tarkoitettujen kuljetus-, apuväline- ja avustajapalvelujen siirto hyvinvointialueelle on edistänyt tai vaikeuttanut soveltavaa liikuntaa. Heiltä kysyttiin myös, miten sosiaali- ja terveyssektorin tilojen ja henkilöresurssien siirto hyvinvointialueille on vaikuttanut soveltavan liikunnan palveluihin. Näitä kysymyksiä vastaajat saattoivat arvioida asteikolla 1 = muutos on aiheuttanut olennaisia ongelmia ... 3 = tilanne on pääosin ennallaan ... 5 = muutos on olennaisesti parantanut toimintaedellytyksiä. Palaute oli kriittistä, sillä molempien kysymysten vastauskeskiarvo oli 2,2. Myös arvosanojen hajonta oli pienempi kuin kysyttäessä yhteistyön toimivuutta.

Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan olleet kriittisiä. Vastaajat saivat kertoa vapaamuotoisesti, oliko mahdollisen hyvinvointialueyhteistyön taustalla aiempaa yhteistyötä kunnan tai kuntayhtymän sosiaali- ja terveyssektorin kanssa. Vähemmistö vastaajista koki yhteistyön jatkuneen pääpiirteittäin entiseen tapaan, ja muutama näki sen parantuneen. Nämä vastaukset tulivat tyypillisesti kunnista, joiden sosiaali- ja terveyspalvelut oli jo aiemmin keskitetty kunta-

Ongelmana on toimivien yhdyspintojen ja palveluketjujen rakentaminen.

yhtymille. Toimintaa on jatkanut hyvinvointialue. Yhteistyön kehittämiseen oli siten ollut enemmän aikaa.

Liikuntasektorin ja hyvinvointialueiden yhteistyö on useimmissa kunnissa vasta muotoutumassa. Ongelmana on ensinnäkin toimivien yhdyspintojen ja palveluketjujen rakentaminen. Ratkaisua odottavat myös kunnilta hyvinvointialueille siirtyneiden tilojen ja muiden

resurssien käyttö ja kuljetus- ja avustajapalvelujen kehittäminen hyvinvointialueilla.

Valtion liikuntaneuvosto on toteuttanut tilaustyönä soveltavan liikunnan kuntakyselyjä noin neljän vuoden välein vuodesta 2000 asti. Elokuussa 2024 julkistettu selvitys on seitsemäs. Kyselyjen tavoitteena on ollut selvittää soveltavan liikunnan järjestelytapoja, resursseja ja palvelujen tarjontaa. Uusina teemoina tarkasteluun on otettu esteettömyyden edistäminen ja soveltavan liikunnan alennuskortit. Juuri valmistunut selvitys toteutettiin verkkokyselynä keväällä 2024, ja siihen vastasi noin puolet Manner-Suomen kunnista (51 %). Valtaosa suurimmista kunnista vastasi kyselyyn, joten vastaajakunnat kattavat noin 80 prosenttia väestöstä. ♦



Kirjoita Liikunta & Tieteeseen!

Säilyttikö jokin artikkeli? Oletko eri mieltä? Haluatko täydentää? Tai kirjoittaa artikkelin?

Ota yhteyttä jouko.kokkonen@lts.fi ja tarjoa tekstiä! Numeron 5/2024 aineistopäivä on 7. lokakuuta.

LOTTA NYLUND

projektledare, Vi också
Finlands Svenska Idrott
lotta.nylund@idrott.fi



Kuva: André Bottenstock

Ruotsinkieliset urheiluseurat soveltavan liikunnan asialla

Mahdollisuus käyttää äidinkieltään liikuntapalveluissa on erityisen tärkeää toimintarajoitteisille ja pitkäaikaissairaille. Tämä ei ole likikään aina itsestäänselvyys ruotsinkielisille suomalaisille.

RUOTSIN KIELEN ASEMAA on pyritty viime aikoina turvaamaan esimerkiksi vuonna 2021 laaditun kansallisella kielistrategialla, jonka tavoitteena on ruotsinkielisten palvelujen toimivuuden ja saatavuuden turvaaminen sekä kieliyhteisön elinvoimaisuuden vahvistaminen (Oikeusministeriö 2021). Finlands Svenska Idrott (FSI) tuki ja edisti vuosina 2021–2024 ruotsinkielisten urheiluseurojen osaamista, jotta toimintarajoitteiset ja pitkäaikaissairaat henkilöt saisivat mahdollisuuden liikkua seuroissa omaa äidinkieltään käyttäen.

Liikuntatieteellinen Seura ja Suomen Paralympiakomitea julkaisivat vuonna 2023 Liikuttaako 2023? -raportin, jossa kartoitettiin soveltavan liikunnan ja paraurheilun nykytilaa seuroissa ja liikuntaa järjestävissä yhdistyksissä. Kyseiseen raporttiin vastasi vain muutama ruotsinkielinen seura (5 <; Prinkey & Roitto 2023). Samaa viestiä välittää Suomen Paralympiakomitea ”Löydä oma seura” -sivusto. Siltä löytyy rekisteröityneitä urheiluseuroja ja muita toimijoita, joiden toimintaan osallistuu parasurheilijoita tai erityistä tukea tarvitsevia liikkujia tai joilla on valmiuksia

järjestää soveltavaa liikuntaa. Ruotsinkielisiä seuroja on mukana vain kourallinen. Tämä viittaa siihen, että ruotsinkielisten toimintarajoitteisten ihmisten järjestetyn liikunnan mahdollisuudet ovat niukat.

Vuoteen 2021 asti mikään urheilujärjestö ei ottanut vastuuta suomenruotsalaisella urheilukentällä toimivien seurojen soveltavan liikunnan koulutuksesta. Suomenkieliset seurat ovat saaneet tukea soveltavan liikunnan kehitystyöhön jo yli 30 vuoden ajan esimerkiksi Suomen Paralympiakomitealta. 1990-luvulla CIF (entinen Finlands Svenska Idrott) pyrki kehittämään soveltavaa liikuntaa ruotsiksi, mutta laman vuoksi järjestö ei saanut valtion rahoitusta tähän tarkoitukseen. Noin 30 vuotta myöhemmin Finlands Svenska Idrott sai tukea kehittääkseen soveltavaa liikuntaa ruotsiksi. Vi också -nimien saaneen hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat Liikuntatieteellinen Seura ja Suomen Paralympiakomitea. Työskentelin Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman hankkeen hankevastaavana.

Kolmevuotisen hankkeen myötä on aloitettu ruotsinkielisen tukimateriaalin tuottaminen ensimmäistä kertaa Suo-

messä. Aineistoa löytyy tämän ansiosta jonkin verran ruotsiksi. Sen käyttö olisi saatava juurrutettua seuroihin. Tätä toimintaan tarvitaan henkilö, joka koordinoi ja kehittää kohderyhmän mahdollisuuksia yhdenvertaiseen liikuntaa. Vi också -hankkeen loputtua Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi FSI:lle jatkorahoituksen Vi vill också delta -hankkeelle. Sen tavoitteena on lisätä liikuntaa henkilöille, joilla on liikunnan harrastamiseen vaikuttava toimintarajoite tai sairaus. Tarkoituksen on myös tarjota koulutusta kansallisella ja kansainvälisellä tasolla erityisesti

ruotsinkielisille urheiluseuroille, yhdistyksille, liitoille ja kunnille. ♦

LÄHTEET

Oikeusministeriö. 2021. Nationalspråkstrategien, Kansalliskielistrategia: Statsrådets principbeslut, Valtioneuvoston periaatepäätös. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-967-0>

Prinkey, V. & Roitto, R. Liikuttaako 2023? – Toimintarajoitteisille henkilöille suunnatun Liikkujakyselyn ja Seura- ja yhdistyskyselyn raportti. Liikuntatieteellinen Seura 2023. www.lts.fi/media/lts_julkaisut/lts_selvityksia/liikuttaako-2023.pdf

Vi också -hanke pähkinäkuoressa

VI OCKSÅ -HANKKEEN EDISTYS vuosina 2021–2024 liikunnan yhdenvertaisuutta ruotsinkielisille henkilöille, joilla on vamma tai pitkäaikaissairaus lisäämällä liikkumis- ja liikuntamahdollisuuksia. Lisäksi hanke pyrki aktiivisesti poistamaan sukupuoleen perustuvia osallistumisesteitä.

Hankkeen tavoitteena oli avata ovia seuratoimintaan, tukea kuntien ja seurojen yhteistyötä ja lisätä soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun osaamista.

HANKKEEN TAVOITTEET

- Soveltavan liikunnan toiminnan kehittäminen ja mahdollisuuksien lisääminen ruotsinkielisissä seuroissa.
- FSI:n toiminnan ja osaamisen kehittäminen. Soveltavan liikunnan sisällyttäminen osaksi järjestön vakinaista toimintaa.
- Soveltavan liikunnan kaksikielinen verkoston luominen yhdessä oppilaitosten, kuntien, seurojen ja muiden toimijoiden kanssa osaamisen edistämiseksi.
- Soveltavan liikunnan ohjaajien ja muiden alan toimijoiden koulutus.
- Tiivis yhteistyö muiden alan toimijoiden kanssa sekä kansallisesti että kansainvälisesti muiden Pohjoismaiden kanssa.

HANKKEEN PÄÄTULOKSET

Suomessa on yli 200 ruotsinkielistä seuraa, joiden kattojärjestönä toimii Finlands Svenska Idrott. Näitä seuroja yritettiin osallistaa Vi också -hankkeeseen pilottiseuroina, mutta korona-aika oli vienyt voimavarat, joten yhteistyö kariutui. Hankkeessa keskityttiin koko kaksikielisten kentän kehittämiseen seuraavien toimenpitein:

- Ruotsinkielisen tukimateriaalin tuottaminen: mm. viisi käsi-kirjaa, viisi videoita ja kaksi nettisivua valmistui.
- Ruotsinkielisten koulutusten tuottaminen seuroille, kunnille, järjestöille, FSI:n henkilökunnalle, opiskelijoille ja opettajille.
- Ensimmäisten ruotsinkielisen soveltavaa liikuntaa käsittelevä podcastin julkaiseminen. Ääneen pääsivät asiantuntijat ja paraurheilijat. Vi också -podcast on saavutettava, koska kaikki sen jaksot voi kuunnella tai lukea.

MUITA TULOKSIA

- Hankkevastaava osallistui soveltavan liikunnan ja paraurheilun sanaston laatimiseen ja vastasi ruotsinkielisestä sanastosta. Liikuntatieteellinen Seura julkaisi sanaston vuonna 2023.
- Suomenruotsalaisten paraurheilijoiden tunnettuuden lisääminen esimerkiksi mediatiedotteilla, somepostauksilla ja rekrytoimalla kohderyhmää kokemusasiantuntijoina koulutuksiin ja podcasteihin.
- Hanke vastasi Suomen Paralympiakomitean ruotsinkielisen Valtti-toiminnan koordinoimisesta. Tavoitteena on löytää erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille liikuntaharrastus.
- Hanke teki myös yhteistyötä Ahvenanmaan liikuntatoimen (Ålands Idrott) kanssa tietoisuuden lisäämiseksi soveltavasta liikunnasta mm. mahdollistamalla toimintavälineiden kokeilemisen eri tapahtumissa.
- Hankkeessa on luotu ja vahvistettu toimivia kansallisia yhteistyöverkostoja. Yhteistyö järjestöjen ja organisaatioiden kanssa yli kielirajojen on ollut tärkeää, jotta kohderyhmä näkyisi paremmin ja siihen kuuluvien liikuntamahdollisuudet lisääntyisivät.

PEKKA SAARENMAA

sosiaalineuvos
sosiaali- ja terveysjohtaja, eläkkeellä
Kerava

Soveltavan liikunnan alkuvaiheita

Liikunnanohjaajilla ja vammaisjärjestöillä oli suuri merkitys soveltavan liikunnan alkuvaiheen kehittäjinä. Liikuntatieteellinen Seura tuli mukaan 1960-luvun lopulla.



Sotainvalidien liikuntapiiri Nurmekodissa 1960-luvun puolivälissä. Ohjaajana toimi Tauno Koljonen. Kuva: Nurmeksen museo

OUTI KAURALAN JA ANU VÄÄRÄLÄN teoksen *Erityises-tä kaikille avoimeen liikuntaan – Suomalaisen erityis-liikunnan juuret ja kehittyminen* (2010) mukaan ”Liikuntatieteellinen Seura (LTS) toimi Suomessa erityisryhmien liikunnan aloitteentekijänä ja toiminnan käynnistäjänä”. Kuitenkin jo paljon aiemmin muut järjestöt olivat tarttuneet toimeen.

Kaikki kunnia kuitenkin LTS:lle, sillä sen panos asian eteenpäin viejänä on ollut merkittävä. Soveltava liikunta – SOVELI ry:n lopetettua toimintansa LTS on ottanut yhä vahvemmin alan vetovastuun. Samalla seuraan kohdistuu monia odotuksia.

Soveltavan liikunnan alkuaskeleet otettiin 1960-luvun puolivälissä. Tuolloin puhuttiin erityisryhmien liikunnasta. Suomen Liikunnanohjaajat ry:n (SULI) hallitus perusti vuonna 1965 silloisen puheenjohtajansa **Jukka Vesan** aloitteesta sosiaalisen kuntoutuksen jaoston. Sen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Kellokosken sairaalan liikunnan-

ohjaajana työskennellyt **Jouko Puustinen**. Jaosto oli tarve perustaa, koska useita liikunnanohjaajia työskenteli psykiatrisissa sairaaloissa, kehitysvammalaitoksissa ja nuorisohuoltolaitoksissa etenkin Helsingissä.

Tavoitteena oli luoda yhteistyöverkosto kokemusten vaihtoa ja liikunnanohjauksen edistämistä varten. Tarkoituksena oli myös järjestää monipuolista koulutusta laitoksissa liikunnan ohjaustehtävissä toimiville heidän ammatitaitonsa vahvistamiseksi. Jouko Puustisen lisäksi asiasta innostuivat monet laitoksissa toimivat liikunnanohjaajat, jotka vaikuttivat liikunnallisen kuntoutuksen yleistymiseen. Näitä henkilöitä olivat mm. **Toivo Salo** Kellokosken sairaalassa, **Tauno Laine** Harjavallan sairaalassa ja kehitysvammaisten Antinkartanon keskuslaitoksessa Ulvilassa työskennellyt **Timo Valli**.

Merkittäväksi osoittautui SULI ry:n yhteistyössä Keskuslaitos Rinnekodin kanssa vuonna 1968 järjestämä kurssi. Sen vetäjäksi oli saatu Rinnekodin johtajaylilääkäri **Oiva**

Ollilan henkilökohtaisten suhteiden avulla saksalainen fyysioterapeutti ja diplomiliikunnanopettaja **Ernst Kiphard**, joka oli edelläkävijä vammaisten sekä pitkäaikaissairaiden liikunnallisen kuntoutuksen kehittäjänä. Hän oli työskennellyt liikuntaterapeutina lapsi- ja nuorisopsykiatrisella klinikalla. Myöhemmin Kiphard toimi liikuntapedagogiikan professorina Frankfurt am Mainissa. Rinnekodin kaksiviikkoiselle kurssille osallistui 23 innostunutta henkilöä. Kurssi oli ensimmäinen tärkeä alan täydennyskoulutustapahtuma ja vauhditti erityisryhmien liikuntatoiminnan laajentamista.

Keskuslaitos Rinnekodin johtajaylilääkäri Oiva Ollila oli arvostettu kehitysvammaisten liikunnan edistäjä. Hänen aloitteestaan Kehitysvammaliitto perusti vuonna 1969 liikuntajaoston, jonka puheenjohtajana Ollila toimi 1970-luvun lopulle. Hänen ideomanaan liitto julkaisi liikuntajaostoon kuuluneen **Ulla Lahtisen** kirjoittaman urauurtavan *Kehitysvammaisten liikuntaoppaan*.

Liikuntatieteen tohtoriksi väitellyt Lahtinen toimi 1970-luvulla Jyväskylän yliopiston ensimmäisenä erityisryhmien liikunnan viranhaltijana. Myöhemmin hän on toiminut erityispedagogiikan professorina. Lahtinen on vaikuttanut monin tavoin sekä kehitysvammaisten että yleensä erityisryhmien liikunnan edistämiseen ja alan koulutukseen.

Monipuolinen kurssitus käynnistyi

Jo vuonna 1967 SULI:n sosiaalisen kuntoutuksen jaosto oli järjestänyt Kellokosken sairaalassa ylilääkäri **Ilkka Taipaleen** suosiollisella avustuksella koulutuspäivät mielisairaaloiden, kehitysvammalaitosten ja nuorisonhuoltolaitosten liikunta- ja vapaa-ajanohjaajille. SULI jatkoi erityisryhmien liikunnanohjaajille tarkoitettujen kuntoutuspäivien järjestämistä yhteistyössä eri kuntoutuslaitosten ja sairaaloiden kanssa. Käsiteltävinä olivat mm. mielenterveyden, nuorisonhuollon ja kehitysvammaisuuden ohella selkäydinvammaisten ja päihdeongelmaisten liikuntaterapia ja kuntoutustarpeet. Vuoden 1968 pitopaikkana oli Keskuslaitos Rinnekoti, jossa samana vuona toteutettiin Ernst Kiphardin vetämä täydennyskoulutus. Vuonna 1971 toteutui koulutustilaisuus Oulun keskusmielisairaala. Seuraavana vuonna paikkana oli Käpylän kuntoutuslaitos. Kuudennen kuntoutuspäivät olivat Antinkartanon Keskuslaitoksessa vuonna 1974, jolloin osallistujia oli noin 70.

Aluksi liikunnanohjaajat keskittyivät laitoksissa olevien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden liikunnan monipuolistamiseen ja heidän liikunnallisten oikeuksiensa edistämiseen. Varsin pian erityisliikunnan parissa toimivat oivalsivat, että kotona asuvien, avohuollossa olevien henkilöiden liikuntamahdollisuudet ja heille tarjottavat palvelut olivat hyvin rajallisia. Samalla vahvistui tietoisuus siitä, että avohuollossa olevien liikunnan kehittämisessä on mittava työ-sä. Tuli tarpeelliseksi etsiä yhteistyökumppaneita asian edistämiseksi, jolloin yhteistyö LTS:n kanssa virisi. Etenkin kunnat oli saatava kiinnostumaan vammaisten ja pitkäaikaissairaiden liikunnasta.

LTS tuli mukaan erityisryhmien liikunnan koulutukseen vuonna 1973 järjestämällä Pajulahden Urheiluopistossa seminaarin yhteistyössä Kehitysvammaliiton ja Suomen Mielenterveysseuran kanssa. Seuraava vuonna Peurungan Kuntoutuslaitoksessa Laukaalla järjestettiin toinen liikuntaseminaari. Vuonna 1975 toteutui seminaari yhteistyössä Sosiaaliturvan Keskusliiton ja Terveyskasvatuksen Keskusten kanssa.

Jo vuonna 1973 nuoret lääkärit kiinnittivät huomiota riski- ja erityisryhmien liikuntaan. Lääketieteenkandidaattiseura oli oivaltanut asian tärkeyden ja omisti Medisiinari-lehtensä koko numeron 4/1973 laaja-alaisesti liikunnalle osana eri väestöryhmien terveydenhuoltoa. Kirjoittajina oli useita erityisryhmien liikunnan parissa toimineita, mm. Ulla Lahtinen ja minäkin sain kunnian osallistua. Lääkärit eivät tuolloin paljon puhuneet liikunnasta – saati erityisryhmien liikunnasta. Nykyään tilanne on aivan toinen. Lääkärikunta on tiedostanut liikunnan kansanterveydellisen merkityksen ja monet lääkärit ovat valmiita kirjoittamaan ”liikuntareseptejä”.

LTS:n herääminen

LTS:n vuonna 1967 järjestämien ensimmäisten Liikuntapoliittisten neuvottelupäivien julkilausumaan esitettiin sisällytettäväksi erityisryhmien, joihin kuuluviksi määriteltiin vammaiset ja pitkäaikaissairaat, liikunnallisten oikeuksien huomioon ottaminen. Esitystä ei hyväksytty, sillä julkilausumassa on mainittu jokaisella ihmisellä olevan oikeus ikään, sukupuoleen, liikunnallisiin taipumuksiin ja muihin syihin katsomatta harrastaa liikuntaa ja nauttia yhteiskunnan tarjoamista liikuntapalveluista.

Vuonna 1969 LTS järjesti Suomalaisella kauppakorkeakoululla paneelikeskustelun *Mielenterveys ja liikunta* yhteistyössä Suomen Mielenterveysseuran kanssa. Vuoden lopulla yhteistyössä Suomen Liikunnanohjaajat ry:n ja Suomen Voimistelunopettajaliiton kanssa järjestetyn tilaisuuden aiheena oli *Liikunta ja laitostunut yhteiskunta*. Tämän seurauksena LTS:n hallitus käsitteli vuoden 1970 ensimmäisessä kokouksessaan erityisryhmien liikuntakysymyksen viemistä eteenpäin. Hallitus päätti, että LTS:n ja edellä mainittujen järjestöjen lähetystö pyrkii opetusministerin puheille. Vierailu toteutui, mutta lähetystön otti vastaan kansliapäällikkö **Heikki Hosia** toimistopäällikkö **Heikki Klemolan** kanssa. Lähetystö jätti aloitteen komitean asettamisesta selvittämään erityisryhmien liikuntaa. LTS:n edustajina olivat puheenjohtaja **Castor Lindqvist**, pääsihteeri **Joel Juppi** ja **Pekka Saarenmaa**. Liikunnanohjaajia edusti puheenjohtaja **Toivo Salo** ja voimistelunopettajia **Risto Nieminen**. Hengeltään myönteinen tilaisuus ei johtanut toivottuun tulokseen.

LTS:n hallitukseen minut valittiin 1970-luvun alussa varajäseneksi kuten myös ystäväni **Jukka Vesa**. Olimme molemmat SULI ry:ssä pyrkineet edistämään vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden liikunnallisia oikeuksia. Keskityimme seurassa ajamaan erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden liikuntamahdollisuuksien kehittämistä.

Lääkärit eivät paljon puhuneet liikunnasta – saati erityisryhmien liikunnasta.



Heidelbergin paralympialaiset pidettiin vuonna 1972. Kuulaa työntämässä todennäköisesti Suomen Eero Mäki.

Kuva: Jukka Kuusisto/Museovirasto

Seuran silloinen puheenjohtaja Castor Lindqvist tuki asiaa. LTS:n hallitus nimesikin kokouksessaan (5/1971 § 7 kohta 6) työryhmän *Erityisryhmien liikuntaongelmat*, jonka puheenjohtajaksi minut valittiin. Myös Jukka Vesasta tuli työryhmän jäsen. Siihen kutsuttiin lisäksi Suomen Mielenterveysseuran edustaja.

Vuoden 1972 ensimmäisessä kokouksessaan hallitus päätti jatkaa työryhmän toimintaa. Tällöin mukaan liittyi **Veikko Puputti**, jonka panos erityisesti kuntoutuksen kehittäjänä oli mittava. Ryhmän esityksestä LTS:n hallitus päätti kokouksessaan vuonna 1972 lopulla toteuttaa seuraavana vuonna erityisryhmien liikuntaongelmia pohtivan seminaarin. Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin minut ja mukaan päätettiin pyytää edustajat Kehitysvammaliitosta ja Suomen Mielenterveysseurasta. LTS otti vuonna 1973 uudelleen esille tarpeen laatia erityisryhmien liikuntaselvitys. (LTS hallitus 1/1973 § 11 kohta 3)

”Hyväksyttiin erityisryhmien ongelmia pohtivan toimikunnan ehdotus lähetystön uusintakäynnistä opetusministerin luona erityisryhmien liikuntaongelmia koskevan selvityksen aikaansaamiseksi. Ratkaisukeinona ehdotetaan valtioneuvoston komitean perustamista. Seuran puheenjohtaja ja toimikunnan

puheenjohtaja valmistelevat asian. Ensimmäisellä käynnillä v. 1970 mukana olleilta Suomen Liikunnanohjaajat r.y:ltä ja Suomen Liikunnanopettajaliitto r.y:ltä tiedustellaan myös asiaa ja pyydetään mukaan uuteen lähetystöön”.

Erityisryhmien ongelmien selvittämistä ajaneen lähetystön käynti opetusministeri **Marjatta Väänäsen** luokse toteutui 6. huhtikuuta 1973. Seuran edustajiksi hallitus nimesi puheenjohtaja Castor Lindqvistin, pääsihteeri Joel Jupin ja Pekka Saarenmaan. Myös Suomen Liikunnanohjaajat ja Suomen Liikunnanopettajain Liitto osallistuivat käyntiin. Vastaanotto ei ollut yhtä myönteinen kuin vuonna 1970, sillä ministeri Väänänen totesi aika tylästi, että kaikkia pieniä ryhmiä varten ei voida asettaa komiteoita tai toimikuntia.

LTS ei kuitenkaan lannistunut tästä. Vuoden 1973 lopulla LTS ehdotti Valtion liikuntatieteelliselle toimikunnalle (VLTT), että toimikunta teettäisi tutkimuksen erityisryhmien liikuntaongelmista. VLTT puolsi esitystä ja piti sitä kiireellisenä. Kuitenkin vasta vuonna 1980 opetusministeriö asetti professori **Eino Heikkisen** johtaman komitean selvittämään käytännön toimenpiteitä erityisryhmien liikunnan kehittämiseksi. Komitean ansiokkaana sihteerinä toimi **Kari Koivumäki**. Vuonna 1981 valmistunut mietintö herätti laajaa huomiota ja vauhditti merkittävästi kehitystä.

Erityisliikunnan asiaa edisti osaltaan LTS:n keväällä 1976 koolle kutsuma neuvottelutilaisuus, johon osallistuivat sosiaalihallituksen pääjohtaja **Alli Lahtinen**, lääkintöhallituksen pääjohtaja **Leo Noro**, VLTT:n puheenjohtaja **Aarni Koskela** ja osastopäällikkö **Heikki Klemola** opetusministeriöstä. LTS:aa edustivat puheenjohtaja **Martti Karvonen**, pääsihteeri Joel Juppi ja hallituksen jäsen Pekka Saarenmaa. Kokouksessa sovittiin laajan erityisryhmien liikunnan kokeilu- ja tutkimusprojektin järjestämisestä ja rahoituksesta. Projektin toteutti LTS vuosina 1976–1979. Laajapohjaista ja arvovaltaista hallintoryhmää johti FL **Manu Jääskeläinen**. Onnistunut projekti vauhditti opetusministeriön vuonna 1980 tekemää päätöstä asettaa komitea selvittämään erityisliikunnan tilaa.

Järjestöjen yhteistyö erityisryhmien liikunnan tukena

Erityisryhmien liikuntakomitean mietinnön valmistuttua vuonna 1981 opetusministeriö ryhtyi toimenpiteisiin mietinnön ehdotusten toteuttamiseksi. Ministeriö käynnisti keskusteluja sosiaali- ja terveysjärjestöjen kanssa alan liikuntatoiminnan edistämiseksi, mikä tuotti tulok-

Uudenmaan läänin liikuntalautakunta erityisryhmien asialla

VUONNA 1985 UUDENMAAN LÄÄNIN liikuntalautakunnassa aloitti läänin liikuntasihteerinä toimineen Jukka Vesan aloitteesta perustettu erityisryhmäliikunnan jaosto. Sain toimia sen puheenjohtajana. Jaosto järjesti kunnissa toimiville liikunnanohjaajille koulutustilaisuuksia. Pyrkimyksenä oli edistää erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden liikuntamahdollisuuksia ja tasa-arvon toteutumista.

Jaosto teki vuosittain kyselytutkimuksia, joilla seurattiin vammaisten ja pitkäaikaissairaiden liikunnan tilannetta kunnissa ja erityisryhmien liikunnanohjaajien

määrän kehitystä. Kuntia kannustettiin perustamaan liikunnanohjaajien virkoja. Liikuntalautakunta tiedosti, että erityisliikunnan kehittämisen kannalta kunnat olivat avainasemassa. Jaosto kiinnitti myös kuntien huomiota erityisesti liikuntapaikkojen esteettömyyteen. Lautakunta painotti jakaessaan avustuksia liikuntapaikoille niiden soveltuvuutta vammais- ja pitkäaikaissairaiden liikuntaan.

Erityisryhmien liikuntajaostoa ei tiettävästi ollut muiden läänien liikuntalautakunnissa. Uudellamaalla jaoston toiminnassa liikunnanohjaajilla oli keskeinen merkitys.

sia. Keuhkovammaliitto, myöhemmin Hengityслиitto HELI, hyväksyttiin vuonna 1987 ensimmäisenä valtionosuuteen oikeuttavaksi liikuntajärjestöksi. Tämä avasi tien muillekin kansanterveysjärjestöille liikunnan valtiontuen piiriin. Ratkaisun merkittävyyttä korosti se, ettei alan järjestöjä perinteisesti rahoittanut Raha-automaattiyhdistys osoittanut tukea liikuntaan. Vuoteen 2000 mennessä melko monta järjestöä hyväksyttiin valtionapukelpoiseksi liikuntajärjestöksi.

Vuonna 1988 Keuhkovammaliitto palkkasi liikuntasihteerin edistämään liikuntatoimintaa. Toiminnanjohtaja **Pertti Paakkinen** ajoi aktiivisesti sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyötä ja järjestöjen pääsyä valtion liikuntatuen piiriin. Hän vaikutti merkittävästi siihen, että syksyllä 1993 perustettu 18 vammais- ja kansanterveysjärjestön yhteistyöelin Suomen erityisliikunnan yhdistys SEY rekisteröitiin vuonna 1996. Tällöin myös nimi muuttui Suomen erityisryhmien liikunta ry:ksi. Päätös ei ollut yksimielinen ja osa SEY:n jäsenjärjestöistä jättäytyi pois toiminnasta. Jäljelle jäi 12 jäsenjärjestöä, mutta tulevana vuosina jäsenmäärä kasvoi tasaisesti. Hajaannuksen syynä oli huoli valtion liikuntamäärärahojen jakaantumisesta ja riittävydestä.

SEY:n puheenjohtajana aloitti vuonna 1993 Näkövammaisten Liiton liikuntasihteerinä **Hannu Laurell** ja sihteerinä toimi opetusministeriön erikoisliikunnan suunnittelija Kari Koivumäki. Laurell oli aiemmin johtanut Vammaisurheilujärjestöjen yhteistyötoimikuntaa (VYT), jonka jäseninä olivat Suomen Invalidien Urheiluliitto, Näkövammaisten Keskusliitto, Kuurojen Urheiluliitto ja Sotainvalidien Urheiluliitto. Vuonna 1995 minut valittiin SEY:n johtoon Kehitysvammaliiton liikuntajaoksen puheenjohtajana. Yhdistyksen rekisteröinnin jälkeen sihteeriksi tuli Keuhkovammaliiton liikuntasihteerinä **Janne Haarala**, joka on tehnyt ansiokkaan uran liitossa liikunnan koordinoijana ja kehittäjänä.

Suomen erityisryhmien liikunta ry. muutti nimensä vuonna 2004 Soveltava Liikunta – SOVELI ry:ksi, mikä oli perusteltu ja onnistunut uudistus. Se on näkynyt myös toiminnassa. Valitettavasti järjestön toiminta päättyi vuoden 2023 lopussa.

Vammaisurheilulla pitkät perinteet

Sotiemme jälkeen koettiin tarpeelliseksi käynnistää liikunnallista kuntoutusta lukuisien sodissa vammautuneiden toimintakyvyn edistämiseksi ja elämänlaadun parantamiseksi. Sotainvalidien Veljesliitto perusti vuonna 1945 liikuntatoimikunnan, joka vuonna 1960 irtautui Sotainvalidien Urheiluliitoksi. Sen keskeinen henkilö on alusta alkaen **Alvar Sandström**, joka toimi myöhemmin pitkään puheenjohtajana. Hänen johdolla liitto solmi lukuisia kansainvälisiä yhteyksiä.

Kuurojen ja kuulovammaisten liikuntatoiminta oli käynnistynyt jo 1800–1900-lukujen vaihteessa, jolloin liikuntaa oli harrastettu alueellisissa kuurojenyhdistyksissä. Vuonna 1920 aloitti toimintansa Suomen Kuurojen Urheiluliiton edeltäjä.

Sokeiden ja näkövammaisten liikunnalla on myös kauas ulottuvat juuret. Sotasokeiden liikuntatoiminta alkoi vuonna 1948. Sitä ennen oli jo sokeiden kouluissa panostettu liikuntaa. Sokeain Keskusliiton järjestäytynyt liikunta alkoi vuonna 1962.

Suomen Invalidien Urheiluliitto erkani emojärjestöstään vuonna 1964. Järjestön ensimmäinen kokopäivätoiminen järjestösihteeri **Pertti Pousi** kehitti liitosta vahvan toimijan. Liikuntaa olivat järjestäneet aikaisemmin Suomen Invalidiliitto ja sen edeltäjä, vuonna 1938 perustettu Siviili- ja asevelvollisuusinvalidien Liitto. Syynä eri vammaisryhmien omien liikuntajärjestöjen perustamiseen on taloudellinen. Sosiaali- ja terveysjärjestöt saivat tukea Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta. Periaatteena oli jakaa taloudellista tukea vain yhdeltä taholta, mikä ajoi perustamaan erilliset liikuntajärjestöt. Poikkeuksena tästä oli Näkövammaisten Liitto, joka hyväksyttiin valtionosuuteen oikeuttavaksi liikuntajärjestöksi.

Kehitysvammaisten liikuntatoiminta on varsin myöhäsyntyistä. Kehitysvammaliitto perusti vasta 1960-luvun lopulla liikuntajaoston. Tätä ennen liikunta oli ollut yksittäisten laitoksissa toimivien ohjaajien vastuulla. Kehitysvammaisten Liikuntaliitto sai alkunsa vuonna 1961 perustetun Kehitysvammaisten Tukiliiton yhteydessä. Tukiliitto oli vuonna 1993 perustetun SEY:n perustajajäsen. Siitä irtaantunut Kehitysvammaisten Liikuntaliitto hyväksyttiin vuonna 1988 valtiontukeen oikeuttavaksi liikuntajärjestöksi. Vuotta aiemmin Kehitysvammaliitto oli saanut vastaa- van aseman.

Kehitysvammaisten Liikuntaliitto ja Kehitysvammaliiton liikuntajaos yhdistyivät vuonna 2004 pitkien ja vaikeidenkin neuvottelujen jälkeen, jolloin syntyi Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu – SKUL. Järjestöön liittyi myös ruotsinkielinen Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf. Yhdistämistä vauhditti opetusministeriön tavoite eheyttää, yhdistää ja järkeistää liikunnan kenttää. SKUL:n toiminnanjohtajaksi valittiin pitkään Kehitysvammaliiton liikuntajaoston sihteerinä toiminut **Eija Kangas-Virtanen**, jolla oli kokemusta ruohonjuuritason liikunnasta. Hän oli aiemmin toiminut Keskuslaitos Rinnekodissa ohjaajana. Kangas-Virtasen panos alan kehittämisessä on ollut tärkeä. Hänen vahvuutenaan on ollut kansainvälinen verkottuminen, mm. yhteistyö Special Olympics -liikkeen kanssa. ♦

LÄHTEET

- Hölsänmäki, H. & Taulu, A. (toim.).** 2013. Soveltava liikunta SOVELI, 20 vuotta liikuntaa yhdessä kehittäen. Soveltavan liikunnan julkaisu 4. Soveltava Liikunta SOVELI ry. Katajamäki Print&Media, Ylöjärvi.
- Klemola, H.** 1993. Liikunnan ilon sanansaattajat. Suomen Liikunnan ohjaajat r.y. 1940–1990. Loimaan Kirjapaino Oy.
- Kuusela, K.** 1995. Sotainvalidiurheilu 50 v – Sotainvalidien Urheiluliitto ry. Multiprint, Helsinki.
- Kummu, L.** 2007. Kummajaisesta huippu urheiluksi. Suomen vammaisurheilun historia 1960–2005. Pro gradu –tutkielma 2006. Jyväskylän yliopisto. liikuntatieteen laitos, tutkimuksia 2/2007. Kopijyvä, Jyväskylä.
- Liikuntatieteellisen Seura.** Vuosikokous- ja hallituspöytäkirjat 1969–1973.
- Kaurala, O. & Väärälä, A.** 2010. Erityisestä kaikille avoimeen liikuntaan – Suomalaisen erityisliikunnan juuret ja kehittyminen. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteen laitos, tutkimuksia 1/2010, Kopiohyvä Oy, Jyväskylä.

TIINA PITKÄNEN, fysioterapeutti

iäkkäiden toimintakyvyn ja kaatumisten ehkäisyn
asiantuntija
pitkanentiinamar@gmail.com

MAARIT PIIRTOLA, dosentti, FT, TtM, ft

vanhempi tutkija
UKK-instituutti
vieraileva tutkija,
Helsingin yliopisto

RIITTA KOIVULA, YTT, sh

johtava asiantuntija
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

SIRPA HARTIKAINEN, professori (emerita)

geriatrinen lääkehoito
farmasian laitos
Itä-Suomen yliopisto

MARJA ÄIJÖ, TtT, ft

gerontologian ja kuntoutuksen yliopettaja
Savonia-ammattikorkeakoulu

TUIJA YLITÖRMÄNEN, TtT, sh

erityisasiantuntija
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Monipuolinen liikuntaharjoittelu vähentää kaatumisia

Iäkkäiden kaatumisten ehkäisyn maailman-suositusten mukaan monipuolinen liikunta-harjoittelu on hyväksi kaikille iäkkäille.

IÄKKÄIDEN KAATUMISET OVAT YLEISIÄ. Kaatumiset eivät kuitenkaan vääjäämättömästi kuulu ikääntymiseen. Mitä iäkkäämpi ja huonompi toimintakyky henkilöllä on, sen todennäköisemmin hän kaatuu. (Pajala 2016) Vuosittain Suomessa sattuu liki puoli miljoonaa kaatumista, joista joka toinen aiheuttaa jonkinasteisen vamman. Kaatumiset ja kaatumisen pelko vaikeuttavat päivittäistä toiminnoista selviytymistä, vähentävät sosiaalista kanssakäymistä sekä lisäävät yksinäisyyttä, masennusta ja terveyspalveluiden käyttöä (Pajala 2016).

Kaiken kuntoisten iäkkäiden kaatumisia voidaan ehkäistä tehokkaasti. Monipuolinen liikuntaharjoittelu on yksi kustannusvaikuttavimmista keinoista edistää toimintakykyä ja ehkäistä kaatumisia (Kaatumisten ja kaatumisvammojen ehkäisyn fysioterapiasuositus 2017). Mitä aiemmin väestö aktivoituu liikunnalliseen elämäntapaan ja monipuoliseen liikuntaharjoitteluun, sitä paremmin toimintakyky säilyy läpi elämän. Mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa tulee lisätä liikuntapalvelupolulla, jolla liikunnan toimijat toimivat yhteistyössä hyvinvointialueiden terveydenhuollon ja kuntoutuksen ammattilaisten kanssa.

Maailmansuositus soveltuu kaikille

Kansainvälinen työryhmä päivitti vuonna 2022 kaatumisten ehkäisyn suositukset vastaamaan uusinta tieteellistä näyttöä (Montero-Odasso et al. 2023). Uusi suositus täydentää ja syventää aiempia kansainvälisiä sekä kansallisia suosituksia ja ohjeistuksia (Pajala 2016; Kaatumisten ja kaatumisvammojen ehkäisyn fysioterapiasuositus 2017).

Tämä artikkeli pohjautuu suomalaisen työryhmän sovitustyöhön. Suositus ohjeistaa kaatumisriskin tunnistamisessa. Lisäksi se antaa ohjeita seulonnan, neuvonnan, hoidon, kuntoutuksen ja liikuntaharjoittelun käytännön toteutukseen.

Kaatumisen ehkäisyn suositukset on laadittu ensisijaisesti sosiaali- ja terveystoimen tarpeisiin. Suositukset hyödyttävät kuitenkin kaikkia iäkkäiden parissa työskenteleviä

sekä iäkkäitä itseään ja heidän läheisiään. Kuntien liikunta-toimella, urheiluseuroilla, yhdistyksillä ja muilla liikunta-palveluita tarjoavilla tahoilla on tärkeä merkitys kaatumisten ehkäisyssä.

Kaatumisten ehkäisyn keskeisimmät suositukset on esitelty UKK-instituutin www.sivuilla (Maailmanlaajuiset suositukset kaatumisten ehkäisyyn). Tässä artikkelissa keskitytään fyysisen suorituskyvyn arviointiin ja liikuntaharjoitteluun.

Kaatumisten ehkäisysuositus pähkinänkuoressa

SUOSITUS PAINOTTA KOLMEA ASIAA: iäkkään kaatumisriskin systemaattista kysymistä, yksilöllisten riskitekijöiden tunnistamista sekä yksilöllisten ennaltaehkäisevien toimenpiteiden järjestämistä riippumatta iäkkään toimintakyvystä ja asuinpaikasta.

Kaatumisriskin seulontaan suositellaan kysymyksiä: Oletteko kaatunut viimeisen 12 kuukauden aikana, onko teillä kävely- ja/tai tasapaino-ongelmia ja pelkäätkö kaatumista? Mikäli vastaus yhteenkin kysymykseen on ”kyllä”, tulee iäkkäälle tehdä yksilöllinen kaatumisten riskiarvio. Arviointiin tulee sisällyttää toiminta-, kävely- ja tasapainokyvyn lisäksi myös sydän- ja verenkiertoelimistön sekä lääkityksen arviointi. Myös kaatumisen pelko tulee arvioida.

Liikunnan ammattilaisilla on valmiudet arvioida fyysistä suoritus- ja toimintakykyä. Iäkkään toimintakyvyn arviointi ja kaatumisten ehkäisy edellyttävät kuitenkin usein lisäkoulutusta. Terveystieteiden ja liikuntasektorin yhteistyö onkin tärkeää, jotta liikuntapalvelupolku voi jatkua iäkkään toimintakyvyn muutoksista huolimatta. Iäkkään yksilölliset toiveet ja tarpeet tulee ottaa huomioon ehkäisytoimia suunniteltaessa.



Kuva: Jaana Selander / Kiuruvesi-lehti

Tasapaino- harjoitukset auttavat ylläpitämään itsenäistä liikkumiskykyä.

Kävely ja tasapaino

Suositus painottaa kaatumisten kysymisen lisäksi kävelynopeuden ja tasapainon arviointia. Liikuntaryhmissä kävelynopeuden voi mitata esimerkiksi kymmenen metrin kävelytestillä. Vaihtoehtoisesti voi käyttää *Timed Up and Go* (TUG) -testiä ja sen variaatioita. Myös kävelyn ja tasapainon laatu tulee arvioida. Luotettavan arvioinnin tekemiseen on oltava koulutusta. Arviointityökaluja on kuvattu muun muassa *Iäkkäiden kaatumisten ehkäisy* -oppaassa (Pajala 2016).

Testien avulla ohjaaja saa tietoa, missä toiminnoissa ja liikkumiskyvyn säätelyjärjestelmissä iäkkäällä on vaikeuksia. Kävelyn ja tasapainon testaaminen auttavat liikuntaharjoittelun suunnittelussa eli siinä, millaisia liikkeitä on hyvä harjoitella, ja miltä vaikeustasolta harjoittelu voidaan turvallisesti aloittaa. Testaaminen auttaa seuraamaan harjoittelun edistymistä.

Liikuntaharjoittelu parantaa toimintakykyä

Kokonaisvaltainen toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen ovat keskeinen osa kaatumisen ehkäisyä. Onkin tärkeää, että terveydenhuollon ja liikunnan ammattilaiset arvioivat säännöllisesti asiakkaiden toimintakykyä ja ohjaavat heitä heille sopivan liikuntaharjoittelun pariin.

Hyvä liikkumis- ja toimintakyky omassa elinympäristössä vähentää kaatumisriskiä monin tavoin. Molempiin vaikuttavia tekijöitä ovat:

- Tasapaino ja lihasvoima: Itsenäinen liikkumiskyky edellyttää hyvää tasapainoa ja lihasvoimaa. Niitä harjoittamalla voidaan vähentää kaatumisriskiä. Fyysinen aktiivisuus ja monipuolinen säännöllinen liikunta, erityisesti tasapainoharjoitukset, auttavat ylläpitämään itsenäistä liikkumiskykyä. Tasapainon parantuminen voi myös vähentää kaatumisen pelkoa ja yksinäisyyttä ja auttaa siten parantamaan koettua terveyttä ja elämänlaatua.
- Ketteryys ja koordinaatio: Liikkumis- ja toimintakyky sisältää myös ketteryyden ja koordinaation. Hyvät motoriset taidot ja oman kehon tuntemus voivat auttaa iäkästä välttämään kaatumisia ja putoamisia.

On hyvä huomioida, että iäkkään lääkitys, ravitsemustila, aistitoiminnot ja kotiympäristö vaikuttavat kaatumisriskin lisäksi myös harjoittelun onnistumiseen ja kotona pärjäämiseen. Näitä tekijöitä on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Liikuntaharjoittelun onnistumiseen ja kotona pärjäämiseen vaikuttavia tekijöitä.

Lääkityksen tarkistus	Jotkin lääkkeet voivat sivuvaikutuksena aiheuttaa verenpaineen tahatonta laskua, väsymystä tai huimausta. Osa lääkkeitä heikentää myös vireystilaa ja tasapainoa. Mikäli tällaisia ongelmia ilmenee, on hyvä ohjata iäkäs lääkityksen arviointiin.
Ravitsemus	Terveellinen ja monipuolinen ruokavalio edistää ikääntyneiden terveyttä ja toimintakykyä (Schwab 2023). Hyvä ravitsemustila ylläpitää lihasten ja luuston terveyttä ja vähentää murtumariskiä sekä parantaa vireyttä ja elämänlaatua. Ruokavalion tulee sisältää riittävästi proteiinia, kalsiumia ja D-vitamiinia. Liikuntaharjoittelun yhteydessä iäkkäitä on hyvä ohjata tarpeellisen proteiinin saantiin. Jos ravitsemuksessa on pieniä puutteita, voidaan liikuntaharjoittelu aloittaa kevyesti ja ravitsemuksen parannuttua lisätä vaativuutta. Merkittävä proteiiniaravitsemus estää liikuntaharjoittelun.
Näkö ja kuulo	Hyvään toimintakykyyn kuuluu myös hyvä näkö ja kuulo sekä jalkojen tunto. Heikentynyt näkö ja kuulo vaikeuttavat vaaranpaikkojen havaitsemista ja reagointia niihin. Tunnon heikennykset vaikeuttavat reagointia maaston muutoksiin. Säännölliset terveystarkastukset ja aistiapuvälineiden käyttötarpeen arviointi ovat iäkkäälle tärkeitä.
Kotiympäristö	Varsinkin kaikkein iäkkäimmillä henkilöillä suurin osa kaatumisista tapahtuu oman kodin sisällä. Ulkona hankaluudet ovat erilaisia maastosta ja asuintavasta ja -paikasta riippuen. Asuinympäristön liikkumiselle asettamia motorisia vaatimuksia on hyvä harjoitella. Yhteistyö esteettömyysasioissa terveydenhuollon ammattilaisten, kuten fysio- ja toimintaterapeuttien, kanssa on hedelmällistä.

Liikuntaharjoittelun merkitys ja toteutus

Kaikille iäkkäille suositellaan kunnosta riippumatta monipuolista liikuntaharjoittelua.

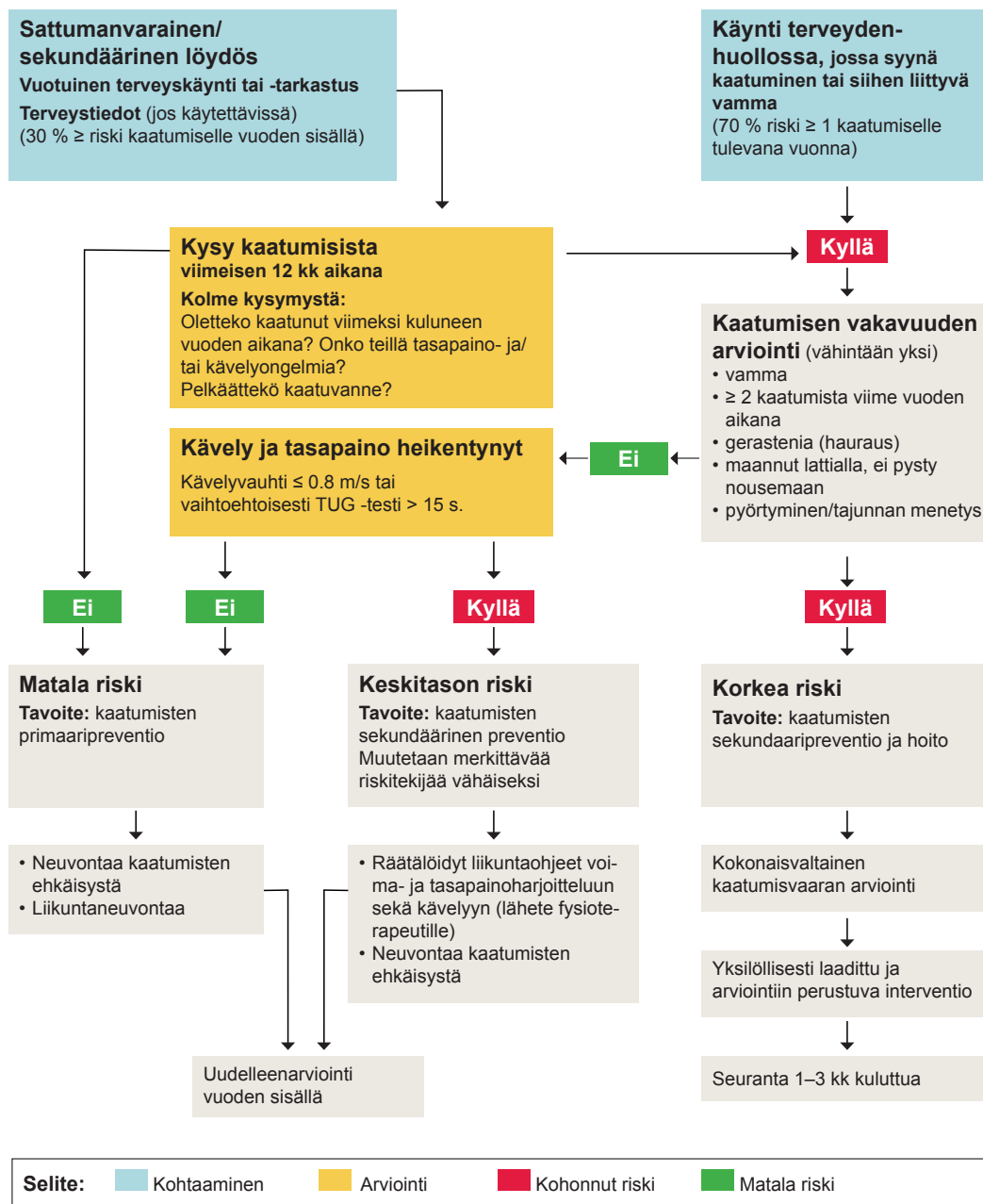
Kaatumisen ehkäisyn näkökulmasta harjoittelun tulee olla monipuolista, asteittain vaativammaksi muuttuvaa ja sisältää tasapaino- ja voimaharjoittelua. Totuttautumisvaiheen (2–4 viikkoa) jälkeen harjoittelun intensiivivaiheen tulee kestää useita kuukausia ja ylläpitovaiheen koko eliniän.

Harjoittelun suunnittelussa tulee huomioida, että tasapainoharjoittelun aikana kaatumisriski voi hetkellisesti

kasvaa. Iäkkäiden liikuntaryhmien kokoa mietittäessä tulee leikin huomioida osallistujien liikkumis- ja toimintakyvyn taso sekä ohjaajien ja apuohjaajien määrä, osaamistaso ja koulutustarve.

Iäkkäiden liikunnan palveluketjut tulee suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä kuntien liikuntapalveluiden, hyvinvointialueiden, järjestöjen, yhdistysten ja seurojen kanssa. Näin mahdollistuu jokaiselle iäkkäälle hänen tarpeitaan ja toimintakykyään vastaava liikuntaharjoittelu. Liikuntapalveluiden saatavuuden lisäksi tulee huomioida liikuntapaikkojen saavutettavuus, esteettömyys ja turvallisuus.

Kaatumisten ehkäisyn toimintapolku



Kaatumisriskin arvioinnin ja toteutuksen eteneminen maailmanlaajuisen iäkkäiden kaatumisen ehkäisyn suosituksen (2022) mukaan.

Arjen aktiivisuudella ja fyysisellä harjoittelulla on monia positiivisia terveysvaikutuksia. Liikunta ylläpitää fyysistä toimintakykyä ja hidastaa sen heikkenemistä sekä parantaa eri syistä heikentynyttä toimintakykyä. Iäkkäiden yleiset liikkumisen suositukset on kuvattu UKK-instituutin [www-sivuilla](http://www.sivuilla) (Liikkumisen suositus yli 65-vuotiaille). Suosituksista on julkaistu myös videosarja.

Toiminnallisia harjoitteita riittävän pitkään

Kotona asuvan iäkkään tulisi harjoitella toiminnallisia ja tasapainoa haastavia liikkeitä vähintään kolmesti viikossa esimerkiksi nousemalla istumasta seisomaan ja askeltamalla eri suuntiin. Harjoitteita tulisi tehdä eri nopeuksilla. Tasapainon säilyttäminen edellyttää nopeaa reagointikykyä horjahdukseen. Harjoittelun intensiivivaiheen tulee kestää ainakin 12 viikkoa ja jatkua läpi elämän.

Iäkkäiden ohjattu ja omaharjoittelu tulisi suunnitella ja toteuttaa siten, että harjoittelun vaikeutta ja rasittavuutta nostetaan asteittain. Mikäli mahdollista, tasapainoharjoittelun ohella tehdään taajaliikkeitä tai vastaavia harjoitteita. Toimintakyvyn ylläpitämiseksi suositellaan myös yksilöllistä progressiivista voimaharjoittelua kuntosalilla.

Liikunta on monen sairauden tärkeä hoitomuoto. Harjoittelu voi alkaa terveydenhuollossa ja jatkua omaharjoitteluna harrasteryhmissä. Tällaisia potilasryhmiä ovat mm. alku- ja keskivaiheen Parkinsonin tautia sairastavat, aivoverenkiertohäiriö- ja lonkkamurtumakuntoutujat.

Harjoittelun perusta on toiminnallisissa harjoitteissa. Niissä kannattaa suosia ylösnousua tuolilta ja lattialta, kävelyn eri variaatioita ja portaiden nousua. Ryhmätoiminnassa tulee huomioida ja soveltaa harjoittelu eri kuntoisille iäkkäille.

Muistisairautta sairastava henkilö hyötyy harjoittelusta ja osallistuu liikuntaharjoitteluun toimintakykynsä edellytysten mukaan.

Kaatumisen pelko saattaa rajoittaa liikkumista ja heikentää siten iäkkään toimintakykyä. Liikuntapalveluissa on hyvä tietää mahdollisesta kaatumisen pelosta, mihin toimintaan pelko liittyy ja käyttää tietoa liikuntaohjelmien laadinnassa.

Kotona asuvilla kaatumispelon arvioinnissa tulee käyttää standardisoitua mittaria, *Falls Efficacy Scale International* (FES-I) tai lyhyttä FES-I-mittaria. FES-I-mittarit löytyvät UKK-instituutin [www-sivuilta](http://www.sivuilla) (Huolestuttaako kaatuminen? FES-I-kysely suomeksi).

Liikunta ja kaatumisten ehkäisyndinkohdat

- Huomioi kaatumisriski
- Kaatumisen ehkäisy on yhteistyötä
- Kaikille iäkkäille suositellaan monipuolista liikuntaharjoittelua, joka sisältää voima- ja tasapainoharjoittelua.
- Vaikuttava liikuntaharjoittelu edellyttää hyvää ravitsemustilaa
- Liikuntaneuvonta voi lisätä iäkkäiden tietoa kaatumisen ehkäisystä ja antaa heille työkaluja oman toiminnan arviointiin ja muuttamiseen.

Kaatumisten ehkäisy on yhteistyötä

Tehokkaat ehkäisytöimet edellyttävät palvelujärjestelmältä ennakkoivaa iäkkäiden kaatumisriskin tunnistamista ja tehokkaiden ehkäisymenetelmien käyttöä. Liikuntatoimijoilla on tärkeä rooli kaatumisten ehkäisyssä, liikuntaan motivoimisessa ja liikuntapalvelujen ja -paikkojen tarjoamisessa. Palveluiden järjestämisessä tulee huomioida palveluiden saavutettavuus, harjoittelutilojen ja -laitteiden sopivuus ja turvallisuus suhteessa iäkkäiden toimintakykyyn. Iäkkäiden omia toiveita on kuultava.

Suosituksen jalkauttaminen suomalaiseen palvelujärjestelmään edellyttää palvelujen tuntemista ja laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Palvelujärjestelmän esihenkilöiden tulee sitoutua näyttöön perustuvien ehkäisytöimien hyödyntämiseen.

Suomen väestö ikääntyy nopeasti. Kaatumiset ja niistä aiheutuvat vammat tulevat olemaan yhteiskunnallinen haaste. Rajalliset resurssit vaativat työnjaon selkeyttämistä ja yhteistyötä. Kaikkien iäkkäiden liikkumista edistävän ja kaatumisia ehkäisevän palvelupolun koordinointi liikunta- ja hyvinvointipalveluiden välillä hyödyttää ensisijaisesti iäkkäitä. Koordinointi voisi vähentää palveluiden päällekkäisyyttä ja tehostettujen sote-palveluiden tarvetta sekä lisätä toimijoiden yhteistyötä esimerkiksi koulutusten ja osaamisen varmistamisen näkökulmasta. Liikuntapalveluiden kehittämistyötä hyvinvointialueen ja kunnan liikuntatoimen välillä on aloitettu mm. Turussa ja Tampereella. ♦

LÄHTEET

Pajala, S. 2015. Iäkkäiden kaatumisten ehkäisy 2016. www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79998/THL_Opas_16_verkko.pdf

Kaatumisten ja kaatumisvammojen ehkäisyn fysioterapiasuositus 2017. www.terveysportti.fi/apps/dtk/sfs/article/sfs00003?toc=900

Montero-Odasso, M., van der Velde, N., Martin, FC, Petrovic, M, Tan, MP, Ryg, J., Aguilar-Navarro S., Alexander, NB, Becker, C., Blain, H., Bourke, R., Cameron, ID, Camicioli, R., Clemson, L., Close, J., Delbaere, K., Duan, L., Duque, G., Dyer, SM, Freiburger, E., Ganz, DA, Gómez, F., Hausdorff, JM, Hogan, DB, Hunter, SMW, Jauregui, JR, Kamkar, N, Kenny, RA, Lamb, SE, Latham, NK, Lipsitz, LA, Liu-Ambrose, T., Logan, P, Lord, SR, Mallet, L., Marsh, D, Milisen, K., Moctezuma-Gallegos, R., Morris, ME, Nieuwboer, A., Perracini, MR, Pieruccini-Faria, F., Pighills, A., Said, C., Sejdic, E., Sherrington, C., Skelton, DA, Souza, S., Speechley, M., Stark, S., Todd, C., Troen, BR, van der Cammen, T., Verghese, J., Vlaeyen, E., Watt, JA & Masud, T. 2023. Task Force on Global Guidelines for Falls in Older Adults. World guidelines for falls prevention and management for older adults: a global initiative. Age Ageing. 2022 Sep 2;51(9):afac205. doi: 10.1093/ageing/afac205. Erratum in: Age Ageing. 2023 Sep 1;52(9): Erratum in: Age Ageing. 2023 Oct 2;52(10): PMID: 36178003; PMCID: PMC9523684.

Maailmanlaajuiset suositukset kaatumisten ehkäisyyn. <https://ukkinstituutti.fi/liikkumisen-turvallisuus/kaatumisten-ehkaisy-ammattilaisille/maailmanlaajuiset-suositukset-kaatumisten-ehkaisyyn/>

Liikkumisen suositus yli 65-vuotiaille. <https://ukkinstituutti.fi/liikkumisen/liikkumisen-suositukset/liikkumisen-suositus-yli-65-vuotiaille/>

Huolestuttaako kaatuminen? FES-I-kysely suomeksi. <https://ukkinstituutti.fi/wp-content/uploads/2020/10/FES-I-Huolestuttaako-kaatuminen.pdf>

Schwab U. 2023. Ikääntyneiden ravitus. Lääkärikirja Duodecim. (<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01086>, 25.5.2023)

RIIKKA ROITTO

Olympialaiset kisaturistin silmin

Ilmassa oli Pariisin olympialaisten aikana hyvin suuren urheilujuhlan tuntua. Koko Ranskan pääkaupunki oli muuttunut olympianäyttämöksi. Uudenlainen olympiakokonaisuus toimi hyvin.



PARIISIN KOLMANNET OLYMPIALAISET järjestettiin 26.7.–11.8.2024. Pariisin ensimmäiset kisat vuonna 1900 olivat osa maailmannäyttelyä, mikä jätti hiukan yli 1 200 urheilijaa ja olympialiikkeen sivurooliin. Sata vuotta sitten järjestetyissä Pariisin toisissa kisoissa kilpaili hiukan yli 3 000 urheilijaa 17 lajissa. Vuonna 1924 suomalaiset urheilijat sijoittuivat mitalitilastossa toiseksi 37 mitalilla viisi kultaa voittaneen **Paavo Nurmen** ollessa kisojen ehdoton mitalikuningas.

Sadassa vuoden aikana kisojen koko on kasvanut merkittävästi, vuoden 2024 kisoissa runsas 10 000 urheilijaa kilpaili 32 eri lajissa Pariisin ikonisten maamerkkien välittömässä läheisyydessä. Miten Pariisin kisat ja olympialaiset ovat muuttuneet sadan vuoden aikana? Vierailin olympialaisissa kisaturistina 1.–5. elokuuta seuraten miesten golfia, naisten maantiepyöräilyä ja yleisurheilun aamupäivien karsintoja.

Yhteensä yli 45 000 vapaaehtoista ja 75 000 aseistettua poliisia tiesulkuineen ohjasivat kisaturisteja suorituspaikkojen, historiallisten nähtävyyksien ja erilaisten tapahtuma-aukioiden luona. Koillis-Pariisissa sijaitseva 1980-luvulla vanhan teurastamon alueelle rakennettu Parc de Villette toimi kisojen aikana ”kansojen puistona”, jossa sijaitsivat usean kisajoukkueen näyttely- ja tapahtuma-alueet, urheilijoiden ja fanien tapaamispaikka ja lukuisia kisakatsomoita ravintoloihin.

Ensimmäistä kertaa järjestetty, pääosin ilmainen, kansojen puisto toi turisteja ja paikalliset yhteen juhlistamaan urheilua. Iltaisin kannustushuudot kantautuivat puistosta kilometrien päähän. Vuoden 1900 asetelman voi sanoa kääntyneen pälaelleen. Pääosassa oli urheilu, kun Pariisi järjesti ennennäkemättömät olympiakisat, mutta samalla kaupunkimatkailun maailmannäyttelyn, joka välittyi tv-kuvina kaikkialle maailmaan.

Monen tie vei Pariisiin

Vuosisadan takaisia tunnelmia on tietenkin mahdotonta arvioida, mutta sata vuotta sitten kisoihin osallistui urheilijoita 44 eri maasta nykyisten yli 200 maan sijaan, joten kisaturisteja paikalla oli vuonna 2024 merkittävästi enemmän. Osaltaan asiaan on vaikuttanut matkailun kehittyminen massaelinkeinoksi. Ranska on lisäksi kohdemaana ylivoimaisesti suosituin maailmassa: vuonna 2023 maassa vieraili sata miljoonaa matkailijaa.

Yleisömäärät eri stadioneilla vaikuttivat myös tunnelmaan. Le Golf Nationaaliin myytiin päivittäin 35 000 lippua ja Stade de Francella yleisurheilijoita kannusti heti aamus-

ta täysi, vajaa 80 000 hengen katsomo. Maksutonta naisten maantiepyöräilyä Pariisin katujen varrelle oli kerääntynyt katsomaan yli 500 000 henkeä. On sanomattakin selvää, että tällaisten massojen liikuttelu vaatii laajaa julkista liikennettä sekä turvallisuusjärjestelyitä.

Pariisin jo valmiiksi kattavaa julkista liikennettä kehitettiin kisojen alla yhdellä uudella metrolinjalla sekä uusilla pyöräilykaistoilla. Niin kisaturistit kuin paikalliset asukkaat maksoivatkin heinäkuusta paralympialaisten päättymiseen saakka korotettuja lipunhintoja – kertalipusta 4 euroa ja viiden päivän aluelipusta 60 euroa.

Taksilla oli turha yrittää liikkua, sillä laajoja alueita Pariisin keskustasta oli suljettu liikenteeltä. Julkinen liikenne kuitenkin toimi, eikä esimerkiksi Stade de Francelta

poistuminen ollut ongelma. Pariisilaiset lienevät tottuneet täysin metrovaunuihin ja tiesulkuihin. Jääkin mielenkiinnolla seuraamaan seuraavien Los Angelesin kesäkisojen järjestelyitä kaupungissa, jossa julkinen liikenne on lähes olematonta ja autokaistat eurooppalaisiin kaupunkeihin verrattuna leveämpiä.

Risuja ja ruusuja

Pariisin kisojen vastuullisuusohjelmalle on myös annettava kritiikkiä. Tokion paransi kisaisäntänä metrolinjaston

esteettömyyttä, mutta Pariisissa ei otettu esteettömyyden näkökulmasta suuria kehitysaskeleita. Ikääntyneille kisaturisteille erilaiset tapahtumasovellukset sekä sähköiset metroliput aiheuttivat hankaluuksia. Urheiluareenoilla ei voinut maksaa muilla kuin olympialaisten pääsponsorina toimineen luottoyhtiön korteilla, eikä käteisen käyttö kaikkialla onnistunut. Myös kierrättämiseen kannustaminen oli näennäistä vastuullisiksi mainostetuissa kisoissa. Pantillisia mukeja ei voinutkaan palauttaa ja vesipullojen täyttöpisteitä joutui etsimään.

Kisat pyrittiin järjestämään olemassa olevilla urheiluareenoilla ja vain yksi uusi tapahtuma-areena rakennettiin. Sadan vuoden takaisien kisojen näyttämöistä enää yksi oli enää käytössä. Osa tapahtuma-alueista oli tuotu urbaaniin ympäristöön, kuten Place de la Concorde, jossa järjestettiin breakingin, BMX-pyöräilyn, skeittauksen ja koripallon 3 vs. 3-kilpailut.

Pariisin kisoissa urheilupaikkojen sekä avajaisten tuominen kaupungin keskusta lisäsi merkittävästi kisojen vetovoimaa luoden olympiahuumaa koko kaupunkiin. Tämä oli niin minulle kisojen ensikertaisena kuin haastatteleminen olympiaturistiveteraaneille ainutlaatuista ja kisojen arvostusta lisäävä tekijä. ♦

Kierrättämiseen kannustaminen oli näennäistä vastuullisiksi mainostetuissa kisoissa.

Kauneutta ja kohuja olympia-areenoilla

SE ALKOI MAANANTAINA 12. elokuuta 2024. Pariisin olympiakisojen päättymisen aiheuttama tristesse, surumieli. Ei auta yhtään lohduttelu, että seuraavat kisathan ovat jo neljän vuoden kuluttua ja talviset olympiakisat vain kahden vuoden päästä.

Olympiakisoihin ehti kehittyä riippuvuus: jännityksen, ilon, pettymysten, surun ja kauneuden elämykset tuntuivat vaativan uuden annoksen joka päivä. Urheilukilpailut eivät toki loppu, mutta olympiakisojen erityisyys, mitalien hohto ja hinta sekä inhimillisen taitonäyttelyn valtavuus puuttuvat. Katkaisuhoidon loppukesän kisat ovat ohutta laastaria.

Pariisin kisoja on ylistetty harvinaisen yksinäisesti, eikä minulla ole superlatiiveihin sanottavaa. Avajaiset, päättäjät, suorituspaiikat ja kisojen visuaalinen ilme olivat luovasti tuotettu kokonaisteos, jossa hengen ja kehon kulttuuri olivat samaa juurta. Antiikin Kreikan kisoissa reilut 2500 vuotta sitten juhlittiin kreikkalaisten jumaluuksia ja kauneutta. Jumaluuksista Pariisissa en tiedä sanoa, mutta monimuotoista kauneutta riitti.

On arveltu tai toivottu, että kisat eheyttäisivät poliittisesti pahasti jakautunutta Ranskan kansaa. Yhteiskuntatietäjät edesmenneitä presidentti **Martti Ahtisaarta** myöten arvelivat Suomen saaneen 1995 jääkiekon MM-kullasta kollektiivista puhtia laman kukistamiseen. Laman pahin vaihe oli tuolloin jo tahtumassa, mutta yhteisen ilon merkitystä ei kannata väheksyä.

Olympiakisoihin kuuluvat myös kohut. Kohujen liekittyseen some on erinomainen työkalu, sammutukseenkin some käy, mutta usein vahinko on ehtinyt jo tapahtua. Avajaisten jumalanpilkkakohu laantui varsin nopeasti, kun taiteentuntijat huomauttivat, ettei taiteilijajoukko pilkannutkaan sinistä Jeesusta viimeisellä ehtoollisella vaan ilakoi Kreikan jumaltarus-ton Dionysoksen, nautinnon jumalan, ympärillä.

Vakavampi kohu syntyi naisten nyrkkeilyssä. Algerian **Imane Khelifin** kultaa tuonut nyrkkeilysaavutus pelkistyi sometulkintaan *”mies hakkaa kehässä naista”*. Kriitiikin kohteeksi joutui myös Taiwanin **Lin Yu-ting**. He olivat kiivailijoiden mielestä miehiä naisten nahoissa. Keskustelu naisurheilijan todellisesta sukupuolesta roihahtaa aika ajoin, etenkin, jos naisurheilija on ylivoimainen kuten korkeushyppääjä **Iolanda Balas** tai juoksijat **Caster Semenya** ja **Jarmila Kratochvilová**.

En mene syvemmälle Pariisin sukupuoliasioihin, mutta kävi ilmiselväksi, että urheilunkin täytyy ratkaista suhteen- sa sukupuolten moninaisuuteen. Tiedemaailma on tiennyt jo kauan, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi. Nyt eletään 2020-lukua ja se tarkoittaa, että syrjintään, härintään ja eriarvoisuuteen suhtaudutaan takavuosia herkemmin.

Miten sukupuolidiversiteetti ratkaistaisiin niin, että urheilijoiden oikeudet ja kilpailun reiluus toteutuisivat? Asia on todella vaikea, mutta se ei poistu sulkemalla silmät. Asiaa ei myöskään voida jättää yksittäisten kansainvälisten liittojen ratkaistavaksi. Yhdenkään urheilijan ei pitäisi joutua kokemaan julmaa pilkkaa ja uhkailua sukupuolensa takia. Monen someraivoajan pään tilalla näyttää olevan ontto halloween-kurpitsa. Kurpitsoilta ei ehkä voi vaatia vastuuta, mutta somepalveluilta ja niillä rikastuneilta miljardööreiltä voi.

Naisten rullalautailun pienimuotoinen ikäkohu toi mieleen Montrealin kisat 1976. Niissä Romanian vakava keijukainen, **Nadia Comaneci**, voimisteli olympiavoittajaksi 14-vuotiaana ja keräsi historian ensimmäiset täydet kympit. Hän vaikutti järjestyttävästi naisten voimistelun evoluutioon.

Voimistelu alkoi Montrealin jälkeen mennä vikasuuntaan, hengettömäksi temppuiluksi. Lapsiurheilijoiden ankara valmennus ylilyönteineen huolestutti. Kansainvälinen voimisteluliitto nosti asteittain arvokisojen alaikäraja 16 vuoteen (1997). Pariisin telineillä taituroi teini-ikäisten ohella liki 30-vuotiaita voimistelijoin. **USA:n Simone Biles**, yksi olympiakisojen supertähdistä ja loistava evolutionääri, on 27-vuotias.

En tiedä tätä kirjoittaessani, joko suomalaisen huippu-urheilun vastuulliset on vapautettu jalkapuuasta. Nollaan mitaaliin syyllisten etsiminen on kiihottavaa, mutta tärkeämpää on myöntää virheet, nöyrytyä ja tehdä radikaalejakin valintoja. Jos siis halutaan jatkaa huippu-urheilua.

Sanotaan, että raha rauhoittaa. Sillä saa myös työrauhaa, jota kaipaasi huippu-urheilun ydintyö, se, jota tekevät seuroissaan urheilijat ja valmentajat. Lajakkaiden nuorten valmentaminen huipulle on hienomekaniikkaa, pitkäjänteistä ja vaativaa. Urheilija ei ole ohjelmoitava robotti vaan uniikki ajatteleva, tunteva ja luova yksilö. Jokainen omanlaisensa. On taitolaji pitää urheilija ehyenä, mielen valmennus kehollisen valmennuksen tasalla niin, että urheilija pääsee kilpaillessaan parhaimpaansa.

Sanotaan, että suomalaiset ovat menestys-, eivätkä urheiluhulluja. Katin kontit! Mitalittomien kisojen alakulossa ja jälkipyykissä voi hämärtyä, että suomalaisella penkkiurheilijalla on kyky unohtaa pettymykset ja odottaa tulevia kisoja, mitalia ja ennen kaikkea yhteistä iloa. Päästä kaukaa ihailemaan palkintopallille nousevaa omaa urheilijaa. ♦

Reetta Meriläinen (s. 1950) toimi Helsingin Sanomien päätoimittajana vuosina 1991–2011. Meriläinen työskenteli toimittajana Helsingin Sanomien eri toimituksissa vuodesta 1971. Sanoman toimittajakoulun johtajana hän toimi vuosina 1989–1990.

KARI MÄNTY

Pariisi näytti mallia olympialiikkeelle

Kirjoitan tätä tekstiä Pariisin olympiakisojen juuri päättyttyä. Ranskalaiset näyttivät taas kerran, että heidän tyylijunsa ulottuu muuhunkin kuin vaatesuunnitteluun.

AVAJAISET USKALLETTIIN VIEDÄ STADIONILTA ulos kaupungille ja esitellä koko maailmalle Ranskan ja Pariisin upeaa historiaa. Jumalan aliarvioimista osoittaa, että joissakin suomalaisissakin kristillisissä piireissä avajaisia pidettiin Jumalan pilkkana. Avajaisista rakennettiin spekaakkeli Pariisin tunnettujen ja näyttävien kohteiden ympärille tavalla, joka hienosti markkinoi Pariisia koko muulle maailmalle.

Päättäjäiset järjestettiin yleisurheilun kisastadionilla Stade de Francella, jossa jähmeä virallisuus loisti edelleen poissaolollaan. **Leon Marchand**, ranskalainen nelinkertainen kultamitaliuri, toi Pariisia kuumailmapallossa valaisseen olympiasoihdun stadionille, jossa tuli puhallettiin hänen johdolaan sammuneeksi. **Tom Cruise** laskeutui nykyajan tekniikkaa hyväksi käyttäen kattorakenteista alas kentälle ja lähti viemään Olympialippua moottoripyörällä pois stadionilta. Lipun matka jatkui etukäteen tehdyllä videolla ilmojen halki kohti seuraavaa kesäkisa-kaupunkia Los Angelesia.

Ilta ja kisat huipentui, kun ranskalaislaulaja **Maria Onguenet** esitti **Frank Sinatra**n tunnetuksi tekemän *My Way* -kappaleen. Ranskalainen sävellys ker-
too viimeisen esiripun laskeutumisesta miehelle, joka eli rohkeasti oman elämän. *My Way* luonnehtii erinomaisesti Pariisin olympiakisoja, jotka järjestettiin olemassa olevaa infrastruktuuria hyväksi käyttäen ja turhaa rakentamista välttäen.

Suomi pääsi näkyviin Pariisin olympiakisoissa kisojen alla, kun maailmalle levitettiin muisteloita Pariisin olympiakisoista 100 vuotta sitten. Lentävä suomalainen **Paavo Nurmi** juoksi silloin itsensä koko maailman tietoisuuteen, kun voitti viisi kultamitalia. Vuoden 2024 suomalaismenestyksestä ei sen sijaan jäänyt maailman lapsille kerrottavaa.

Suomi ei saanut ensimmäistä kertaa olympialaisten historiassa mitalin mitalia. Tämä ei tullut lopulta yllätyksenä, sillä olympiamenestys on hiipunut pitkään. Kilpailu on ylipää-tään koventunut ja joukkueurheilu kiinnostaa nuoria poikia ja tyttöjä yhä enemmän. Se näkyy selvästi auton ikkunasta, kun ajelee eri puolilla Suomea. Tyhjä yleisurheilukentät saa-

vat menneisyyden miehen muistelemaan aikaa, jolloin kännyköitä ei näpytelty, mutta 10-ottelua harrastettiin kavereiden kanssa päivittäin.

Mielikuvani on siinä mielessä vähän vino, että suomalais-

nen yleisurheilu pärjasi muihin lajeihin verrattuna sittenkin kohtalaisesti. Yhdeksän suomalaisurheilijaa pääsi pisteille ja heistä yleisurheilijoita olivat **Silja Kosonen**, **Krista Tervo**, **Wilma Murto** ja **Lassi Etelätalo**. Naiskolmikko on niin nuori, että tilaa palkintopallilla voi hyvin odottaa seuraavalla kerralla – kuten myös suomalaisille keihäänheittäjille.

Viidenneksi Pariisissa sijoittuneet nyrkkeilijä **Pihla Kaivo-oja** ja rullalautailija **Heili Sirviö** kuuluvat ilman muuta tulevaisuuden menestyjiin. Pihlan valmentaja **Maarit Teuronen** johdatteli jo **Mira Potkosen** pronssipallille kaksissa olympialaisissa.

Maarit vie nyt Pihlaa määrätietoisesti eteenpäin ja suojeli nuorta suojattiaan toimittajilta kisojen keskellä. Toimittajat pyrkivät tekemään työtään – niin minäkin olisin tehnyt – mutta kotisohvalla ymmärsin senkin, että Teuronen halusi rauhoittaa kokematon urheilijaa ja päästi Pihlan toimittajien

eteen vasta, kun ottelut päättyivät.

Heili Sirviö on nimi, joka ei sanonut minulle, eikä monelle muullekaan mitään ennen kisoja. Kaikki tuntevat nyt vasta 13-vuotiaan park-skeittaajan, joka lautoi itsensä taidokkaasti viidenneksi. Heili muutti perheensä kanssa viisi-vuotiaana Australiaan ja hänellä on Suomen lisäksi Australian passi. Se aiheuttaa Suomen olympiakomitealle päänvaivaa, sillä Heili on vihjaillut, että voisi jatkossa edustaa Australiaa.

Taustalla on se, että Heili on kustantanut harjoittelunsa periaatteella *”pappa betalar”* eli isä **Fredu Sirviö** maksaa. Olympiakomitean huippu-urheiluyksikön varajohtaja **Leena Paa-volainen** selittää, ettei huippu-urheilun tehostamistukirahaa eikä opetus- ja kulttuuriministeriön urheilija-apurahaa voi maksaa alle 16-vuotiaille.

Kisojen jälkipyykki on ilman tätäkin ongelmaa riittävän iso, joten hihat kannattaa kääriä heti.



*Suomalais-
menestyksestä ei
jäänyt maailman
lapsille kerrottavaa.*

Olympialaisia on seurattu Suomessa innokkaasti siitä huolimatta, että sinivalkoinen lippu on heilunut vain katso-moissa. Yle-verolle on tarjottu vastinetta, kun Yleisradio on tuot-tanut miljoonille suomalaisille päivittäin eri kanavillaan moni-puolisen kattauksen televisiossa, radiossa ja verkkopalveluissa.

Sekin kannattaa mainita, että Ylen väki vastasi yleisurhei-lun kansainvälisestä kuvasta monien edellisten olympiakiso-jen tapaan. Tv-oikeuksien omistaja Warner Bros Discovery ha-lusi jatkaa yhteistyötään Ylen kanssa, ja kun katseli olympia-laisen yleisurheilua, sitä ei tarvitse ihmetellä.

Kaupalliset tv-kanavat ovat tarjonneet suomalaisille laadu-kasta valinnan varaa. Lehtien olympiakattaus on ollut entistä monipuolisempi, koska enää ei tarvitse tyytyä vain kirjoitta-maan vaan toimittajat kuvaavat itsekin videohaastatteluja ja kommentteja.

Kisoihin päässeitä huonosti menestyneitä suomalaisurheili-kjoita on turha tehlata. Kaikki ovat selviytyneet KOK:n aset-tamista tulosrajoista. Urheilijoiden omat tavoitteet ja unelmat täytyivät, kun heidät valittiin kisoihin. Valitsijoiden tehtävänä on miettiä, olivatko kriteerit liian löysiä.

Olen vahvasti sitä mieltä, että Olympiakomitean korissa on liikaa tavaraa ja liian vähän rahaa. Sen vastuulle siirrettiin ta-kavuosien järjestöremontissa niin kansan liikuttelu kuin kilpa-ja huippu-urheilukin. Olympiakomitean pitäisi saada keskittyä alkuperäiseen tehtäväänsä eli huippu-urheiluun eikä kantaa vastuuta ”tavallisesta” kilpaurheilusta siitä puhumattakaan, että sen pitäisi huolehtia myös kansanjoukkojen kuntoilusta.

Olympiakomitean johtopaikat ovat tänä syksynä täytettä-vissä. Puheenjohtaja Jan Vapaavuori luonnehti viimei-sen kisapäivän päätteeksi Suomen menestystä katastrofiksi, mutta ilmoittautui samalla halukkaaksi jatkamaan puheen-johtajana.

Kokoomukselainen Vapaavuori ei ole pitänyt olympiako-mitean monipuolista tehtäväkuvaa ongelmana.

Puheenjohtajavaalista tulee tuskin läpihuutojuttu. Va-paavuori saattaa saada vastaehdokkaaksi olympiavoittajan, Kuortaneen urheiluopiston rehtorin **Tapio Korjuksen**, joka kuuluu keskustaan. Olympiakomitean hallituspaikkoja ei ole perinteisesti jyvitetty eri puolueille, mutta huomiota on kiin-nitetty siihen, että puheenjohtajan lisäksi myös varapuheen-johtaja **Susanna Rahkamo** on kokoomuslainen. Rahkamon omastakin innosta puheenjohtajaksi viestii se, että hän halu-aisi vastoin Vapaavuoren kantaa rajata Olympiakomitean vas-tualueen huippu-urheiluun.

Jotain saattaa enteillä se, että Urheiluliiton puheenjohtaja, keskustan varapuheenjohtaja **Riikka Pakarinen** ehti arvostel-la Olympiakomitean tiedotusta siitä, että se antaa virheellisen mielikuvan yleisurheilun menestyksestä Pariisissa!

Mielenkiintoinen syksy edessä. ♦

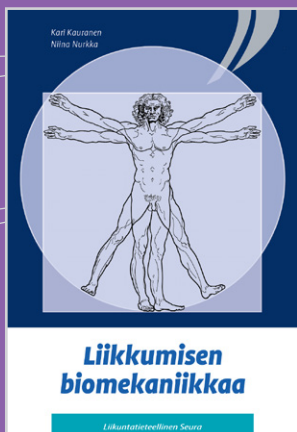
Kari Mänty (s. 1948) työskenteli Yleisradion palveluksessa vuosina 1970–1996 ja 2002–2010. Sanomalehti Pohjalaisen päätoimittaja 1996–2002. Jäi eläkkeelle Yle Urheilun johtajan paikalta.

Tutkittua tietoa kehon toiminnasta

Ensimmäinen suomenkielinen kuormitusfysiologian oppikirja

Miten fyysisen rasitus ja harjoittelu vaikuttavat elimistöön? Kuormitus-fysiologian tietous ja keskeiset tutkimustulokset yksissä kansissa.

Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 176 • Hinta 60 euroa



Uusinta tietoa biomekaniikasta suomeksi

Biomekaniikan tutkimus on edistynyt ja mittausteknologia kehittynyt viime vuosina merkittävästi. Ymmärrys biomekaniikasta on tämän ansiosta täydentynyt. **Liikkumisen biomekaniikkaa** tarjoaa alan uusimman tiedon suomeksi ammattilaisille ja opiskelijoille.

Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 177 • Hinta 75 euroa

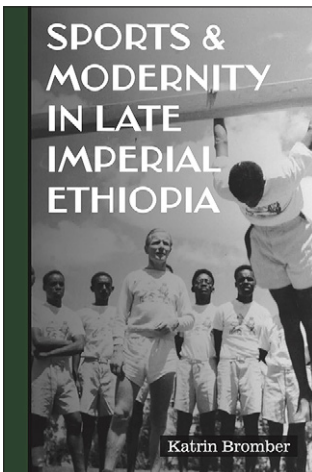
Myynti: tiedekirja.fi

Molemmat teokset saatavana myös e-kirjana: www.ellibs.com

E-kirjojen hinnat: Kuormitusfysiologia 40 €

Liikkumisen biomekaniikkaa 55 €

LTS
Liikuntatieteellinen Seura
Finnish Society of Sport Sciences



Etiopiassa ei ole vain juostu

Katrin Bromber: Sports & Modernity in Late Imperial Ethiopia.

James Currey 2002, 240 s.

SANAPARISTA ”ETIOPIA” JA ”URHEILU” tulee kai useimmille tarkkailijoille mieleen hoikka ja väsymätön pitkien matkojen menijä. Äskeisistä Pariisin olympialaisista voidaan muistella vaikkapa naisten maratonia, jonka loppuvaiheissa voitosta kamppailleet etiopialaisyntyiset juoksijat ottivat yhteen kyynärpäät kolisten.

Niin kutsuttujen kansanomaisten urheilujen tutkijat kyllä arvaavat, että myös Etiopiassa on painittu ja kisailtu hevosilla jo ammoisina aikoina. Mutta harva osaa yhdistää Etiopiaa esimerkiksi nyrkkeilyyn, ralliautoiluun, kehonrakennukseen tai edes jalkapalloon.

Tämän puutteen korjaa saksalainen historioitsija **Katrin Bromber**, jonka tutkimus *Sports & Modernity in Late Imperial Ethiopia* on paitsi pioneerityö myös kontrafaktuaalista ajattelua kiihottava teksti. Vuoden 1924 olympialaisten avajaisia – nekin pidettiin Pariisissa – kunnioittaneen etiopialaisseurueen johtaja oli halukas tuomaan heti seuraavaan olympiatapahtumaan etiopialaisia osanottajia. Kirjallinen hakeutus hylättiin. Kansainvälisen olympiakomitean mukaan etiopialaisilla ei ollut edellytyksiä kilpailla niin sanotun sivistyneen maailman edustajien rinnalla.

Pariisissa pistäytynyttä delegaatiota johti jalosukuinen **Tafari Mekonnen**, Etiopian keisariksi hallitsijanimellä **Haile Selassie** vuonna 1930 kruunattu mies. Millaisella menestyksellä hänen maanmiehensä olisivat jousseet **Paavo**

Nurmea ja kumppaneita vastaan Amsterdamissa 1928? Sitä emme saa koskaan tietää. Puoli vuosisataa myöhemmin suomalaiset ja etiopialaiset kestävyysjuoksijat ottivat sitten tasaväkisesti yhteen, kuten Moskovan olympialaisissa 1980, mutta ne kiistat rajautuvat tämänkertaisen tarkastelun ulkopuolelle.

Katrin Bromber syventyy menneen vuosisadan keisarilliseen Etiopiaan, jonka historia päättyi vuoden 1974 vallankumoukseen. Haile Selassien suuri projekti oli feodaalisen valtakunnan modernisointi. Siinä hankkeessa urheilulla ja ylipäänsä liikuntakasvatuksella oli oma merkittävä tehtävänsä. Addis Abeban eliittikoulussa opetettiin liikuntaa jo 1900-luvun alussa, vähin erin muissakin kouluissa ja pienemmissä kaupungeissa sekä armeijan parakeissa.

Juoksulajit eivät olleet opetusohjelman keskiössä. Yleisurheilun ohella nyrkkeiltiin ja voimisteltiin; Italian miehitysvuosina pyöräilyn asema korostui ja kaupunkilaiset kiintyivät jalkapalloon. Maaseudulla tilanne oli toinen, sillä vielä 1970-tultaessa alle 10 prosenttia etiopialaisista asui kaupungeissa.

Modernisaatiolla on tunnetusti tahattomiakin seurauksia. Etiopian tapauksessa sellaisena voidaan pitää vuoden 1960 syksyä, kun ulkomaiset, käytännössä läntiset vaikutteet tuottivat kapinaksi kärjistynyttä tyytymättömyyttä itsevaltiuteen. Sotilasselkauksen jäljiltä tyrmään suljettiin hetkeksi myös **Abebe Bikila**, maratonin tuore olympiavoittaja ja keisarillisen henkivartiokaartin upseeri.

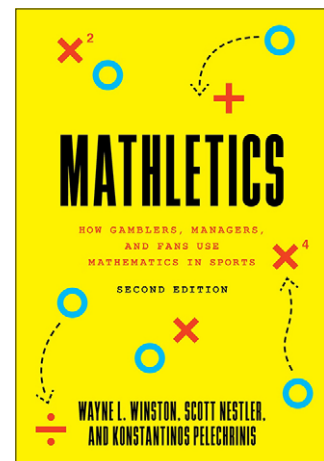
Abebe Bikilan ja muiden suurjuoksijoiden valmentajana kunnostautunut **Onni Niskanen** loistaa tutkimuksessa kansikuvaa myöten. Tämä suomalais-syntyinen Ruotsin alamainen asettui Etiopiaan 1940-luvun lopulla vaikuttaen muun muassa partioliikkeessä, minkä Katrin Bromber asianmukaisesti huomioi. Partiolaiset reippailivat, YMCA levitti niin sanottua lihaskristillisyyttä. Muskelit tosin liitettiin kansanomaisessa ajattelussa rikollisuuteen, ja siksi varhaiset kehonrakentajat kolistelivat rautaa vasta pimeään tulen, mistä Bromberilla on esittää mainioita muisteluksia.

Etiopian ensimmäinen stadion – modernin urheilun tyssä – valmistui Addis Abebaan 1947. Siinä miljöössä nuorisolla oli keisarin mukaan ”pyhä velvollisuus” jalostaa niin ruu-

mista kuin sielua. Ylevä puhetapa on tuttua tuon ajan Suomestakin, samoin se muljahdus, joka teki tutkijaa lainaten urheilusta ”poliittisen propagandavälineen”.

Eri asia sitten on se, missä määrin urheiluriennot yhdistivät tai voivat koskaan yhdistää etnisesti sirpaleisen valtakunnan. Siihen kysymykseen tekijä ei ota kantaa. Katrin Bromberin ansiosta ymmärrys ruumiinkulttuurien kehityksestä ja kirjosta Afrikan itäisellä reunalla on joka tapauksessa oleellisesti tarkentunut. Hänen niteensä sopii siten sijoittaa kirjahyllyssä **John Balen** ja **Joe Sangin** merkiteoksen *Kenyan Running* (1996) välittömään läheisyyteen.

ERKKI VETTENNIEMI, YTT
tietokirjailija



Joukkueurheilun tosiasiat esiin matematiikan ja tilastotietojen avulla

Wayne L. Winston, Scott Nestler & Konstantinos Pelechrinis: Mathletics: How Gamblers, Managers, and Fans Use Mathematics in Sports. 2nd edition.

Princeton University Press 2022, 584 sivua.

SIOJITTAJAT, MARKKINOIJAT, SOTILAAT, johtajat ja insinöörit käyttävät havaintoihin, tilastotietoihin ja hypoteeseihin perustuvia analytiikan menetelmiä etsiessään ja vertailemallaan parhaita vaihtoehtoja ja optimoidessaan suunnitelmia tai kustannuksia. 2000-luvulla internet on tehnyt ”big datan” eli suurten, digitaalisessa muodossa olevien tietomäärien hyödyntämisen mahdolliseksi suurelle ylei-

sölle, ja luonut pohjan oppiville tekoälyalgoritmeille.

Tilastollisen analyysin soveltamista urheiluun kuvataan varsin yksityiskohdaisesti teoksessa *Mathletics*. Teoksen ensimmäinen versio ilmestyi 2000-luvun alussa, jolloin pohjoisamerikkalaisilla urheiluseuroilla ei juuri ollut analytiikkatiimejä, eikä urheiluanalytiikkaa paljoakaan opetettu. Analytiikasta on tullut 20 vuodessa oleellinen osa ammattilaisurheilua, MIT järjestää säännöllisesti urheiluanalytiikkaseminaareja ja aihetta opetetaan monella taholla.

Englanninkielinen teos keskittyy erityisesti kolmeen pohjoisamerikkalaisen ammattilaisurheilun rahakkaaseen joukkuelajiin: baseballiin, amerikkalaiseen jalkapalloon ja koripalloon. Näissä lajeissa analytiikan soveltaminen, ”sabermetrics” on ilmeisesti pisimmällä.

Kirjassa käsitellään myös jalkapalloa, jääkiekkoa, lentopalloa, golfia ja e-urheilua. Analytiikkaa sovelletaan pelaajien ja joukkueiden mitattaviin tuloksiin, ei esimerkiksi yksittäisen urheilijan pelinaikaisiin, sensoreilla mitattaviin fysiologisiin muutuksiin. Suomalaiselle lajin säännöt, joukkueet ja tähtipelaajat voivat olla vieraita, mikä vaikeuttaa esimerkkien ymmärtämistä.

Kirja lähtee liikkeelle baseballista. Heti kättelyssä sovelletaan **Pythagoraan** lausetta, jossa muuttujina ovat joukkueen ja vastustajan tekemät juokset, joiden perusteella arvioidaan montako peliä joukkue voittaa kaudessa. Pythagoraan lauseen moni muistane koulusta, mutta kirjassa sovelletaan laajaa joukkoa tilastotieteen ja matematiikan menetelmiä, joiden ymmärtäminen on luonnontieteellisen koulutuksen saaneellekin haastavaa. Laskutoimituksia ei kirjassa yksityiskohtaisesti selitetä, mutta ”terävän korkeakouluopiskelijan pitäisi pystyä omaksumaan suurin osa sisällöstä”.

Lukija ymmärtää matematiikan rutiinien hallitsemisen ja soveltamisen taitojen arvon – vaikka oma työ ei urheiluun liittyisikään, tilastollinen analyysi on kuin toimialasta riippumaton röntgensäde. Mathleticsissa analytiikalla saavutettava arvo on viime kädessä aina rahallinen: kuinka paljon lisäarvoa kukin korkeapalkkainen pelaaja oikeasti joukkueelleen tuottaa? Missä vaiheessa peliä kannattaa käyttää mitään taktiikkaa? Miten joukkueen pelaajat kannattaa värväysvaiheessa

valita? Kaikki tutkimuskysymykset pyrkivät maksimoimaan peleistä ja pelaajista saatavan rahallisen arvon, joskin myös loukkaantumiskien (joilla on toki rahallinen arvo) minimointi mainitaan yhtenä sovelluskohteenä.

Kirjassa korostuu monipuolisen ja yksityiskohtaisen tilastotiedon arvo – ilman sitä ei analytiikkaa voida tehdä. Tilastoja eri urheilulajeista on julkisesti saatavilla internetin kautta, ja niiden kuvaamien tietojen määrä ja tarkkuus on viime vuosina kasvanut voimakkaasti erilaisten sensori-, seuranta- ja kuvantunnistustekniikoiden ansiosta. Pelaajiin ja pelivälineisiin liitettyjen langattomien anturien avulla esimerkit paikat, asennot ja suunnat voidaan tallentaa kymmeniä kertoja sekunnissa.

Matematiikan teoriaosaamisen lisäksi analytiikassa korostuvat välineet: työkaluohjelmien, tietokantojen ja ohjelmoinnin hallinta. Kirjassa ja sitä tukevalla verkkosivustolla on muun muassa Excel- ja Python-muodoissa taulukoita ja kaavoja, joita innokas lukija voi soveltaa. Kirjassa mainitaan myös oppivat algoritmit eli ”tekoäly”, joka voi oppia rakentamaan yksittäisten pelaajien ja ketjujen suoriuksista ennustemalleja.

Mathletics-teos on matemaattinen runsaudensarvi, joka pelkistää pelaajat funktioiden muuttujiksi. Aiheeseen liittyen on tehty myös **Brad Pittin** tähdittämä elokuva, *Moneyball* (2011). Se kuvaa todellisuuspohjaisesti tilastollisen analyysin hyödyntämistä vähävaraisen baseball-voittajajoukkueen rakentamisessa vuonna 2002. Katsojaa ei häiritä matemaattisilla kaavoilla, mutta tarinasta on tunnistettavissa monia kirjassa käsiteltyjä ratkaisuja. Elokuva kertoo tietenkin ihmisistä: millaisia inhimillisiä ristiriitoja syntyy, kun ”vanhan koulukunnan” asiantuntijuus sekä mutu- ja hihavakiot törmäävät ”Google-poikien” taulukkolaskennan kylmiin numeroihin? Kun urheilu on suurelle yleisölle voimakaiden tunteiden asia, niin kannustammeko todellisuudessa supertähden sijaan analytiikkatiimejä?

Mielenkiintoinen Mathletics-teos herättää kysymään, mitä lukija menettää, jos ei sovelta vastaavia menetelmiä omassa työssään.

KALLE HUHTALA, DI
digioppimisen asiantuntija
kalle.huhtala@sci.fi



Punnittuja ajatuksia huippu-urheilusta

Marika Lehto. Laura Lepistö, voittava mieli.

Tammi 2024. 286 s.

MARIKA LEHDON *Laura Lepistö, voittava mieli*, on hyvä urheilijakirja. Siksi on hävettävää, miten teosta on kohdeltu lehtien urheilusivuilla. Ainoa nosto on ollut Laura Lepistön ja Kiira Korven baarikierros Vancouverin olympiakisojen jälkimainingeissa. Alemmaksi on vaikea vajota.

Onneksi Suomen kaikkien aikojen menestynein (Euroopan mestaruus, MM-pronssi ja olympiakisojen kuudes sija) yksilötaitoluistelija Laura Lepistö malttoi kymmenen vuotta kypsyttää kokemuksiaan. Siksi saamme lukea varsin seestynyttä ja monipuolista kuvausta hänen kokemuksistaan.

On yllättävää miten paljon Lepistö korostaa leikkimielisyyden roolia hänen varhaisessa lajiharrastuksessaan. Onhan taitoluistelu mielettömä vaatimustasoinen mitä totisinta urheilua. Kaverit ja hauskuus oppia uutta, olla rohkea hyppyjen yrittämisessä veivät häntä treeneihin. Tämä leikillisuus harjoittelussa kantoi pitkälle, vaikka se viimeinen nousu huipulle 17–18-vuotiaasta eteenpäin oli sitten Lepistölläkin äärimmäisen totista huippu-urheilua.

Kenestäkään ei tule taitoluisteluhiippua ilman geneettistä lottovoittoa ja sen Lepistökin tunnistaa kohdallaan. Mutta hänellä toteutuivat lahjakkuuden muutkin katalyytit kuten hyvä onni tärkeiden ihmisten, tervejärkisten vanhempien ja osaavan valmentajan, kohdalla. Myös ympäristö (jäähallit lähellä, Mäkelänrin-

teen urheilulukio) oli riittävän hyvä taitoluistelu-uraan. Välttämätön osa ympäristöä oli myös vanhempien juuri ja juuri riittävä tulotaso kalliin harrastuksen rahoittamiseen. Esikuvien merkitys näyttää olleen yllättävän vähäinen. Tärkeämpiä ovat olleet hyvät harjoituskaverit ja kirittäjät. Onneksiksi sattumaksi ei tunnu oikein löytyvän kuin 18-vuotiaana tullut vamma, josta toipuminen kirvoitti uran lyhyeen loppunousuun.

Taitolajurheilijan tapaan Lepistö näyttää kuuluneen siihen joukkoon, jonka kilpailuhenkisyys ei ole ollut korostunutta. Taitolajissa kun pitää kilpailla itsensä kehittämisen kanssa. Kilpailija-Laura puhkesi vasta tuossa loppunousussa.

Lepistön oma tarina saa perspektiiviä, kun hän kuvaa sen rinnalla häntä ehkä vielä lahjakkaamman **Jenni Vähämaan** toisenlaista uraa. Lehto ja Lepistö lienevät saaneen luvan käyttää nuorempaa kilpasiskoa esimerkiksi liian vakavasta ja liian nopeasta ahnehtimisesta kilpauralle. Vähämaa oli parhaimmillaan 15–16-vuotiaana ja ura loppui pian loukkaantumiseen ja ylläsurutukseen.

Kirjaa voi suositella huippu-urailu-uraa harrastaville, heidän vanhemmilleen ja kaikille valmentajille. Tässä suhteessa olisi toki auttanut, jos kirjan antia olisi paremmin systematisoitu. Nyt kokemukset ja opetukset tulevat vuolaana, mutta toki tarkkana ja hyvin kirjoitettuna, kerrottuna. Lukija joutuu itse tekemään johtopäätöksen, että Lepistön keho ei kestänyt huipulle vienyttä rääkiä kuin parisen vuotta. Kysymyksenmerkiksi jää Lepistön arvuuttelu siitä oliko kehon aliravitsemus oleellinen osa uran lopettaneisiin vaivoihin johtanutta kierrettä.

Vuolas kronologia johtaa myös turhaan toisteisuuteen. Varttunutta lukijaa häiritsee runsas lempinimien käyttö ihmisistä. Minulla meni yli puoli kirjaa sulattaa, että ”Vippe” on valmentaja **Virpi Horttana**. Uran tai vaana olivat kotikisojen Euroopan mestaruus ja nappiin onnistunut Vancouverin kisojen vapaaohjelma. Helvetejä olivat epäonnistumiset 150 00 katsojan edessä ja loukkaantumiset.

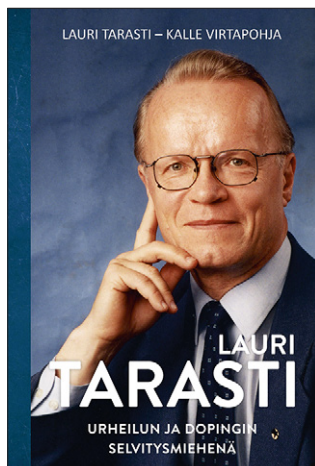
Lepistö kantaa huolta urheilijoiden terveydestä. Hän on avoin niin rahasioista kuin sopeutumisesta urheilijauran jälkeiseen elämään. Kuukautiset olivat poissa kymmenen vuotta, mutta nyt hänellä on kaksi lasta. On

tärkeää ja uskottavaa kun Lepistö sanoo, että terveyttään ei kenenkään pidä uhrata huippu-urheilulle.

Vielä erityismaininta sopivasti sijoitetuista kunnan kirasanoista Lepistön suuhun. Niitähän ei kiltin näköiseltä tytöltä olisi uskonut tulevan. Mutta ilman perkeleitä ei taitoluistelijaksi tulla.

HANNU PELTTARI

tietokirjailija
hephannu51@gmail.com



Mies monessa mukana

Lauri Tarasti & Kalle Virtapohja:
Lauri Tarasti urheilun ja dopingin
selvitysmiehenä.

Readme. Helsinki 2024. 240 s.

MINISTERI LAURI TARASTI on kirjoittanut – tohtori **Kalle Virtapohjan** toimesta ikään kuin julkisena haamu-kirjoittajana – muistelmateoksen tehtävistään urheilun ja dopingin selvitysmiehenä. Niin on hyvä. Mies on kirjansa ansainnut. Tarastin, koulutukseltaan oikeustieteen lisensiaatin, ehkä merkittävimpiä tehtäviä ovat olleet toimiminen ympäristöministeriön kansliapäällikkönä ja korkeimman hallinto-oikeuden hallintoneuvoksena. Siinä ohessa hän on toiminut lukuisissa tehtävissä myös urheilun saralla, ja muisteltavaa on kertynyt. Tarastin tuore muistelmateos tarjoaakin suuren määrän kokemuksia pitkältä uralta juuri urheiluvaikeuttajana ja -juristina.

Teos jakautuu useisiin lukuihin, jotka toimivat myös omina kokonaisuuksinaan. Alussa oli kuitenkin nuori pikajuoksijan alkua, joka löysi tiensä yhteen maamme johtavista yleisurheiluseuroista, Helsingin Kisa-Veik-

koihin. Menestystäkin tuli. Tämän jälkeen Tarasti ja Virtapohja kirjoittavat vuonna 1983 Helsingissä pidetyistä yleisurheilun ensimmäisistä MM-kilpailuista, joiden järjestelyissä muistelijalla oli oma tärkeä sijansa. Luku on yksityiskohtia pursuava raportti kisoihin liittyneistä oheistapahtumista. Asiaa on niin runsaasti, että järjestelyiden kokonaismerkitys ja jopa Tarastin oma osuus uhkaa jäädä yksityiskohtien varjoon.

Sama tarkastelutapa vaivaa myös lukua Kansainvälisen yleisurheiluliiton (IAAF) vetoomusoikeudesta. Tarastilla on muistumia jaettavaa, mutta lukijaa häiritsee yksityiskohtainen, luettelomainen kuvaus eri urheilijoiden tapauksista. Parempi ratkaisu olisi ollut poimia kustakin, sinänsä kiinnostavasta tapauksesta ydinkohdat ja tuoda ne esiin kompaktina kokonaisuutena. Instanssin tekemät päätöksethän olivat perusteluineen julkisia.

Arvostettuna ja erinomaisesti verkostoituneena juristina Tarasti oli asiantuntijana myös useissa Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) ja IAAF:n oikeudellisissa komissioissa sekä maailman antidopingjärjestössä (WADA). Mies teki työnsä kiitettävästi. Mutta ongelmista ei ollut puutetta. Silmiin osui muun muassa seuraava lause: ”*Tutkinnassa kävi ilmi, että Rio de Janeiro oli ostanut vuoden 2016 kisaisännöyden lahjomalla KOK:n jäseniä.*” Tämänkin luvun ongelmana on kuitenkin se, että yksityiskohtaista pikkuasiaa on niin tavattomasti, että tärkeät linjat hukautuvat tekstissä niiden sekaan. Selvää on, että dopingongelma, joka kirjassa nousee tämän luvun myötä esiin, oli – ja on – vitsaus, jota vastaan työtä on tehty enemmän tai vähemmän onnistuneesti.

Varsinaisessa dopingia käsittelevässä luvussa päähuomio suuntautuu Lahden MM-hiihtoihin vuonna 2001, jolloin Suomen omat huippuhihtäjät kärehtivät dopingista pahemman kerran. Tapahtumat nousevat Tarastin muistelusten myötä jälleen mitä yksityiskohtaisimmin esiin, ja hyvä että ne tulevat kirjatunsi hänenkin kuvaaminaan. Luvussa Tarasti ottaa esiin myös lääkäreiden ja valmentajien vastuun, mikä on myönteistä. Jo 1990-luvulla hän myös muistutti dopingista kansainvälisen huippu-urheilun vaikeimpana ongelmana.

”*Vaatimustason noustessa ja taloudel-*

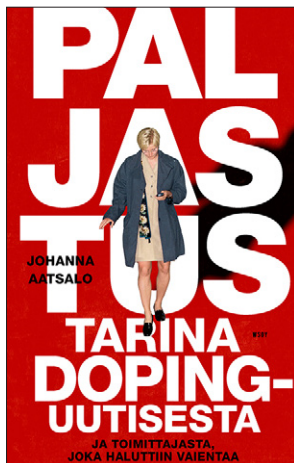
listen etujen kasvaessa kiusaus turvautua kiellettyihin lääketieteellisiin keinoihin kasvoi. Vain tiukka dopingvalvonta voisi estää vilpillisten keinojen käytön.” Tarastin toiminta erinäisissä kotimaisissa ja kansainvälisissä urheilualan yhdistyksissä on niin ikään saanut oman lukunsa ja linja pitää – anekdootteja riittää.

Luvuista *Urheilukilpailujen manipulaatio* on kirjan ehkä onnistunein kokonaisuus. Esitys on kaiken aikaa jäntevää, pohtivaa ja analyttistä, eikä Tarastin linja käy epäselväksi. Hän tuomitsee niin lahjonnan, sopupelit ja muut junaillut kilpailujärjestelyt samoin kuin rasmin ja konsanaan machokulttuurin vääristymät. Liikuntapolitiikkaa ja urheiluoikeutta Suomessa käsittelevät luvut toimivat nekin ja tuovat esiin Tarastin pohdintoja monista tärkeistä kysymyksistä kuten huippu-urheilun merkityksestä ja huippu-urheilijain oikeuksista sekä urheilusta rikoslaissa – tietoenkin dopingin kautta. Käy selväksi, että Lauri Tarasti on oikeuden mies paitsi koulutukseltaan myös arvomaailmaltaan. Loppuluvussa tulee ilmi vielä miehen ilo siitä, että squash on hyväksytty lajiksi vuoden 2028 olympiakiisoihin.

Kokonaisuutena teos on sikäli epätasapainossa, että kirjan ensimmäinen puolikas on yksityiskohtia pursuavaa, lähes päiväkirjanomaista kerrontaa, josta on hankalaa saada otetta. Lopussa esitys onneksi alkaa jäntevöityä. Paikoin käy ilmi, että Tarasti on myös selkeän tietoinen pätevyydestään urallaan saamiinsa lukuisiin tehtäviin. Kaiken kaikkiaan teos tuo vastaansanomattomasti esiin sen, että kansainvälinen huippu-urheilu on paitsi huippuluokan erinomaista viihdettä, myös alakulttuuri, kuten Tarasti itse luonnehtii, johon liittyy valitettavasti lukuisia epämiellyttäviä ongelmia.

ERKKI VASARA, VTT

poliittisen historian dosentti
Helsingin yliopisto



Kirja

Toimittajan tuskien taival

Johanna Aatsalo. Paljastus. Tarina dopinguutisesta ja toimittajasta, joka haluttiin vaientaa.

WSOY 2024, 319 s.

SUOMALAISTA URHEILU- JA KOKO UUTISJULKISUUTTA hallitsi tammi-kuun lopussa 1998 Suomen Tietotoimiston (STT) uutinen, jonka oli laatinut **Johanna Aatsalo** (silloinen Aatsalo-Sallinen) päätoimittaja **Kari Väisäsen** hyväksymänä. Uutisen mukaan **Jari Räsänen** oli käyttänyt kasvuhormonia Hiihtoliiton johtavien henkilöiden tieteen. STT:n radiouutislähetyksessä kuultu käynnisti Suomessa monessa suhteessa ainutlaatuisen prosessin, jonka Aatsalo kertoo omasta näkökulmastaan. Kirjan takakansiteksti pelkistää osuvasti asetelman: ”*Tositarina toimittajasta, joka paljasti häpeällisen valheen, ja miehistä, jotka halusivat vaientaa hänet.*”

Hiihtoliitto valitsi puheenjohtajansa **Esko Ahon** johdolla hyökkäävän taktiikan, joka toimi pitkään hyvin. Ahon yhteiskunnallinen asema vaikutti ilmiselvästi siihen, että Hiihtoliitto sai poliisitutkinnan ja oikeudenkäynnin vireille nopeasti. Aatsalo ja myös päätoimittaja Väisänen joutuivat kovan paineen alle. Vihjailijat asettivat Aatsalon ammattitaidon kyseenalaiseksi, vaikka liikuntafysiologian osalta se oli Jyväskylässä suoritetun loppututkimuksen ansiosta vahva verrattuna toimittajakollegoihin. Toimittajakokemuksikin oli ehtinyt kertyä STT:n lisäksi Ylessä.

Aatsalo myöntää kirjassaan useaan otteeseen, että uutinen olisi pitänyt taustoittaa huolellisemmin. Uutista oli täsmennettävä: kasvuhormonin käytöstä oli kiinnostunut yksi johtava

henkilö Hiihtoliitossa. Oikeuskäsittelyä varten aineistoa kertyi vielä lisää. Väistämättä tulee mieleen ajatus siitä, että kun toimittaja on jutun päällä, niin se voi viedä liikaa mennessään.

Oppositiossa olleen Suomen Keskustan puheenjohtaja ja lamavuosien pääministeri Aho tähyisi vuoden 2000 presidentinvaaleihin. Hän seurasi Hiihtoliiton puheenjohtajana toista keskustalaista **Eino Petäjäniemeä**, joka toimi Keskisuomalainen Oy:n toimitusjohtajana. Jari Räsänen, kaikki Hiihtoliiton johtokunnan jäsenet ja henkilökunnan avainhenkilöt – yhteensä 16 henkilöä – hakivat korvauksia, jotka olivat Suomessa ennenkuulumattoman suuria.

Hiihtoliitto sai jutussa käräjäoikeudessa tyrmäysvoiton. Hovioikeudessa tuomiot kuitenkin lievenivät oleellisesti. Silti Hiihtoliitto voitti erän, mutta tilanne muuttui Lahden vuoden 2001 dopingtapausten jälkeen.

Median ja etenkin urheilujournalismin luonteesta Aatsalon kirja ei kerro hyvää. Työtoverit STT:ssä hylkäsivät hänet kokonaan. Silti tuntuu erikoiselta, että Aatsalo käyttää urheilutoimituksen ja koko STT:n väestä pääosin vain etunimiä.

Paluuta urheilutoimittajaksi tai liikuntajärjestöjen palvelukseen Aatsalolla ei enää ollut. Hän on työskennellyt pitkään Rakennuslehdessä, jossa hän on käsitellyt jonkin verran liikuntapaikkoja.

Kasvuhormoni uutista seuranut julkisuus oli kovaa ja palaute rajua. Sosiaalisen median aikakauden alkuun oli vielä liki vuosikymmen, mutta kännykätiheys oli jo suuri. Ennen kaikkea perinteinen kirjeposti oli voimissaan ja sitä kertyi paljon. Hiihtoliitto pyöritti myllyä laskemalla liikkeelle huhuja muun muassa Aatsalon ja Väisäsen välisestä suhteesta. Liitto ohjaili myös mediaa ja etenkin maakuntalehtiä kirjoittamaan asiasta haluamallaan tavalla.

Aatsalon tekstissä näkyy jonkin verran vuoden 1998 tarkastelu kolmen vuotta myöhemmin avautuneen Lahden tirkistysreiän kautta. Lahden tapahtumat ikään kuin lisäävät uutisen julkaisemisen oikeutusta, vaikka ne ovat kaksi erillistä asiaa.

Teoksen ilmiselvä puute on suomalaisen dopinghistorian melko ylimalkainen käsittely. Aatsalo tuo esille **Eero Mäntyrannan** tapauksen, jossa Suomen olympiakomitea ja Hiihtoliitto yrittivät salata hiihtäjälegendan

Sapporon vuoden 1972 kisojen alla ilmenneen piristeiden käytön.

Medianäkökulmasta paljon kiinnostavampi olisi ollut pohtia Martti Vainion vuonna 1984 tapahtuneen kiinnijäämisen jälkeistä mediajulkisuutta ja Suomen Urheiluliiton sekä olympiakomitean tuolloin valitsemaa taktiikkaa. Pääsyyllisen roolin otti SUL:n valmennuspäällikkö **Antti Lanamäki**. Monet kansalaiset kokivat Vainion karsineen vääryyttä, mistä urheilujohtajat saivat kitkerää palautetta. Tulee mieleen, että kiistattoman dopingtapauksen jälkeinen palaute saattoi vaikuttaa Hiihtoliiton valitsemaan toimintatapaan.

Kirjan omakohtaisuutta korostavat Aatsalon hyvin tarkat kuvaukset tuntemuksistaan. Lukijan olisi kuitenkin voinut vakuuttaa vähemmälläkin kuvailulla kuulusteluihin ja oikeudenkäynteihin valmistautumisesta. Aatsalo on kertonut tarinansa. Se jää hiukan puolinaiseksi, kun hän pitää ymmärrettävästi edelleen kiinni koko uutisen mahdollistaneesta lähdesuojasta. Hiihtoliiton ja sen toimijoilta ei ole odotettavasti täydentävää tietoa asiasta.

JOUKO KOKKONEN



Kirja

Yhteisöllisyys ja paikallisuus voimavarana

Mitri Pakkanen & Heikki Laakso:
Sata vuotta kipinää – IF Gnistan 1924–2024.

IF Gnistan ry, 126 s.

ENSIKSIKIN: ERINOMAISTA ETTÄ tämä teos on kirjoitettu. Kaikki tietävät, mitä tapahtui aamuyöllä 13. heinä-

kuuta 2024 Oulunkylässä. IF Gnistanin kotikentän Mustapekka-areenan pääkatsomon tulipalossa tuhoutui kaiken muun aineellisen ohella seuran arkisto.

Seuran 100-vuotinen historia on saatu kansien väliin ennen katastrofia. Perinteisestä historiikista ei voi puhua, sillä kronologisen etenemisen sijaan teos painottuu Gnistanin neljään arvoon: yhteisöllisyys, kehitys, yhdenvertaisuus ja vastuullisuus. Satavuotisteokselle valinta on ehkä hieman outo. Kirjan lopun kiitoksissa valintaa perustellaan näin: *”Arkistojen ja historian penkomisen sijasta mielenkiintoisempaa olisi tarrtua nyky-Gnistaniin ja sen toimintaan. – – kirjan toimituskunta suositteli, että kirjan teemaksi laajennetaan seuran arvot. Tämän ansiosta kirjasta tuli entistä enemmän Gnistanin näköinen.”*

Koska kirjasta puuttuu kronologia, näyttäytyy kokonaisuus hieman sirpaleiselta. Välillä myös liikutaan käsitteissä niin ylätasolla, että konkretia uupuu. Teokseen on haastateltu mm. THL:n erikoistutkijaa **Susanna Rau-liota** terveellisestä ravinnosta ja Suomen Biokierto ja Biokaasu ry:n toiminnanjohtajaa **Anna Virolainen-Hynnää** ympäristövastuullisuudesta. Esimerkiksi ympäristövastuullisuutta voidaan lisätä kulkemalla harjoitus- ja pelimatkat kimppekyydeillä tai julkisilla. Epäselväksi jää, toimitaanko näin Gnistanissa, vai jääkö tämä vain vastuullisuusohjelman sanahelinäksi.

Kirjan parasta antia ovat nippletiedot. Miksi Gnistanin värit ovat sininen ja keltainen? Koska Ruotsin maajoukkue pelasi Helsingissä kansainvälisessä turnauksessa 1950-luvun alussa ja joukkue harjoitteli Oulunkylän kentällä. Reissun päättyessä he luovuttivat pelipaitansa seuralle. Kiinnostava on myös tarina vuoden 1995 yllättävästä Ykkösen nousukarsintaottelusta. Näitä olisin kaivannut lisää. Lisäksi kuvakerronta painottuu paljon nyky-päivään. Tässä kohtaa olisi ollut paikallaan kaivella hieman historia-arkistoja entisaikojen ajankuvan saamiseksi.

Kirja alleviivaa seuran yhteisöllisyyttä. Teoksessa on haastateltu useita henkilöitä, jotka ovat ensin pelanneet seurassa ja sen jälkeen jatkaneet vapaaehtoisina. Monilla toiminnassa on mukana koko perhe. Tällainen yhteen seuraan sitoutuminen on kunnioitettavaa, kun tuntuu, että nykyään pelaajan pysyminen samassa

seurassa edes yhden kauden ajan on jo vaikeaa.

Urheiluhistorioitsija, -toimittaja ja tietokirjailija **Juha Kanerva** lausuu Gnistanista näin: *”Myös kaksikielisyys on tärkeä voimavara, jota ei ole unohdettu vaan päinvastoin kunnioitetaan. Gnistanin identiteetti muistuttaa jonkun verran ruotsalaisseurojen ajatusta paikallisuuden merkityksestä ja omasta paikasta, joka on henkinen, fyysinen ja toiminnallinen koti.”*

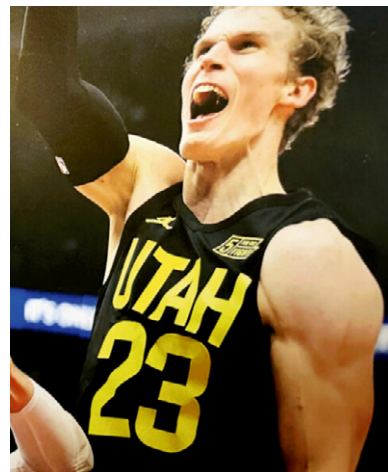
Ison plussan teokselle voi antaa kaksikielisuudesta. Kirja on painettu toisesta suunnasta suomeksi ja toisesta ruotsiksi samansisältöisinä.

Korona-aikana seuran paikallisuus ja yhteisöllisyys punnittiin ensimmäisen kerran, mutta todellinen koetinkivi on edessä nyt. Seura panosti paljon kenttä- ja katsomoremonttiin, historiallinen ensimmäinen Veikkausliigakausi on sujunut hyvin ja Ogelissa eletään ennennäkemätöntä yhteisöllisyyden aikaa.

Toivotaan, että seura saa olosuhteet entistä ehompaan kuntoon ja Kipinän tarina jatkuu ainakin seuraavat 100 vuotta.

HANNA VEHVILÄINEN

tiedeviesticinnän asiantuntija
hanna.vehvilainen@lts.fi



Näyttely

Antoisa näyttely koripallotähdestä

Lauri Markkanen – Suomen ensimmäinen NBA-tähti.

TAHTO – urheilumuseo. 19.6.2024–6.1.2025.

LAURI MARKKANEN ON koripallon todellinen supertähti. Hän on noussut absoluuttiselle huipulle yhdessä maailman suosituimmista ja kilpailuim-

mista lajeista. Näyttelyssä pääsee kurkistamaan Markkasen elämään ja urakehitykseen lapsuudesta NBA All Stars -otteluun.

Näyttelyssä nousevat esiin huippu-urheilijaksi kehittymisen kulmakivet, kuten suomalainen seuratoiminta sekä osaava ja innostava valmentaja. Lapsena treeneissä oli hauskaa ja siellä näki kavereita, kivoja turnausreissuja unohtamatta. Perheen tuella ja kannustuksella on ollut valtava merkitys. Markkasen lapsuus on ollut monipuolisesti liikunnallinen ja hän pelasi erilaisia pihapelejä isoveljien vauhdittamana. Huipuksi ei kehitytä vain seuran toiminnassa. Markkasesta huokuu oma sisäinen motivaatio ja into kehittyä, mitä tukevat fyysinen ja henkinen kapasiteetti.

Markkasen ura on vienyt Jyväskylästä Helsinkiin ja sieltä yliopistokoripallon pariin Arizonaan. One and done -sanonnan mukaisesti yksi kausi yliopistokoripalloa riitti ja hänet varattiin Pohjoismaiden historian pienimmällä varausnumerolla, seitsemäntenä, NBA:n vuoden 2017 varaustilaisuudessa. Chicago Bullsissa NBA-ura alkoi vakuuttavasti, mutta Chicago-vuosien aikana haasteitakin oli. Bullsista tie vei yhdeksi kaudeksi Cleveland Cavaliersiin ja sieltä Utah Jazziin. Vaikka ura olikin ollut jo menestyksenkäs, Markkanen sai Utahin joukkueessa roolin, jossa hän nousi seuraavalle tasolle – NBA:n todellisten huippupelaajien joukkoon.

Näyttelyssä pääsee ihaillemaan Markkasen upeita suorituksia ja saavutuksia. NBA:n videokoosteessa nähdään Markkasen laajaa korintekorepertuaaria – kolmen pisteen heittoja, keskimatkan kaatuvia hyppyheittoja, lay-upeja ja donkkeja. Mukana on myös loistava puolustus ja tyyli heiton torjunta **Stephen Curry** vastaan. NBA-uraan mahtuu jo lukuisia huikeita meriittejä, kirkkaimpana All Stars -ottelu. Markkaselle on tullut tutuksi myös huippu-urheilun kaupallinen puoli, sopimusasiat ja seurasiirrot. Hän on tehnyt yhden rahakkaimmista sopimuksista suomalaisessa urheiluhistoriassa.

Markkanen on noussut ikoniseksi pelaajaksi Suomen maajoukkueessa, Susijengissä. EM-kotikilpailuissa Helsingissä 2017 Markkasella oli suuri rooli joukkueen uskomattomassa nousussa voittoon Puolasta ottelun viime hetkien tappioasemasta kahden jatkoajan jälkeen. EM-kilpai-

luissa 2022 Markkanen vauhditti Suomen puolivälieriin voitolla koripallon suurmaasta Kroatiasta tekemällä maajoukkueen piste-ennätyksen, huikeat 43 pistettä. Kroatian valmentajan sanoin Markkanen oli pysäyttämätön – pienille pelaajille liian iso ja pitkille liian nopea puolustettavaksi.

Tärkeinä asioina näyttelyssä nousevat esiin myös perhe, luonto, frisbeegolfharrastus sekä kotiseuturakkaus. Koripallossa selvää on, ettei Markkanen ei tavoittele NBA:n rivipelaajan uraa vaan pysyvyyttä liiganhuippujen joukossa. Tahdossa pääsee ihaillemaan ja tunnelmoimaan Suomen suurimman koripallotähden uraa ja menestystä. Koripallogenda **Lebron Jamesin** kommentti Markkasesta saa hymyilemään: ”One of my favourites. I love him.”

VENLA VÄYRYNEN, TtM

hanke-koorinaattori, SOPIVA-hanke
venla.vayrynen@lts.fi



Televisio

Pikakurssi naisten yleisurheilun menestysvuosista

Rooman perilliset. Ohjaaja ja käsikirjoittaja Marko Terva-aho.

Blue Media 2024, pituus 58 min.
Katsottavissa Yle Areenassa.

SUOMALAINEN YLEISURHEILU ELI menestyksen hetkiä Rooman EM-ki-soissa 1974. Joukkue saavutti kymmenen mitalia (4–1–5). Naisurheilijoiden osuus tästä oli puolet. Yleisurheilussa oli harpattu 1970-luvun alkupuolella nopeasti pois ajasta, jolloin naisten urheilemiseen suhtauduttiin vähättelevästi.

Marko Terva-ahon ohjaama ja käsikirjoittama *Rooman perilliset* palaa menestysvuoteen **Riitta Salinin, Pirjo**

Wilmin, Marika Eklundin ja Nina Holménin johdattamana. Dokumentti lähtee vähän jähmeästi käyntiin, kun nelikko astelee mahtipontisen musiikin säestämänä Rooman *Stadio Olimpico*lle. Vielä huonommin toimii **Riitta Salinin** tapaaminen **Viivi Lehikoisen** kanssa urheilun ja liikunnan kulttuuri-keskus Tahdossa.

Dokumentti alkaa kuitenkin onneksi kulkea alkukankeuden jälkeen. Sen parasta antia ovat 50 vuotta sitten menestyneiden urheilijoiden muistot, jotka päähenkilöt osaavat suhteuttaa elämäkokemukseensa. Oman lisänsä tuovat menestyksen taustoista kertovat valmentajat **Antti Lanamäki** ja **Pertti Helin**.

Naisurheilijoiden huippuonnistumisesta kertoo se, että Rooman kisajoukkueeseen kuului seitsemän naista, joista kuusi ylsi mitalisijoille. Miehiä kilpaili Roomassa 26. Heistä mitalin saavutti 8.

Rooma kisamuistojen rinnalla Terva-aho kuljettaa 2020-luvulla yleisurheilussa menestyneiden naisten tarinoita. Kaksi pääjuonta eivät limity täysin luontevasti. Yhden dokumentin teemaksi olisi riittänyt naisurheilun nousu 1970-luvun Suomessa. Etenkin Salinin ja Lehikoisen jutustelu jää melko löysäksi. **Silja Kosonen, Eve-liina Määttänen ja Saga Vanninen** puhuvat toimittajan haastattelmina, mikä toimii paljon paremmin. Menneiden vuosien ja tämän päivän rinnastus tuo hyvin esiin harjoitteluolosuh-teiden kehityksen.

Historiaa käsittelevissä dokumenttifilmien suola löytyy usein arkistoista. Niin tälläkin kertaa. Filmivälähdykset kertovat enemmän urheilijoiden olemuksesta, suorituspaikoista ja julkisuudesta kuin tuhat selitystä. Ajankuva välittyy vahvana, ja **Pentti Salmen** ja **Voitto Raatikaisen** äänet tuovat muistot mieleen. Televisio toi urheilijat väreissä olohuoneisiin ja menestyvät naisurheilijat kiinnostivat sekä naistenlehtiä että yleisaikakauslehtiä. Haastattelupätkät kertovat ajasta, jolloin urheilijoita ei vielä annettu mediakoulutusta.

Rooman perilliset ei ole nimenä kaikkein osuvin. Dokumentti kertoo sittenkin enemmän Rooman menestysjistä. Yhtä kaikki kokonaisuus on kat-somisensarvoinen.

JOUKO KOKKONEN

Stadion 50 vuotta sitten

Reilu peli on kadonnut

STADIONIN 4/1974 TEEMANA oli fair play, reilu peli. Päätoimittaja **Pertti Mustosen** mielestä kilpailuyhteiskunnassa oli huutava fair playn tarve. Kilpailu tunkeutui kaikkialle yhteiskunnassa ja maailmassa.

”Kilpailuhenki ryvettää sekä idän että lännen kansakuntia. Yksilöt, seurat puolueet yhdistykset, liitot, joukkueet kilpailevat, sättivät, kamppaavat toisiaan minkä ennättävät. Isät ja äidit valmentavat kotona lapsiaan yhä tehokkaammin keinoin kilpailemaan. Läksyjä luetaan siksi, että saataisiin parempi todistus kuin naapurin kakara.”

Mustosen mielestä yhteiskunnassa ei ollut enää tilaa reilulle pelille. Toiset huomioonottava joutui sysätyksi sivuun. Toisinaan Fair Play muuttui Mustosen mukaan suhdetoiminnalliseksi hurskasteluksi, kun sitä käytettiin omien toimintatapojen kehuskeluun.

Professori **Kalevi Heinilä** vertaili englantilaisten, ruotsalaisten ja suomalaisten juniorijalkapalloilijoiden moraalikäsitteitä. Hänen mukaansa erilaiset häiriö- ja konfliktitilanteet olivat yleistymässä urheilussa, ja kilpailuiden sääntely oli sen vuoksi vaikeutumassa.

Amatööriseurojen juniorit hyväksyivät niin Englannissa, Ruotsissa kuin Suomessa perinteisen urheiluidealismin ja fair play -hengen. Vahvimmin perinne eli Suomessa. Englantilaisen ammattilaisseurojen juniorien käsityksissä idealismilla ei ollut juurikaan sijaa. Heillä painottuivat Heinilän mukaan kova peli, vilpin hyväksyminen ja kaupallisuus.

”Jos urheilun tarkoitus on urheilemisessa, pelaamisessa ja kilpailemisessa sinänsä, urheilumoraali on omiaan tukemaan tätä tarkoitusta ja optimoimaan urheilemisen antamaa tyydytystä. Jos taas urheilu on tarkoitukseltaan yhteisösuuntautunut ja sen menestysodosten mukainen, urheilijain moraalikäsitteet määräytyvät myös voittamisen ensisijaisen tavoitteen suunnassa.”

LTS antoi ISCPEn pyynnöstä lausunnon ranskalaisen komitean laatimasta Fair Play -mietinnöstä. Työryhmään kuuluivat **Kalevi Heinilä, Pauli Vuolle, Jukka Wuolio, Kalevi Olin ja Reijo Katajamäki**. LTS:n näkemyksen mukaan ranskalaiset olivat laatineet sekavan mietinnön, joka keskittyi liiaksi urheiluun. Kriittisin suomalaissilmin tarkasteltuna mietintö näyttäytyi eräänlaisena ympäröivästä maailmasta irrallisena huippuurheilun puolustuspuheena.

”Hedelmällisemmältä lähtökohdalta näyttäisi urheilun tarkasteleminen yleisistä, demokraattisen yhteiskunnan ja kan-



sainvälisessä kanssakäymisessä hyväksyttyjen yhteistyö- ja pelisääntöjen pohjalta, lähtökohtana voisi olla esim. Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien julistus. Näin nähtynä urheilu olisi osa yhteiskuntaa ja siinä noudatettaisiin yleisesti hyväksyttyjä menettelytapoja, ts. urheilu fair play -sääntöineen ja yhteiskunta olisivat molemmipuolisessa vuorovaikutuksessa.”

LTS ehdotti, että esimerkiksi ICSPE:n olisi asetettava kansainvälinen komitea kehittämään fair play -säännöstöä.

Rolf Pålbrant käsitteli ruotsalaisen urheilun kehityslinjoja työväenliikkeen näkökulmasta. Pålbrant esitelmöi aiheesta Työväen Urheiluliiton 55-vuotisliittouhlan yhteydessä järjestetyssä kansainvälisessä työläisurheiluseminaarissa. Hänen mukaansa urheilu oli niin Ruotsissa kuin muissa länsimaissa riippuvaista kapitalistisesta talousjärjestelmästä ja luokkasuhteista.

”Voimme tämän päivän urheilussa nähdä kulutusyhteiskuntamme peilikuvan, jossa passiivista kuluttajaa/yleisöä (viihdyttävät -JK) liikeyritysten ylläpitämät huippu-urheilijat, jotka ovat pakotettuja tyydyttämään yleisön yhä paremmilla suorituksilla. Meillä on useita esimerkkejä, joista tunnetuimmat ovat **Ricky Bruch ja Pelle Svensson**, jotka osoittavat, että hinta jonka urheilutähdet joutuvat maksamaan piristävien aineiden ja hormonivalmisteiden nauttimisesta parantaakseen suorituskykyään, on korkea psyykkisten häiriöiden muodossa.”

Kiekonheittäjä Bruch oli 1970-luvulla tunnettu värikkäistä lausunnoista. Painija Svensson voitti kaksi MM-kultaa. Svenssonilta ilmestyi vuonna 1973 kirja *Avoin kirje urheilupampuille*, jossa hän arvosteli tiukin sanoin urheilijoita riistäviä urheilujohtajia. Svensson vauhditti uraansa hormonivalmisteilla, joiden käytön Kansainvälinen olympiakomitea kielsi vuonna 1974. Myös Bruch kertoi käyttäneensä anabolisia steroideja.

Professori **Risto Sänkiäho** arvioi LTS:n vuonna 1974 julkaiseman *Kunnallinen liikuntasuunnittelu* -teoksen, josta hän löysi sekä ansioita että puutteita. Sänkiäho tulkitsi teoksen jääneen pitkälti byro- ja teknokraattiseksi käsikirjaksi, jossa arvoväritteiset ratkaisut oli verhottu teknokraattisella salakielellä ja menetelmällisellä koukeroinnilla objektiivisuuden valkeapuun. Arvostelija epäili, ettei sanoma ollut helposti luotamusmiesportaan ymmärrettävissä. Sänkiäho näki lisäksi seuratoiminnan jääneen sivuun tarkastelusta.

JOUKO KOKKONEN



Liikunta & Tiede julkaisee vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita painettuna ja verkkosivuilla, joilla ovat luettavissa kaikki artikkelit vuodesta 2008.

Käsitkirjoituksia otetaan arviointiprosessiin kaksi kertaa vuodessa.

Seuraavat jättöajat ovat 30.9.2024 ja 31.3.2025. Kirjoitusohjeet ja arviointiprosessin kuvaus ovat luettavissa osoitteessa www.lts.fi.

Käsitkirjoitusten arvioinnista vastaa toimitusryhmä, johon kuuluvat

Sanna Palomäki (puheenjohtaja), Katja Borodulin, Ilkka Heinonen, Jari Kanerva, Jouko Kokkonen (toimittaja), Tiina Kujala ja Kati Lehtonen.

LIIKUNTA & TIEDE: VERTAISARVIOINTIPROSESSIN PÄÄPIIRTEET

Liikunta & Tiede -lehden tutkimusartikkelien toimitusryhmä tutustuu tarjottuun käsitkirjoitukseen. Ryhmä voi hylätä tekstin, pyytää muutoksia ennen sen lähettämistä arvioitavaksi tai aloittaa arviointiprosessin.

Liikunta & Tiede käyttää kahta arvioitsijaa. Sähköpostikutsussa määritellään lausunnon luonne ja arviointiaikataulu. Liitteenä seuraa käsitkirjoituksen tiivistelmä. Tehtävään suostuva arvioitsija saa koko artikkelitekstin ja arviointilomakkeet. Toinen arvioitsija pyydetään yleensä käsitkirjoitukseen liittyvältä liikuntatieteen alalta ja toinen emotieteestä. Asiantuntija saa arvioitavakseen nimettömän käsitkirjoituksen. Jos hän tunnistaa kirjoittajan, tästä on kerrottava toimittajalle. Jos asiantuntijalla on ilmeinen eturistiriita käsitkirjoituksen sisällön ja/tai kirjoittajan kanssa tai sidonnaisuuksia kirjoittajaan, hänen tulee kieltäytyä arvioinnista.

Lausunnot antavat toimitusryhmälle asiantuntijanaikemyksen tarjotun käsitkirjoituksen julkaisukelpoisuudesta. Niiden odotetaan myös auttavan kirjoittajaa jatkotyöstössä. Tekstiä voi esittää julkaistavaksi sellaisenaan, pienin muutoksin, huomattavin muutoksin tai hylättäväksi. Kirjoittaja saa lausunnon käyttöönsä.

Asiantuntijalausunto kirjoitetaan asiallisesti, kannustavasti ja perustellen. Toimitusryhmän sihteeri pehmentää tarvittaessa loukkaavan sävyistä lausuntoa tai poistaa arvioitsijan paljastavia yksityiskohtia. Hyvä arvio ottaa kantaa siihen, tuottaako käsitkirjoitus uutta tietoa, ja tuntee kirjoittaja riittävästi aihepiirinsä tutkimusta. Arvioitsijan odotetaan kertovan myös, miten metodologiset ratkaisut toimivat. Oleel-

lista on lausua, toimiiko teksti rakenteellisesti, ja täytyykö johdannossa luvattu.

Jos asiantuntija pitää käsitkirjoituksen lähteitä tai niiden käyttöä puutteellisena, hänen odotetaan nimeävän artikkelia oleellisesti täydentävä kirjallisuus ja uudet lähteet. Jos käsitkirjoitus on vahvasti päällekkäinen aiemmin julkaistun aineiston kanssa, tästä on ilmoitettava toimitusryhmälle. Myös plagiarismiepäily sekä sitaattien tai lähteiden merkinnän puutteet on kerrottava.

Toimitusryhmä laatii lausuntoyhteenvedon, jossa se ottaa esille tärkeimmät korjaustarpeet. Kirjoittaja vastaa omassa lausunnossaan, miten hän on reagoinut palautteeseen. Kaikkia muutoksia ei ole tarpeen tehdä, mutta ratkaisut on perusteltava. Kirjoittajan lausunto ja muokattu käsitkirjoitus lähetetään arvioitsijalle, joka ottaa kantaa tekstin julkaisukelpoisuuteen. Lopullisen julkaisupäätöksen tekee toimitusryhmä.

Kirjoittaja pidetään ajan tasalla käsitkirjoituksen käsittelystä. Hän saa tiedon artikkelin vastaanottamisesta toimitukseen, arvioinnin aloittamisesta, arviointilausunnoista ja julkaisupäätöksestä. Toimittaja lähettää kirjoittajalle taittoa edeltävät viimeistelyohjeet. Kirjoittaja saa vedoksen luettavakseen ennen painamista. Valmis artikkeli ilmestyy Liikunta & Tiede -lehdessä ja pdf-muodossa LTS:n verkkosivuilla.

Vertaisarviointiprosessi kokonaisuudessaan:
www.lts.fi/liikunta-tiede/vertaisarviodut-tutkimusartikkelit/vertaisarviointiprosessi.html

URHEILUN UUSI HYVÄN KERTOMUS? EETTISET DISKURSSIT VALTION LIIKUNTAPOLIITTISISSA JA LIIKUNTAJÄRJESTÖJEN ASIAKIRJOISSA

Samuli Oja, LitM, Jyväskylän ammattikorkeakoulu / Likes. Piippukatu 2, 40100 Jyväskylä. P. +358444916299.
Sähköposti: samuli.oja@jamk.fi.

TIIVISTELMÄ

Oja, S. 2024. Urheilun uusi hyvän kertomus? Eettiset diskurssit valtion liikuntapoliittisissa ja liikuntajärjestöjen asiakirjoissa. *Liikunta & Tiede* 61 (4), 93-102.

Liikunnan ja urheilun eettisyyttä on Suomessa perinteisesti käsitelty urheilun hyvän kertomuksen kautta. Liikuntakulttuurin eriytymiskehitys, esiin nousseet eettiset ongelmat ja lisääntynyt tutkimustieto ovat kuitenkin haastaneet liikunnan ja urheilun oletettua hyvyyttä. Suomessa liikunnan ja urheilun eettisyyteen liittyvä tutkimus on keskittynyt enimmäkseen eettisyyden osa-alueisiin (esim. tasa-arvo ja häirintä).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan valtion liikuntahallinnon ja valtakunnallisten liikuntajärjestöjen toimijoiden tuottamia eettisiä diskursseja. Tavoitteena on analysoida sitä, millaisten diskurssien kautta eettisyys ymmärretään ja uusintaväkeä diskurssit vallalla olevia käsityksiä liikunnan ja urheilun eettisyydestä. Aineistona ovat valtion liikuntapoliittiset dokumentit (n=12) ja liikuntajärjestöjen dokumentit (n=7). Aineisto analysoitiin kriittisen diskurssianalyysin keinoin.

Aineistosta löydettiin neljä eettistä diskurssia, jotka muodostivat kaksi toisilleen vastakkaiset diskurssit sisältävää diskurssiparia. Diskurssit ja diskurssiparit *automaattinen eettisyys – eettisyys ei ole automaatio* sekä *byrokraattinen eettisyys – moninainen eettisyys* osin uusintavat urheilun hyvän kertomusta. Valtion liikuntahallinnon ja liikuntajärjestöjen toimijoiden tuottamissa eettisissä diskursseissa esiintyy vain vähäistä kriittistä pohdintaa ja itsereflektiota liikuntakulttuurin eettisyydestä ja arvoista.

Asiasanat: eettisyys, diskurssi, urheilun hyvän kertomus, kriittinen diskurssianalyysi

ABSTRACT

Oja, S. 2024. The new good story of sports? Ethical discourses in state sports administration's and central organizations' documents. *Liikunta & Tiede* 61 (4), 93-102.

In Finland, the ethics of sports has traditionally been conceptualized through the lens of the good story of sports. However, the diverse sports culture, emerging ethical challenges and increased research have cast doubt on the assumed inherent goodness of sports. Research in Finland has predominantly focused on specific aspects of sports ethics (such as equality and harassment). This study examines the ethical discourses produced by the actors of the state sports administration and central sports organizations.

The aim is to analyze how morality is understood and whether these ethical discourses renew prevailing conceptions of the morality of sports. The research material consists of documents from state sports administration (n=12) and central sports organizations (n=7), analyzed using critical discourse analysis (CDA).

The data revealed four ethical discourses, forming two pairs of opposing viewpoints: *automatic morality* versus *non-automatic morality*, and *bureaucratic morality* versus *diverse morality*. The analysis suggests that the traditional good story of sports is partially renewed within the data. The ethical discourses produced by the actors of state sports administration and central organizations only marginally engage in critical ethical deliberation and self-reflection regarding the morality and values of sports culture.

Keywords: morality, discourse, the good story of sports, critical discourse analysis

JOHDANTO

Suomessa liikunnan ja urheilun etiikkaa on usein tarkasteltu urheilun hyvän kertomuksen viitekehyksessä. Sillä tarkoitetaan yleisesti kaikkia positiivisia asioita, joita edistetään urheilun avulla (Ripatti 2002). Kertomuksen mukaisesti urheilu on hyväksi niin fyysiselle kuin henkiselle hyvinvoinnille, koska se kohentaa esimerkiksi terveyttä, suorituskykyä, kurinalaisuutta sekä kehittää rehtiyyttä, rohkeutta ja iloa (Itkonen 1997; Ripatti 2002). Olennaista kertomukselle on, että urheilun katsotaan edistävän pelkästään positiivisia asioita (esim. Kotkavirta 2012). Jo alkujaankin ristiriitaisia ja kyseenlaistettua kertomusta (esim. Itkonen 2014; Ripatti 2002) ovat edelleen nakertaneet liikuntakulttuurin 1980-luvulla voimistunut eriytymiskehitys (ks. Itkonen 1996), urheilun ammattimaistuminen (Ilmanen 2012) ja julkisuuteen tulleet tapaukset liikunnan ja urheilun eettisistä ongelmista (Itkonen 2014).

Varsinkin viime vuosina ja vuosikymmeninä tutkimustieto liikuntakulttuurin epäkohdista on lisääntynyt. Tutkimusten perusteella liikunta- ja urheiluharrastuksissa tapahtuu esimerkiksi muita harrastuksia enemmän kiusaamista (Laine, Salasuo & Matilainen 2016). Urheilun hyvän kertomuksen onkin luonnehdittu sisältäneen ennen kaikkea näkemyksiä siitä, millainen liikuntakulttuurin tulisi olla eikä niinkään siitä, millainen se todellisuudessa on tai oli (Ripatti 2002). Siten kertomus on ollut myös työkalu liikunnan ja urheilun normittamiseen (ks. esim. Ilmanen 2012; Itkonen 1997) ja legitimointiin (ks. esim. Salasuo 2019). Ristiriitaisuudesta huolimatta kertomusta on yhä uusinnettu suomalaisen liikuntakulttuurin eri käytännöissä (Salasuo 2019).

Vaikka Suomessa modernin urheilun nousun samanaikaisuus kansakunnan rakennustyön ja itsenäistymisen kanssa teki olosuhteet otollisiksi kansalaisten kasvatukselle urheilun avulla ja siten hyvän kertomuksen luomiselle (Itkonen 1997), on liikunnan ja urheilun ajateltu olevan ratkaisu erilaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin myös muualla. Liikunnan ja urheilun avulla on voitu vastata esimerkiksi ihmisten terveyden ja kunnon heikentymiseen tai nuorison ongelmakäyttäytymiseen (Österlind & Wright 2014). Laajemminkin urheilua on pidetty toimintana, jonka avulla voidaan kehittää ja hankkia myös muualla kuin urheilussa tärkeitä ominaisuuksia (ks. esim. Melin 2014). Näin ollen urheilun hyvän kertomuksen kaltainen käsitys liikunnasta ja urheilusta on ilmiönä kansainvälinen.

Urheilun hyvän kertomus voidaan liittää laajempaan urheilueettiseen problematisointiin urheilun hyvydestä. Keskustelua urheilun olemuksesta ja luonteesta on käyty etenkin dopingia käsitelleissä tutkimuksissa, joissa dopingin käytön kieltäviä sääntöjä on sekä puolustettu että vastustettu erilaisin argumentein (esim. Petersen & Kristensen 2009; Tamburrini 2006). Niin sanotut essentialistit ajattelevat, että dopingin käyttö on vastoin urheilun ideaalia ja luontaisia ominaisuuksia (Morgan 2009). Samanlainen diskurssi esiintyy myös Maailman antidopingtoimiston (WADA) käyttämissä perusteluissa. Antidopingtoimien nähdään olevan välttämätön osa urheilua, eivätkä urheilu ja doping kuulu metafyyysisessä mielessä yhteen. (Jedlicka 2014.) Tällainen ajattelu perustuu siihen, että urheilu on it-

sessään hyvää, ja että erilaiset lieveilmiöt kyseenalaistavat tämän hyvyden.

Toisenlaisen käsityksen mukaan urheilulla ei – potentiaalistaan huolimatta – ole hyveellistä itseisarvoa (Serrano-Durá ym. 2020). Urheilulla on jopa ajateltu olevan tiettyjä ominaispiirteitä, jotka saattavat altistaa erilaiselle epäeettiseksi katsotulle toiminnalle (ks. esim. Overbye ym. 2013). Esimerkiksi urheilun kilpailullisuus voidaan nähdä eettisesti joko positiivisena (esim. Morgan 2006a) tai negatiivisena (esim. Møller 2010, 24–25) asiana. Siten käsitykset siitä, mikä on urheilussa oikein tai väärin, eivät synny tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat erilaiset sosiaaliset kontekstit (ks. Loland 2002, 15). Hyvä esimerkki tällaisesta urheilun eettisyyden sosiaalisesta rakentumisesta on Loyensin ym. (2022) tutkimus, jossa he havaitsivat, kuinka historia ja konteksti määrittävät, mitkä asiat tai tilanteet ylipäättään ymmärretään urheilun integriteettiin¹ liittyvinä tilanteina. Se, että jokin asia yhdistetään integriteettiin ei johdu välttämättä tapahtumasta itsestään, vaan integriteetti rakentuu sosiaalisesti edellisten tapahtumien ja kontekstin myötä (Loyens ym. 2022). Yhteenvetona voidaan todeta, että käsitykset urheilun eettisyydestä ovat vaihtelevia ja sisältävät näkemyksiä niin sen itseisarvoisuudesta kuin sosiaalisesta rakentumisestakin.

Kosiewiczin (2014a) mukaan urheilua ei tulisi lainkaan tarkastella moraalisenä ilmiönä. Hänen mukaansa urheilu on amoraalista, moraalin ulkopuolista toimintaa, ja urheilu tulisi ymmärtää pragmaattisena sääntöjen noudattamisena, jolla ei ole moraalista luonnetta (Kosiewicz 2014a). Esimerkiksi reilun pelin käsitteen ja urheilun tai yhteiskunnan yleisempien sääntöjen ja lakien suhde onkin nähty epäselvänä (Di Giandomenico 2022). Vastaavasti on tehty havaintoja myös siitä, että eettisyys voidaan käsittää asiana, joka on enemmän kuin vain sääntöjen noudattamista (Oja 2024). Urheilueettistä keskustelua on aiemmin tulkittu niin, että usein sääntökeskeinen näkökulma on hallitsevassa asemassa, jolloin varsinainen eettinen pohdinta jää vähemmälle (esim. Lindfelt 2005).

Aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu tarve tarkastella urheilun eettisiä ilmiöitä laaja-alaisesti (Efverström ym. 2016). Suomalaisissa tutkimuksissa on tutkittu esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoa (Hakamäki ym. 2022), seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa (Kokkonen 2019), urheilun ympäristövaikutuksia (Uusitalo ym. 2024) ja urheilijoiden kokemaa häirintää (Lahti ym. 2020). Myös liikuntakulttuurin arvoperusta on kiinnostanut tutkijoita eri vuosikymmenillä (esim. Heinilä 1974; Ilmanen 2012; Kotkavirta 2012).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan eettisyyteen liittyviä diskursseja. Analyysin kohteina ovat valtion liikuntapoliittiset ja valtakunnallisten liikuntajärjestöjen (myöhemmin liikuntajärjestöjen) eettisyyttä käsittelevät asiakirjat. Eettisyy-

1 Loyens ym. (2022) käyttävät tutkimuksessaan eettisyyden sijaan integriteetin käsitettä. He määrittelevät urheilun integriteetin ”laajempaan kokoomaan moraalisia arvoja, normeja ja sääntöjä, jotka koskevat kaikkea urheilun parissa tapahtuvaa päätöksentekoa ja käyttäytymistä”. Heille integriteetti tarkoittaa toimimista kussakin kontekstissa oikeaksi katsottujen moraalisten arvojen, normien ja sääntöjen mukaan.

den edistämistoimet ovat Suomessa muotoutuneet pitkälti valtion liikuntahallinnon ja liikuntajärjestöjen yhteistyönä (ks. Lehtonen ym. 2022). Valtionhallinto pyrkii normi- ja informaatio-ohjauksen ohella edistämään liikuntakulttuurin eettisyyttä resurssiohjauksella. Kulloinkin liikunnan kattojärjestön asemassa ollut järjestö on puolestaan luonut ohjeistuksia ja siten linjannut liikunnan ja urheilun eettisyyttä jäsenjärjestöjensä kanssa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on analysoida sitä, millaisten diskurssien kautta eettisyys ymmärretään liikuntapolitiisissa ja liikuntajärjestöjen asiakirjoissa ja uusintatko diskurssit aiemmissa tutkimuksissa havaittuja käsityksiä liikunnan ja urheilun eettisyydestä.

TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

Etiikan ja moraalin käsitteet voidaan erotella toisistaan huolimatta siitä, että varsinkin arkikäytössä niitä käytetään usein toistensa synonyymeinä. Moraalilla voidaan viitata jonkin ryhmän sosiaalisiin normeihin ja arvoihin, jotka määrittelevät sitä, millainen toiminta on kussakin tilanteessa oikein tai väärin. Näillä moraalilla arvoilla on monesti muodollista tai epämuodollista vaikutusta ihmisten sosiaaliseen elämään esimerkiksi erilaisten sanktioiden kautta. Etiikalla taas tarkoitetaan tyypillisesti moraalin tutkimista, jossa empiirisen kuvaamisen ohella moraalista ja sen luonnetta arvioidaan kriittisesti ja systemaattisesti. (Kosiewicz 2014b; Loland 2002, 18.) Urheilun kontekstiin vietyä ja yksinkertaistettuna urheiluetiikassa siis tutkitaan liikunnassa ja urheilussa esiintyviä moraalisia näkemyksiä ja niiden luonnetta.

Urheiluetiikkaa, kuten etiikkaa yleensäkin, voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Normatiiviseen etiikkaan suuntautuvissa tutkimuksissa pyritään etsimään vastauksia siihen, millaista on moraalisesti oikea tai väärä toiminta. Urheilun eettisistä kysymyksistä tällaista pohdintaa on käyty usein dopingista, jonka käytön kieltämistä tai toisaalta sallimista on perusteltu erilaisten teoreettisten lähtökohtien kautta (esim. Petersen & Kristensen 2009). Deskriptiivista eli kuvailevaa etiikkaa edustavissa tutkimuksissa taas on selvitetty esimerkiksi eri kohderyhmien näkemyksiä urheilun erilaisista eettisistä pohdintaa vaativista kysymyksistä (esim. Efverström ym. 2016; Loland 2002, 18). Tässä artikkelissa ollaan lähimpänä urheilun metaeettistä tutkimusta, jossa keskeisenä kysymyksenä on urheilun etiikan ja sen käsitteiden luonne ja merkitys (esim. Kosiewicz 2014a). Tarkoituksena ei ole tutkia sitä, mikä on urheilussa oikein tai väärin eikä sitä, millaisia ovat jonkin tietyn kohderyhmän arvot tai näkemykset. Sen sijaan tässä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten eettisyys ymmärretään ilmiönä erilaisten diskurssien kautta.

Liikuntasosiologisessa tutkimuksessa tukeudutaan usein Foucault'n diskurssimäärittelyihin. Foucault'n (2005, 108) teoretisoinneissa olennainen rooli on lausumilla (engl. statement), jotka ovat diskurssin muodostavia osia, sen atomia. Teoksessaan *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language* Foucault (1972, 80) määrittelee diskurssin moninaisesti ja kuvailee sen olevan ”joskus yleinen kaikkien lausumien alue, joskus tietynlaisten lausumien ryhmä ja joskus tiettyihin lausumiin liittyvä säännelty käytäntö”. Foucault'n ajatuksia urheilun kontekstiin soveltaneiden

Markulan ja Pringlen (2006, 29–32) mukaan lausumilla on vaikutusta siinä mielessä, että ne tuottavat ymmärrystä ja merkityksiä kontekstistaan, jossa esiintyvät. Esimerkiksi jalkapallokurssissa lajin harrastajat eivät ole vain ja ainoastaan jalkapallon pelaajia, vaan alttiita myös erilaisille diskursiivisille määrittelyille, jotka muovaavat heidän identiteettiään jalkapalloilijana (Markula & Pringle 2006, 29–30). Diskurssit eivät siis pelkästään kielellisesti kuvaa todellisuutta, vaan myös rakentavat ymmärrystä ilmiöstä, josta puhuvat (Foucault 2005, 68–69). Yhdestä ilmiöstä voidaan puhua monella eri tavalla, jolloin tietynlaisten lausumien ryhmät muodostavat erilaisia ja joskus toisistaan poikkeavia käsityksiä tästä ilmiöstä. Siten diskurssit voivat olla myös päällekkäisiä tai keskenään ristiriitaisia. (Markula & Pringle 2006, 29–30.)

Edellä esitetty tulkinta foucault'laisesta diskurssikäsitteestä nojautuu tieteenfilosofisessa mielessä sosiaaliseen konstruktionismiin. Tällöin ymmärrys jostakin ilmiöstä ei koostu pelkästään ulkoisesta maailmasta tehdyistä havainnoista, vaan tieto rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Burr & Dick 2017; ks. myös Markula & Pringle 2006, 54–55). Sosiaalisen konstruktionismin tutkimuskohteena on usein kieli, sillä erilaiset vuorovaikutuksen tavat rakentuvat monesti kielen ympärille. Tässä – kuten Foucault'n diskurssikäsitteessä – kielen ei ajatella olevan vain väline viestin tai ajatusten välittämiseen tai kuvaamiseen. Moninaisella kielenkäytöllä voidaan saada aikaan erilaisia lopputuloksia, diskursseja. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12.) Diskurssit ovat myös aina sidoksissa sosiaalisiin ja historiallisiin käytäntöihin ja konteksteihin (ks. Markula & Pringle 30–31).

Tässä tutkimuksessa diskurssin käsite ymmärretään edellä kuvatulla tavalla tietynlaisten lausumien ryhmänä, joka paitsi kuvaa myös tuottaa, rakentaa ja muokkaa käsitystä kohteestaan. Eettisiä diskursseja voidaan luonnehtia kiteytyneiksi ja kulttuurisesti jaetuiksi merkityksellistämisen tavoiksi (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25–26), jotka sisältävät näkemyksiä siitä, millaisena eettisyys liikunnassa ja urheilussa ymmärretään. Kun puhumme urheilun eettisistä kysymyksistä, emme vain esitä kielen avulla kuvauksia urheilun eettisyydestä, vaan myös muokkaamme ja rakennamme uudelleen käsityksiä siitä, mitä ja millaista eettisyys on (ks. Jedlicka 2014; Markula & Pringle 2006, 31). Koska sosiaalisen konstruktionismin perinteen mukaisesti erilaisia eettisyyteen liitettyjä merkityksiä ei oteta annettuina, sisältyy tutkimuksen lähtökohtiin myös kriittisyys itsestään selvältä tuntuvaa ajattelua kohtaan. Sosiaalisissa prosesseissa muodostuva tieto antaa mahdollisuuden erilaisille todellisuuden ymmärtämisen tavoille. (Burr & Dick 2017.)

Tutkimuksessa sitoudutaan sellaiseen sosiaaliseen konstruktionismiin, jossa asioihin – esimerkiksi eettisyyteen – liitettyjen ideoiden, ajatusten ja merkitysten katsotaan olevan sosiaalisesti rakentuneita. Siten kun tutkimuksen aineistossa puhutaan esimerkiksi dopingista, ajatellaan dopingaineiden olevan todellisia ilman jatkuvaa sosiaalista vuorovaikutustamme. Sen sijaan dopingin idea eli se, mitä sillä tarkoitetaan ei ole ihmismielestä riippumaton tosiasia, vaan sosiaalisesti rakentunut ja alati muutoksessa oleva konstruktio. (ks. Hacking 2009, 24–27.)

Varsinaisen eettisen diskurssin käsitettä on aiemmissa tutkimuksissa käytetty abstraktiotasoltaan vaihtelevasti. Käsitteellä on voitu deskriptiivisen etiikan hengessä tarkoittaa ihmisten asenteita eri ilmiöitä kohtaan, eli sillä on viitattu ihmisten moraalisiin käsityksiin ja arvoihin (ks. esim. Lähdesmäki 2005). Toisaalta käsitteellä on pyritty ylipäättään tunnistamaan eettisyyden tai eettisten pohdintojen läsnäoloa tietyssä kontekstissa. Esimerkiksi Wagner ja Pedersen (2014) havaitsivat omassa tutkimuksessaan Kansainvälisen Olympiakomitean antidopingpuheen koostuvan terveys-, eettisyys-, laillisuus- ja kasvatuksellisuuskysymyksistä. Eettisessä diskurssissa korostettiin olympialiikkeen arvoja ja antidopingtoimien merkitystä urheilun hengen suojelemissa. Näin ollen diskurssi sisälsi normatiivisia kannanottoja siitä, miten urheilussa tulisi toimia. (Wagner & Pedersen 2014.)

Tässä tutkimuksessa otetaan askel metaeettiseen suuntaan. Lopputuloksena ei ole tarkoitus esittää kuvausta siitä, millainen toiminta liikuntakulttuurissa katsotaan moraalisesti oikeaksi. Hypoteettisesti tällainen liikunnan ja urheilun eettinen diskurssi voisi olla esimerkiksi liikuntaa kaikille -diskurssi, jossa korostetaan liikunnan avointa ja yhdistävää luonnetta. Tässä artikkelissa mielenkiinto kohdistuu tällaisten diskurssien sijaan siihen, millainen mielenmaisema ja millaiset vakiintuneet ajattelutavat ovat hypoteettisen liikuntaa kaikille -diskurssin taustalla.

TUTKIMUSTEHTÄVÄ, -MENETELMÄT JA -AINEISTO

Tutkimuksessa tarkastellaan valtion liikuntahallinnon ja liikuntajärjestöjen toimijoiden tuottamia eettisiä diskursseja. Tutkimuskysymyksinä ovat: ”Millaisten diskurssien kautta eettisyys ymmärretään liikuntapoliittisissa ja liikuntajärjestöjen asiakirjoissa?” ja ”uusintavanko diskurssit vallalla olevia käsityksiä liikunnan ja urheilun eettisyydestä?”. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla analysoidaan ja tunnistetaan aineistosta esiin nousevia eettisiä diskursseja. Toisen tutkimuskysymyksen avulla tarkastellaan sitä, uusintavanko löydetty eettiset diskurssit urheilun hyvän kertomuksen mukaisia käsityksiä.

Tutkimusaineistona ovat valtion liikuntapoliittiset (n = 12) ja liikuntajärjestöjen asiakirjat (n = 7) (Taulukko 1). Valtioneuvoston yhteisessä julkaisuarkistossa Valtossa on saatavilla liikunta-asioista vastaavan opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) julkaisuja vuodesta 2001. Asiasanoilla liikunta, urheilu ja huippu-urheilu löytyi hakuajankohtana eli toukokuussa 2024 yhteensä 104 julkaisua. Aineistosta karsittiin pois julkaisut, joissa ei käsitelty liikunnan ja urheilun eettisyyttä. Yksittäisissä julkaisuissa eettisyys saatettiin mainita ainoastaan viittauksena esimerkiksi liikuntalakiin tai valtionavustettavien järjestöjen valtionapukelpoisuusehtoihin. Myös nämä jätettiin pois analysoitavien asiakirjojen joukosta. Lisäksi karsittiin pois erilliset tutkimusraportit ja

Taulukko 1. Aineistona käytetyt asiakirjat.

Julkaisija ja vuosi	Asiakirjan nimi
OPM 2003	Liikunnan kansainvälinen strategia 2003-2005
OPM 2004a	Huippu-urheilutyöryhmän muistio
OPM 2004b	Liikuntajärjestöjen tulosohjauksen kehittäminen. Liikuntajärjestöjen avustusjärjestelmätyöryhmä IV:n muistio
SLU 2005	Reilu Peli – Liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet
OPM 2007	Liikunta valintojen virrassa. Kansallista liikuntaohjelmaa valmistelevalle toimikunnan raportti
OPM 2008	Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta
SLU 2008	Hyvän Seuran Reilun Pelin opas – Pitääkö tätäkin nyt miettiä?
OPM 2009	Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista
OPM 2010	”Sanoista teoiksi” – Huippu-urheilutyöryhmän ajatuksia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi
SLU 2010	Tietoisemmin, vastuullisemmin, kestävämmiin. SLU-yhteisön Reilun Pelin ihanteet ja tavoitteet
Huippu-urheilun muutostyöryhmä / Olympiakomitea 2012	Huippu-urheilun muutostyöryhmän loppuraportti
Valo 2013	Urheiluyhteisön Reilun Pelin ihanteet ja tavoitteet
OKM 2014a	Selvitys urheilun eettisten kysymysten hallinnoinnista Suomessa
OKM 2014b	Suomalaisten liikuntajärjestöjen ja ulkomaisten peliyhtiöiden yhteistyö
OKM 2015a	Tehokas antidoping-yhteistyö. Ad-toiminnan viranomaisyhteistyön tehostamista selvittäneen työryhmän loppuraportti
OKM 2015b	Suuntaviivoja liikuntapolitiikan tulevaisuuteen
Olympiakomitea 2018	Urheiluyhteisön reilun pelin ihanteet ja tavoitteet
Valtioneuvosto 2018	Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta
Olympiakomitea 2021	Reilu Peli – urheiluyhteisön eettiset periaatteet

ulkoiset arvioinnit, joiden voidaan ajatella edustavan enemmänkin niiden tekijöiden kuin valtion liikuntahallinnon ajattelua. Näin rajattuna analysoitavan aineiston ajalliseksi alkupisteeksi asetui vuosi 2003.

Vuosi 2003 muodostaa luontevan lähtöpisteen myös liikuntajärjestöjen asiakirjojen tarkastelulle. Mainittuna vuonna Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU) ry:n syyskokouksessa avattiin keskustelu ja julkaistiin ensimmäinen versio liikunnan ja urheilun yhteisistä eettisistä periaatteista. Vuonna 2005 periaatteet esiteltiin laajemmalle yleisölle Reilu Peli -nimisessä julkaisussa. (SLU 2005.) Sittemmin Reilusta Pelistä on julkaistu useampia päivitettyjä versioita. Julkaisut ovat vaikuttaneet merkittävästi eettisyyden sisältöihin ja merkityksiin suomalaisessa liikuntapolitiikassa ja -kulttuurissa (Mikkonen & Oja 2024). Siten vuosien varrella julkaistut Reilun Pelin asiakirjat muodostavat samalla ajanjaksoilla OKM:n julkaisemien liikuntapolitiittisten dokumenttien kanssa mielekkään – joskin rajatun – aineistokokonaisuuden. Dokumentit yhdessä edustavat kansallisen liikuntapolitiikan kannalta keskeisten instituutioiden ajattelua ja ne on hyväksytty liikuntapolitiikan ja -kulttuurin yhteisiksi julkilausumiksi. Vaikka esimerkiksi kukin Reilun Pelin asiakirja on yhden organisaation (SLU, Valo, Olympiakomitea) julkaisema, voidaan niitä silti pitää organisaation jäsenyhdistystenkin rakentamina tai ainakin hyväksyminä.

Valtion liikuntahallinnon asiakirjoista mukaan valikoitui sekä laajemmin liikuntakulttuuria käsitteleviä että kohdistetummin esimerkiksi huippu-urheilun toimintatapoja linjaavia tekstejä. OKM:n dokumenttien lisäksi analyysiin sisällytettiin valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta (2018), sillä se on viimeisin liikuntapolitiikkaa kokonaisuudessaan suuntaava valtionhallinnon asiakirja. Analysoitavat asiakirjat ovat luonteeltaan kehittäviä, selvittäviä, arvioivia tai ohjaavia. Se, millä laajuudella eettisyyttä asiakirjoissa käsitellään, vaihtelee paljon. Osassa dokumenteissa eettisyys on esillä niukasti, kun taas esimerkiksi *Selvitys urheilun eettisten kysymysten hallinnoinnista Suomessa* -julkaisu (OKM 2014a) keskittyy kokonaan teeman ympärille. Liikuntajärjestöjen Reilun Pelin dokumenteissa puolestaan luodaan lähtökohtaisesti koko liikuntakulttuurin eettisiä periaatteita. Asiakirja-aineistoa varsinkin diskurssianalyttisesti analysoitaessa tulee huomioida aineiston konteksti. Teksteillä on aina jokin tarkoituksensa ja historiansa, eivätkä ne synny tyhjiössä vailla merkitystä tai yhteyttä aikaisempiin teksteihin (esim. Pietikäinen & Mäntynen 116–118).

Asiakirja-aineisto analysoitiin kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Kriittiselle diskurssianalyysille on ominaista tarkastella diskurssien ja sosiaalisten sekä kulttuuristen ilmiöiden välisiä suhteita (Jorgensen & Phillips 2002, 60) ja kiinnittää huomiota tekstien ulkopuolisiin konteksteihin. Näin ollen tekstejä on olennaista tulkita pikemminkin makro- kuin mikroteoreettisen yhteiskuntanäkemyksen kautta. (Törrönen 2010.) Tässä artikkelissa keskityttiin diskurssien moninaisuuden sijaan ”pikemminkin diskursiivisen kentän heterogeenisuutta kahlitsevien tekijöiden paikantamiseen”. Tällöin tarkastelu kohdistuu itsestään selviltä, luonnollisilta ja kyseenalaistamattomilta tuntuviin diskursseihin, jotka tekevät muunlaiset diskurssit vähemmän näkyviksi. (Jokinen & Juhila 2004.)

Aineiston analyysissä nojaututaan Fairclough’n (1995, 78–86) kolmiulotteiseen malliin, joskaan mallille ja yleisesti diskurssianalyysille tyypillisesti analyysiprosessi ei aina etene suoraviivaisesti ennalta määrättyä reittiä pitkin (ks. esim. Jorgensen & Phillips 2002, 77). Fairclough’n (1995, 79) analyysimallin ensimmäinen osa muodostuu ns. mikrotason analyysistä eli aineistona olevien tekstien analyysistä ja tulkinnasta, jossa kuvaillaan esimerkiksi tekstien sanamuotoja, metaforia ja tekstin järjestymistä. Tässä artikkelissa analyysin ensimmäisen vaiheen tarkastelu kohdistui siihen, miten eettisyydestä valtion liikuntapolitiittisissa ja liikuntajärjestöjen asiakirjoissa puhutaan. Tällöin huomio kiinnittyi esimerkiksi tekstissä toistuneisiin sanamuotoihin ja ilmaisuihin.

Kuten tutkimuksessa ylipäänsä, diskurssien tutkimisessa aineiston rajaaminen on olennaista. Tämän tutkimuksen aineiston kohdalla on ollut tärkeää pohtia sitä, mitkä ovat eettisyyden kohteet eli toisin sanoen millaiset asiakirjat ja mitkä niiden osat ovat relevantteja eettisten diskurssien analysoimisen kannalta (ks. Markula & Pringle 2006, 52). Eettisyyden käsite aiheuttaa sekä tarpeen että haasteen aineiston selkeälle rajaamiselle. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, kuinka eettisyys on monitulkintainen, subjektiivinen ja ajassa muuttuva käsite, joka voi enimmillään sisältää lähes kaiken ihmisten välisen toiminnan (Mikkonen & Oja 2024; Oja 2024). Näin ollen konkreettisen määritelmän antaminen eettisyydelle on vaikeaa.

Tässä tutkimuksessa tehtiin valinta olla etukäteen määrittelemättä ja rajaamatta eettisyyttä ja siihen liittyviä teemoja. Koko tutkimuksen ydinajatus on tarkastella sitä, miten eettisyys ymmärretään valtion liikuntahallinnon ja liikuntajärjestöjen asiakirjoissa, jolloin analyysiä ohjaavat määritelmät eivät olisi palvelleet tarkoitustaan. Siten analysoitavaksi aineistoksi esimerkiksi OKM:n liikuntapolitiittisista asiakirjoista rajautuivat ne asiakirjat ja asiakirjojen osat, joissa käsiteltiin eksplisiittisesti liikunnan ja urheilun eettisyyttä. Joissain asiakirjoissa esimerkiksi eettisyyteen usein yhdistetty tasa-arvon teema esiintyi erillään eettisyydestä. Tällöin analyysiin sisällytettiin vain eettisyyttä käsittelevä osuus.

Analyysin toisen ulottuvuuden eli diskurssikäytännön avulla analysoidaan sitä, miten aineistona olevat tekstit on tuotettu ja miten niitä kulutetaan. Olennaista on tekstissä esiintyvien diskurssien erittely. (Fairclough 1995, 81–84.) Tässä artikkelissa Fairclough’n mallin mukainen toinen osa tarkoitti tekstissä esiintyvien eettisten diskurssien tunnistamista sekä niiden keskinäisten suhteiden ja sosiaalisen sekä kulttuurisen kontekstin yhteyksien analysoimista. Tutkijan apukysymyksinä analyysissä olivat esimerkiksi: millaisten diskurssien kautta liikunnan ja urheilun eettisyys aineistossa ymmärretään? Millaisista asioista eettiset diskurssit muodostuvat? Millaiset diskurssit ja tavat ymmärtää eettisyyttä jäävät vähemmälle painotukselle tai kokonaan esiintymättä? Aineistossa esiintyvien eettisten diskurssien tunnistamisessa käytettiin apuna laadullista sisällönanalyysiä (ks. Graneheim ym. 2017).

Fairclough’n (1995, 98) analyysimallin kolmas ja viimeinen ulottuvuus on sosiaalisen käytännön tasolla tapahtuva analyysi, jossa keskitytään tarkastelemaan diskurssikäytäntöjen ja sosiaalisten käytäntöjen välisiä suhteita ja sitä,

noudattavatko tai uusintavatko tekstien diskurssit vallitsevia diskurssijärjestyksiä (Jorgensen & Phillips 2002, 86–87). Tässä artikkelissa analyysin viimeinen vaihe eli selittäminen (ks. Fairclough 1995, 97) tapahtui analysoimalla aineistosta havaittujen eettisten diskurssien suhdetta ja seurauksia liikuntakulttuuriin. Analyysiä ohjaavina kysymyksinä olivat: millaista käsitystä eettisyydestä tekstien diskurssit tuottavat, noudattavat tai uusintavat? Edustavatko diskurssit liikunta- ja urheilukulttuurin vallitsevia eettisyysskäsitteitä? Millaisia seurauksia teksteistä löydettyillä tavoilla ymmärtää eettisyyden on?

Analyysiprosessissa Fairclough'n (1995) mallin eri ulottuvuudet limittyivät aika ajoin keskenään ja välillä oli tarpeen palata esimerkiksi diskurssikäytäntöjen analyysin tasolta tekstianalyysin pariin. Esiymmärryksen myötä sosiaalinen ulottuvuus eli liikuntakulttuurin sosiaaliset ja kulttuuriset ominaispiirteet kulkivat analyysin mukana tasolta toiselle vähintäänkin tausta-ajatusten muodossa. Analyysin eri ulottuvuudet etenevät mukana tulosten esittelyluvun läpi. Johtopäätöksissä analyysiä viedään vielä pidemmälle kuvaamaan niitä seurauksia, joita aineistosta löydettyillä eettisillä diskursseilla voi olla.

TULOKSET

Aineistosta tunnistettiin yhteensä neljä eettistä diskurssia, jotka muodostivat kaksi toisilleen vastakkaiset diskurssit sisältävää diskurssiparia. Diskurssit ja diskurssiparit olivat: *automaattinen eettisyys – eettisyys ei ole automaatio* sekä *byrokraattinen eettisyys – moninainen eettisyys*. Seuraavaksi esitellään aineistosta havaitut eettiset diskurssit ja tarkastellaan sitä, millaista käsitystä liikunnan ja urheilun eettisyydestä ne tuottavat.

Eettisyys – itsestään selvä osa liikuntaa ja urheilua?

Liikuntakulttuurin eettisyyspuheessa on historiallisesti tarkasteluna nojattu monesti urheilun hyvän kertomukseen, johon kuuluu olennaisesti paitsi liikunnan ja urheilun myönteisten puolten korostaminen myös negatiivisten puolten kieltäminen (ks. esim. Itkonen 2014). Urheilu on kertomuksen mukaisesti itseisarvoisesti hyvää toimintaa. Tämän tarinan piirteitä esiintyi aineiston *automaattinen eettisyys*-diskurssissa. Diskurssissa eettisyys esitettiin liikuntaan ja urheiluun itsestään selvästi kuuluvana ominaisuutena ja perusoletuksena (esim. OPM 2008, 81), jopa niin, ettei sen sisältöjä tai merkityksiä tarvitse tarkemmin eritellä:

”Eettiset kysymykset sekä yhteiskuntavastuun toteuttaminen kuten laaja-alaisen tasa-arvon toteuttaminen, monikulttuurisuuden edistäminen ja kestävän kehityksen edistäminen kuuluvat kiinteänä osana seurojen, lajiliittojen ja muiden toimijoiden perustoimintaan ja siksi niitä ei ole yksityiskohtaisesti eritelty.” (OPM 2004a, 45.)

Automaattinen eettisyys -diskurssissa liikuntaan ja urheiluun oletetaan liittyvän vahva ja hyveellinen eettinen perusta. Diskurssissa liikunnan ja urheilun eettisyyttä ei kehitetä, edistetä tai rakenneta, vaan vahvistetaan (esim. OPM 2007, 7). Liikuntakulttuurin olemassa oleva arvopohja nähdään asia-

na, joka tulee säilyttää eikä muuttaa (esim. OKM 2014a, 10). Esimerkiksi huippu-urheilun eettisyyden edistämiseksi on keskitytty saattamaan olemassa olevat *”laadukkaat käytännöt pysyviksi”* (OKM 2010, 35). Muutenkin eettisyys näytetään liikuntakulttuurin osana, jota on tarve korostaa ja tuoda esille, muttei varsinaisesti kehittää parempaan suuntaan.

Koska automaattinen eettisyys -diskurssin mukaisesti liikunnassa ja urheilussa on olemassa oleva vahva eettinen pohja, eivät liikunnan ja urheilun eettiset ongelmat tule ensisijaisesti sisältäpäin. Tälle diskurssille on ominaista käsittää eettisyys asiana, jota uhataan ulkopuolelta. Esimerkiksi kaupallistuminen, ammattimaistuminen ja viihteellistyminen on nähty liikunnan ja urheilun eettisyyttä uhkaavina ilmiöinä (OKM 2010, 25–26; OKM 2014a, 9). Näillä ilmiöillä on ollut vaikutuksensa liikunta- ja urheilutoiminnan tavoitteisiin ja sisältöihin (ks. esim. Ruoraniemi ym. 2018), mutta diskurssille tyypillisesti muutosten syyt ulkoistetaan, eikä liikuntaa ja urheilua nähdä aktiivisina ilmiöiden edistäjänä tai edes mahdollistajana. Liikunta ja urheilu näytettyvät tässä mielessä passiivisena yhteiskunnan osana, jota laajemmat muutosvoimat ohjaavat. Kaupallistuminen, ammattimaistuminen ja viihteellistyminen nähdään ensisijaisesti toimintaympäristön muutoksina, joihin liikunnan ja urheilun on tullut ja tulee sopeutua. Diskurssissa ei tuoda esille sitä, missä määrin liikuntakulttuuri ja sen toimijat ovat itse voimistaneet esimerkiksi ammattimaistumiskehitystä. Liikunnan ja urheilun olemassa olevaa eettisyyttä tuleekin vahvistaa siihen *”tunkeutuneiden lieveilmiöiden”* vuoksi, joita kuvataan OKM:n dokumentissa vuodelta 2014:

”Urheilun, etenkin huippu-urheilun, laajentuessa ja kaupallistuessa siihen on tunkeutunut monenlaisia kielteisiä lieveilmiöitä. Samanaikaisesti kun perinteinen kilpaurheilu jatkuu terveissä muodoissaan ja on laajentunut naisurheiluun, senioriurheiluun, vammaisurheiluun jne., huippu-urheilussa osana viihdeteollisuutta rahan merkitys on kaikissa muodoissaan kasvanut. Vastapainona tälle on urheiluliikkeessä syntynyt voimakas tarve urheilun eettisten periaatteiden vahvistamiseen ja fair play -hengen nostamiseen sille kuuluvaan arvoonsa.” (OKM 2014a, 9.)

Diskurssissa liikunnan ja urheilun eettisyyttä uhkaavilta ilmiöiltä tulee puolustautua tai ainakin suojautua, jolloin eettisyys saa myös välineellisen muotonsa. Asiakirjoissa eettisyyteen liittyvät ongelmat liitetään usein huippu-urheiluun. Eettisyyttä korostamalla voidaan vaikuttaa positiivisesti huippu-urheilun uskottavuuteen ja yhteiskunnalliseen arvostukseen (esim. OPM 2010, 43; OPM 2004a, 51). Eettisyyden korostaminen on asiakirjojen mukaan tärkeää siksi, että huippu-urheilun käytäntöjen ja kielteisten puolten katsotaan leviävän muuhun liikuntaan ja urheiluun ja vaikuttavan ihmisten mielikuviin koko liikuntakulttuurista (esim. OPM 2008, 19).

Tälle diskurssille vastakkaisessa, *eettisyys ei ole automaatio* -diskurssissa liikuntaa ja urheilua ei nähdä pelkästään hyveellisinä ilmiöinä, jotka tuottavat automaattisesti toivottuja ja hyviksi katsottuja seurauksia. Diskurssissa puhutaan hyvin ja oikein toteutetusta liikunnasta ja urheilusta, jotka tarjoavat mahdollisuuden eettiseen toimintaan. Sa-

maan aikaan liikunnalla ja urheilulla todetaan olevan myös negatiivisia seurauksia ilman, että niiden katsotaan johtuvan liikunnan ja urheilun ulkopuolisista ilmiöistä. Esimerkiksi liikuntaan ja urheiluun kuuluva tunteiden osoittaminen ja fyysinen koskettaminen voivat pahimmillaan aiheuttaa eettisiä ongelmia. Negatiivisten seurausten ohella urheilu voi toimia myös kielteisten ilmiöiden mahdollistajana, kuten *”kasvualustana liialliselle nationalismille ja rasismille.”* (SLU 2005, 20.)

Eettisyys ei ole automaatio -diskurssi esiintyy aineistossa harvakseltaan ja pääosin aineiston alkupuolen dokumenteissa. Diskurssin kehitystä voidaan tarkastella kuvaavimmin Reilun Pelin asiakirjojen kautta, joista ensimmäisissä (SLU 2005; 2008) liikuntaa ja urheilua ei nähdä yksinomaan positiivisten asioiden tuottajina. Liikunnalla ja urheilulla todetaan olevan joitakin ominaispiirteitä, jotka aiheuttavat tai ainakin mahdollistavat myös negatiivisia seurauksia. Esimerkiksi liikunnan ja urheilun tuottamat haitalliset ympäristövaikutukset tunnustetaan. (SLU 2005, 18; 2008, 6.) Uudemmissa Reilun Pelin asiakirjoissa (Olympiakomitea 2021; Valo 2013) liikunnan ja urheilun roolia kielteisten ilmiöiden tuottajana ei samassa mitassa tunnusteta, eikä eettisyys ei ole automaatio -diskurssia vastaavalla tavalla esiintynyt. Automaattinen eettisyys -diskurssi sen sijaan on läsnä lähes läpi aineiston. Konkreettisesti diskurssin muutos näkyy esimerkiksi siinä, miten vuosien 2005 ja 2021 Reilun Pelin dokumenteissa kehystetään liikunnassa ja urheilussa tapahtuvaa sukupuolista häirintää. Vuoden 2005 Reilussa Pelissä todetaan seuraavasti:

”Liikunta ja urheilu on fyysistä toimintaa, sillä suoritusten parantaminen vaatii kehon muokkaamista. Koskettelu, taputtelu, halailu jne. kuuluvat myös oleellisena osana urheilutoimintaan. Mukana on paljon tunteita, joita täytyy uskaltaa kohdata ja näyttää. Fyysinen kanssakäyminen on osa yhteenkuuluvuuden tai riemun osoittamista. Lapsen tai nuoren kokemus on kuitenkin aina otettava todesta, myös silloin, kun hän on tulkinnut aikuisen tai toisen nuoren kosketusta väärin.” (SLU 2005, 23–24.)

Vuoden 2021 vastaavassa asiakirjassa samasta ilmiöstä puhutaan näin:

” – seksuaalinen ja sukupuolinen ahdistelu sekä syrjintä ja rasismi eivät kuulu liikuntaan ja urheiluun – ei edes huumoriksi puettuna. Keskeisistä käyttäytymis- ja toimintatavoista sovitaan myös joukkue- ja seuratasonla. Näiden tapojen rikkomiselle määritellään samalla riittävät seuraukset.” (Olympiakomitea 2021.)

Asiakirjanäytteitä lukiessa tulee huomioida niiden laajempi yhteiskunnallinen konteksti. Vuonna 2021 seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä olivat yhteiskunnassa ja siten liikunnassa ja urheilussa esillä enemmän kuin vuosituhannen alussa. 2010-luvun lopussa Me too -kampanja toi etenkin naisten kokeman häirinnän näkyvämmäksi puheenaiheeksi. Samoihin aikoihin myös tutkimustieto liikunnassa ja urheilussa esiintyvistä seksuaalisesta ja sukupuolisesta häirinnästä lisääntyi (esim. Lahti ym. 2020). Siten on ymmärrettävää, että vuoden 2021 dokumentissa suhtautuminen ilmiöön on

ehdottomampaa. Samalla diskurssin muuttuminen ilmenee kuitenkin selvästi.

Byrokraattinen ja moninainen eettisyys

Suomalaisen liikuntakulttuurin eriytymisen on todettu voimistuneen 1980-luvulla (esim. Itkonen 1996). Eriytymisellä tarkoitetaan etenkin liikunnan ja urheilun toimintojen jakautumista omista lähtökohdistaan ja tavoitteistaan käsin toimiviksi osakokonaisuuksikseen. Vahvimmat jakolinjat ovat muodostuneet kilpaurheilun ja muun liikunnan sekä kilpaurheilun sisällä kansalaistoimintaperusteisen ja ammattimaisen urheilun välille. (Itkonen ym. 2018.) Eriytyneen liikuntakulttuurin kaikkia lohkoja ja niiden eroja on hankala tavoittaa ja kuvata, mutta viime vuosina on tunnistettu esimerkiksi nuorisokulttuuriset liikuntamuodot (Ojala 2015) sekä neljännen sektorin liikuntatoimijat (Lehtonen ym. 2023) omista lähtökohdistaan toimiviksi kokonaisuuksikseen.

Liikuntakulttuurin eriytyminen on tavoitteiden ja toimintojen ohella tarkoittanut myös arvoperustan eriytymistä. Koko liikunnan ja urheilun yhtä yhtenäistä arvopohjaa on enää hankala hahmottaa, kun tavoitteiltaan ja toiminnoiltaan eriytyneet liikuntakulttuurin osa-alueet toimivat vaihtelevista eettisistä lähtökohdista käsin (Kotkavirta 2012). Selkeimmin arvoperustan pirstaloituminen näkyy voittoa ja suorituskyvyn optimointia tavoittelevan kilpa- ja huippu-urheilun ja kasvatuksellisuutta, vapaaehtoisuutta ja reiluutta korostavan kansalaistoiminnan välillä (Ilmanen 2012).

Liikuntakulttuurin eriytyminen näkyy aineistossa *moninainen eettisyys* -diskurssina. Dokumenteissa liikuntakulttuuri nähdään lähtökohtaisesti moniarvoisena kokonaisuutena, jossa käsitykset oikeasta ja toivotusta toiminnasta vaihtelevat yllä esitetyn eriytymiskäsityksen mukaisesti. Liikunnan ja urheilun eettisyys nähdään riippuvaisena esimerkiksi lajista tai tasosta (OPM 2007, 13). Varsinkin huippu-urheilu nähdään arvoiltaan muusta liikuntakulttuurista poikkeavana (OKM 2010, 27). Diskurssissa liikunnan ja urheilun eettisyyttä ei ajatella omana saarekkeenaan, vaan liikuntakulttuurissa esiintyvien arvojen katsotaan heijastavan laajemmin yhteiskunnassa vallalla olevia moraalisia käsityksiä. Liikunnan ja urheilun eettisyys ymmärretään myös ajassa kiinni olevana ilmiönä.

Moninainen eettisyys -diskurssissa eettisyyttä ei ymmärretä ehdottomana vaan mukautuvana ja sallivana käsitteenä. Diskurssissa pyristellään tässäkin mielessä pois yhden arvopohjan liikuntakulttuurista. Konkreettisesti eettisyyden mukautuvuus näkyy SLU:n julkaisemassa Reilu Peli -dokumentissa, jonka ensimmäisessä versiossa esitetyt eettiset periaatteet ovat pikemminkin apuväline kuin kokoelma sääntöjä.

”Eettisissä periaatteissa ei ole lueteltu ohjeita oikeasta ja väärästä toiminnasta. Niissä pyritään kuvailemaan periaatteita, joille hyvä toiminta voi perustua. Jokaisen liikunnassa ja urheilussa toimivan on aika ajoin syytä pohtia oman toimintansa arvopohjaa ja peilata sitä ympäröivään yhteiskuntaan. Tässä työssä toivomme näiden periaatteiden olevan avuksi.” (SLU 2005, 7.)

Moniarvoinen liikuntakulttuuri muodostaa haasteen sen hallinnoinnille ja johtamiselle. Liikunnan ja urheilun eriy-

tyminen ja moninaisuus ovat saaneet aikaan sen, ettei liikuntakulttuuria hahmoteta enää arvoiltaan yhtenäisenä kokonaisuutena. Liikunnan ja urheilun eri osa-alueet toimivat toisistaan poikkeavin eettisin koodistoin. (Itkonen ym. 2018.) Toisaalta liikuntaan ja urheiluun on ainakin järjestötasolla pyritty löytämään yhteisiä eettisiä periaatteita (esim. Olympiakomitea 2021).

Eettisten periaatteiden ohella liikunnan ja urheilun eettisyyttä on pyritty edistämään lainsäädännöllä ja erilaisten sopimusten kautta. Liikuntalaissa (390/2015) määritellään paitsi liikuntakulttuurin arvopohja myös säädetään järjestöjen valtionapukelpoisuudesta. Ollakseen valtionapukelpoinen järjestön on edistettävä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä noudatettava liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita. Kansainvälisellä tasolla on solmittu sopimuksia dopingista, katsomoväkivallasta ja kilpailumanipulaatiosta. Eettisyyttä ohjaavien sopimusten ja säästöjen voidaan katsoa ilmentävän liikunnan ja urheilun yleistä oikeudellistumista, jolla tarkoitetaan sääntelyn painoarvon lisääntymistä liikunnassa ja urheilussa. Sääntelyn lisääntymisellä on pyritty standardisoimaan liikunnan ja urheilun käytäntöjä ja poistamaan niihin liittyvää epävarmuutta. (esim. Backman & Carlsson 2020.)

Tämän tutkimuksen aineistossa eettisyydestä puhutaan usein erilaisten sopimusten, strategioiden, lakien, ohjeistuksien, hankkeiden tai työryhmien kautta. *Byrokraattinen eettisyys* -diskurssissa käsitys eettisyydestä on hallinnollinen ja tekninen: eettisyyttä ja siihen liittyviä ilmiöitä ei lähdetä kehystämään moraalisisella arvioinnilla vaan strategisilla ja teknisillä toimenpiteillä. Esimerkiksi urheilun eettisten asioiden hallinnointia selvittäneen raportin johdantoluvussa dopingista ei puhuta arvönäkökulmasta. Sen sijaan ilmiötä kuvataan WADAn perustamisen ja järjestön aikaansaamien dopingsäännösten kontekstissa. Samoin katsomoväkivallan käsittelyn yhteydessä käydään läpi erilaisia kansainvälisiä sopimuksia, jotka tähtäävät ongelman kitkemiseen. (OKM 2014a, 9–11.) Diskurssissa eettisyys ja sen osa-alueet otetaan annettuina ja pelkistetään sopimusten tai ohjeistusten noudattamiseksi. Sopimuksilla, strategioilla, laeilla ja työryhmillä kehystetty eettisyyskäsitys esiintyy etenkin aineistona olleissa valtion liikuntapolitiittisissa asiakirjoissa.

Moninainen eettisyys -diskurssiin verrattuna byrokraattinen eettisyyskäsitys on ehdottomampi ja velvoittavampi. Esimerkiksi liikunnan ja urheilun yhteiset eettiset periaatteet eivät ole niinkään apuväline toimijoille omien toimintatapojen pohdintaan (vrt. SLU 2005, 8; 2008, 5), vaan kaikkia liikuntakulttuurin toimijoita velvoittavia ohjeistuksia (Olympiakomitea 2021; SLU 2010, 7; Valo 2013). Diskurssin muutos ehdollisemmasta ehdottomampaan eettisyyskäsitykseen näkyy Reilun Pelin julkaisuissa, joista ensimmäisissä moninainen eettisyys -diskurssi on vahvemmin läsnä ja vastaavasti vuoden 2021 päivitetessä dokumentissa käsitys eettisyydestä on ehdottomampi:

”Reilu Peli on kaikkien liikunnan ja urheilun toimijoiden oikeus ja velvollisuus. Jokainen yksilö ja yhteisö kantavat yksin ja yhdessä vastuun Reilusta Pelistä. — Suositeltavaa on, että Olympiakomitean jäsenjärjes-

töjen hallitukset käsittelevät Reilun Pelin periaatteita oman järjestönsä toiminnan kannalta. Suositeltavaa on myös laatia oma toteuttamismalli siitä, miten Reilun Pelin periaatteita järjestössä toteutetaan käytännössä.” (Olympiakomitea 2021.)

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa liikunnan ja urheilun eettisyyttä tarkasteltiin kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Aineistosta havaittiin yhteensä neljä eettistä diskurssia, jotka muodostivat kaksi toisilleen vastakkaiset diskurssit sisältävää diskurssiparia. Automaattinen eettisyys -diskurssissa eettisyys nähtiin liikunnan ja urheilun perusoletuksena. Liikunnassa ja urheilussa ajatellaan olevan vahva eettinen perusta, jota tulee erilaisin toimenpitein vahvistaa. Toimintaympäristön muutos ja esimerkiksi ammattimaistuminen, viihteellistyminen ja kaupallistuminen nähdään liikunnan ja urheilun eettisyyttä uhkaavina ilmiöinä. Liikunta ja urheilu eivät itsessään ole eettisesti arveluttavia, vaan eettiset ongelmat ovat peräisin niiden ulkopuolelta (ks. Møller 2010, 26). Eettisyys ei ole automaatio -diskurssissa liikunnan ja urheilun tuottamat hyödyt nähdään ehdollisempina kuin automaattinen eettisyys -diskurssissa. Liikunta ja urheilu voivat oikein toteutettuna edistää hyviksi katsottuja arvoja, mutta automaattista se ei ole. Samaa aikaan diskurssissa tunnustetaan myös liikunnasta ja urheilusta itsestään johtuvat eettiset haasteet.

Eettisyys ymmärretään aineistossa sekä byrokraattisena että moninaisena. Byrokraattinen eettisyys -diskurssissa eettisyyttä ajatellaan erilaisten strategioiden, sopimusten, lakien, ohjeistuksien ja työryhmien kautta eli lähinnä hallinnollisesta ja/tai toimenpiteiden näkökulmasta. Eettisyyden byrokraattiseen diskurssiin kuuluu myös ehdottomuus: erilaisten ohjeistusten tai periaatteiden noudattaminen on kaikkien vastuu ja velvollisuus. Moninainen eettisyys -diskurssissa korostetaan liikuntakulttuurin moniarvoisuutta. Eettisyyttä ei nähdä kiveen hakattujen periaatteiden kautta, vaan liikunnan ja urheilun eri toimijoiden tunnustetaan toimivan toisistaan poikkeavin arvoperustoin. Erilaisten eettisten ohjeistusten todetaan olevan pikemminkin toimijoiden omia arvopohdintoja tukeva elementti kuin ehdottoman velvoittavia toimintaohjeita.

Liikuntajärjestöjen Reilun Pelin asiakirjoissa moninainen eettisyys -diskurssi on vuosien saatossa saanut tehdä tilaa ehdottomammalle ja velvoittavammalle eettisyyspuheelle. Diskurssin muuttumisen syitä voidaan hakea yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, jossa eettisyys on noussut merkittävämpään rooliin niin liikuntapolitiikkaa, liikunnan järjestötoimintaa kuin arkea ohjaavana tekijänä. Lisäksi asiakirjoilla on aina taustansa, tarkoituksensa ja tekijänsä. Esimerkiksi vuoden 2005 Reilun Pelin asiakirja oli SLU:n monijäsenisen eettisen valiokunnan työn tulos. Sen sijaan vuoden 2021 Reilun Pelin taustalla olevista henkilöistä on ulkopuolisen hankala tehdä johtopäätöksiä, sillä dokumentissa ei mainita sen tekijöitä.

Tutkimuksen aineistossa uusinnetaan osaksi perinteistä urheilun hyvän kertomusta (ks. Kotkavirta 2012). Eettisyys rakennetaan sosiaalisesti (ks. Burr & Dick 2017) asiaksi,

joka on liikuntaan ja urheiluun perustavanlaatuisesti kuuluva. Negatiivisten ilmiöiden olemassaoloa ei kiisteta, mutta niiden katsotaan johtuvan ensisijaisesti muusta kuin liikunnasta ja urheilusta itsestään. Liikunta ja urheilu ovat itsessään eettistä toimintaa, jota toimintaympäristön muutokset esimerkiksi ammattimaistumisen muodossa uhkaavat. Tällaiseen ajatteluun ei luontevasti mahdu itsereflektiä siitä, missä määrin liikuntakulttuuri ja sen toimijat ovat olleet vauhdittamassa näitä toimintaympäristön muutoksia tai vähintäänkin tarjonneet niille alustan syntyä ja kasvaa. Esimerkiksi ammattimaistumista on liikuntakulttuurin sisällä tuettu sekä resurssiohjauksella että strategiatyöllä (ks. Oja & Lehtonen 2022).

Aineistolle ominainen byrokraattinen tapa käsitellä eettisyyttä on etenkin valtion liikuntapoliittisille asiakirjoille ymmärrettävää. Liikuntapolitiikka koostuu informaatio-ohjauksen lisäksi resurssi- ja normiohjauksesta, jolloin politiikkadokumenteissa luonnollisesti keskitytään vaikuttamiskeinoihin, jotka ovat liikuntapolitiikalle mahdollisia. Silti on myös valinta, millä tavalla ja missä kontekstissa liikunnan ja urheilun eettisyydestä puhutaan. Esimerkiksi dopingista puhuminen valtiosopimusten tai valvontatoimenpiteiden kautta tuottaa ymmärrystä, jossa liikuntakulttuurin eettisyys käsitellään ennen kaikkea teknisenä sääntöjen noudattamisena (ks. Lindfelt 2005). Vaihtoehtona olisi käsitellä dopingilmiötä arvojen kautta, peilata sitä liikunnan ja urheilun eriytyneeseen arvopohjaan ja tehdä sitä kautta ilmiön ongelmallisuus näkyväksi. Esimerkiksi Morgan (2006b) on argumentoinut, että moraaliin liittyvien kysymysten ratkaisemiseksi tarvitaan moraalisia ratkaisuja, ei vain teknisiä toimenpiteitä. Keskustelua tulisi käydä etenkin ristiriidasta, joka saattaa muodostua voittamisen tärkeyden ja eettisten näkökulmien huomioimisen välille (ks. Morgan 2006b; Løysen ym. 2022).

Tutkimuksen aineistossa esiintyy vain vähäistä kriittistä pohdintaa liikunnan ja urheilun arvoperustasta. Mihin (muuhun kuin lakiin tai yhteisesti sovittuihin periaatteisiin) liikunnan ja urheilun arvopohja perustuu ja miksi? Onko liikunnan ja urheilun arvopohja muuttunut ja jos on, missä määrin se on seurausta yhteiskunnallisista muutoksista ja liikunnasta ja urheilusta itsestään? Mitkä ovat eettisyyden sisällöt eriytyneessä ja moniarvoisessa liikuntakulttuurissa? Mikäli syvällistä pohdintaa liikuntakulttuurin arvoista ja niiden muutoksesta ei käydä valtion liikuntapolitiikkaa, urheilun eettisten asioiden hallinnointia tai liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita linjaavissa asiakirjoissa, herää kysymys, missä tällaista keskustelua tulisi käydä vai tulisiko lainkaan? Etenkin aineistosta havaittujen automaattinen eettisyys -ja byrokraattinen eettisyys -diskurssien voidaan ajatella edustavan *urheilun uutta hyvän kertomusta*, joka pikemminkin vahvistaa nykyistä tilannetta ja pyrkimystä status quo -tilaan, kuin mahdollistaa kriittisen keskustelun liikunnan ja urheilun arvoista. Seurauksena voi olla liikuntakulttuurissa käydyin eettisen keskustelun pelkistyminen ja pinnallisuus.

Artikkelin tutkimusongelman ja -kysymysten asettelua ohjasi aikaisempi liikuntakulttuurin eettisyyteen liittyvä tutkimus ja keskustelu. Varsinkin toisen tutkimuskysymyksen kautta pyrittiin vastaamaan siihen, uusintavatko aineistosta löytyneet eettiset diskurssit urheilun hyvän kertomuksen mu-

kaista ajattelua. Tällaista lähestymistapaa, jossa jäljitetään jotakin ilmiötä tukevia diskursseja ja esitetään niiden löytäminen tutkimustuloksena, on kritisoitu kehäpäätelmänomaiseksi (Summa 1991). Pelkän eettisten diskurssien havaitsemisen ohella tutkimuksessa analysoitiin myös tapoja, joilla vanhaa ajattelua uusinnetaan (ks. Jokinen & Juhila 2004).

Diskurssintutkimukselle tyypillisesti myös tässä tutkimuksessa havaitut eettiset diskurssit esiintyivät aika ajoin päällekkäin ja samanaikaisesti toistensa kanssa. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että samassa dokumentissa eettisyys saatettiin ymmärtää liikuntakulttuurin itsestään selvänä ja ehdollisena osana. Eri dokumenteissa sama eettinen diskurssi saattoi esiintyä kokonaan tai osittain. Aineiston analyysissä ei lähtökohtaisesti keskitytty diskurssien moninaisuuteen, jolloin aineistosta on mahdollista havaita myös sellaisia eettisiä diskursseja, joita ei tässä tutkimuksessa esitetty. Artikkelissa ei laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti pyritty yleistettävyyteen, vaan mahdollisimman syvälliseen kuvaukseen rajatusta ilmiöstä.

Tässä tutkimuksessa liikuntaa ja urheilua on käsitelty valtion liikuntapolitiikan ja liikunnan kattojärjestöjen kontekstissa, jolloin tarkastelu on kohdistunut liikuntakulttuurin pyramidimallin mukaisesti ylätasolle (ks. Lehtonen 2017) ja siellä rajatusti tiettyihin dokumentteihin. On relevantti kysymys, olisiko esimerkiksi liikuntapoliittisten päättäjien haastatteluista koostuva aineisto tuottanut samanlaisia eettisiä diskursseja kuin asiakirja-aineisto. Jatkossa varsinkin diskurssien moninaisuuteen keskittyvissä tutkimuksissa olisikin hedelmällistä tutkia, missä määrin urheilun hyvän kertomusta uusinnetaan liikunnan ja urheilun muissa yhteyksissä tai muilla tasoilla esimerkiksi yksittäisten toimijoiden ajattelussa. Varsinkin eettisyyden käsittelyn erilaisten sopimusten, lakien tai strategioiden kautta voidaan ajatella olevan liikuntapoliittisille asiakirjoille oletettukin tapa jäsentää ilmiötä. Lajiliitto- tai seuratason tarkastelu mahdollistaisi analyysit siitä, miten eettisyys ymmärretään liikunnan ja urheilun arjessa, toimijoiden itsensä tuottamina.

LÄHTEET

- Backman, J. & Carlsson, B.** 2020. The progress of SHL Sport Ltd, in light of 'Americanization', juridification and hybridity. *Sport in Society* 23 (3), 452–468.
- Burr, V. & Dick, P.** 2017. Social Constructionism. Teoksessa: B. Gough (toim.) *The Palgrave Handbook of Critical Social Psychology*. Lontoo: Palgrave MacMillan, 59–80.
- Di Giandomenico, A.** 2022. Some consideration about sport as intrinsically ethical activity. *International Sports Law Review Pandektis* 14 (1–2), 7–19.
- Efverström, A., Ahmadi, N., Hoff, D. & Bäckström, Å.** 2016. Anti-doping and legitimacy: an international survey of elite athletes' perceptions. *International Journal of Sport Policy & Politics* 8 (3), 491–514.
- Fairclough, N.** 1995. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. Lontoo ja New York: Longman.
- Foucault, M.** 2005. *Tiedon arkeologia*. Tampere: Vastapaino.
- Foucault, M.** 1972. *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. New York: Pantheon Books.
- Graneheim, U. H., Lindgren, B.-M. & Lundman, B.** 2017. Methodological challenges in qualitative content analysis: a discussion paper. *Nurse Education Today* 56, 29–34.
- Hacking, I.** 2009. *Mitä sosiaalinen konstruktionismi on?* Tampere: Vastapaino.

Hakamäki, M., Turpeinen, S. & Lehtonen, K. 2022. A Strategy to Promote Gender Equality. The Number and Status of Women in Leadership and Decision-making Positions in Finnish Sport. Teoksessa: G. Molnár & R. Bullingham (toim.) *The Routledge Handbook of Gender Politics in Sport and Physical Activity*. Lontoo: Routledge, 344–353.

Heinilä, K. 1974. Urheilu – ihminen – yhteiskunta. Jyväskylä: K.J. Gummerus Osakeyhtiö.

Ilmanen, K. 2012. Urheilun eriytynyt moraaliperusta. Teoksessa: K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) *Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylä: Yliopistopaino, 175–188.

Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Joensuun yliopisto. Helsinki: Gaudeamus. Väitöskirja.

Itkonen, H. 1997. Tuskin etanaa elävämpi – urheilu sosiaalisena kontrollina. Teoksessa: V. Vares (toim.) *Urheilu ja historia*. Turku: Turun Historiallinen Arkisto 51.

Itkonen, H. 2014. Urheilun normimyllerrys on pysyvä ilmiö. Tieteessä tapahtuu 32 (3), 3–6.

Itkonen, H., Lehtonen, K. & Aarresola, O. 2018. Tutkimuskatsaus liikuntapolitiittisen selonteon tausta-aineistoksi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:6.

Jedlicka, S. 2014. The normative discourse of anti-doping policy. *International Journal of Sport Policy and Politics* 6 (3), 429–442.

Jokinen, A. & Juhila, K. 2004. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa: A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 75–108. 3. painos.

Jorgensen, M. & Phillips, L. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Lontoo: Sage.

Kokkonen, M. 2019. Associations Between Sexual and Gender-Based Harassment by a Coach and Psychological Ill-Being Amongst Gender and Sexual Minority Sport Participants in Finland. *Journal of Clinical Sport Psychology* 13 (2), 259–273.

Kosiewicz, J. 2014a. Sport beyond Moral Good and Evil. *Physical Culture and Sport. Studies and Research* 62 (1), 22–30.

Kosiewicz, J. 2014b. The Ethical and Legal Context of Justifying Anti-Doping Attitudes. *Physical Culture and Sport. Studies and Research* 62 (1), 47–62.

Kotkavirta, J. 2012. Urheilun etiikka ja moraali. Teoksessa: K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) *Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylä: Yliopistopaino, 59–82.

Lahti, A., Kyllönen, M., Pusa, S., Tolvanen, A. & Laakso, N. 2020. Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.

Laine, A., Salasuo, M. & Matilainen, P. 2016. Arvot, syrjintä ja kiusaaminen. Teoksessa: S. Kokko & A. Mehtälä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4, 57–61.

Lehtonen, K. 2017. Muuttuvat rakenteet – staattiset verkostot. Suomalaisen liikunta- ja urheilujärjestelmän rakenteelliset muutokset 2008–2015. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 331. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Lehtonen, K., Oja, S. & Hakamäki, M. 2022. Liikunnan ja urheilun tasa-arvo Suomessa 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:5.

Lehtonen, K., Raisio, H. & Jalonen, H. 2023. Liikunnan neljäs sektori – hyvinvointipolitiikan uusi mahdollisuus? *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (2), 200–205.

Liikuntalaki 390/2015.

Lindfelt, M. 2005. Sport and ethics: how far can you go? *World Leisure Journal* 47 (4), 41–50.

Loland, S. 2002. *Fair Play in Sport*. Lontoo: Routledge.

Loyens, K., Claringbould, I., Heres – van Rossem, L. & van Eekeren, F. 2022. The social construction of integrity: a qualitative case study in Dutch Football. *Sport in Society* 25 (9), 1714–1733.

Lähdesmäki, M. 2005. When Ethics Matters – Interpreting the Ethical Discourse of Small Nature-Based Entrepreneurs. *Journal of Business Ethics* 61 (1), 55–68.

Markula, P. & Pringle, R. 2006. *Foucault, Sport and Exercise: Power, Knowledge and Transforming the Self*. Lontoo: Routledge.

Melin, R. 2014. Are Sportspersons Good Moral Role Models? *Physical Culture and Sport. Studies and Research* 64 (1), 5–16.

Mikkonen, M. & Oja, S. 2024. Eettisyyden käsite kansallisissa liikuntapolitiikkadokumenteissa. Teoksessa: S. Oja & K. Lehtonen (toim.) *Konkreettista, arkista ja subjektiivista – Liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet -hankkeen loppuraportti*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 10–19.

Morgan, W. J. 2006a. *Philosophy and Physical Education*. Teoksessa: D. Kirk, D. Macdonald & M. O’Sullivan (toim.) *Handbook of Physical Education*. Lontoo: Sage Publications, 97–108.

Morgan, W. J. 2006b. Fair is Fair, Or Is It?: A Moral Consideration of the Doping Wars in American Sport. *Sport in Society* 9 (2), 177–198.

Morgan, W. J. 2009. Athletic Perfection, Performance-Enhancing Drugs, and the Treatment-Enhancement Distinction. *Journal of the Philosophy of Sport* 36 (2), 162–181.

Møller, V. 2010. The Ethics of Doping and Anti-Doping. Redeeming the soul of sport? Lontoo: Routledge.

Oja, S. 2024. Eettisyys ja sen edistäminen lajiliitoissa ja seuroissa. Teoksessa: S. Oja & K. Lehtonen (toim.) *Konkreettista, arkista ja subjektiivista – Liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet -hankkeen loppuraportti*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 20–34.

Oja, S. & Lehtonen, K. 2022. ”Sopiva taso meille” – pienten seurojen ammattimaistumista ohjaava eetos. *Liikunta & Tiede* 59 (5), 66–73.

Ojala, A. 2015. Nuorten omaehtoiset ruumiinkulttuurit: Lumilautailu esimerkkinä nuorisokulttuurisesta liikkumisesta. Teoksessa: H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto. Tutkimuksia 1/2015, 169–184.

Overbye, M., Knudsen, M. & Pfister, G. 2013. To dope or not to dope: Elite athlete’s perceptions of doping deterrents and incentives. *Performance Enhancement & Health* 2 (3), 119–134.

Petersen, T. S. & Kristensen, J. K. 2009. Should Athletes Be Allowed to Use All Kinds of Performance-Enhancing Drugs? – A Critical Note on Claudio M. Tamburrini. *Journal of the Philosophy of Sport* 36 (1), 88–98.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Ripatti, K. 2002. Urheilun hyvä kertomus suomalaisessa urheiluromaanisissa. Teoksessa: H. Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) *Lajien synty. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2001–2002*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 35–51.

Ruoronen, K., Clausen, J., Nagel, S., Lang, G., Klenk, C., Giaque, D., Bayle, E. & Schlesinger, T. 2018. Causes for professionalization in national sport federations in Switzerland: a multiple-case study. *Current Issues in Sport Science* 3 (3).

Salasuo, M. 2019. Ei pelkkää hyvän kertomusta. *Liikunta & Tiede* 56 (2–3), 8–12.

Serrano-Durá, J., Molina, P. & Martínez-Baena, A. 2020. Systematic review of research on fair play and sporting competition. *Sport, Education and Society* 26 (6), 648–662.

Summa, H. 1991. Asumisyvyytön ei tarvitse kunnon asuntoa. *Sosiologia* 28 (4), 300–301.

Tamburrini, C. 2006. Are Doping Sanctions Justified? A Moral Relativistic View. *Sport in Society* 9 (2), 199–211.

Törrönen, J. 2010. Kuvaus, näkökulma, ääni: Representaatioiden analyysi empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Teoksessa: T. Knuuttila & A. P. Lehtinen (toim.) *Representaatio. Tiedon kiviäjalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus, 276–304.

Uusitalo, V., Halonen, V., Koljonen, H., Heikkinen, S. & Claudelin, S. 2024. In search for climate neutrality in ice hockey: A case of carbon footprint reduction in a Finnish professional team. *Journal of Environmental Management* 355.

Wagner, U. & Pedersen, K. M. 2014. The IOC and the doping issue — An institutional discursive approach to organizational identity construction. *Sport Management Review* 17 (2), 160–173.

Österlind, M. & Wright, J. 2014. If sport’s the solution then what’s the problem? The social significance of sport in the moral governing of ‘good’ and ‘healthy’ citizens in Sweden, 1922–1998. *Sport, Education and Society* 19 (8), 973–990.



LIIKUNTALÄÄKETIETEEN PÄIVÄT

27.–28.11.2024 | Hotel Haaga Central Park, Helsinki

Liikunta ja mielenterveys

XXXI Liikuntalääketieteen päivät pidetään 27.–28.11.2024 Hotel Haaga Central Parkissa Helsingissä. Tapahtuman pääsalin luentoja voi seurata myös etäyhteydellä. Teemana on Liikunta ja mielenterveys. Tapahtumassa esitellään lisäksi tuoretta kotimaista liikuntalääketieteen tutkimustietoa ja käydään Vuoden liikuntalääketieteellinen tutkimus 2024 -kilpailu.

Tule päivittämään tietosi, keskustelemaan mielenkiintoisten esitysten siivittämänä ja tapaamaan muita alan toimijoita liikuntalääketieteen verkoston tärkeimpään vuosittaiseen kohtaamiseen Suomessa.



Mielenterveys ilmiönä – yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta

Outi Linnaranta
psykiatrian erikoislääkäri
psykiatrian dosentti, YET
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos



Physical Activity and Mental Health: Towards Understanding Physiological and Psychosocial Mechanisms of Physical Activity

Dr. Ben Singh
Research Fellow
University of South Australia



Liikunta ja mielenterveys – interventiot, kustannus- ja arkivaikuttavuus

Tomi Mäki-Opas
professori, yhteiskuntapolitiikka
Vaikuttavuuden talo
Itä-Suomen yliopisto ja
Pohjois-Savon hyvinvointialue

**Nähdään
Helsingissä!**

**Osallistu
myös
etänä!**



**Tutustu Liikuntalääketieteen
päivien ohjelmaan ja ilmoittaudu
mukaan viimeistään 1.11.2024:
www.lts.fi/tapahtumat/lltp24**

 **LTS**
Liikuntatieteellinen Seura
Finnish Society of Sport Sciences

Tilaa Liikunta &Tiede



*Tuoreinta tutkimusta.
Punnittuja puheenvuoroja.
Luotettavaa tietoa liikunnasta ja urheilusta
viidesti vuodessa.*

Vuosikerta 55 euroa, kestotilaus 50 euroa/vuosi. Liito ry:n jäsenet: 25 euroa/vuosi

Liity LTS:n jäseneksi

Jäsenmaksu 45 euroa/vuosi, opiskelijat 20 euroa/vuosi.

Jäsenyys sisältää Liikunta & Tiede -lehden vuosikerran.

Alennuksia tapahtumien osallistumismaksuista sekä julkaisuista.

Sähköinen LTS-infokirje.



www.lts.fi